



213 ibloteki

Komisar Wileński

X. Franciszkanowice

(M XI $\frac{10}{30}$)

no 790 X

K. J. Czerwinski

Sacra

W. J. Czerwinski

W. J. Czerwinski

1818
1798
1817

GRAMATYKA

ŁACIŃSKA

AD UŹYTIENIE

SCHOLARUM PIARUM

EDITIO EMENDATIORE



W WILNIE

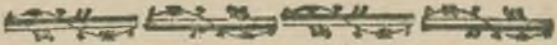
W Drukarni XX. Scholarum Piarum.

Roku 1814.

©.



112904



GRAMATYKA ŁACIŃSKA

Pytanie. Co jest Gramatyka?

Odpowiedź. jest nauka ucząca dobrze pisać, słowa zgadzać i wymawiać.

P. Wiele jest części Gramatyki?

O. Cztery: Ortografia, Etymologia, Syntaxis i Prozodya.

P. Co jest Ortografia?

O. Jest, która uczy tak litery, jak i słowa dobrze pisać.

P. Co jest Etymologia?

*O. Jest, która uczy poznawać różne własności słów, albo *accidentia*,*

P. Co jest Syntaxis?

*O. Jest, która uczy słowa z słowami dobrze zgadzać, co się poospolicie *Konstrukcyą* nazywa.*

P. Co jest Prozodya?

O. Jest, która uczy poznawać, ilek sylaby czyli prędko, czyli z przeciągiem mają się wymawiać.

GRAMATYKI ŁACIŃSKIEJ

CZĘŚĆ I.

o ORTOGRAFII

P. Wiele iest liter, których Łacinnicy zażywiają?

O: Dwadzieścia trzy: a, b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, x, y, z,

P. Jak się te litery dzielą względem Ortografii?

O. Dwojakó: na mniejsze i większe.

P. Gdzie się pryncypalnie pisać zwykły litery większe?

O. I. W Imionach nazwanych *Nomina propria*, i tych, które od nich pochodzą. Początkowe litery większe pospolicie pisać się zwykły *Roma Rzym. Romanus Rzymianin.*

II. W Imionach godność, lub urząd iaki znaczących, *vg. Rex Król, Regina Królowa.*

III. Na początku słów, które się zaczynaia *a capite*, lub od peryodu.

IV. W Imionach do nauki, lub kunsztu iakiego należących, które się nazywają pospolicie *Vocabula technica*, *vg. Philosophia, Architectura.*

O znakach Ortograficznych.

P. Które są znaki Ortograficzne i iak się piszą?

O. Comma pisze się tak - - - ,

Media nota tak - - - - ;

Duo puncta tak - - - - .

Punctum, albo periodus tak - - - .

Exclamationis nota tak - - - !

Interrogationis nota tak - - - ?

Parenthesis tak - - - ()

Signum divisionis, kiedy część iakiego słowa przenosi się na drugi wiersz, tak - -

P. Wiele iest Akcentów?

O. Trzy: *Accentus acutus, accentus gravis, accentus circumflexus.*

P. Jak się każdy z nich pisze?

O. *Accentus acutus* pisze się tak - á

Accentus gravis tak - è

Accen-

Accentus circumflexus tak

P. Czy koniecznie potrzebne iest używanie tych akcentow w Ortografii Łacińskiej?

O. Nie koniecznie, ponieważ to od zwyczaju najbardziej zawisło: a teraz pospolicie bez żadnego z tych akcentów piszą i drukują.

O omyłkach w Ortografii Łacińskiej.

P. Wielorako błąd popełnić się może przeciwko Ortografii Łacińskiej?

O. Pięciorako. Naprzód: kiedy jedna litera kładnie się za drugą: *vg. Magestas* zamiast *Maiestas*.

Powtóre: kiedy litera iaka opuszcza się, *vg. fortissimus* zamiast *fortissimus*.

P. W których słowach Łacińskich najczęściej się trafia opuścić iaką literę?

O. W tych, w których się jedna litera powtarza.

P. Które są litery, które się najczęściej powtarzają?

O. C. D. F. G. L. R. S. T. d. f. g. powtarzają się osobliwie w słowach złożonych z prepozycyi *ad*, L. powtarza się w *bellum* woyna, *duellum* pojedynek, tudzież w superlatywach kończących się na *limus*, *vg. facillimus*. R. i S. w superlatywach *in erro* błędę, i w słowach od niego pochodzących. T. w *mitto*, i które się z niego składają, iako *emitto*, *dimitto*.

P. Które są insze błędy przeciwko Ortografii Łacińskiej?

O Trzeci błąd iest, kiedy litera iaka nie potrzebnie się kładnie, *vg. chabeo* zamiast *habeo*.

Czwarty: kiedy słowo, które powinno być być odłączone w pisaniu, z drugiem się w jedno łączy, *vg. Deus meus et omnia*, zamiast *Deus meus & omnia*.

Piąty: kiedy w jednym słowie sylaby nie potrzebnie się odłączają, *vg. Domi nus* zamiast *Dominus*.

P. Kiedy się naybardziej zwykł popełniać pierwszy błąd przeciwko Ortografii Łacińskiej, to jest kiedy jedna litera niepotrzebnie kładnie się za drugą?

O. Naprzód, pisząc e proste za dyftong, lub przeciwnie.

P. Jak się pisze dyftong?

O. Dwojako: *ae* albo *oe*.

P. Czy są jakie reguły służące do poznania, gdzie powinno się pisać *ae* dyftong?

O. Są: pierwsza jest, iż we wszystkich słowach Łacińskich składających się z prepozycji *præ* pisze się dyftong, nie e proste *vg. præeo*. Druga. Na końcu Genitywow i Datywow *numeri singularis*, tudzież Nominatywow i Wokatywow *pluralis* pierwszej deklinacji pisze się *ae* dyftong. *vg. Aulæ Mensæ*.

P. Gdzie oprócz tego pisze się *ae* dyftong?

O. Naprzód: w początkowych sylabach słów następujących *æ*s miedź, *ædes* budynek, *ædifico* buduję, *æger* chory, *ægro* to choruję, *æmulus* przeciwnik, *ænigma* mowa trudna, *æquor* równina, *æquus* równy, sprawiedliwy. *ærugo* rdza, *æstas* lato, *æstus* upał, *æstimo* szacuję, *ætas* wiek, *æther* powietrze, *cæcus* ślepy, *cæ-*

do białe, *Cælum* Niebo, *cæmentum* wapno, *cæna* wieczerza *cæsaries* czupryna, *dæmon* czart *hæreo* lgnę, *hæres* dziedzic, *hæresis* kacerstwo, *lædo* obrażam, *lætor* cieszę się, *lævus* lewy, *næ* zaprawdę, *pædor* brud, *pæne* beżmała, *quæro* szukam, *quæso* proszę, *sævus* srogi, *væ* biada; tudzież w Pronominach *hæc*, *quæ* i wszystkich słowach, które się od wyżey namienionych derywują, lub się z nich składają. Powtóre: w szrednich syllabach słów następujących; *Aulæa* opona, *gynæceum* fraucymer, *Hebræus* Hebraiczyk, *Palæstra* szkoła Rycerska, *Pygmæus* wzrostu małego, *trophæum* zwyciężki znak &c.

P. W których słowach pisze się *dyftong* *oe*?

O. W następujących: *Comoedia* Komedya, *coelebs* beżżenny, *cæpi* zaczynam, *cænobium* Klasztor, *Diæcesis* Dyecezya, *fædus* brzydki *fædus* przymierze, *mæror* smutek, *Oeconomia* gospodarstwo, *æstrum* gwiazdka *Cæmeterium* Cmentarz, *mæchus* cudzołożnik, *pæna* kara, *pænitet* żal mi, *Paræcia* Parafia, *paræmia* przypowieść, *fæmina* niewiasta, *fætor* smród, *præmium* nagroda &c.

P. Które są insze omyłki w pisaniu *ie-dney* litery za drugą?

O. Naprzód: pisząc ci zamiast *ti*, i przeciwnie *vg* *gracia* zamiast *gratia*, *oracie* zamiast *oratio*.

P. W których słowach powinno się pisać *ci* a w których *ti*?

O. *Ti* pisze się w słowach, które się formują z *Supinow* *Verbum*, tudzież ile-

kolwiek po *ti*, następuje *Vocalis* *vg.* *re-creatio* uciecha, *sentio* czuję. Ci zaś w następujących *Græcia*. *jacio* rzucam *cum compositis*; tudzież w *aspicio* patrzam *respicio* poglądam, i innych teyże signifikacyi; w *facio* czynię *cum compositis*; iako to: *efficio*, *calefacio* Także w substantywach pochodzących od imion, które mają *Genitivum* na *cis*, *vg.* *judicium* od *iudex*, *iudicis*.

2do. Omyłka bywa, pisząc *V.* zamiast *U* *P'* Kiedy powinno się pisać *V.* a kiedy *U*?

O. *V.* pisze się kiedy po nim następuje *Vocalis*, z którą złączone staie się *Konsona*, *vg.* *vere* prawdziwie. *U* zaś pisze się wszędzie tam gdzie iako *Vocalis* wchodzi: tudzież po tych literach *g. s. y.* *vg.* *aurum* złoto, *lingua* język, *suavis* wdzięczny, *loquor* mówię.

Omyłka bywa, pisząc *i* zamiast *g* i przeciwnie, *vg.* *diliens*, zamiast *diligens*. -

Zeby zaś w tym niepobłądzić, uważać pilnie należy derywacyą słów. *vg.* *negligens* pisze się przez *g* bo *primitivum* *negligo*, od którego się derywuie, pisze się przez *g*.

W innych słowach zwyczaj i używanie lepiey nauczą.

Omyłka bywa, pisząc *t* zamiast *ð* i przeciwnie, *vg.* *aput* zamiast *apud*.

Obserwuy, iż *ð* pisać się zwykło szczególnie na koncu słów następujących, to jest, w prepozycyach *apud* i *ad*; w *Relativum* *qui in genere neutro* i które się z niego składają, *vg.* *quod*, *siquid*; w *Pronominach* *illud*, *istud*, *aliud*; w negacyi *haud*;

haud; w Konjunkcyi *quod*, i w niektórych Imionach własnych, *vg. Dawid &c.*

Omyłka bywa, pisząc *p*, zamiast *b*. *c*, zamiast *k*. albo *q* i przeciwnie; *opervo* zamiast *obervo*, *kanis*, zamiast *canis*, *kuis* zamiast *quis*.

Wiedzieć zaś potrzeba, że w Łacińskich słowach nigdy się nie pisze *k*. lecz *c*. wyjąwszy słowa Greckie, *vg. Kalendæ*, i *Nomina propria vg. Kiiovia*.

Omyłka bywa, pisząc *z* zamiast *s*, także *y* ypsylon zamiast *z*. ponieważ tak *z*, iako *y* ypsylon niema miejsca, tylko w samych słowach Greckich *vg. zelus* żarliwość, *pyramis* pyramida.

Omyłka naostatek bywa, pisząc *f* zamiast *ph* i przeciwnie: *vg. triumphus* zamiast *triumphus*.

Obserwuy. iż *ph* nie pisze się, tylko w Greckich słowach, *vg. phalanx* półk, *pharetra* sahadak.

O Ortografii Polskiej.

P. Wiele w sobie zawiera liter Alfabet Polski?

O. Tyleż, ile i Łaciński przydawszy niektóre tylko litery.

P. Jak się dzielą litery Polskie względem Ortografii?

O Tak, iako i Łacińskie, to jest: na większe i mniejsze, o których używaniu w Ortografii Łacińskiej namieniło się.

P. Jaka oprócz tego jest różność między literami Polskimi.

O Taka, iż Polacy jedną literę dwoma, lub też trojako piszą i wymawiają.

P.

P. Któreż te są litery?

O. Polacy mają dwoiakie litery następujące: a. y. ā. c. y. ē. e. y. ē. i jota, y. yp-sylon, l. y. ł. n. y. Ń. s. y. ś. troiakie zaś z. to jest: z. ź. ż.

P. Które są akcenta, których Polacy zażywają?

O. Polacy teraz nie {zwykli zażywać, tylko jednego, który się nazywa *accentus acutus* i który sprawuje to, iż litera nim naznaczona miękciej, to jest delikatniej, lub też inaczej, iak jest w sobie, brzmi *vg.* śmierć, pień, góra, łos, wóz.

P. Kiedy *accentus acutus* nie powinien się pisać nad pomienionemi literami?

O. Kiedy po nich następuje litera i *vg.* śmierci &c.

P. Gdzie się powinno pisać *ā*?

O. *ā* pisze się naprzód na końcu Akuzatywów i Ablatywów *numeri singularis*, w Adiektywach *generis fæminini* i substantywach mających *nominativum* kończącego się na *a* *vg.* widziałem pobożną królowę. Z wielką pracą przychodzi nauka.

Powtóre: Na końcu słów w trzecich personach Werbow *numeri pluralis Præsentis Indicativi, Imperativi*, tudzież w *Futurach Indicativi*, *vg.* dają, dadzą.

Potrzenie: W temporach kończących się na *ātem, āt, āwszy, āc*. Także we wszystkich Gerundiach Partycypiach: *vg.* zginąłem. zginął, przyiawszy, dając &c.

P. Gdzie się powinno pisać *ē*?

O. *ē* pisze się naprzód w Akuzatywach Substantywów *numeri singularis generis*

ris *fæminini* i *masculini* kończących się na *a*, *vg.* naukę.

Powtórę: Na końcu pierwszych *Person* *Werbów Numeri singularis* *vg.* piszę, siedzę, będę.

Potrzenie: Tak *a*, iako i *ę* piszą się już to na początku, już we środku wielu *Nominów*, *Werbów* i *Adwerbiów*, co się z używania da poznać; to tylko obserwować. tym czasem potrzeba, iż po namienionych literach *a*, *ę* nigdy się nie pisze *n* *vg.* pisać trzeba błędzę, nie błondzę.

P. Kiedy się powinno pisać *y* *ypsylon*?

O. *Y* *ypsylon* pisze się naprzód we środku i na końcu słów po tych literach: *cz.* *d.* *ł.* *r.* *sz.* *t.* *ż.* *vg.* czytam, dym, wesół, ryby, przyjaźń, szyja, tyję, żyję.

Powtórę: Na końcu *Adiektywów generis masculini*, w *Nominatywach* i *Wokatywach numeri singularis*, tudzież w *Genitywach numeri singularis generis fæminini*, *vg.* dobry *dobrev*: *Excypuią się* *Adiectiva generis masculini* kończące się na *ki*, *gi*, które in *Nominativo* piszą się przez *i* *jota* *vg.* Pański, prędki, ubogi.

Potrzenie: *Y* *ypsylon* pisze się we środku *Komparatywów* i *Superlatywów*, w których przed *y* znajduje się *e*, tudzież na końcu *adwerbiów comparative*, lub *superlative* położonych, i w tey partykule *nayformuiącey gradum superlativum*, *vg.* *naychwalebniejszy*, *naylepiey*.

P. Kiedy się powinno pisać *i* *jota*?

O. *Naprzód*: Na początku wszystkich słów Polskich zaczynających się od *i* tudzież we środku tychże słów między dwię-

dwoma wokalami pisze się zawsze i jota
vg. *Imię, Raznodzieja*.

Powtórę. Na końcu adiektywów *generis masculini*, w Nominatywach i wokatywach *numeri pluralis* vg. Piękni, Święci.

Excypuią się Adiektywa, które *in singulari* kończą się na dki, ski, tki, gi, ry; bo te *in plurali* mają scy, dzy, rzy vg. prędcy, Pańscy, ubodzy, chorzy.

Potrzecie: Po literach, nad którymi zwykł się kłaść *accentus acutus*, pisze się zawsze i jota, lubo na ten czas akcent się opuszcza nad tą literą, która jest przed i vg. Gość, Goście.

Nakoniec. Uważanie częste z różnością pronuncyacyi tych dwóch liter złączone dostateczniej pokaze, gdzie się powinno pisać y ypsylon, a gdzie i jota.

P. Które są znaczniejsze błędy Ortograficzne, w które nie umiejący Ortografii Polskiej najczęściej wpadają?

O. Pierwszy, gdy iedna litera kładzie się za drugą, co się staie pisząc naprzód; ey zamiast y, lub przeciwnie.

P. Gdzie się powinno pisać ey a gdzie y?

O. Ey. pisze się w niektórych Kazusach *numeri singularis* Adiektywów *generis faeminini*, tudzież w tychże samych Adiektywach *comparative*, lub *superlative* położonych; co się ma rozumieć i o adwerbiach vg. zacney, zacnieyszey, zacniey.

Y zaś pisze się osobliwie na końcu Genitywów *numeri singularis* w Substantiwach kończących się na a, vg. Woiewodziny.

Excypuią się kończące się na ja, bo te
Geni-

Genitivum singulare i insze niektóre kazusy mają na i jota *vg. Ochmistrzyni*.

Powtore pisząc *e* zamiast *ę*. o zamiast *ą*, y przeciwnie; gdzie zaś *ę* y *ą* pisać się powinno, wyżej namieniło się.

Potrzenie: pisząc *u* zamiast *o*, b zamiast *p*. *j* zamiast *w*, *vg. Bug, Krul, panuf chłob*.

Ażeby zaś w tym się nie omylić, zważać trzeba, iak się takowe słowa odmieniają w swoich Kazusach, *vg. chłop* pisze się przez *p*, bo *in Genitivo* mówić się *chłopa*; *Panow* pisze się przez *o*. y przez *w* na końcu, bo *in Nominativo Plurali* mówi się *Panowie*, i tak dalej o inszych.

Powczwarte: pisząc *k*. zamiast *ch*, *đ* zamiast *t*, *sz* zamiast *ż*. *vg. krzest* zamiast *chrzest*, *iesdem* zamiast *iestem*, *iusz* zamiast *iuz*.

Dla łatwiejszego poznania, gdzie trzeba pisać *p* lub *t*, *sz* lub *ż*. uważać należy derywacyą słowa, różne iego w Kazusach odmiany, i iak to słowo z innemi złączone wymawia się *vg. prędk*, pisze się przez *đ* a nie przez *t*, bo uważam, iż przez *đ* pisze się *prędzey*, *iuz*, bo mówi się *iuzem*, *ciężki*. bo się mówi *ciężey* i tak dalej.

Drugi błąd przeciwko Ortografii Polskiej jest.

Gdy się iaka litera, lub akcent potrzebny opuszcza, iako to opuszczając *ł*. po konsonie, osobliwie w preterytach, lub *r*. przed *z* albo *c*. przed *b*. *vg. poszed* zamiast *poszedł*, *wyblad* zamiast *wybladł* mówi się bowiem *poszedłem* *wybladłem*,
grzech

grzech zamiast grzech, hory zamiast chory, kon zamiast koń.

P. Które są słowa, w których opuszcza się c przed h?

O. Lubo pospolicie słowa Polskie pisać się zwykły przez ch, excypuią się iednak następujące. *Hetman, hałun, haftki, herb, haft, hołd, hoyny, hamulec, haracz, hardy* i niektóre insze w małej bardzo liczbie, w których pronuncyacya sama pokaże, co się powinno pisać czy h, czyli też ch

Drugi błąd iest: gdy się litera iaka nie potrzebnie dodaie, iako się to często przytrafia, dodaiąc n. po a i e. i literę po l
vg. *bendę* zamiast *będę*, *liato* zamiast *lato*.

Insze błędy też same są, co i przeciwko Ortografii Łacińskiej, o którey wyżej się namieniło.

GRAMATYKI ŁACINSKIEY CZĘŚC II.

O ETYMOLOGII.

P. Jak się dzielą litery względem Etymologii?

O. Dwoiako, to iest: na *Vocales i consonantes*.

P. Wiele iest Wokallow?

O. Sześć: a. e. i. o. u. y ypsylon.

P. Wiele iest Konson?

O. Piętnaście: b. c. d. f. g. l. m. n. p. q. r. s. t. x. z.

P. Co się składa z samych wokallow?

O. Dyftongi, których iest sześć: ae, au, ei, eu, oe, yi, vg. *aurum* złoto, *præmium* nagro-

groda panna, kara, Harpya, Harpia, hei ach
niestetyż!

O częściach Mowy.

P. Wiele jest części Mowy?

O. Ośm: Nomen, Pronomen, Verbum Participium, Adverbium, Præpositio, Interiectio, Coniunctio.

P. Jak się te części dzielą?

O. Dwoiako: na odmieniające się i nie odmieniające się.

P. Które się odmieniają?

O. Nomen. Pronomen, Participium, deklinują się przez Casus; Verbum zaś koniuguje się przez Tempora.

P. Które są co się nigdy nie odmieniają?

O. Præpositio, Adverbium, Interiectio, Coniunctio.

P. Co jest Nomen.

O. Jest część mowy znacząca rzecz każdą i której służyć może razem, lub też pojedynczo Artykuł *ten, ta, to*, vg. *hic Deus* ten Bóg, *hic Sanctus* ten Święty.

P. Co jest Pronomen?

O. Jest część mowy, która się kładzie za Nomen służąca do wyrażenia osob, vg, *ego* ja, *tu* ty, *ille* on.

P. Co jest Verbum?

O. Jest część mowy koniuguująca się *per modos & tempora* mająca te osoby: *ia, ty, on, my, wy, oni*, vg. *audio* słyszę, *słyszemy*

P. Co jest Participium?

O. Jest część mowy mająca swoją de-
rywacją od Verbum, a deklinująca się przez Casus, vg *serviens* służący, *laudatus* chwalony.

P. *Co iest Adverbium?*

O. Jest część mowy, która pokazuje, jakim sposobem, lub kiedy rzecz się iaka dzieie, *vg. Sapiens loquitur, & agit sapienter.* Mądry mówi i czyni mądrze.

P. *Co iest Præpositio?*

O. Jest część mowy, która przed inszemi częściami mowy kłaść się zwykła, *vg. in, sub, per: in virtute maxima laus sita est.* Na cnocie naywiększa chwała zależy.

P. *Co iest Interiectio?*

O. Jest część mowy wyrażająca affekt iako to: żal, radość, &c. *vg. ah! heu! biada!*

P. *Co iest Coniunctio?*

O. iest część mowy złączająca, lub rozłączająca słowa, *vg. et, nec: & domi & militia fortis,* i w domu i na wojnie mężny.

o Gramatycznym podzieleniu.

N O M I N I S.

P. *Wielorakie iest Nomen w pierwszej dywizyi?*

O. *Czworakie: Simplex, compositum, primitivum, i derivativum.*

P. *Co iest Simplex?*

O. Jest, które się z niczego nie składa, *vg. prudens* roztropny.

P. *Co iest Nomen Compositum?*

O. Które się z wielu słów składa, *vg. imprudens* nieroztropny.

P. *Co iest Nomen primitivum?*

O. Które od żadnego słowa nie pochodzi, *vg. Pater* Oyciec, *Parvus* mały.

P. *Co iest Nomen derivativum?*

O. Które od inszego słowa pochodzi *vg. Paternus* Oycowski, *parvulus* mały.

P.

P. Wieleorakie iest Nomen w drugiey diwizyi?

O. Dwoiakie: *Substantivum i Adiectivum*.

P. Co iest Nomen Substantivum?

O. Które znaczy rzecz iaką, i ma ieden Artykuł *ten*, albo *ta*, albo *to*, *vg.* *Rex* Król, *servus* sługa.

P. Co iest Nomen adiectivum?

O. Jest, które wyraża, iaka iest rzecz, i odmienienia terminacyą według Artykułu w Polskim ięzyku, *vg.* *Sanctus* Święty, *Sancta* Święta, *Sanctum* Święte.

P. Wieleorakie iest Nomen substantivum?

O. Troiakie: *Proprium*, *Appelativum*, i *Collectivum*.

P. Co iest Nomen proprium?

O. *Nomen proprium* iest, które przywiaszcza się iedney rzeczy. *vg.* *Polska*, *Rzym* NB. Imona ludzi zowią się *Propria*, choć nie iednemu tylko służą.

P. Co iess Nomen Appellativum?

O. iest, które wiele rzeczy wyraża, *vg.* *człowiek*, wszystkich ludzi; *Miasto*, wszystkie Miasta.

P. Co iest Nomen Collectivum?

O. Jest, które w liczbie małej wiele rzeczy zawiera *vg.* *Populus* lud, *turba* gromada, *gens* Narod, *grex* trzoda.

P. Wieleorakie iest Nomen Adiectivum względem terminacyi?

O. Troiakie; to iest mające albo trzy terminacye, iako *bonus*, *bona*, *bonum*; *pulcher*, *pulchra*, *pulchrum*; albo dwie. iako *brevis*, *breve*; albo iedną. iaką *felix*, *prudens*.

P. Co iest Nomen Relativum?

O. *Relativum* iest, które poprzedzające

Nomen na pamięć przywodzi, *vg. Dux est, qui imperat.* Wódz iest, który rozkazuje

O PRZYMIOTACH

Nominis, Pronominis i Participii.

P. Które są przymioty albo *accidentia*

Nominis, Pronominis, et Participii?

O Cztery: *Casus, Numerus, Genus. Declinatio.*

P. Wiele iest Kazusow?

O. Sześć: *Nominativus Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, i Ablativus.*

P. Wielorakie są *Casus*?

O. Dwoiakie: *Recti i obliqui.*

P. Które są *Recti*?

O. *Nominativus i Vocativus.*

P. Które są *Obliqui*?

O. *Genitivus, Dativus, Accusativus, Ablativus.*

P. Zkąd się poznać *Nominativus*?

O. Z odpowiedzi na pytanie kto? *vg. Pan Bóg stworzył ludzi. Deus creavit homines.*

P. Zkąd się poznać *Genitivus*?

O. Z odpowiedzi na pytanie czyi, czyja, czyje, *vg. temeritas est florentis ætatis, prudentia senectutis.* Lekkomysłność iest kwitnącego wieku, rostopność starości.

P. Zkąd się poznać *Dativus*?

O. Z odpowiedzi na pytanie komu *vg. importunitas & inhumanitas omni ætati molesta est.* Uprzykrzenie i nieľudźkość każdemu wiekowi ciężka iest.

P. Zkąd się poznać *Accusativus*?

O. Z odpowiedzi na pytanie, kogo, czego, co, *vg. Cole Deum, honora Parentes,*

tes, ama Patriam. Czci Boga, szanuj Rodzice, kochaj Ojczyznę.

P. *Zkąd się poznać Ablativus?*

O. Z odpowiedzi na pytanie, od kogo, czego, czym, *vg. Virtute & doctrina paratur gloria. Cnotą i nauką nabywa się chwała.*

P. *Co jest Deklinacya?*

O. *jest Nominis, Pronominis, i Participii przez Casus odmienienie vg. Dominus, Domini, Domino, Pan, Pana, Panu &c.*

P. *Wiele jest Numerow?*

O. Dwa: *Numerus singularis i numerus pluralis.*

P. *Co jest Numerus singularis?*

O. *Co iedną rzecz znaczy, vg. homo, człowiek*

P. *Co jest Numerus pluralis?*

O. *Co wiele rzeczy znaczy, vg. homines, ludzie.*

P. *Wiele jest Generow?*

O. *Trzy: Masculinum, Fæmininum, Neutrum, a z nich pochodzą: Commune, Omne, i Dubium.*

P. *Co jest Nomen Generis Masculini?*

O. *Które ma Artykuł hic: vg. hic Dominus ten Pan, hic servus ten sługa.*

P. *Co jest Nomen Generis Fæminini?*

O. *Które ma Artykuł hæc, vg hæc stella ta gwiazda, hæc mors ta śmierć.*

P. *Co jest Nomen Generis Neutrius?*

O. *Które ma Artykuł hoc, vg. hoc opus to dzieło, hoc Templum ten Kościół.*

P. *Co jest Nomen, Generis Communis?*

O. *Które pod iedną terminacją ma Artykuł hic & hæc, vg. hic & hæc Parens.*

P. Co iest Nomen Generis Omnis?

O Które pod jedną terminacją ma wszystkie trzy Artykuły: *hic*, *hæc*, *hoc*, a te są *Nomina adiectiva* iedney terminacyi i *Participia præsentia*, *vg.* *felix* szczęśliwy, *impediens* przeszkadzający.

P. Co iest Nomen Generis Dubii?

O Które może mieć Artykuł *hic*, *vel hæc*; lub też *hic*, *vel hoc*, *vg.* *hic*, *vel hæc* dies dzień, *hic vel hoc vulgus*, społeczeństwo.

P. Zkąd się poznawają Genera Nominum Substantivorum?

O. Z sygnifikacyi i z terminacyi. Z sygnifikacyi, *vg.* *scriba* Pisarz iest generis *masculini*, bo znaczy Mężczyznę. Z terminacyi, *Sagitta* strzała iest generis *feminini*, bo się kończy na *a*.

O G E N E R A C H

Nominum Substantivorum.

Nomina Substantiva generis masculini
z Sygnifikacyi.

P. Ktore są Nomina Substantiva Generis masculini z Sygnifikacy?

O. Wszystkie Nomina tak *Propria*, iako i *Apellativa* służące samym tylko Mężczyznom, *vg.* *Paulus* Paweł, *Bibliopola* Księgarz, *Nauta* Żeglarz,

II. *Nomina propria* Aniołów, Bogów Pogańskich,

E X C E P C Y

wszelkich Duchow. vg. *Michael* Michał, *Jupiter* Jowisz
 III. Nomina propria gór,
 vg. *Vesuvius*, *Etna*. [7]
 IV. Nomina Propria Rz'k
 vg. *Boristhenes* Dniepr. (2)
 V. Nomina Propria wiatrow i dwunastu Miesięcy Roku, vg. *Aquilo* wiatr północny, *Januarius* Styczeń,

[1] Excypnią się *Alpes*, które są *Generis Fæminini*.
 (2) Excypnią się *Styx*, &c. *Lethe*, *Albula*, *Sequana*, które są *Generis Fæminini*.

TABELLA IMION

Generis Masculini z Terminacyi.

Nomina Substantiva terminata sig na	i	vg. <i>Liberi</i>	(1) <i>Gummi</i> żywica, <i>Synapi</i> chrzycza które są <i>Generis Neutrius</i> .
	Pluralis numeri	dzieci <i>orum</i> . (1)	(2) Nomina kończąca się na <i>io</i> formowane z Supinow <i>verborum</i> , vg. <i>lectio</i> czytanie. Tęże <i>contagio</i> zaraza, <i>unio</i> jedność, <i>cho</i> odgłos, <i>caro</i> ciało, mięso, <i>talio</i> wet za wet,
	O.	vg. <i>unio</i> perła, <i>pugio</i> sztylet [2]	<i>Legio</i> hufiec, <i>regio</i> kraina, <i>ratio</i> rozum, <i>ratio</i> Państwo są <i>Generis Fæminini</i> .
	an in	vg. <i>Pæan</i> Pieśń <i>Delphici</i> świętys moraka. <i>vg. Agon</i> utarczka skonanie, [3]	(3) <i>Sindon</i> przescieradło, <i>ardon</i> słowik, <i>alcion</i> zimorodek, <i>icon</i> obraz <i>Generis Fæminini</i> .
			Greckie zaś drugiey Deklinacyi, iako to: <i>flion</i> , <i>Pellion</i> &c. są <i>Generis Neutrius</i> .
		vg. <i>Ager</i> pole, <i>cur</i> cer więzienie [4]	[4] <i>Ver</i> Wiosna, <i>cicer</i> groch Włoski. <i>cadaver</i> trup, <i>uber</i> piersi, <i>verber</i> bicz, <i>tuber</i> guz, <i>iter</i> droga, <i>piper</i> pieprz, <i>papaver</i> mak

Nomina Substantiua kończące się na	or		ug. Labor praca, mœ- ror smu- tek (5)	Excepuł się	mak, siser marchiew, laser Cyreneyskie ziele. Siser wółwina, Generis Neutrius. Linter czołn. Masculini, albo Neutrius Laser po- tocznik ziele. Fæminini, albo Neutrius.
	os	Sa Generis Masculini.	ug. Ros rosa, flos kwiat (6)	Excepuł się	(5) Arbor drzewo, Gene- ris Fæminini. Cor serce, ador zboże, aquor morze, marmor marmur, Generis Neutrius.
	us	Sa Generis Masculini.	ug Gladi- us miecz, visus spoyrze- nie, tri- umphus, ryumf (7)	Excepuł się	(6) Dos posag, cos ośła arbos drzewo. Fæminini. Chaos zamieszanie, melos śpiewanie, os oris usta, os ossis kość. Epos Rym. Generis Neutrius.
	drus- gley i czwar- tey de- klina- yi.				(7) Virus trucizna, Ge- neris Neutrius Vulgus Po- spółstwo, Masculini, pelagus pontus morze, Neutrius, Ato- mas proszek, carbasus płótno żagiel, vanus opał- ka, diphtongus dwógłosna litera.

byssus bisior, płótno cienkle, abyssus przepaść, humus
ziemia, hisopus hizop. domus dóm, colus kądzień, arctus
wóz Niebieski, alvus brzuch, lecithus bania, antido-
tus lekarstwo, balanus żółędź, pharus latarnia morska,
eremus pus ynia, dialectus mowy iednego ięzyka róż-
ność. nardus, szpikanard, papyrus papier, methodus
sposob, periodus period, crystallus kryształ, acus
igła, manus ręka, figus figa, tribus pokolenie, por-
ticus

ticus przysłonek, *idus* dzień, *synodus* zjazd. są *Generis Fæminini*.

Penus spiżarnia, *specus* iaskinia, *phatellus* łódź są *Masculini* i *Fæminini*.

NOMINA SUBSTANTIVA

Generis Fæminini z significacyi.

I. Wszystkie *Nomina* tak *Propria*, iako i *Apellativa* służące samym szczególnie Niewiastom *vg.* *Ca. tharina* Katarzyna, *Mater* Matka, *Soror* Siostra.

II. *Nomina Propria* Bogiń Pogańskich, *vg.* *Juno*, *Pallas*.

III. *Nomina Propria* Królestw, Państw, Wysp, i czterech części świata, *vg.* *Polonia*, *Cyprus* Cypr, *Affrica*.

IV. *Nomina Propria* Miast *vg.* *Cracovia*, *Vilna*

[1]

[1] Excypuią się *Nomina Propria* Miast, które się kończą na *a* i *Numeri Pluralis*. iako *Bactra* *Bactrorum* &c. tudzież kończące się na *al*, *ur*, *um*, które są *Generis Neutrius*, *vg.* *Præneste*, *Hispal*, *Tibur*, *Lugdunum*.

Te zaś, które się kończą na *o* i na *i* *Numeri Pluralis* są *Generis Masculini* *vg.* *Narbo* *Narbona*, *Partisi*, *orum* *Paryż*.

[2] Excypuią się *Nomina Pro-*

V. *Nomina Propria* Okrętów i Poomatów. albo Rymów Poetyckich *vg.* *Argo*, *Æneis*.

VI. Imiona drzew *vg. abies* Jodla, *Pinus* Sosna, *Malus* Jabłoń, *Pyrus* Gruszką drzewo. [3]

Propria Poematow kończące się na *a*, *Numeri Pluralis*, które są *Generis Neutrius*, *vg. Bucolica orum Georgica orum*.

[3] *Excypuią* się *Nomina* drzew kończące się na *ster*, które są *Generis Masculini*, *vg. oleaster* lesna oliwa; kończące się zaś na *er*, *ur*, *um*, są *Generis Neutrius* *vg. acer* klon, *robur* dąb &c. Imiona fruktow poznaią się z terminacyi.

TABELLA IMION

Generis Fæminini z Terminacyi.

Nomina Substantiva kończące się na	Pierwszey deklinacyi	Są <i>Generis Fæminini</i> Są <i>Generis Fæminini</i>	<i>Excypuią się</i>	<i>Excypuią się</i>	
	as	<i>vg. Mensa</i> stół, <i>cura</i> staranie, [:] <i>vg. Divitie arum</i> bogactwa <i>insidiae</i> zasadzki		[1] <i>Adria</i> morze Adryatyckie. <i>Mamona</i> , <i>Cemeta</i> , <i>Planeta</i> są <i>Generis Masculini</i> , <i>manna</i> i kończące się na <i>a</i> . <i>Plurale</i> drugiey deklinacyi są <i>Generis Neutrius</i> <i>vg. arma orum</i> broń.	
	do	<i>vg. For mido</i> bo- iaźń, <i>sol- licitudo</i> troskli- wość, (2)		[2] <i>Udo</i> szkarpetka, <i>cardo</i> zawiasa, <i>ordo</i> porządek, <i>cudo</i> czapka szyszakowa, <i>Generis Masculini</i> , <i>pondo funt</i> , <i>Generis Neutrius</i> .	
	go	<i>vg. Imago</i> obraz, <i>fuligo</i> sadza. [3]		[3] <i>Harpago</i> hak, <i>ligo</i> . motyka, <i>margo</i> brzeg, są <i>Generis Masculini</i> .	

as

ug. *Lampas* Lamp-
pa tem-
pastas
niepogo-
da, czas
[4]

Sa Generis Feminini

Excepuia sit

(4) *Vas* vasis naczynie, *fas* co się godzi, *nefas* co się niegodzi, są *Generis Neutrius*. *Elephas* słon, *adamas* dyament, *as assis* grosz, *vas vadis* rękovní, *stivas* Infuła, są *Generis Masculini*.

as

ug. *Compes* pęto,
proles pot-
tomstwo.
[5]

Sa Generis Feminini

Excepuia sit

(5) *Limes* granica, *fomes* podnieta, *trames* ścieżka, *gurgus* wir, *poples* podko-
lanek, *cospes* darń, *meridies* południe, *paries* ściana, *pes* noga, *palmes* win-
na różga, *termes* gałązka z
owocem, *tudes* młot, *ast-
naces* szablą; przy tym plu-
ralia *Ante* *antium* słup,
laras *larim* prog. *Annales*
annalium Kronika, i Imiona
Greckie kończące się na *es*,
iako. *tapes* kobi-rzec, *lobes*
kocioł miedziauy, są *Gen:*
Masc: Cacorthes zły nałóg,
Genar: Neutr. Dies dzień,
torques łańcuch, *ames* laska,
ptasznica, *Masculini*, albo
Fæminini.

is
lub
ys.

ug. *Clavis*
klucz, *na-
vis* okręt,
chelys lu-
tnia, [6]

Sa Generis Feminini

Excepuia sit

Excepuia sit

(6) *Postis* podwoy, *aquolis*
nalewka, *angvis* wąż, *vectis*
drag, *callis* ścieżka, *can-
guis* krew, *onsis* miecz,
glis czczur, *lapis* kamień,
folis miech Kowalski, *cu-
cumis* *eris* ogurek, *collis*
pagórek, *axis* oś, *unguis*
paznokieć, *fustis* kij, *torris*,
głównia zapalona, *orbis*
okrąg, *piscis* ryba, *caulis*
głęb, *vomis* *aris* lemiesz,
mensis

Nomina Substantiva kończące się na	aus	Są Genetis Feminini	vg. Laus chwala fraus zdrada	Excypnia się	mensis miesiąc, fascis snopek, canalis, kanał, sentis ciernie, pulvis proch, piasek, cassis is siatka, vermis robak, tudzież Imiona kończące się na nis, iako to: funis powroz, cinis popioł, panis chleb, amnis rzeka to Nomen assis, z inszemi, które się z niego składaia, vg. decus is, vicessis, &c. są Genetis Masculini.
	S. ezeii przed s. lest konsona.	Są Genetis Feminini	vg. Frons tis czoło, Frons dis gałąź, hyems zima (7)	Excypnia się	[7] Dens cum compositis bidens widły, tridens ość, rudens lina okrętowa, fons źródło, pons most mons góra, seps płot, quadrans czwarta część funta, triens trzecia część, chalybs stal, torrens potok, oriens wschod, occidens zachód, hydrops puchlina, adeps tłustość są Genetis Masculini.
	x. maiaće przed x. konsonę.	Są Genetis Feminini	vg: Falx kosa, arx zamek, merx towar (8)	Excypnia się	Scrobs doł, scobs opilki, Masculini i Feminini.
	ax	Są Genetis Feminini	vg. pax pokój, fornax piec (9)	Excypnia się	[8] Linx ostrowidź, calx pięta, są Genetis Masculini lub Feminini Quincunx pięć lotów, septun, siedm lotów, są Genetis Masculini.
	ex	Są Genetis Feminini	vg. halex śledź, suppellex sprzęt [10]		[9] Abax stoł kuchenny tablica, harpax hak, thorax kaftan, zbroia, Masculini, limax ślimak, Masculini albo Feminini.
					[10] Caudex kłoda, pniak, pulex pchła, culex komar, cimex pluskwa, codex księga, pollex palec wielki, index skaziciel, murex żółw

Nomina Substantiva kończące się na

ix
albo
yx

ax

ux

Są Generis Feminini

Są Generis Feminini

vg. Per-
dix kuro
patwa.nix śnieg
(11)vg. Nox
noc cor
głos.vg. Crux
Krzyż,
lux świa-
tło tra-
dux win-
na tyczka
do latoro-
śli.

Fecypola się

Fecypola się

Fecypola się

zółw morski krew szarla-
tną mający, *obex* zawada,
pumex kamień, z piany
morskiej, *vertex* wierzch
remex flis, *frutex* krzew,
grex trzoda, *cortex* kora,
apex wierzchołek, *forex*
mysz polna, *imbrex* da-
chówka, *latex* ciekący
strumyk, *podex* pośladek,
są *Generis Masculini*, *silex*
krzemień, *Masculini* albo
Fæminui.

[11] *Fornix* sklep, *varix*
żyła napuchła, *bombix*
robaczek iedwabny.

Phoenix ptak, *calix* kie-
lich, *oryx* iez, *coccyx* ku-
kułka, *spadix* farba cie-
mno-czerwona, *Masculini*.

Natrix wąż wodny, *onyx*
wodny kamień, *Masculini*.
lub *Fæminui*.

NOMINA SUBSTANTIVA

Generis Neutrius z Sygnifikacyi:

I. Imiona liter: vg. *O magnnm* O wielkie,
b parvum b małe.

II.

II. *Adverbia, verba, i wszystkie inne* słowa położone w mowie zamiast *Nominis Substantivi* *vg. Pulchrum est Reipublicæ benefacere.* Piękna rzecz iest dobrze czynić Rzeczypospolitey.

TABELLA IMION

Generis Neutrius z Terminacyi.

Nomina Substantiva kończące się na	a	rze- ciey dekli- nacyi.	Generis Neutrius	Stig- ma pię- no, do- gma wy- rok.	Excypua się	[1] <i>Aloé aloës, Rhodope, Physice, Gramatice, i insze podobne słowa Greckie, są Generis Fœminini.</i>
e.	e.	e.	Generis Neutrius	<i>vg. Lac</i> mleko.	Excypua się	
				<i>vg. Mare</i> morze, <i>cnbile</i> lód ko. (1)		
i	i	i	Są Generis Neutrius	<i>vg. Fel</i> żółć, <i>miel</i> miód, <i>ant</i> małżwie rze, (2)	Excypua się	(2) <i>Mugil</i> głowacz ryba, <i>sol</i> słońce, <i>Masculini</i> , <i>sal</i> <i>sol Masculini</i> , albo <i>Neutrius</i> .
				<i>vg. Car-</i> <i>men</i> wiersz, <i>lumen</i> światło (3)		
e	e	e	Generis Neutrius	<i>vg. Caput</i> głowa, <i>Sinciput</i> przodek głowy, <i>occiput</i> tył głowy	Excypua się	(3) <i>Attagen</i> iarcząbek, <i>pe- cton</i> grzebień, <i>ren</i> nerka, <i>splen</i> , <i>lien</i> śledziona, <i>lichen</i> liszaj, są <i>Generis Masculini</i> <i>Syren</i> Syrena, <i>Fœminini</i> .

Nomina Substantiva kończą się na

u		ug. Golu mroz, to nitru	Excyptuą się
um	Są Genetis Neutrus	grzinot, reru ro- żem, genu kolano. ug. Tem- plum Ko- ściół, fer- rum żela- zo, man- cipium niewol- nik.	Excyptuą się
ar	Są Genetis Neutrus	ug. Cat- car ostro- ga, pulvi- nar podu- szka.	Excyptuą się
ur	Są Genetis Neutrus	ug. Ful- gar bły- skawica, inarmur szemra- nie [4]	[4] <i>Furfur</i> otręby, <i>vul- tur</i> sep, <i>turtur</i> synogarlica, są Genetis Masculini
us	Są Genetis Neutrus	ug. Na- mus gay, funus po- grzeb. (5)	(5) <i>Lepus</i> zając, <i>mus</i> mysz, <i>tripus</i> trzynożek, <i>Masculini Pecus pecudis</i> bydle, <i>subscus</i> lisztwa, <i>incus</i> <i>incudis</i> kowadło, <i>salus</i> zdro- wie, <i>virtus</i> cnota, <i>servitus</i> niewola, <i>juventus</i> młodość, <i>senectus</i> starość, <i>grus</i> żuraw, <i>tellus</i> ziemia, <i>palus paludis</i> bagno, <i>lagopus</i> śnieżniczek, ptaszek, są Genetis Famili- nini.

Trze-
ciey
dekli-
nacyl.

P. *Adiectiva bez wyraźnego Substantivum położone jakieg są rodzaju?*

O. Tegoż samego, co i *Substantiva*, które się pod *Adiektywami* zawierają, *vg. Oriens* jest *Generis Masculini*, bo domyślamy się *Sol* słońce; *Vocalis* *Generis Fæminini*, bo domyślamy się *Litera*.

P. *Adiectiva nie tylko bez wyraźnego, ale też i tajemnego Substantivum położone, jakiego są rodzaju.*

O. Są *Generis Nenutrius*, *vg. Iustum est*, sprawiedliwa jest.

o D E K L I N A C Y I

Nominis Substantivi.

P. *Wielorakie jest Nomen Substantivum względem Deklinacyi?*

O. Dwojakie: *regulare i irregulare*, albo *anomalum*.

P. *Co jest regulare?*

O. Które się deklinuje według regularnej formy deklinacyi.

P. *Co jest irregulare?*

O. Które nie zachowuje regularnej formy deklinacyi.

P. *Wiele jest regularnych form deklinacyi?*

O. Pięć.

P. *Jak poznasz, które jest deklinacyi jakie Nomen?*

O. *Ex Genitivo Numeri Singularis.*

P. *Zkąd się tedy poznaie Nomen pierwszej Deklinacyi?*

O. Z *Genitivum* kończącego się na *æ* dystong *vg. Mensa stoł, mensæ.*

P.

P. Zkąd drugiey Deklinacyi?

O. Z Genitivum kończącego się na *i*, *vg.* *Dominus* Pan, *Domini*.

P. Zkąd trzeciey Deklinacyi?

O. Z Genitivum kończącego się na *is* *vg.* *Lex* prawo, *legis*.

P. Zkąd czwartey Deklinacyi?

O. Z Genitivum kończącego się na *us* *vg.* *manus* ręka, *manus*.

P. Zkąd piątey Deklinacyi?

O. Z Genitivum kończącego się na *ei*, *vg.* *spes* nadzieia *spei*.

P. Jak się deklinują Nomina Composita?

O. Tak, iako i *Simplicia*, z których się składają, *vg.* *Vir* Mąż, *viri*, *Triumvir*, *Triumviri*, *dies* dzień *diei*, *meridies* południe, *meridiei*.

P. Które się excypują?

O. Excypują się *exsanguis* blady, *huius exsanguis*, nie *exsanguinis*. *Vulpes huius vulpis*, nie *vulpedis*, *capricornus* koziorożec, *Capricorni*, *Centimanus* sto, ręki, *centimani*.

P. Imiona złożone ze dwóch słów z których jedno jest in casu recto, a drugie in obliquo, iak się deklinują?

O. To tylko Nomen deklinuje się, które jest in casu recto, *vg.* *Pater familias* - gospodarz *Patris familias*, *Tribunus plebis* *Tribuni - plebis*, *Senatus consultum*, *Juris - peritus* &c.

P. Imiona złożone z obu - słów in casu recto, iak się deklinują?

O. W niektórych oba słowa, iako to: *Respublica* Rzeczpospolita, *iusiurandum* przysięga, *rosmarinus* rozmaryn. W nie-
kto-

który h' zaś iedno, iako *Leopardus*, *Lam-
part*, *huius Leoparedi*.

REGUŁY GENERALNE TERMINACYI

Niektórych Kazusow w Imionach
Łacińskich

I. Nominativi i Vocativi Casus tak *singularis*, iako i *pluralis numeri* we wszystkich Deklinacyach podobne są sobie; wyiawszy *Nomina* drugiej Deklinacyi kończące się na *us*.

II. Dativi & Ablativi plurales we wszystkich Deklinacyach także są sobie podobne, *Singulares* zaś w drugiej Deklinacyi.

III. Accusativi i Nominativi plurales tylko w trzeciej, czwartej, i piątej Deklinacyi, są sobie podobne.

IV. Neutra iakieykolwiek Deklinacyi mają zawsze w obóygu liczbach trzy *Casus* sobie podobne, to iest: *Nominativum Accusativum i Vocativum* które in *Numero plurali* zawsze się kończą na *a*, *vg. tempus tempora; wyiawszy ambo, duo i quæ*.

FORMA DEKLINACYI PIERWSZEY IMION ŁACIŃSKICH.

P. Wiele mają terminacyi Imiona Łacińskie pierwszej Deklinacyi?

O, Jedno szczególnie na *a*.

Deklinują się zaś tym sposobem.

Numero Singulari.		Numero Plurali:	
N. Hæc terra ta ziemia,		N. Hæc terræ te ziemię.	
G. Huius terræ tej ziemi.		G. Harum terrarum tych ziem.	
D. Huic terræ tej ziemi.		D. His terris tym ziemiom.	A.

A. Hanc terram tę ziemię.	A. Has terras te ziemię.
V. O! terra o! ziemio.	V. O! terræ o! ziemie.
A. Ab hac terra od tej ziemi, tę ziemię.	A. Ab his terris od tych ziem, tymi ziemiami.

O B S E R R A C Y E

Okolo pierwszej Deklinacyi Imion Łacińskich,

I. Starzy Rzymianie, a osobliwie Poetowie *Genitivum Singulare* pierwszej Deklinacyi kończyli na *ai*, ale to teraz nie iest we zwyczaju, wyjąwszy te dwa słowa: *Pater familias* gospodarz, *filius familias* syn gospodarski.

II. W Genitiwach; *Num: Pluralis* tak pierwszej, iako też drugiej, trzeciej i czwartej Deklinacyi Poetowie mają zwyczaj wyrzucać iedną, lub kilka liter, albo sylلاب, które to Genitivi nazywają się *per syncopen*: *vg. Cælicolūm, Nummūm, Sextertium, Agræstūm Currūm &c.*

III. Niektóre *Nomina* pierwszej Deklinacyi mają *Dativum pluralem* na *abus* iako to: *Dea* Bogini, *Deabus*, *filia* Córkę, *filia-bus*, *anima* dusza, *animabus*, *equa* kłacz, *equabus*, i niektóre inne.

FORMA DEKLINACYI DRUGIEJ.

P. Wiele terminacyi mają Imiona Łacińskie drugiej Deklinacyi P

O. Pięć: *er, ir, ur, us, um.*

Deklinują się tym sposobem.

Numero Singulari.	Numero Plurali.
N. Hic populus, ten lud.	N. Hi populi, ci ludzie.
G. Huius populi, tego ludu.	G. Horum populorum, tych ludzi.

D. Huic populo, temu ludowi.

A. Hunc populum tego ludu.

V. O popule! o! ludu!

A. Ab hoc populo, od tego ludu, tym ludem.

Numero Singulari.

N. Hoc Templum, ten kościół.

G. Huius Templi, tego Kościoła.

D. Huic Templo, temu Kościołowi.

A. Hoc Templum, tego Kościoła.

V. O Templum! o Kościele!

A. Ab hoc Templo, od tego Kościoła.

D. His populis, tym ludziom.

A. Hos populos, tych ludzi.

V. O populi! o ludzie!

A. Ab his populis, od tych ludzi, ludźmi.

Numero Plurali.

N. Hæc Tempia, te Kościoły.

G. Horum Templorum, tych Kościołów.

D. His Templis, tym Kościołom.

A. Hæc Tempia, te Kościoły.

V. O Tempia! o Kościoły.

A. Ab his Templis, od tych Kościołów.

OBSERWACYA

Około drugiey Deklinacyi.

I. Genitivus Singularis drugiey Deklinacyi ma pospolicie tyle sylab, ile *Nominativus*.

Excypua się następujące Imiona: *Puer* chłopiec, *liber* wolny, *tener* młody, *socer* swiekr, *gener* zięć, *asper* przykry, *prosper* szczęśliwy, *miser* nędzny, *lacer* podarty, *satur* syty, *Presbyter* Kapłan, *vir* mąż *cum Compositis*: *Decemvir*, *Triumvir* &c. *Iber*, *Celtiber*: także *Nomina Composita* z *Werbis* *gero* i *fero* *vg.* *Signifer* Chorąży, *armiger* garmek. które mają więcej sylab *in Genitivo*, a niżeli *in Nominativo*: *puer pueri* &c

II. To *Nomen Deus* Bóg, ma *in Vocativo singulari* o *Deus!* *in Nominativo Plurali* lepiej *Di*, albo *Dii*, aniżeli *Dei*, *in Dativo* *Dis*, albo *Diis*, aniżeli *Deis*.

III. *Nomina propria* kończące się na *us* mają *Vocativum Singulare* na *i* od *Nominativum* sylabę *us* odrzucając: *Cornelius* o *Corneli*!

Nomina zaś *Appellativa* mają *Vocativum* na *e*. *Tabellarius* Kuryer, *Tabellarie*.

Excypuie się to *Nomen Appellativum* *filius* syn: które ma *Vocativum* o *fili*!

IV. *Nominativus pluralis* u dawnych Rzymian kończył się na dyftong *ei* vg. *captivus* niewolnik: *captivei*.

V. W Imionach kończących się *in nominativo* na *ium* Poetowie drugie *i*, częstokroć opuszczają *in Genitivo singulari*. vg. *peculium peculii*, albo *peculi*; *ingenium* dowcip *ingenii*, albo *ingeni*.

FORMA DEKLINACYI TRZECIEY.

P. Które ma terminacye trzecia Deklinacya w słowach Łacińskich?

O. *e, o, i, an, en, in, on, r, as, es, os, us, bs, ne, ps, rs, t, ax, ex, ix, ox, ux.*

Sposob deklinowania jest taki.

Numero Singulari.

N. Hic sermo, ta mowa.

G. Huius sermonis, tej mowy.

D. Huic sermoni, tej mowie

A. Hunc sermonem, tę mowę.

V. O sermo! o mowo.

A. Ab hoc sermone od tej mowy, tę mowę

Numero Plurali.

N. Hi sermones, te mowy.

G. Horum sermonum tych mów.

D. His sermonibus, tym mowom.

A. Hos sermones, te mowy.

V. O sermones! o mowy!

A. Ab his sermonibus, od tych mów.

Numero Singulari.

N. Hoc tempus, ten czas.

G. Huius temporis, tego czasu.

D. Huic temporis, temu czasowi.

A. Hoc tempus, tego czasu
V. O tempus! o czasie!

A. Ab hoc tempore, od tego czasu.

Numero plurali.

N. Haec tempora, te czasy.

G. Horum temporum, tych czasów.

D. His temporibus, tym czasom.

A. Haec tempora, te czasy
V. O tempora! o czasy!

A. Ab his temporibus od tych czasów.

Numero Singulari.

N. Hic & haec Pater, Rodzic.

G. Huius Parentis, Rodzica.

D. Huic Parenti, Rodzicowi.

A. Hunc & hanc Parentem, Rodzica.

V. O Pater! o Rodzicu.

A. Ab hoc & hac Parente, od Rodzica.

Numero Plurali.

N. Hi & haec Parentes, Rodzice.

G. Horum & harum Parentum, Rodzicom.

D. His Parentibus, Rodzicom.

A. Hos & has Parentes, Rodzicom.

V. O Parentes! o Rodzice!

A. Ab his Parentibus, od Rodzicom.

OBSERWACJA

Okóło trzeciej Deklinacyi.

Dativus & Accusativus singularis tertiae Declinationis.

Dativus trzeciej Deklinacyi Numeri Singularis kończy się na i, Accusativus zaś na em.

I. *Excypuią się: Buris nasad, amussis sznur ciesielski, cucumis ogurek, gdy także ma Genitivum cucumis, pelvis miednica, ravis chrapka, securis siekiera, sitis pragnienie, tussis kaszel, vis siła, canabis konopie, strigil grzebło, i Nomina propria rzek, i miast kończące się na is* *vg. Elbis Elba, Visurgis-Wezer, mają Accusativum na im, wyjąwszy Jordanis Jordan, które ma na em.*

Abla-

Ablativus Singularis.

Ablativus numeri singularis trzeciej Deklinacyi kończy się pospolicie na *e*.

I. Excypuią się: naprzód *Nomina Substantiva Generis Neutrius* kończące się na *al, ar, e*, które mają *Ablativum Singularem* na *i*, wyiawszy *sal* sol, *far* zboże, *nectar* słodycz, *hepar* wątroba, *iubar* glans, które mają *Ablativum* na *e*.

II. Ablativum Singularem na *i* mają *Substantiva* mające *Accusativum* na *in* tylko.

III. Adiectiva trzeciej Deklinacyi kończące się na *is, i* na *er*. wyiawszy *paupeu* ubogi, *uber* żyzny, *juvenis* młody, które mają na *e*, tudzież następujące *Substantiva*: *familiaris* poufalec, *annalis* dzieje roczne, *sodalis* towarzysz, *patruelis* stryja, *bipennis* halabarda, *triremis* galera, *affinis* powinowaty, *ædilis* budowniczy, *rivalis* konkurent, *natalis* dzień narodzenia, *canalis* kanał, mają *ablativum singularem* na *i*.

IV. Adiectiva: *par* równy, *cum* *compositis*, *memor* pamiętny, *vetus* dawny, i *Nomina propria* Miesiącow trzeciej deklinacyi mają *Ablativum* na *i*.

V. Substantiva: *Amnis* rzeka, *ignis* ogień, *supellex* sprzęt, *imber* deszcz, *tridens* ośc. tudzież wszystkie *Substantiva* mające *Accusativum* na *em* i *im* mają *Ablativum singularem* na *e*, albo *i*. *vg.* *igne* albo *igni*.

IV. Adiectiva kończące się na *x*. *Ablativum* mają także na *e*, albo na *i*. wyiawszy *senex* stary, które ma *Ablativum* na *e*.

VII. *Adiectiva*. *Vigil* czuły, *degener* odrodny, *ingens* niezmierny, *vehemens* gwałtowny, *recens* świeży, lepiej mają *Ablativum* na *i*, iak na *e*.

Inne zaś *Adiectiva* kończące się na *ns*. i *Participia* z komparatywami, lepiej mają na *e*, iako *i*, *vg* *prudente breviorē &c.* *Nominativus Pluralis*, *Accusativus & Vocativus Tertiæ Declinationis*.

Te trzy *Casus*, to jest: *Nominativus*, *Accusativus* i *Vocativus Pluralis* trzeciej Deklinacyi kończą się na *es*.

I Excypują się, *Nomina Ablativum singularem* mające na *e*, mają te trzy *Casus* na *a*, które zaś *Neutra* mają *Ablativum singularem* na *e*, albo na *i* razem, te mają pomienione *Kazusy* na *ia* *vg* *Animalia*, *felicia*, wyiawszy *Comparativa* z *Adiektywami*: *vetus*, *bicorpor*, *tricorpor*, które trzy *Casus* mają na *ra*.

II. *Nomina*, których *Genitivus Pluralis* kończy się na *ium*, trojako u dawnych miały *Accusativum pluralem*, to jest: na *es*, *is*, i *eis*. *vg.* *omnes*, *omnis*, *omneis* *urbes*, *urbis* *urbeis*.

Genitivus Pluralis.

Genitivus Pluralis trzeciej Deklinacyi kończy się na *um* *vg.* *sermonum*.

I. Excypują się: *Nomina* kończące się na *eis*, które mają *Genitivum Pluralem* na *ium* *vg.* *innocens innocentium*. wyiawszy *Parens*, *parentum*, *sapiens* *sapientum*.

II *Nomina* mające *Ablativum singularem* na *i*, lub na *e*, mają *Genitivum pluralem* na *ium* *vg.* *animalium*.

III. Te Adiektywa *supplex* uniżony, *memor* pamiętny, *vetus* dawny, *vigil* czuły, *degener* odrodny i wszystkie *Nomina comparativa*: wyjąwszy *plures plurium* chociaż mają *Ablativum singularem* na *e*. i na *i* nie mają *Genitivum pluralem* na *ium*, ale na *um*, *vg.* *supplicum*, *maiorum*.

IV. *Nomina* kończące się na *es*, *i* *is* które mają w *Genitivum* tyleż sylab, ile w *Nominativum*: tudzież *Nomina*, których ostatnia sylaba kończy się na dwie Konsony, mają *Genitivum pluralem* na *ium*: *clades cladum*, *trabs trabium*, *pars partium*, *Źc.* wyjąwszy *Arabs* Arabczyk, *Ethiops* Murzyn, *princeps* Xiążę, *inops* ubogi, *Źc.* mają na *um*.

Excypua się: *Vates* Prorok, *canis* pies, *panis* chleb, *volucris* lotny, *juvenis* młody, *apis* pszczoła. *Źc.* które mają *Genitivum pluralem* na *um*.

V. *Genitivum pluralem* na *ium*, mają także następujące *Nomina* *cor* serce, *linter* czoło, *caro* ciało, *venter* brzuch, *uter* wor skórzany, *as assis* grosz, *glis* szczur, *mus* mysz *nix* śnieg, *imber* deszcz, *os ossis* kość, *vas vadis* rękomyś, *nubes* obłok, *lis* spor, *jus* prawo, i *pluralia*: *syrtes* skały morskie, *mænia* mury, *fauces* paszczyka, *manes* dusze, *Samnites*, *Luirites*, *Bos* ma *Genitivum plur.* *boum*.

Dativus & *Ablativus Pluralis*.

Dativus i *Ablativus Pluralis* trzeciej Deklinacyi kończy się na *ibus* *vg.* *sermonibus*.

Excypuie się to *nomen*: *Bos* wół, które ma *Dativum* & *Ablativum pluralem* *boibus*, albo *bubus*.

TABELLA

Służąca do formowania Genitiwów w Imionach Łacińskich, iako i Greckich trzeciej Deklinacyi według rozmaitey terminacyi tych Imion,

Nomina trzeciej Deklinacyi kończące się na	a gr	Mati Genitivum Singulari	Patis	vg. Pòema Rym, Pqe. matis.	EXCEPCIE (1) Tubo włcher turbinis.
	le		lis	vg. Cubile łożę cubilis.	(2) Cerdo Par-tacz, Cudo szysza-kowa czapka, udo szkarpetka, pra-do rozboynik spa-do rzezaniec, co-medo żarłok, Ma-cedo maia, Geni-tivum na onis, vg. cerdo cerdonis &c.
	re		ris	vg. Mare Mo-rze, maris.	[3] Ligo motyka, mango ludoku-piec, harpago hak
	ve		vis	vg. Conclave pokóy con-clavis.	Hugo maia Geniti-vum na onis vg. ligo ligonis &c.
	bo		bonis	vg. Bibo pliak bibonis (1)	
	co		nis	vg. Draco smok draconis	(4) Homo człowiek hominis. nemo za-den neminis.
	do		dinis	vg. Cardo za-wiasa, cardi nis. (2)	[5] Caro mięso carnis.
30 lat			ginis	vg. Propago pokolenie pro-paginis (3)	[6] Attagen ia-rzabek, attagenis, hymen weselna piosnka hymenis, lien, splen śledzio-na lienis, ren ner-ka, renis lichen
go gr			gus	vg. Pago, Ar-go Argus.	
	ho gr		chus	vg. Echo Echus	
	io		ionis	vg. Oratio mo-wa, orationis	
	mo		monis	vg. Sermo Ser-monis. (4)	
	ro		ronis	vg. Tiro, nie-świadom, ti-ronis. (5)	
	en		inis	vg. Carmen wiersz car-minis. (6)	

pso, gr	psus	vg. Calipso Calipsus.	liszay lichenis Syren Syrena, Syrenis, Anien rzeka, Anienis.
cto, gr.	ctus	vg. Alecto Ale ctus.	[7] Acharon Ach- rontis, horizon ho- rizontis. Phaeton Phaetontis Xeno- phon Xenochontis, Charon Charontis, Phlegeton Phlege- tontis.
vo	vonis	vg. Pavo Paw pavonis.	[8] Mel Miód melis, fel złość, fellis,
an	anis	vg. Pœan, pieśń pœanis.	[9] Hepar wątro- ba hepatis,
in	in	vg. Delphin delphinis,	[10] Pater Oy- clec, patris, Ma- ter Matka Ma- tris, Frater Brat
on	onis	vg. Babilon. Babylonis	fratris, acer o- stry, acris, imber deszcz imbris,
al	alis	(7) vg. Sal sol sa- lis	linter czółu, lin- tris, volucer lot- ny volucris, salu- ber zdrowy salu- bris. accipiter ia- strząb, accipi- tris, uter wór
el	elis	vg. Michael Michaelis	skurzany, utris, venter brzuch, ventris, celebris, sławny celebris; także Adiectiva na
il	ilis	(8) vg. Pugil pu- gilis.	ster vg. campe- ster polny, syl- vester les y etc
ol	olis	vg. Sol słońce solis.	
ar	aris	vg. Zubar lskpienie in- baris (9)	
er	eris	vg. Ver wio- sna veris (10)	

				małą na <i>stris</i> , <i>September</i> <i>Septembris</i> i łusze <i>Miesłace</i> na <i>ber. Iter</i> dro- ga <i>itineris</i> .
or		oris	vg. <i>Ardor</i> go- rącość <i>ardo-</i> <i>ris</i> . [11]	[11] <i>Cor</i> serce <i>cordis</i> .
ur		uris	vg. <i>Fur</i> zło- dzioy <i>furis</i> [12]	[12] <i>Jecur</i> wą- troba <i>iecoris</i> , albo <i>iecinoris</i> , <i>robur</i> dąb <i>roboris</i> , <i>osur</i> słoniowa kość <i>obo-</i> <i>ris</i> , <i>femur</i> udo <i>fe-</i> <i>moris</i> .
tas		atis	vg. <i>Aequitas</i> , słuszność <i>ae-</i> <i>quitatis</i> . [13]	[13] <i>As</i> <i>assis</i> , <i>mas</i> Mężczyzna <i>maris</i> , <i>vas</i> naczynie <i>vasis</i> , <i>vas</i> rękoymia <i>va-</i> <i>dis</i> .
pas		adis	vg. <i>Lampas</i> lampa, <i>lam-</i> <i>padiſ</i> . [14]	[14] <i>Adamas</i> dyna- ment, <i>adamantis</i> <i>Elephas</i> słon <i>ele-</i> <i>phantis</i> , <i>Phalanx</i> <i>lantis</i> <i>Calchas</i> <i>antis</i> <i>Aquinas</i> , <i>Arpinas</i> <i>atis</i>
bos		bis	vg. <i>Labes</i> ska- za, <i>labis</i> [15]	[15] <i>Lebes</i> kocioł <i>lebetis</i> <i>hebes</i> tępy, <i>hebetis</i> .
ces		edis	vg. <i>Mercos</i> , nagroda <i>mercedis</i>	[16] <i>Pedes</i> plezzy <i>peditis</i> <i>tudes</i> młot <i>tuditis</i> .
das		dis	vg. <i>Sedes</i> Sto- lica <i>sedis</i> [16]	[17] <i>Gurges</i> wir, <i>gurgitis</i> <i>seges</i> zboże <i>segetis</i> <i>vo-</i> <i>ges</i> , <i>czerstwy</i> , <i>vegetis</i> , <i>Indiges</i> <i>Pa-</i> <i>tron etis</i> , <i>tiges</i> ro- goża <i>ma tegetis</i> .
gos		gis	vg. <i>Strages</i> kłęska <i>stra-</i> <i>gis</i> . [17]	[18] <i>Poples</i> , pod- kolanek <i>poplitis</i> , <i>miles</i>
ies		ietis	vg. <i>Parter</i> ścia- na <i>Parietis</i>	
les		lis	vg. <i>Moles</i> wiel- kość <i>molis</i> .	

mes	mitis	vg. Trames ścieżka, tra-mitis (19)	mitis żołnierz, militis, ales pro-szek alitis, cocles lodno-oki, coclitis, satelles halabartnik, satellitis.
nes	netis	vg. Magnes magnētis.	(19) Chremes, chremetis, fames głod, famis.
pes	ptis	vg. Hospes. gość, hospi-tis, [20]	[20] Tapes ko-bierzec, tapetis, sepes plot, sepis, vulpes lis vulpis, pes noga cum compositis pedis rupes skala rupis, præpes, prędkie, præpetis.
ques	quis	vg. Torques łańcuch, tor-quis (21)	(21) Eques ież-dzioc konny equitis
res	ris	Vepres czeru-vepris. (22)	(22) Hæres dzie-dzie koeredis, in-terpres tłumacz
ses	sidis	vg. Obses za-stawa, obsidis.	tis, teres okrągły teretis, Ceres Bo-gini pol Cereris.
tes	tis	vg. Vates Pro-rok Vatis.	(23) Cinis po-pioł cineris, glis szczur, gliris, lis spor litis, pulvis, proch pulveris.
ves	vitis	vg. Dives bo-gaty divitis.	vomis lewiesz, vomeris, sanguis krew sanguinis cassis przyłbica
vis lat	vis	vg. Clavis klucz, clavis (23)	sassidis, lapis ka-mień lapidis cu-spis kończatość cuspidis, aspis zmiła,
is gr,	idis	vg. Iris tęcz	
	albo	iridis, albo	
	idos.	tridos. [24]	

os	oris	vg. <i>Flos</i> kwiat <i>floris</i> (25]	zmlia, <i>aspidit</i> , <i>Sa-</i> <i>mnis Quiris itis</i> . (24) <i>Charibdis</i> , <i>oharibdis</i> , <i>Lachasis</i> , <i>sis</i> , <i>Pirois</i> , <i>piródn-</i> <i>tis</i> . <i>Metamorphosis</i> przekształtowanie, <i>metamorphosis</i> , <i>Syntaxis Póesis</i> , <i>eos</i> . (25] <i>Os ossis</i> kość, <i>bos w i bovis</i> , <i>ces</i> <i>osla</i> , <i>dos</i> przymiot posag, <i>rhinoceros</i> nosorozec, <i>nepos</i> wnuk, <i>cum compo-</i> <i>sitis</i> . <i>Sacerdos</i> Xiadz, <i>impos</i> nie władający, <i>com-</i> <i>pos</i> uczestnik ma- ią, <i>Genitivum</i> na <i>otis</i> , <i>Tripes</i> trzy- nożek, <i>Custos</i> stróż na <i>odis</i> <i>Chaos</i> za- mieszanie <i>melos</i> melodya, są inde- <i>clinabilia</i> . [26] <i>Cpus</i> <i>Trape-</i> <i>sus</i> , <i>Amathus</i> na- zwiska miast Gre- ckich mają <i>Genti-</i> <i>tivum</i> na <i>untis</i> . (27) <i>Frons</i> gałąź <i>frondis</i> , <i>glans</i> żo- lędź <i>glandis</i> , <i>us-</i> <i>glans</i> orzech wło- ski <i>iuglandis</i> , <i>lens</i> <i>gnida lendis</i> . (28] <i>Auceps</i> pta- sznik <i>aucupis</i> , <i>bi-</i> <i>cops</i> dwoy główny
us gr	odis	vg. <i>Melampus</i> <i>melampodis</i> (26) vg. <i>Hyems</i> za- ma, <i>hyemis</i> vg. <i>Serpens</i> wąż <i>serpentis</i> (27) vg. <i>Forceps</i> kleszcze for. <i>cipis</i> [28] vg. <i>Hypdrops</i> puchlina <i>hydropis</i> .	
ms ns	omis entis		
eps	ipis		
ops	opis		
rs	rtis	vg. <i>Sors</i> los <i>sortis</i> . [29]	

Nomen trzeciej Deklinacyi kończące się na	ax	asis	vg. <i>Thorax</i> kaftan <i>thoracis</i> [30]	<i>bicipitis, triceps</i> troy-główny <i>tricipitis, Præceps</i> przepaści-sty <i>præcipitis, anceps</i> wątpliwy <i>ancipitis</i>
	ex	icis	vg. <i>pulex</i> pchła <i>pulicis</i> . (31)	<i>stirps</i> pokolenie <i>stirpis, gryps</i> gryf <i>gryphis.</i>
	ix	icis	vg. <i>Calix</i> kielich, <i>calicis</i> . [32]	(29) <i>Concors</i> zgodny, <i>concordis, discors</i> niezgodliwy <i>discordis</i> , i tak inne <i>composita</i> z <i>Cor</i> . [30] <i>Astyanax, hypponax, Demonax, actis.</i>
	ex	ecis	vg. <i>Vox</i> głos <i>vocis</i> . (33)	[31] <i>Veruex</i> skop <i>vervecis, nex</i> zabój <i>nocis, fex</i> drożdże <i>fecis, Rex</i> Król, <i>regis, grex</i>
	ux	ucis	vg. <i>Nux</i> orzech <i>nucis</i> [34]	trzoda, <i>gregis, lex</i> prawo, <i>legis, supellex</i> sprzęt, <i>supellectilis</i>
	ux	ucis	vg. <i>Lynx</i> ostrowidź <i>lincis</i> [35]	<i>remex</i> flis <i>remigis, hallex</i> śledź <i>halecis, senex</i> stary <i>senis.</i>
	rg	rcis	vg. <i>Merx</i> towar, <i>mercis.</i>	[32] <i>Nix</i> śnieg <i>niwis, Styx</i> Fryx, <i>gis, Sardonix, nichis, albo nichos.</i>
				[33] <i>Nox</i> noc <i>noctis, Allobrox</i> ogis.
				[34] <i>Coninx</i> małżonek, <i>coniugis.</i>
				[35] <i>Phalanx</i> pułk <i>phalangis, Sphinx</i> straszycło, <i>Syrinx</i> trzcina, loch, mała <i>Genitivum in gis.</i>

Nomina trzeciej Deklinacyi kończące się na
us, kładą się ze swemi Genitiwami.

Acus płowa, *aceris*
Corpus ciało, *corporis*
Crus Goleń, *cruris*
Datus ozdoba, *decoris*
Dedecus hańba, *dedecoris*
Foenus lichwa, *foenoris*
Funus pogrzeb, *funeris*
Forus przymierze, *eris*
Frigus zimno, *frigoris*
Genus rodzaj, *generis*
Facinus zbrodnia, *facinoris*
Intercus zaskórny, *cutis*
Inventus młodość, *iuventutis*

Ius prawo, *iuris*
Littus brzeg morza, *littor-
toris*
Lepus zając, *leporis*
Latus bok, *lateris*
Munus dar, *muneris*
Mus mysz, *muris*
Nomus gaj, *namoris*
Olus iarczyzna, *oleris*
Onus ciężar, *oneris*
Opus dzieło, *operis*
Palus bagno, *paludis*
Pecus bydło, *pecudis*
Pecus bydło, *pecoris*
Pectus piersi, *pectoris*

Pignus zastaw, *pignoris*
Plus więcej, *pluris*
Pondus ciężar, *ponderis*
Pus ropa, *puris*
Grus żuraw, *grulis*
Incus kowadło, *incudis*
Rus wieś, *ruris*
Rudus gruz, *runderis*
Scolus występok, *scoleris*
Senectus starość, *senectutis*

Servitus niewola, *servitu-
tis*

Stercus gnój, *stercoris*
Subcus spąga, *cudis*
Salus zdrowie, *salutis*
Sydus gwiazda, *syderis*
Thus kadzidło, *thuris*
Tellus ziemia, *telluris*
Tempus czas, *temporis*
Tergus grzbietowa skóra,
tergoris

Venus Wenera, *veneris*
Vetus dawny, *veteris*
Virtus, cnota, *virtutis*
Viscus wnętrze, *visceris*
Vulnus rana, *vulneris*
Ulcus wrzód, *ulceris*

F O R M A

Czwartey Deklinacyi.

P. Wiele ma terminacyi czwarta Deklinacya?

O. Dwie: us i u.

P. Jak się deklinują Nomina czwartey Deklinacyi?

O. Deklinują się tym sposobem:

Numo-

Numero Singolari.

Н. Hæc manus, *ta rēka,*

G. Huius manus, *tey rēki,*

D. Huic manui, *toy rece.*

A. Hanc manum, *te rŕkŕ*

V. O! manus, o! tēko

*A. Ab hac manu, od tey
reki reka.*

Numero Plurali.

N. Hæ manus, *te røce*

G Harum mahum, *tych r qk*

D. His manibus, *въм ръкоу*

A. Has manus, *se. rece.*

V. O! manus, o rege!

*A. Ab his manibus, od tych
rąk rekomana*

Numero Singolari.

N. Hoc genu, te kolano.

G. Huius genu, *tego kolana*

D. Huic genu, temu kolanowi

A. Hoc genu, to kolano.

V. O! genu, o kolano!

A. Ab hoc genu, od tego
kolana kolaniem.

Numero Plurali.

N. Hæc genua, *te kolana*

G. Horum genuum *tych kolant*

D. His genibus tym kolanons

A. Hoec genua, te kolana.

V. O! genus, o kolana!

A. Ab his genibus, od tych
kolan kolanami.

OBSERWACJA

Okolo czwartey Deklinacyi.

I. To nomen *Domus* dóm, lubo iest czwartej Deklinacyi, deklinuie się iednak w niektórych kazusach, iak gdyby było drugiey Deklinacyi, tym sposobem:

Numero Singolari.

N. Hæc domus, *ten dôm*

G. Huius domus, vel domi
tego domu.

D. Huic domui tenu domowi.

A. Hanc domum, *tęgo domu*

V. O! domus, o domie!

A. Ab hac domo, od tego domu.

Numero Plurali.

N. Hæ domus *te domy*

G. Harum domuum, vel
domorum. *rych domow.*

D. His domibus, *ty m domow*

A. Has domos, vel domus, te domus.

IV. O! domus, o domus!

A. Ab his domibus, ad tyche domum

II. *Genitivus Singularis* czwartej Deklinacyi u dawnych kończył się na *uis*, i na *i* *Dativus* zaś na *u*.

III. *Arcus* łuk, *artus* członek, *lac* ieżio-

iezioro, *partus* rodzenie, *specus* iama, *acus* igła, *quercus* dąb, *tribus* pokolenie, *veru* rożen, *figus* figa, *portus* port, *questus* ukarzenie się, *Dativum* *pluralem* maia na *ubus*.

IV. To nomen *GESUS* tak się deklinuje: *N.* *Jesus*, *G.* *Jesus*, *D.* *Jesu*, *Accus:* *Jesum* *V.* *o Jesu!* *Ablat:* *a Jesu*.

F O R M A

Deklinacyi piątej.

P. Wiele ma terminacyi piąta deklinacya?
O. Jedną szczególnie na es.

Deklinują się tym sposobem.

Numero Singulari	Numero Plurali.
<i>N.</i> <i>Hoc res ta rzecz</i>	<i>N.</i> <i>Hæ res to rzecz</i>
<i>Huius rei tej rzeczy</i>	<i>G.</i> <i>Harum rerum, tych rzeczy</i>
<i>Huius rei tej rzeczy,</i>	<i>D.</i> <i>His rebus, tym rzeczom,</i>
<i>A.</i> <i>Hanc rem, tę rzecz</i>	<i>A.</i> <i>Has res te rzeczy</i>
<i>V.</i> <i>o! res, o rzecz!</i>	<i>V.</i> <i>o! res o! rzeczy.</i>
<i>A.</i> <i>Ab hac re, od tej rzeczy</i>	<i>A.</i> <i>Ab his rebus, od tych rzeczy.</i>
<i>rzeczą.</i>	

OBSERWACYA

Okolo piątej Deklinacyi.

I. *Genitivus singularis* piątej deklinacyi, u dawnych trciako się kończył na *es*, *ei*, na *i*, ale teraz nie jest w użyciu.

II, *Nomina* piątej deklinacyi rzadko mają *Casus plurales* osobliwie *Genitivum*, *Dativum* i *Ablativum*, wyjąwszy *res*, *dies*, *species*.

O D E K L I N A C Y I

Imion Greckich i tych, które nazywają
Peregrina i Patronimica,

P. Co są Nomina Peregrina?

C. Są to imiona obce nie z Greckiego, albo Łacińskiego języka, ale z innego wzięte, vg. *Adam, Eva.*

P. Czy się deklinują Nomina Peregrina?

O. Które z nich kończą się na *am*, lub też mają terminacyą podobną do Łacińskich Imiona, deklinują się jak Łacińskie; insze zaś wszystkie nie deklinują się vg. *Isaac, Abimelech.*

P. Co są Nomina Patronimica?

O. Są to Imiona formowane z Imion własnych Oyców, Dziadów, Pradziadów, lub też inszych vg. *Dardanides, Æneis.*

P. Jak się deklinują Nomina Patronimica?

O. We wszystkich swoich terminacyach deklinują się tak, iako i Greckie.

P. Wiele mają Deklinacyi Imiona Greckie?

O. Trzy: pierwszą, drugą i trzecią.

FORMA DEKLINACYI PIERWSZEY

Imion Greckich.

P. Wiele mają terminacyi Greckie Imiona pierwszej Deklinacyi?

O. Cztery: na *a, o, as, es* vg. *hermonia, ode, Æness, Anchises.*

P. Jak się deklinują?

O. Kończące się na *a*, deklinują się jak Łacińskie, inszych zaś terminacyi deklinują się tym sposobem.

e. Numero Singulari?

N. Hæc Ode. *G.* huius Odes *D.* huic Ode.
Acc: hanc Odem. *V.* o Ode! *A.* ab Ode,
vel Oda. D as

as. Numero Singulari.

*N. Æneas. G. Æneæ. D. Æneæ A Æneam,
vel Ænean. V. Ænea. A. Ænea.*

es.

*N. Anchises. G. Anchisæ. D. Anchisæ.
A. Anchisem. v. en V. Anchise! A. Anchise.*

Numero Plurali, iak i Łacińskie.

Peregrinum am.

*N. Adam. G. Adæ. D. Adæ. A. Adam. V.
Adam A. Ada.*

F O R M A

Drugiey deklinacyi Greckiey.

P. Jak wiele ma terminacyi druga Deklinacya Grecka?

*O. Cztery: os. on. us. eus. vg. Delos.
Panthus, Thydeus, Enchyridion.*

Deklinuie się tym sposobem.

os. Numero Singulari.

*N. Delos G. Deli. D. Delo Acc: Delon.
V. Delu. A. Delo.*

us Numero Singulari.

*N. Panthus. G. Panthi. D. Pantho Acc.
Panthum. V. Panthu. A. Pantho.*

eus Numero Singulari.

*N. Thydeus. G. Thydei, v. Thydeos. D.
Thydeo. A. Thydeum V. Thyden. v. Thydee
A. Thydeo.*

Numero Plurali.

Deklinuia się wszystkie iak Populus.

on Numero Singulari.

*N. Enchyridion Zebranie. G. Enchyridii
D. Enchyridio. A. Enchyridion. V. Enchi-
ridion! A. Enchyridio.*

Numero Plurali.

*N. Enchyridia G. Enchyridiorum D. En-
chiri-*

chiridiis. *A.* Enchiridia. *V.* Enchiridia!
A. Enchiridiis.

O B S E R W A C Y E

• Około pierwszey i drugiey Deklinacyi
 Imion Greckich.

I. *imiona* Greckie pierwszey Deklinacyi kończące się na *ac*, mają *Accusativum singulare* na *am*, i *an* kończące się na *es*. *Accusativum* na *am*, i *en* kończące się na *ae*. mają *Genitivum* na *es* albo *æ*, *Accusativum* na *en* Wszystkie zaś *in numero Plurali* deklinują się iak Łacińskie.

II. *Nomina* Greckie drugiey deklinacyi kończące się na *os* mają *Accusativum singulare* na *on*, *in Vocativo os*, odmieniają się na *n*.

F O R M A

Trzeciey Deklinacyi Greckiey.

P. Jak wiele ma terminacyi trzecia Deklinacya Grecka?

O. Wiele ma terminacyi z których niektóre z Deklinacyami tu położemy.

a Deklinują się tym sposobem.

Numero Singulari.

N. Dogma *Wyrok* *G.* Dogmatis *D.* Dogmati *A.* Dogma *V.* Dogma *A.* Dogmate.

Numero Plurali.

N. Dogmata. *G.* Dogmatum vel Dogmaton.

D. Dogmatis, vel Dogmatibus. *A.* Dogmata

V. Dogmata *A.* Dogmatis, vel Dogmatibus.

et Numero Singulari

N. àēr powietrze *G.* àēris *D.* àēri. *A.* àēram, vel àēra. *V.* àēr *A.* àēre.

as adis.

N. Lampas. G. lampadis. D. lampadi. A. lampadem. V. lampas Ab. lampade.

as-antis.

N. Calchas. G. Calchantis D. Calchanti. A. Calchantem. V. Calchas. vel Calcha. A. Calchante.

is-idis.

N. Paris. G. Paridis D. Paridi. A. Parim, vel Parin, vel Pariden. vel Parida. V. o Pari! A. Paride.

is eos

N. Syntaxis. G. Syntaxeos D. Syntaxi, A. Syntaxim. A. Sintaxi.

O B S E R W A C Y E

Okolo trzeciej Deklinacyi Greckiej.

I. Nomina Greckie trzeciej Deklinacyi kończące się na *is* niektóre mają Genitivum singularem na *es* albo *eos*, niektóre na *is* tylko, niektóre na *idis*, albo *idos*; *vg.* Charibdis Metamorphosis *is*, *v.* *eos*: Thethys Thethydis, *v.* *dos* Kończące się na *o*, mają Genitivum *us*. insze Kazusy na *o* *vg.* Clio Clūs.

II. Nomina Greckie osobliwie, które mają Genitivum na *ois*, *ris*, *adis*, mają Accusativum singularem dwojako na *em*, lub *a*. Kończące się na *is*, a mające Genitivum singularem na *idis*, mają Accusativum singularem czworako: na *im*, *ia*, *en*, *a*, *vg.* Paris. Które zaś mają Genitivum na *is* mają Accusativum na *em*, *im* i *in* *vg.* Charibdis, Charibdem, Chari-

Charibdim Charibdin. Excypuią się *Syntaxis* i *Poesis*, które lepiej mają *Accusativum* na *im*.

III. *Vocativus singularis* trzeciej Deklinacyi w Greckich Imionach podobny jest do *Nominativum*; wyjąwszy Imiona kończące się na *as* i *is*, które mają *Genitivum* na *antis* i *idis*; te in *Vocativo* odrzucają *vg.* o *Calcha!* o *Pari!*

IV. *Nomina* Greckie kończą e się na *is*, a mające *Accusativum* na *im* i *in*, tylko mają *Ablativum singulare* na *i* *vg.* *Syntaxi*.

V. Niektóre Imiona Greckie trzeciej Deklinacyi, osobliwie które mają *Genitivum singulare* na *atis*, lub *eos*, mają *Genitivum pluralem* na *um*, i *on*, *vg.* *Poematon hæreseon*.

VI. Imiona Greckie trzeciej Deklinacyi kończące się na *a* mają *Dativum Pluralem* na *is* i *ibus*. *vg.* *Dogma*, *Dogmatis*, albo *dogmatibus*.

VII. Imiona Greckie, osobliwie które mają *Accusativum singulare* na *em* i *a*, mają *Accusativum pluralem* na *es* i *as* *vg.* *Heroas*, *Rhetoras*, *Arcadas*.

O KOMPARACYI ADIEKTYWOW.

P. Co iest *Comparatio*?

O. Jest *Adiectivi* przez *gradus* odmiennienie.

P. Wiele iest *gradusow* *Komparacyi*?

O. Trzy: *gradus Positivus*, *Comparativus* i *Superlativus*.

P. Co iest *gradus Positivus*?

O. Jest

O. Jest, który rzeczy ani podwyższa, ani umniejsza, *vg. dives* bogaty, *pauper* ubogi.

P. Co jest gradus Comparativus?

O. Jest, który rzecz podwyższa, albo poniża, *vg. ditior* bogatszy, *pauperior* uboższy.

P. Co jest gradus Superlativus?

O. Jest, który rzecz albo bardzo wynosi, albo też bardzo poniża, *vg. ditissimus* najbogatszy, *pauperrimus* nayuuboższy.

P. Wielorakie jest Adiectivum względem Komparacyi?

O. Dwojakie *Comparabile* i *Incomparabile*.

P. Co jest Adiectivum Comparabile?

O. Jest, które się może przez gradus Komparacyi podwyższyć, lub też poniżyć.

P. Co jest Adiectivum Incomparabile?

O. Jest, które ani się podwyższyć, ani się poniżyć nie może, *vg. ferreus* żelazny.

P. Które są Adiectiva Incomparabilia?

O. Nayprzód: Wszystkie Adiectiva Pronominalia, Relativa, iako to *meus* &c.

Powtórę: Adiektywa kolorow i te, które znaczą materią, z której się rzecz iako staje, *vg. viridis* zielony, *aureus* złoty.

Potrzącie: Adiektywa kończące się na *us*, które przed tą sylabą *us*, mają wokale *vg. idoneus* zgodny, *noxius* szkodliwy, *arduus* trudny: wyjąwszy *piissimus* od *pius*. *strenuissimus* od *strenuus*, *assiduissimus* od *assiduus*, *perpetuissimus* od *perpetuus* &c.

Poczwarę: Adiektywa, które w Polskim języku nie mają Comparativum i Superlativum Gradum, rzadko miewają w Łacińskim, *vg. fugitivus* zbieg, *vagabundus* blakający się, *blæsus* szeplun. Na-

Naostatek: Następujące *Nomina Adiectiva*, *frugifer* żyzny, *almus* sławny, *mediocris* mierny, *modicus* szczupły, *novus* nowy, *salutaris* zbawienny, *barbus* ząbkliwy, *canorus* głośny, *egenus* ubogi, *mirus* dziwny, *canus* siwy i inne tym podobne, których używanie naucz.

P. Wielorakie są Kompozycye?

O. Dwojakie, Regularne i Nieregularne.

P. Co są Regularne, a co Nieregularne?

O. Regularne Kompozycye są, w których *Comparativus* i *Superlativus* *gradus* formuje się od Kazusu kończącego się na *i* *vg.* *Sanctus*, *sancti*, *sanctior*, *sanctissimus*. Nieregularne zaś są, w których się tym sposobem *Gradus Comparationis* nie formuje, *vg.* *bonus*, *melior*, *optimus*.

P. Jak się tedy formują *Comparativus* i *Superlativus Gradus*?

O. W *Adiektywach* drugiej *Deklinacji* formują się a *Genitivo singulari*; w *Adiektywach* zaś trzeciej *Deklinacji* a *Dativo singulari*, dodając sylabę *or* na *Comparativum*, a sylabę *imus* na *Superlativum*.

P. *Adiektywa* kończące się na *er*, iak formują *Comparativum* i *Superlativum gradum*?

O. *Comparativum* formują regularnie a *Casu in i*; *Superlativum* zaś formują, dodając do *Positivum* sylabę *rimus* *vg.* *celeber* sławny, *celebrior*, *celeberrimus*. *Excypują* się *dexter*, *dexterior*, *sinister* *sinisterior*; *Superlativum* zaś mają *dextimus* *sinistimus*.

P. *Adiektywa* kończące się na *lis*, iak formują *Superlativum Gradum*?

O.

O. Formułą regularnie *vg. subtilis* subtelny *subtilior*, *subtilissimus*; wyjąwszy następujące, które sylabę *lis* odmieniałą w Superlativum na *limus*, iako to *facilis* łatwy, *difficilis* trudny, *similis* podobny *dissimilis* niepodobny. *humilis* niski, *gracilis* szczupły mają *facillimus*, *simillimus* &c. *Imbecilis* słaby ma *inbecillimus* i *imbecillimus*.

P. Adiektywa pochodzące od Werbow, *facio* czynię, *dico* mówię, *volo* chcę iak mają Comparativum i Superlativum gradum?

O. Comparativum mają na *entior*, Superlativum na *entissimus*; *vg. beneficus* dobroczynny, *beneficentior*. *beneficentissimus*, *maledicus* złorzeczliwy, *maledicentior* *maledicentissimus*, *benevolus* dobrotliwy, *benevolentior*, *benevolentissimus*.

P. Które są Adiektywa, które nieformułą regularnie tak Comparativum, iako i Superlativum gradum?

O. *Bonus* dobry, *melior* *optimus*. *Malus* zły. *peior*, *pessimus*, *Magnus* wielki, *maior*, *Maximus*. *Parvus* mały, *minor*, *minimus*. *Superus* wysoki, *superior*, *supremus*. *Inferus* niski, *inferior* *infimus*. *Posterus* pośledni, *posterior*, *postremus*. *Nequam* złośliwy, *nequior*, *nequissimus*, *Exterus* cudzy, *exterior* powierzechoway, *etremus*, *v. extimus* ostat i.

P. Które są Adiektywa, które nie mają Positivum Gradum, ale tylko Comparativum i Superlativum?

O. *Ocyor* *ocyssimus* prędzsy. *Interior* *intimus* wewnętrzny, *Citerior* *citimus* bliższy, *ulter*:

ulterior dalszy, *ultimus*. *Proprior* bliższy, *proximus*. *Deterior* gorszy, *detrerrimus*. *Prior* pierwszy, *primus*. *Diutior* dłuższy, *diutissimus*. *Potior* przedniejszy, *potissimus*. *Penitior* skrytszy, *penissimus*.

P. Które są *Adiektyna*, które nie mają *Comparativum*, ale tylko *Positivum* i *Superlativum*?

O. *Inclitus* zacny, *inclitissimus*, *invictus* niezwyciężony, *invictissimus*, *meritus* zasłużony, *meritissimus*; *sacer* święty, *sacerrimus* *fidus* wierny, *fidissimus*; *diversus* różny, *diversissimus*; *perpetuus* wieczny, *perpetuissimus*; *pius* pobożny, *piissimus*; *strenuus* rzecki, *strenuissimus*; *falsus* fałszywy, *falsissimus*; *invitus* niechętny, *invitissimus*; *consultus* biegły, *consultissimus*; *assiduus* pilny, *assiduissimus*; *multus* wieloraki, *plurimus*, *nuperus* świeży *nuperimus*; *persuasus* namówiony, *persuasissimus*.

P. Które są *Adiektywa*, które nie mają *Superlativum*, ale tylko *Positivum* i *Comparativum*?

O. *Juvenis* młody, *iunior*, *senex* stary, *senior*; *longinquus* daleki, *longinquior*; *propinquus* bliski, *propinquior*; *declivis* pochyły, *declivior*; *comis* łagodny, *comior*; *adolescens* młodzieniaszek, *adolescentior*; *vicinus* bliski *vicinior*.

P. Które są *Adiektywa*, które mają szczególnie *Superlativum*, albo tylko *Comparativum gradum*?

O. *Novissimus* ostatni, *summus* najwyższy, *imus* najniższy, mają szczególnie *Superlativum*, *Anterior* przedobny ma tylko *Comparativum*.

P. Adverbia *czy mają* Gradus Comparationis, i *jak się* formują?

O. Maią same *Adverbia* pochodzące od *Adiektywów* mających *Comparativum* i *Superlativum gradum*; formułą zaś je regularnie od *Adiektywów a casu in i*, dodając sylabę *us* na *Comparativum*, a sylabę *ssime* na *Superlativum*, *vg. Sapienter* mądrze, *sapientius*, *sapientissime*.

P. Które są Adverbia, które nieformują regularnie Comparativum i Superlativum gradum?

O, Bene dobrze, melius, optime; male zle, peius pessime, multum wiele, plus, plurimum; parum mało, minus minime; valde bardzo, magis bardziej maxime.

P. W tych Imionach Łacińskich, które nie mają iak tylko Positivum, co trzeba czynić, żeby wyrazić gradum Comparativum & Superlativum?

O. *Comparativus* wyraża się przez *Adverbia* powiększenie, albo pomniejszenie rzeczy znaczące, iako to: *mniey, więcey, bardziey, vg. magis necessarius* potrzebniejszy.

Superlativus przez podobneż *adverbia in Superlativo* położone, jako to: *namyniey, naywięcey, vg. minime necessarius* *namniepotrzebniejszy*.

• DEKLINACYI ADIEKTYWOW.

P. *Adiektywa do których Deklinacyi należą?*

O. Do pierwszej, drugiej i trzeciej.

P. Które z nich należą do pierwszej, które do drugiej, a które do trzeciej?

Q.

O. *Adiektywa trzech terminacyi należą do pierwszej i drugiej* vg. *justus, sacer, satur.* Ale *Adiektywa trzech terminacyi na er, is, y e także dwóch i jednej terminacyi należą do trzeciej*, vg. *acer, brevis, prudens.*

P. *Adiektywa in gradu Comparativo, do której należą Deklinacyi?*

O. Do trzeciej. *in gradu zaś Superlativo do pierwszej i drugiej.*

P. *Czy wszystkie Adiektywa iednostaynie się deklinują?*

O. Są niektóre z nich, co się nie regularnie deklinują.

o *Adiektywach regularnie się deklinujących,*

Adiektywa kończące się na us, a, um, deklinują się tym sposobem.

Numero singulari.

N. Bonus, bona, bonum, *dobry, dobra, dobre,*
G. Boni, bonæ, boni, D. bono, bonæ, bono,
A. Bonum, bonam, bonum, V. o bone, bona, bonum! Abl: a bono, bona, bono.

Numero plurali.

N. Boni, bonæ, bona. G. Bonorum, bonarum, bonorum D. Bonis. Ac. Bonos, bonas, bona. Voc. o Boni! bonæ, bona. Abl: a Bonis.

Adiektywa kończące się na er, a, um, tym sposobem deklinują się.

Numero singulari.

N. Sacer, Sacra, Sacrum, *Święty. Święta, Święte.* G. Sacri, Sacræ, Sacri, *Świętego, Świętej.* D. Sacro, Sacræ, Sacro, *Świętemu, Świętej.* A. Sacrum, Sacrum,

Sacrum, *Świętego Świątą. V. o Sacer!*
 Sacra, Sacrum, *o Święty! Święta, Święte.*
 A. a Sacro, Sacra, Sacro, *od Świętego*
Świątey.

Numero Plurali.

N. Sacri, Sacræ, Sacra, *Święci, Święte.*
 G. Sacrorum, Sacrarum, Sacrorum, *Świą-
 tych. D. Sacris, Świętym. A. Sacros, Sa-
 cras, Sacra, Świętych. V. o Sacri! Sacræ,
 Sacra, o Święci! Święte. A. a Sacris,
 od Świętych.*

Adiektywa kończące się na er, is, e, tym
sposobem deklinuią się.

Numero Singulari.

N. Hic acer, hæc acra, hoc acre, *ostry.*
 G. acris. D. acri. A. hunc & hanc acrem &
 hoc acre. V. o acer! acris & acre. A. ab
 acri.

Numero Plurali.

N. Hi & hæ acres, & hæc acria. G. Acrium.
 D. Acribus. A. hos & has acres & hæc
 acria. V. o acres! & acria. A. ab acribus.

Adiektywa na is, e, tym sposobem.

Numero Singulari.

N. Hic & hæ brevis *krótki*, & hoc breve
 G. brevis, D. brevi A. hunc & hanc bre-
 vem & hoc breve. V. o brevis! & bre-
 ve A. a brevi.

Numero Plurali.

N. Hi & hæ breves & hæc brevia. G. bre-
 vium. D. brevibus. A. breves & brevia.
 V. o breves! & brevia A. a brevibus.

*Adiektywa iedney terminacyi tym spo-
 sobem.*

Numero Singulari.

N. Hic & hæ & hoc felix *szczęśliwy*,
 G.

G. felicis. D. felici. A. felicem & felix.
V. o felix! A. a felice, vel felici.

Numero Plurali.

N. Hi hæ felices & hæc felicia. G. felici-
cium D. felicibus. A. felices & hæc felicia.
V. o felices & felicia! A. a felicibus.

*Adiektywa in gradu comparativo tym
sposobem deklinuią się.*

Numero Singlari

N. Hic & hæc brevior & hoc brevius
krótszy G. brevioris. D. breviori. A. bre-
viorum & brevius V. o brevior & brevius!
A. brevior, vel breviori.

Numero Plurali.

N. Hi & hæ breviores & hæc breviora G.
breviorum D. brevioribus A. breviores
& breviora A. a brevioribus.

*In Gradu Superlativo deklinuią się Adie-
ktywa, iak Bonus.*

o Adiektywach nie regularnie
deklinujących się.

P. *Które są Adiektywa, które się nie re-
gularnie deklinuią?*

O. Są następujące: *alius, alter, solus, unus, nullus, totus.* &c.

P. *W których Kazusach nie regularnie się
deklinuią?*

O. W *Genitywach*, które mają na *ius* i w
Datywach, które mają na *i*; w innych Kazu-
sach zgadzają się z regularną Adiektywow
Deklinacją.

*Alter, altera, alterum, drugi, alterius, al-
teri,*

Alius, alia, aliud, inszy alius, alii.

So-

Solus, sola, solum *sam*, solus. soli.

Totus, tota, totum, *cały*, totius, toti.

Unus, una, unum. *ieden* unius uni.

Ullus, ulla, ullum, *ktokolwiek*, ullius, ulli.

Nullus, nulla, nullum, *żaden* nullius, nulli.

Uter, utra, utrum, *kto ze dwóch*, utrius, utri,

Neuter, neutra, neutrum, *żaden z nas*, neutrius, neutri.

Uterque, utraque, utrumque, *oba dwa*, utriusque, utriusque.

Alteruter, alterutra, alterutrum, *ieden ze dwóch*, alterutrius, vel alterius utrius, alterutri.

Numero Plurali.

N. Duo, duæ, duo, *dwa*. G. duorum, duarum, duorum, D. duobus, duabus, duobus.

A. duos, duas, duo, V. o duo! duæ, duo.

A. a duobus, duabus, duobus.

Numero Plurali.

N. Ambo, ambæ, amba, *oba dwa*. G. Ambo-
rum, ambarum, amborum. D. ambobus, am-
babus ambobus A. ambos, ambas, amba.

V. o ambo! ambæ, amba. A. ab ambobus
ambabus ambobus.

o Deklinacyi Pronominow.

Numero Singulari

N. Ego *ja*. mei *mnie* D. mihi, vel mi
mnie A. me *mnie*, v. mię A. a me *ode mnie*
mną.

Numero Plurali.

N. Nos. *My*: G. nostrum v. nostri, *nas* D. no-
bis *nam*. A. nos *nas* A. a nobis *od nas* *nam*.

Numero Singulari

N. Tu *ty* G. tui *ciebie* D. tibi *tobie* A. te
cię. vel *ciebie* V. o tu o ty! A. a te, *od*
ciebie, *tobą*.

Nn-

Numero Plurali.

N. Vos *wy*. G. vestrum, vel vestri *was*. D. vobis *wam*. A. vos *was*. V o vos, o *wy*!
Abl: a vobis, o*d* *was*.

Numero Singulari.

G. Sui, *siebie*. D. sibi, *sobie*. A. se, *się*
Abl: a se. o*d* *siebie*. *sobą*.

Numero Plurali.

G. Sui. D. sibi A. se Abl: a se.

Numero Singulari.

N. Hic *ten*, *hæc ta*. hoc to G. huius *tego*,
tey. D. huic *temu*. A. hunc *tego*. hanc *te*,
hoc to. A. ab hoc *tego*, *tym*. hæc *tey*,
hoc *tego*, *tym*.

Numero Plurali.

N. Hi, ci, *hæ te*, *hæc te*. G. horum, harum,
horum, *tych*. D. his *tym*. A. hos *tych*, has
te, *hæc te*, Abl. ab his o*d* *tych tymi*

Numero Singulari

N. Iste *ten*, *ista ta*, *istum to*. G. istius *te*-
go, *tey*. D. isti *temu tey*. A. istum, *istam*.
istud tego, *to*: A. ab isto, *ista*, *isto*, o*d*
tego, *tey*, *tym*.

Numero Plurali.

N. Isti, *istæ*. *ista*, *ci*, *te*, G. istorum, *ista*-
rum, istorum *tych*. D. istis *tym*. A. istos,
istas, *ista*, *tych*. A. ab istis, o*d* *tych*, *temi*.

Numero Plurali.

N. Ille, *illa*, *illud*, *on*, *ona*, *ono*. G. illius,
onego, *oney*. D. illi *onemu*, *oney*. A.
illum, *illam*, *illud*, *onego*. *onę*, *ono*, Abl,
ab illo, *illa*, *illo*, o*d* *onego*. *oney*,

Numero Plurali.

N. Illi, *illæ*, *illa*, *cni*, *one*, G. illorum,
illa

illarum, illorum *onych* D. illis *onym*,
A. illos, illas, illa, *onych*. Abl: ab illis
od onych, onemi,

Numero Singulari.

N. Ipse, ipsa ipsum, *on sam, ona sama,*
ono samo. G. Ipsi, *onego samego,*
oney samey. D. Ipsi *onemu samemu, oney*
samey. A. Ipsum, ipsam, ipsum, *onego*
samego, one same, ono samo. Abl. ab
ipso, ipsa, ipso, *od onego samego, oney*
samey, onym samym.

Numero Plurali.

N. Ipsi, ipsæ, ipsa, *oni sami, one same*
G. Ipsorum, ipsarum, ipsorum, *onych*
samyh. D. Ipsi, *onym samym*. A. Ipsos,
ipsas, ipsa, *onych samych, one same*.
A. ab Ipsi, *od onych samych, onymi*
samymi,

Numero Singulari.

N. Is, ea, id, *ten tam, ta tam, to tam*.
G. Eius *tego tam, tey tam* D. Ei *temu*
tam, tey tam A. Eum, eam, id, *tego*
tam, te tam, to tam, Abl: ab eo, ea,
eo, *od tego tam, od tey tam. tym tam*.

Numero Plurali.

N. Ii, eæ, ea, *ci tam, te tam* G. Eorum
earum, eorum, *tych tam*. D. Eis, vel iis.
tym tam. A. Eos, eas, ea, *tych tam*.
Abl: ab eis, vel iis, *od tych tam, tymi*
tami.

Numero Singulari.

N. Idem, eadem, idem, *tenże, też, toż*, G.
Eiusdem, *tegoż. teyże*, D. Eidem, *temuż,*
teyże. A. Eundem, eandem, idem, *tegoż,*
też, toż. Abl ab eodem, eadem, eodem,
od tegoż, teyże, tymże.

Numero Plurali.

N. Iidem, eadem, eadem, *ciz*, *tez*. G. Eorundem, earundem, eorundem. *tychże* D. eisdem, vel iisdem *tymże*. A. eosdem, eisdem, eadem *tychże*. Abl: ab eisdem, vel iisdem, *od tychże temiz*.

Numero Syngulari.

N. Meus *móy*, mea, meum. G. mei, *moiego*, meæ *morey*, mei *meo* D. meo *moiemu*, meæ *moiey*, meo *moiemu*. A. meum, *moiego*, meam *moię*, meum *moie* *V* o mi! o *móy!* mea *moia*, meum *moie*. Abl. a meo, *od mego*, mea *morey*, meo *moiego*.

Numero Plurali.

N. Mei *moi* meæ *moie*, mea *moie* G. meorum, mearum, meorum, *moich* D. meis *moim* A. meos, meas mea *moich*. *V.* o mei! meæ mea o *moi*, *moie!* Abl: a meis *od moich moiemu*.

NB. Obserwuy, iż nie mają *Vocativum* następujące Pronomina: *tuus* *twóy*, *tua* *tuum*. *Suus* *swóy* *sua*, *suum*. *Noster* *nasz*, *nostra*, *nostrum*. *Vester* *wasz* *vestra* *vestrum*.

Numero Singulari.

N. Qui, quæ, quod, *który*, *która*, *które*. G. cuius *którego*, *którey* D. cui *któremu*, *którey*, Ac: Quem, quam, quod, *którego*, *którą*, *które*. Abl a quo, qua, vel quo, *od którego*, *którey*. *którym*, *którą*.

Numero Plurali,

N. Qui, quæ, quæ, *które*. G. quorum. *quorum*, *quorum* *których*. D. queis, vel quibus, *którym* Acc. quos, quas, quæ *których*. Abl: a queis, vel quibus *od którzych* *któremu*.

Numero Singulari.

N. Quis, vel qui, quæ, quod, vel quid, *któ, która, co*. G. cuius kogo czego. D. cui komu, czemu. Ac. quem, quam, quod, vel quid kogo, co. Abl: a quo, qua, quo, vel qui, od kogo, kim czym.

Numero Plurali.

N. Qui, quæ, quæ, *którzy, które, co* zaco? G. quorum, quarum quorum. D. quibus, vel quibus. A. quos, quas, quæ, Abl: a quibus, vel quibus.

P. Jak się deklinuią Composita z Relativum qui?

O. Tak, iako i *Simplex*, oprócz że in *Genere neutro Numeri Singularis* maia *Nominativum i Accusativum* dwoiako vg. *quidam, quædam, quoddam, vel quiddam*. *Excypuią się quicumque* które ma tylko *quodcumque*.

P. Jak się deklinuią Composita z Pronomen quis?

O *Composita* z *quis* są dwoiaki: iedne, które się zaczynaią od *quis*, a te się deklinuią tak, iako i *symplex*, vg. *quispiam, quæpiam, quidpiam, v quodpiam*. Drugie są, które się kończą na *quis* a te in *Singulari fæminino i Plurali Neutro* nie maia iak *simplex* na *æ*, ale na *a* vg. *aliquis, aliqua, aliquod, vel aliquid*

• D E K L I N A C Y I

Nominum Anomalarum, albo Inæqualium:

P. Co są Nomina Anomala?

O. Są, które albo *Genus*, albo *Numerum*, albo

albo Deklinacyi, albo Kazusu iakiego nie mają, albo też odmieniała się inaczej in *Plurali*, a inaczej in *Singulari*

P. Które są Nomina, które nie mają Numerum Pluralem.

O I. Imiona zboż i rozmaitych legumin: vg. *triticum* pszenica, *siligo* żyto.

II. Imiona kruszczow i innych rzeczy, które się w ziemi kopią, vg. *stannum* cyna, *cuprum* miedź, *gypsum* gips.

III. Imiona niektórych likworow i przypraw potrawnych po większey części nie mają Numerum Pluralem, vg. *acetum* ocet, *lac* mleko, *cerevisia* piwo, *butirum* masło, *piper* pieprz.

IV. Imiona cnot i umiejętności, vg. *pietas* pobożność, *sapientia* mądrość.

V. Nie mają także Numerum Pluralem następujące Nomina.

Pierwszey Deklinacyi

Gen: Eæm: *Cholera* cholera, *fama* sława, *fuga* ucieczka, *gloria* chwała &c.

Drugiey Deklinacyi

Gen: Masc: *Hesperus* wieczorna gwiazda, *finus* gnóy, *mulus* muł, *viscus* lep, *vesper* wieczor, *pelagus*, *pontus* morze &c.

Gen: Fæm: *Alvus* brzuch, *humus* ziemia.

Gen: Neutr: *virus* iad, *vulgus* pospólstwo, *cænum* błoto, *divum*, *vel dium* na dworze, *delicium* roskosz, *epulum* bankiet, *fænum* siano, *glutinum* kley, *iustitium* zawieszenie prawa, *lethum* śmierć, *macellum* iatki, *tabum* posoka, *nihilum* nic, *senium* starość.

Trzeciey Deklinacyi.

Gen: Masc: *Nemo* nikt, *ros* rosa, *sanguis* krew.

Gen: Fæm: *Bilis* gniew, *fames* głód, *iuventus* młodość *pax* pokój, *lux* światło, *plebs* pospólstwo, *indoles* dowcip, *quies* spoczynek, *senectus* starość, *sitis* pragnienie, *tabes* suchoty, *tellus* ziemia.

Gen. Nentr: *Jubar* lsknienie się, *hepar* wątroba, *Pascha* Wielkanoc *pus*, rops, *ver* wiosna.

Piąty Deklinacyi

Gen: Fæm: *Requies* odpoczynek, *rabies* szaleństwo, *pauperies* ubóstwo, *macies* wychudnienie, *progenies* pokolenie.

P. które są Nomina, które nie mają Numerum Singularem.

O. Najprzód wiele imion Miast, igrzysk i widowisk dawnych, i świąt, osobliwie Pogańskich, vg. *Parisii* Paryż, *Athenæ*, *Teretia*, *Puteoli*, *Circenses*, *Bachanalia* &c.

Powtórę Numeri distributivi, iako tō: *bini*, *terni* &c. i następujące imiona.

Pierwszy Deklinacyi.

Gen: Fem: *Antia* ozupryna, *clitellæ* siodło osle, *cunæ* kolebka, *deliciæ* rokosz, *divitiæ* bogactwo, *diræ* przeklęstwo, *epulæ* potrawy, *excubiæ* warta, *exequiæ* obchód pogrzebny, *exuviæ* łup, zdobywcz, *faceciæ* żarty, *Feria* Święto, *induciæ* fryszt, *inferiæ* ofiara za umarłe, *insidiæ* zdrada, *Kalendæ* pierwszy dzień Miesiąca, *nonæ* piąty, albo siódmy dzień Miesiąca, *literæ* list, *manubiæ* korzyść, *minæ* groźba, *nugæ* fraszka, *nundinæ* targ tygodniowy, *nuptiæ* wesele, *phaleræ* strój na konia, *primitiæ* pierwiastki, *quisquiliæ* ostatki, *scapula* łopatki, *scopæ* miotła, *scalæ* schody, *tenobræ* ciemność, *termæ* cieplice, *suppetiæ*

po-

posiłki, *tricæ* szuszwalki, *valvæ* drzwi dwoiste, *copiæ* wojsko.

Drugiey Deklinacyi.

Gen: Mas: *Cancelli* szranki, *cani* siwizna *fasti* metryka, *geminii* bliźnięta, *posterii* potomkowie, *superi* Niebiescy, *inferi* piekielni. Gener: Neutr: *Arma* broń, *bellaria* wety, *castra* oboz, *cibaria* pokarm, *crepundia* cačka, *æstiva* kwatery letnie żołnierskie, *hiberna* kwatery zimowe, *stativa* stanowisko, *cunabula*, *incunabula* kolebka, *iusta* pogrzeb, *munia* urząd, *sponsalia* zaręczyny, *tesqua* knieia. Biblia Pismo Święte, *præcordia* wewnętrznosci.

Trzeciey Deklinacyi.

Gen: Mascul: *Maiores* Przodkowie, *Optimates* Panowie, *penates* dom, *lares* progi, *Primores* *Proceres* przedni Panowie, *Lemures* strachy nocne. Gen. Fem: *Aedes* domostwo, *fides* skrzypce, *grates* dzięki, *manes* dusze, *sordes* plugawstwo, skępstwo.

P. które są Nomina, które Genus insze mają in Singulari, a insze in Plurali?

O. *Hic sibilus* kszyk, *hæc sibila*, *hoc frænum* wędzidło, *hi fræni*, *vel fræna*, *hic balteus* pas rycerski, *hæc baltea*, *hic locus* mieysce *hæc loca*, *vel hi loci*, *hæc carbasus* płotno. *hæc carbasa* żagle, *hoc Cælum* Niebo, *hi Cæli*, *hic tartarus* piekło, *hæc tartara*, *hic iocus* żart, *hi ioci*, *vel hæc ioca*.

P. Które są Nomina, inszą mające Deklinacyą in Singulari, a inszą in Plurali?

O. *Vas vasis* uaczynie. Num Sin: iest trzeciey Deklinacyi, Num: Pl: drugiey, *vasa vasorum*, *iugerum iugeri* staie Num:

Sing:

Sing: drugiey deklinacyi, num: plur: trzeciey, iugera, iugerum, iugeribus Znayduje się iednak, *in num sing: huius iugeris & ab hoc iugera.*

P. Które są Nomina, którym zbywa! na jakim kazusie?

O. Jupiter ma tylko *Nominativum* i *Vocativum*, *repetundæ* zdzierstwo urzędowe, ma *Genit: repetundarum*, i *Ablat: repetundis.*

Vocativum nie mają wszystkie *Pronomina*; wyjąwszy: *tu, meus.*

Obliquos tylko *Casus* ma *Jovis, Jovi, Jovem, ab Jove.*

Inficias i *incitas* mają tylko *Accusativum.* *Inficias* kładnie się z *Verbem eo*, vg. *Inficias ire* zaprzeć się, *Incitas* z *Verbem redigo* vg. *ad Incitas redigere*, do ostatniey nędzy przyprowadzić.

Sponte natu, mają tylko *Ablativum* *Spon-te sua, propria*, vg. *mea sponte* dobrowolnie, *Natu* zaś z *Adiectywami maior, minor, maximus &c.* *natu maior frater* starszy brat.

P. Które są Nomina, które obfitują w Kazusy, to jest: dwoiako je mają?

O. Domus, huius domi, vel domus, domuum, vel domorum, Colus kądziel, *coli a colo, vel colu, Laurus laur, a lauro vel lauru, has lauros, vel laurus.*

P. Które są Nomina nieregularne w Kazusach?

O. Vis siła, *vim, vi*, plur: num: *vires, virium, viribus*, bos wół *bovis, boum, bobus &c.*

P. Które są Nomina które terminacyi w Kazusach nie odmieniaią?

O. *Frugi*, skromny, *nihil* nic, *gummi* guma *sinapi* gorczyca, *pondo* sunt, *cete* wieloryb, *tempe* wesołe miejsce, *melos* melodia, *chaos* zamieszanie, *fas*, *nefas*, *nequam*, *tot* tyle. *totidem* tyleż. Nie odmieniaią się także w Kazusach *Numeri*, zaczawszy od *quatuor*, aż do *centum*, tudzież *mille* *Adiectivum* i *opus* prtrzebs.

Mille Substantivum in *Numero Singulari* nie deklinuje się: in *Num.* zaś *plur.* ma *millia* *millibus*.

Nakoniec: Imiona czwartey Deklinacyi kończące się na *u* nie odmieniają się w Kazusach in *Num. Sing.*

O PRZYMIOTACH Y PODZIELENIU VERBI.

P. Które są *accidentia*, albo przymioty Verbi?

O. Są te sześć: *Genus*, albo *Vox*, *numerus*, *persona*, *modus*, *tempus*, *Coniugatio*.

P. Wielorakie iest *Verbum*?

O. Dwoiaki *Simplex* i *Compositum*.

P. Jak się koniugują *Verba Composita*?

O. Tak, iak i *Simplicia*.

P. Wielorakie iest *Verbum* tak *Simplex*, iako i *Compositum*?

O. Dwoiaki: *Personale* i *Impersonale*.

P. Co iest *Personale*?

O. Które ma wszystkie trzy persony tak in *Num. Singulari*, iako i *Plurali*, vg. *lego*, *legis*, *legit* &c.

P. Wiele iest *Person*?

O. Trzy: pierwsza *ego* ja, druga *tu* ty, trze-

trzecia *ille on, illa ona, in Num: Sing: in Plurali* zaś pierwsza: *nos my, druga vos wy, trzecia, illi oni, illæ one.*

P. Co iest Impersonale?

O. Które ma trzecią tylko *Personę in Num: Sing: a czasem in Plurali* vg. *docet.*

P. Wielorakie iest Verbum Impersonale?

O. Dwojakie: *activæ vocis*, vg. *pœnitetur* żal mi, *pudet* wstyd mi, i *Passivæ vocis*, vg. *pugnatur* bija się *dicitur* mówią.

P. Wielorakie są Verba Personalia?

O. Pięciorakie: *Activa, Passiva, Neutra, Communia i Deponentia.*

P. Co iest Verbum Activum?

O. Jest, które się kończy na *o*, a ma *passivam vocem* na *or*, vg. *laudo* chwale, *laudor* chwalał się.

P. Co iest Passivum?

O. Jest, które się kończy na *or*, a ma *Activam Vocem* na *o*.

P. Co iest Neutrum?

O. Jest, które się kończy na *o*, albo na *m*, a nie ma *Passivam Vocem*, na *or*, vg. *fio servio, sum.*

P. Co iest Verbum Commune?

O. Jest, które się kończy na *or*, a ma konstrukcją *Verbi Activi*, iako też i *Passivi* osobliwie w temporach kończących się na *us*, vg. *depopulor* pustoszę.

P. Co iest Verbum Deponens?

O. Jest, które się kończy na *or*, a ma konstrukcją *Verbi Activi* albo *neutrius*.

o KONIUGACYI.

P. Co iest Koniugacya?

O. Jest przez którą *Verbum* odmienia termin-

mina-

minacv a przez *Tempora*, *Modos*, i *Personas*

P. Wielorakie są Koniugacye?

O. Dwojakie: *Regularne* i *nieregularne*.

P. Wiele jest *Form Koniugacyi regularnych*?

O. Cztery.

P. Zkąd poznaiesz pierwszą Koniugacyą?

O. Z drugiey persony *Modi Indicativi* kończącey się na *as*, i z *infinitivum* na *are*, vg. *muto* odmieniam, *mutas*, *mutare*.

P. Zkąd drugą Koniugacyą?

O. Z drugiey persony *Indicativi* na *es*, i z *Infinitivum* na *ere* przedłużające się w mowie, vg. *hæreo* lgnę, *hæres*, *hærerere*.

P. Zkąd trzecią?

O. Z drugiey persony *Indicativi* na *is*, i z *Infinitivum*, na *ere* skracające się w mowie, vg. *lego* czytam, *legis*, *legere*.

P. Zkąd czwartą?

O. Z drugiey persony *Indicativi* na *is*, i z *Infinitivum*, na *ire* vg. *audio* słyszę, *audis*, *audire*.

P. Wiele mają *Modos Verba Łacińskie*?

O. Pięć *Indicativum*, *Imperativum*, *Optativum*, *Coniunctivum*; i *Infinitivum Potentialis* i *Permissivus Modus* nie różni się bynajmniej w terminacyi od *Optativum* i *Coniunctivum*?

P. Jak się poznają te pomienione *Modi*?

O. *Indicativus* poznaje się ztąd, gdy przedney *Verbum* przed sobą nie ma partykułu, *Imperativus*, przez który się do kogo rozkazuje, *Optativus* poznaje się z partykuł, *oby!* o *gdyby!* *Coniunctivus* z partykuł, *żeby*, *aby*, *ażeby*, *gdyby*, *gdy* &c. Gdy zaś

Ver-

Verbum w Polskim kończy się na *c*, iest *Infinitivus Modus*.

P. Wiele iest *Temporow*?

O. Pięć; *Tempus Præsens*, *Preteritum Imperfectum*, *Præteritum Perfectum*, *Præteritum Plusquam Perfectum*, *Futurum*.

P. Jak się różnią wspomniane *Tempora*?

O. Gdy rzecz iaka teraz się staie, iest *tempus præsens*: gdy się rzecz iaka dzieć zaczyna, ale ieszcze nie stała się zupełnie, lub nie dawno stała się, iest *Præteritum Imperfectum*, gdy się zupełnie stała, est *Præteritum Perfectum*, gdy się dawno stała, iest *Præteritum Plusquam Perfectum*, gdy się co ieszcze stanie, iest *Futurum*.

P. Kiedy przed iakim *Verbum* kładnie się partykuła *aby*, iakie na ten czas *Tempus* powinno być używane?

O. Jeżeli *Verbum*, które iest przed partykułą i przed *Verbum* do niey należącym iest *in Præsenti*, albo *in Futuro*, tedy *Verbum* z partykułą *aby*, powinno się kłaść *in Præsenti Modi Coniunctivi* vg. *Volo ut virtutem sequaris*. Chcę, żebyś szedł za cnotą.

Jeżeli zaś *Verbum* przed partykułą *aby*, iest *in Præterito Imperfecto*, lub *Perfecto*. tedy *Verbum* z partykułą *aby*, kładnie się *in Præterito Imperfecto Coniunctivi*, vg. *iussi, ut faceres*, kazałem, żebyś uczynił.

K O N I U G A C Y A

Verbi Auxiliaris Sum.

Modi Indicativi Tempus Præsens.

S. Ego sum, *Ja jestem*Tu es, *Ty jesteś*,Ille est, *On jest*.P. Nos sumus, *My jesteśmy*Vos estis, *Wy jesteście*.Illi sunt, *Oni są*.

Præteritum Imperfectum.

Eram, *Byłem*.Eras, *Byłeś*.Erat *Był*Eramus, *Byliśmy*.Eratis *Byliście*,Ebant *Byli*.

Præteritum perfectum.

Fui, *Byłem*.Fuisti, *Byłeś*.Fuit, *Był*Fuimus, *Byliśmy*.Fuistis, *Byliście*.Fuerunt, v. ere, *Byli*.

Præteritum plusquam perfectum.

Fueram *Byłem dawno*.Fueras, *Byłeś*.Fuerat, *Był*.Fueramus, *Byliśmy*.Fueratis, *Byliście*.Fuerant, *Byli*.

Futurum.

Ero *Będę*Eris, *Będiesz*.Erit, *Będzie*Erimus, *Będziemy*.Eritis, *Będziecie*.Erunt, *Będą*.

Modi Imperativi Tempus Præsens.

Tu sis, v. esto, *Ty bądź*.Ille sit, *On niech będzie*.Simus, *bądźmy*.Vos este v. estote, *Wy bądźcie*.Illi sint, *Oni niech będą*.

Futurum sive Modus Mandati.

Esto tu, v. eris, *bądź tu mię*.Esto tu v. eris, *bądź tu mię*.Esto ille v. erit, *Niech on będzie*.Estote, v. eritis, *bądźcie wy mię*.Sunto illi v. erunt, *niech oni będą*.

Modi Optativi Tempus Præsens & Imperfectum.

Utinam essem, *Obył był*
vel *byłbym*.Esset, *Obył był*.Esset, *Obył był*.Essemus, *Obyłmy byli*.Essetis, *Obyłście byli*.Essent, *Obyli byli*.

Præteritum perfectum.

Utinam fuissim, *Obył był*.Fuisset, *Obył był*.Fuisset, *Obył był*.Fuissimus, *Obyłmy byli*.Fuissetis, *Obyłście byli*.Fuissent, *Obyli byli*.

Præteritum plusquam perfectum.

Utinam fuisset, *Obył był*
przed tem.

Fuisset.

Fuiſſes, *Obył był.*Fuiſſet, *Oby był.*Fuiſſemus, *Obyśmy byli.*Fuiſſetis, *Obyście byli.*Fuiſſent, *Oby byli.**Futurum.*Utinam ſim, *Obym był po-
tym.*Sis, *Obył był.*Sit, *Oby był.*Simus, *Obyśmy byli.*Sitis, *obyście byli.*Sint, *oby byli.**Modi Coniunctivi Tem-
pus præſens.*Cum ſim, *Gdy ieſtem.*Sis, *Gdy ieſteſ,*Sit, *Gdy ieſt.*Simus, *Gdy ieſteſmy.*Sitis, *Gdy ieſcieſcie,*Sint, *gdy ſq.**Præteritum Imperfectum.*Cum eſſem v. forem, *Gdym
był teraz*Eſſes, v. foreſ, *Gdy był,*Eſſet, v. foret, *gdy był.*Eſſemus, v. foremus, *Gdy-
śmy byli.*Eſſetis, v. foretis, *gdyście
byli.*Eſſent, v. forent, *gdy byli.**Præteritum Perfectum.*Cum fuerim, *gdyżem by
przed tym*Fueris, *gdyż był.*Fuerit, *gdy był.*Fuerimus, *gdyżeliśmy byli.*Fueritis, *gdyżeliście byli.*Fuerint, *gdy byli.**Præteritum plus-quam**Perfectum.*Cum fuiſſem, *gdym był kie-
dyś*Fuiſſes, *gdyś był.*Fuiſſet, *gdy był.*Fuiſſemus, *gdyśmy byli.*Fuiſſetis, *gdyście byli.*Fuiſſent, *gdy byli.**Futurum.*Cum fuero, *gdy będę,*Fueris, *gdy będziesz.*Fuerit, *gdy będzie.*Fuerimus, *gdy będziemy.*Fueritis, *gdy będziecie.*Fuerint, *gdy będą.**Modi Infinitivi Tempus
Præſens.*Eſſe me, te, illum &c. *Być**Præteritum Imperfectum.*Eſſe, *Był.**Præteritum perfectum.*Fuiſſe, *Był był.**Præteritum plus-quam
Perfectum.*Fuiſſe, *Był było kiedyś.**Futurum.*Fore, v. futurum eſſe, *bydź
było.*Fore v. futuros eſſe, *iż ma-
ny bydź.**Futurum præterito miſtum.*Futurum fuiſſe, *który miał
być.**Participium futuri Temporis*Futurus, a, um, *co ma bydź*

F O R M A

In Verbis act: & Neutr: In Verbis Passivis.

Modi Indicativi

S. Ego Laudo, *Tachwalę.*
Tu Laudas, *Ty chwalisz.*
Ille Laudat, *On chwali.*
P. Nos Laudamus, *My chwale-*
my.

Vos Laudatis, *wy chwalcicie.*
Illi Landant *oni chwalcą.*

Præteritum.

S. Laudabam, *chwałitem*.
Laudabas, *chwałiles*.
Laudabat, *chwałit*.

P. Laudabamus, *chwaliliśmy*
Laudabatis, *chwaliliście*
Landabant, *chwalili*.

Præterit

S, Laudavi, *chwalilem* da-
 10100-
 Laudavisti, *chwaliles*.
 Laudavit, *chwalit*.

P. Laudavimus, chwałiliśmy.
Laudavistis, chwałiliście.
Laudaverunt y-ero, chwałili.

Præscriptum.

Laudaveram, *chwalitem byt.*
Laudaveras, *chwalites byt.*
Laudaverat, *chwalit byt.*

P. Laudayeramus, *chwalili-*
smý bylt.

Tempus Præsens.

Laudor, *mnie chwalc.*
 Laudaris v-are, *ciebie chwalc.*
 Laudatur, *onogo chwalc.*
 Laudamur, *nas chwalc.*
 Laudamini v-nor, *was chwalc.*
 Laudantur, *onych chwalc.*

Imperfectum.

Laudabar, *mnie chwalone.*
Laudabaris *y-are, ciebie*
chwalone.

Laudabatur, onego chwaloŋo.
Laudabamur, nas chwaloŋo.
Laudabamini v. iner was
chwaloŋo.

Laudabantur, *onychismalione*
Perfectum.

Laudatus, a um, sum, v. fui.
nieńie chwalońo dawno.

Laudatus es, ciebie chwalo.
Laudatus est, onego chwalo.

laudati -ce-a-sumus, nas
shivalona.

Laudati estis, *was chwalono.*
Laudati sunt, *onych chwalono.*

Plus-quam Perfectum.

Laudatus - a - um, fueram *nunle*
chwalono byto

Laudatus fuoras, ciebie śmiera-
lono było.

Laudatus fuerat, onego chwalo
było.

Laudati es-a-fueramus, nos
chwaleno bylo

Laudaveratis, *chwała'liście
byli.*

Laudaverant, *chwalili byli.*

Futurum.

S. Laudabo, *będę chwalił.*

Laudabis, *będziesz chwalił.*

Laudavit, *będzie chwalił.*

P. Laudabimus, *będziemy
chwalili.*

Laudabitis, *będziecie chwa-
lili.*

Laudabunt, *będą chwalili.*

Imperativi.

S. Tu lauda v-dato, *ty chwal
Jlle Laudet, on niech chwali.*

P. Laudemus, *chwalmy.*

Laudate v. tote, *chwalcie.*

Laudent, *niech chwalą.*

Futurum sive modus mandat:

S. Laudato v. abis, *chwal
więc*

Laudato v-abit, *niech chwali.*

Laudatote v-bitis, *chwalcie
więc.*

Laudanto, v-bunt, *niech więc
chwalą.*

Modi optativi.

S. Utinam Laudarem, *obym
chwalit.*

Laudares, *obys chwalił.*

Laudaret, *oby chwalił.*

P. Laudaremus, *obysmy
chwalili.*

Laudaretis, *obyscie, chwaliłi.*

Laudati fueratis, *was chwa-
lono bylo*

Laudati fuerant, *onych chwa-
lono bylo.*

Futurum.

Laudabor, *mnie będą chwalili*

Laudaberis, v-ere, *ciebie bę-
dą chwalili.*

Laudabitur, *onogo będą chwa-
lili.*

Laudabimur, *nas będą chwa-
lili.*

Laudabinimi, v-nor, *was
będą chwalili.*

Laudabuntur, *onych będą
chwalili.*

Tempus Praesens.

Laudare, v-ator, *ciebie niech
chwalą*

Laudetur, *onogo niech chwalą*

Laudemur, *nas niech chwalą.*

Laudemini v-nor, *was niech
chwalą.*

Laudentur, *onych niech
chwalą.*

Futurum.

Laudator aberis, v-abero, *niech cię więc chwalą.*

Laudator, v-abitur, *onogo
niech chwalą.*

Laudaminor v-mini, *was
niech więc chwalą.*

Laudantor v-buntur, *onych
niech więc chwalą.*

Tempus praes: & imperfect:
Laudarer, *oby mnie chwa-
lono.*

Laudareris v-rere, *oby cię
chwalono.*

Laudaretur, *oby go chwalono.*

Laudaremur, *oby nas chwa-
lono.*

Lau-

Laudarent, *oby chwalili.*
Præteritum.

S. Utinam Laudaverim, *o-
bym dawno chwalit.*

Laudaveris, *obys chwalit.*

Laudaverit, *oby chwalit.*

Pl: Laudaverimus, *obyśmy
chwalili.*

Laudaveritis, *obyście chwa-
lili.*

Laudaverint, *oby chwalili.*

Præteritum,

S. Utinam Laudavissem, *o-
bym był chwalit.*

Laudavisses, *obys był chwa-
lit*

Laudavisset, *oby był chwa-
lit.*

P. Laudavissemus, *obyśmy
byli chwalili.*

Laudavissetis, *obyście byli
chwalili.*

Laudavissent, *oby byli chwa-
lili.*

Futurum.

S. Utinam Laudem, *obym
jeszcze chwalit*

Laudes, *obys chwalit.*

Laudet, *oby chwalit.*

P. Laudemus, *obyśmy chwa-
lili.*

Laudetis, *obyście chwalili.*

Laudent, *oby chwalili.*

Modi Coniunctivi.

S. Cum Laudem, *gdy chwalę*

Laudes, *gdy chwalisz.*

Laudet, *gdy chwali.*

Laudaremini v-nor, *oby was
chwalono.*

Laudarentur, *oby onych
chwalono.*

Perfectum.

Laudatus fuerim, *oby mnie
dawno chwalono.*

Laudatus fueris, *oby cię
chwalono.*

Laudatus fuerit, *oby go
chwalono.*

Laudati fuerimus, *oby nas
chwalono.*

Laudati fueritis, *oby was
chwalono.*

Laudati fuerit, *oby onych
chwalono.*

Plus-quam perfectum.

Laudatus fuisset, *oby mnie
chwalono było:*

Laudatus fuisses, *oby cię
było chwalono.*

Laudatus fuisset, *oby go
było chwalono.*

Laudati fuissetis, *oby was
było chwalono.*

Laudati fuissetis, *oby was
było chwalono.*

Laudati fuissent, *oby ich
było chwalono.*

Futurum.

Lauder, *oby mnie jeszcze
chwalono.*

Lauderis, v-ero, *oby cię
chwalono.*

Laudetur, *oby go chwalono.*

Laudemur, *oby nas chwalono*

Laudemini, v-nor, *oby was
chwalono.*

Laudentur, *oby onych chwa-
lono.*

Lau-

F. Laudemus, gdy chwalemy.

Laud-tis, gdy chwalicie.

Laudent, gdy chwalą.

Præteritum.

F. Cum Laudarem, gdy m chwalił.

Laudares, gdyś chwalił.

Laudaret, gdy chwalił.

P. Laudaremus, gdyśmy chwaliłi.

Laudaretis, gdyście chwaliłi

Laudarent, gdy chwaliłi

Præteritum.

S. Cum Laudaverim, gdy m chwalił dawno.

Laudaveris, gdyś chwalił.

Laudaverit, gdy chwalił.

P. Laudaverimus, gdyśmy chwaliłi.

Laudaveritis, gdyście chwaliłi.

Laudaverint, gdy oni chwaliłi.

Præteritum.

S. Cum Laudavissem, gdy m był chwalił.

Laudavisses, gdyś był chwalił.

Laudavisset, gdy był chwalił.

P. Laudavissemus, gdyśmy byli chwaliłi.

Laudavissetis, gdyście byli chwaliłi.

Laudavissent, gdy byli chwaliłi.

Tempus præsens.

Lauder, gdy mnie chwalą.

Lauderis, v-ere, gdy cie chwalą.

Laudetur, gdy go chwalą.

Laudemur, gdy nas chwalą

Laudemini, v-nor, gdy was chwalą.

Laudentur, gdy onych chwalą

Imperfectum.

Laudarer, gdy mnie chwalono

Laudareris, v-ere, gdy cie chwalono.

Laudaretur, gdy go chwalono.

Laudaremur, gdy nas chwalono.

Laudaremini, v-inor, gdy was chwalono.

Laudarentur, gdy onych chwalono.

Perfectum.

Laudatus fuerim, gdy mnie chwalono dawno.

Laudatus fueris, gdy cie chwalono.

Laudatus fuerit, gdy go chwalono dawno.

Laudati fuerimus, gdy nas chwalono dawno.

Laudati fueritis, gdy was chwalono dawno

Laudati fuerint, gdy onych chwalono dawno.

Plus-quam perfectum.

Laudatus fuisset, gdy mnie było chwalono.

Laudatus fuisses, gdy cie było chwalono.

Laudatus fuisset, gdy go było chwalono.

Laudati fuissetis, gdy nas było chwalono

*Futurum:*S. Cum Laudavero, gdy bę-
dę chwalił.Laudaveris, gdy będziesz
chwalił.Laudaverit, gdy będzie
chwaliłP. Laudaverimus, gdy bę-
dziemy chwaliłiLaudaveritis, gdy będziecie
chwaliłiLaudaverint, gdy będą
chwaliłi.*Infinitivi*

Laudare chwalić.

Præteritum.

Laudavisse, chwalić było.

Laudatum &c. esse, chwa-
lić napotym;*Fut. præter: mistum.*Laudaturum &c. fuisse kę-
ry miał chwalić.*Gerundia:*

Laudandi, chwalenia;

Laudando, chwalcąc; laudan-
dum, ku chwaleniu.*Supinum.*

Laudatum, na chwalenie.

Participium præsens:

Laudans, chwalcący.

*Participium futuri.*Laudaturus-a um, który
ma chwalić.Laudati fuissetis, gdy was
było chwalono.Laudati fuissent, gdy byich
było chwalono.*Futurum.*Laudatus fuero, gdy mię
będą chwaliłi.Laudatus fueris, gdy cię bę-
dą chwaliłi.Laudatus fuerit, gdy go bę-
dą chwaliłi.Laudati fuerimus, gdy nas
będą chwaliłi.Laudati fueritis, gdy was
będą chwaliłi.Laudati fuerint, gdy onych.
będą chwaliłi*Præsens & Imperfectum.*

Laudari, być chwalonym.

*Perfectum:*Laudatum-am um esse, być
chwalonym.*Plus-quam Perfectum.*Laudatum fuisse, być było
chwalonym.*Futurum.*Laudatum iri, być chwal-
nym napotym

v. laudandum-am-um.

*Præteritum mistum.*Laudandum fuisse, co miał
być chwalonym.*Supinum*

Laudatu ku chwaleniu.

Particip: præter: temp:

Laudatus, chwalony.

*Particip: Futuri*Laudandus, który ma być
chwalonym.

o PRETERITACH Y SUPINACH PIERWSZEY KONIUGACYI.

P. Jak się kończą *Præterit* i *Sup*: pierwszej Koniugacyi?

P. Które się *excypuią*?

Crepo n. Brzmie, *pękam się* *crepui crepi tum* [1]

Cubo n. leżę, *cubui cubitum*

(2)

Do a. datę *dedi datum* [3]

Domo a. usinierzam *domui domitum.*

Eneco a. zamordybam *enecui, v-avi enectum.*

Frico a. Trę *fricui v-avi frictum v-atum.*

Iuvo a. pomagam. *iuvi iutum.*

O Na *avi, i atum, vg. calco depcę calcavi calatum*

O. Następujące.

[1] *Composita* z *Verbum Crepo* iako to, *in crepo conc-repo* szelest czynię, mają *præteritum* i *Supinum* iak *simplex* na *ui itum*: *discrepo* różnię się ma *discrepavi. discrepatum.*

[2] *Composita* z *Verbum cubo* iedne są, które się kończą na *ubo*, a te są pierwszej Koniugacyi i mają *Præterit*: i *Supin*: na *ui itum*, *vg. Accubo accubui accubitum.*

Drugie są kończące się na *umbo* *vg. Procumbo, recumbo*. A te są trzeciej Koniugacyi mają także *Præterit*: i *Supin* na *ui, itum*, ale w nich literę *m*, odrzucają *vg. procumbo, procubui procubitum*

3 Następujące *Composita* z *Verbum do*; iako *satisdo* ręczę *circumdo* otaczam, *pessundo* depcę, *venundo* zaprzedaie, są pierwszej K. niugacyi, i mają *Præterit*: i *Supinum* iak *Simplex*: *vg. satisdedit satisdatum.* Insze zaś wszystkie *Composita* z *Verbum do*, są trzeciej Koniugacyi, i mają *Præterit*: na *didi*, *Supin.* na *ditum* *vg. addo* dodaię *addidi, additum Reddo* oddaię, *reddidi, redditum.*

Lavo a myję, lavi lotum lautum, lavatum. (4)

Mico n. Lsknię się, micui, Supinum nie ma. (5)

Plico a. Składam ma Proetritum nieużywane, Supinum plicatum. (6)

Poto a. piję potavi potatum v. potum

Seco a. rozcinam secui sectum.

Sto n. stoję, steti statum. (7)

Sono n. dzwonię, sonui sonitum

Tono n. grzmię, tonui Supinum nie ma

Veto a. zabraniam, vetui vetitum.

P. Jak mają Præterit: i Supin: Verba Deponentia i Communia?

4) *Composita* z Verbum *lavo*; *vg* *abluo*, *proluo* &c, są trzeciej Koniugacyi i mają *Præterit: i Supin: na utum* *vg* *lolu*, *prolulum*.

5) *Dimico* walczę, ma *Præter: dimicavi* *Supin: dimicatum*. Insze zaś *Composita* z Verbum *mico*, mają, *Præterit: iak Simplex* bez *Supinum*.

6) *Composita* z Verbum *Plico* iedne są, które składają się z *multi* i z Verbum *plico*, a te mają *Præterit: na avi*, *Sup: na atum*, *vg. Multiplico* rozmnazam *multiplicavi multiplicatum*.

Drugie są, które się składają z *Prepozycyi ex* i z Verbum *plico*; i te mają *Præterit: na avi* i *ut*, *Supin: na atum* i *itum*, *vg* *explico* tłumaczę *explicavi*, albo *explicui*, *explicatum*, albo *explicitum*. Wyjąwszy *Suplico*, które ma tylko *supplicavi supplicatum*.

7) *Composita* z Verbum *Sto* mają *Præterit: na stiti* *Supin: stitum*, albo *statum* *vg. adsto* stoję wedle, *adstiti adstitum vel adstatum*.

O. Mają *Præterit: na atus*. *Supin: na atum* *vg. hortor* upominam, *hortatus sum*, *hortatum*

F O R M A

DRUGIEY KONIUGACYI

In verbis Activis & Neutris
Indicativi

S. Ego habeo, *ja mam*

Tu habes, *ty masz.*

Ille habet, *on ma.*

P. Nos habemus, *my mamy*

Vos habetis, *wy macie.*

Illi habent, *oni mają.*

Præteritum (tem

S. Ego habebam, *ja miesza-*

Tu habebas, *ty mieszałeś.*

Ille habebat, *on mieszał*

P. Nos habebamus, *my miesza-*
waliśmy

Vos habebatis, *wy miesza-*
ście.

Illi habebant, *oni mieszcili.*

Præteritum.

S. Ego habui, *ja miałem*

Tu habuisti, *ty miałeś*

Ille habuit, *on miał.* (smj.)

P. Nos habuimus, *my mieli-*

Vos habuistis, *wy mieliście*

Illi habuerunt, *oni mieli.*

Præteritum.

S. Ego habueram *ja miał-*
tem był

Tu habueras, *ty miałeś był*

Ille habuerat, *on miał był.*

P. Nos habueramus, *my mie-*
liśmy byli

Vos habueratis, *wy mieli-*
ście byli

Illi habuerant, *oni mieli byli.*

In verbis passivis,
Præsens

Habeor, *mają mnie.*

Haberis v. ere, *mają cię.*

Habetur *mają go.*

Habemur, *mają nas.*

Habemini v. nor, *mają was.*

Habentur, *mają onych.*

Imperfectum.

Habebar, *miewano mnie*

Habebaris v. are, *miewano*
cię

Habebatur, *miewano go.*

Habebamur, *miewano nas*

Habebamini v. nor *miewano*
was

Habebantur, *miewano*
nych

Perfectum.

Habitus fui, *miano mnie.*

Habitus fuisti, *miano cię.*

Habitus fuit, *miano go.*

Habiti fulmus, *miano nas*

Habiti fuistis, *miano was*

Habiti fuerunt, *miano onych*

Plus quam perfectum.

Habitus fueram, *mnie mia-*
no było.

Habitus fueras *cię miano*
było

Habitus fuerat, *onego miano*
było.

Habiti fueramus *nas miano*
było.

Habiti fueratis, *was miano*
było

Habiti fuerant, *onych miano*
było.

*Futurum.*S. Ego habebo, *ja będę miał*Tu habebis, *ty będziesz miał*Ille habebit, *on będzie miał*P. Nos habebimus, *my będziemy mieli*Vos habebitis, *wy będziecie mieli*Illi habebunt *oni będą mieli**Imperativi*S. Tu habe v-to, *ty miej*Ille habeat, *on niech ma*P. Nos habeamus, *my miejmy*Vos habete v-tote *wy miejcie*Illi habeant, *oni niech mają**Futurum sive*S. habeto tu v-ebis, *miej ty-
więc.*Habeto ille v-ebit, *niech on ma*P. Habetote v-biti. *miejcie
wy więc.*Habeto v-ebunt, *oni niech
mają**Optativi praesens.*S. Utinam haberem, *obym
miał*Haberem, *obys miał*Haberet, *oby miał*P. Haberemus, *obysmy mieli*Haberetis, *obyscie mieli.*Haberent, *oby mieli.**Præteritum.*S. Utinam habuerim, *obym
był miał.*Habueris, *obys był miał.*Habuerit, *oby był miał.*P. Habuerimus, *obysmy byli
mieli*Habueritis, *obyscie byli mieli*Habuerint, *oby byli mieli.**Futurum.*Habebor *mnie będą mieli.*Habeberis v-ere, *cibie będą
mieli.*Habebitur, *onego' będą mieli.*Habebimur, *nas będą mieli*Habebimini *was będą mieli.*Habebuntur, *onych będą mieli**Tempus praesens.*Habere v-etur, *niech cię mają*Habeatur, *niech go mają.*Habeamur, *niech nas mają.*Habeamini v-nor *was
mają.*Habeantur, *niech onych mają.**Modus mandativus*Habetor-eberis v-ere' *niech
cię więc mają.*Habetor v-ebitur, *niech go
więc mają.*Habemini v-minor, *niech
was więc mają.*Habetor, v-buntur, *niech
onych mają.**Et imperfectum.*Haberer, *oby mnie' miano.*Habereris v-rere, *oby cię
miano*Haberetur, *oby go miano.*Haberemur, *oby nas miano.*Haberemini v-nor, *oby was
miano.*Haberentur, *oby ich miano.**Perfectum.*Habitur fuerim, *oby mnie
było miano.*Habitur fueris *oby cię miano*Habitur fuerit, *oby go miano*Habitur fuerimus, *oby nas
miano.*Habitur fueritis, *oby was miano*

Præteritum.

S. Utinam habuisssem, obym
był miał kiedy

Habuisses, obys był miał.

Habuisset, oby był miał.

P. Habuisssemus, obysmy
byli mieli

Habuissetis, obyscie byli
mieli

Habuissent, oby byli mieli

Futurum

S. Habeam, obym miał.

Habeas, obys miał.

Habeat, oby miał.

P. Habeamus, obysmy mieli

Habeatis, obyscie mieli.

Habeant, oby mieli.

Coniunctivi modi

S. Cum habeam, gdy mam

Habeas, gdy masz.

Habeat, gdy ma.

P. Habeamus, gdy mamy.

Habeatis, gdy macie

Habeant, gdy mają.

Præteritum.

S. Cum Haberem, gdym ia
miał

Haberes, gdyś miał.

Haberet, gdy miał.

P. Haberemus, gdyśmy mieli

Haberetis, gdyście mieli.

Haberent, gdy mieli.

Præteritum.

S. Cum habuerim, gdym miał

Habueris, gdyś miał.

Habuerit, gdy miał.

Habiti fuerint, oby onych
miano

Plus-quam perfectum.

Habitus fuisssem, oby mnie
miano było kiedyś.

Habitus fuisses, oby cie było
miano

Habitus fuisset, oby go było
miano

Habiti fuisssemus, oby nas
było miano.

Habiti fuissetis, oby was
było miano

Habiti fuissent, oby onych
było miano.

Futurum

Habeat, oby mnie miano.

Habearis v-eare oby cie
miano

Habeatur, oby go miano.

Habeamur, oby nas miano

Habeamini v-nor, oby was
miano

Habeantur, oby ich miano.

Tempus præsens

Habeat, gdy mnie mają

Habearis v-are gdy cie mają

Habeatur, gdy go mają.

Habeamur, gdy nas mają

Habeamini v-nor, gdy was
mają

Habeantur, gdy onych mają.

Imperfectum.

Haberet, gdy mnie miano.

Habereris v-ere, gdy cie
miano

Haberetur, gdy go miano.

Haberemur, gdy nas miano.

Haberemini v-nor, gdy was
miano

Haberentur, gdy onych mia-

Perfectum no.

P. Habuerimus, gdyśmy mieli. Habitus fuerim, gdy mnie
Habueritis, gdyście mieli. miano
Habuerint, gdy mieli

Præteritum

S. Cum habuisssem gdym ja był miał
Habuisses, gdyś ty był miał
Habuisset, gdy on był miał.
P. Habuisssemus, gdyśmy byli mieli

Habuissetis, gdyście byli mieli
Habuissent, gdy byli mieli

Futurum

S. Cum habuero, gdy ja będę miał
Habueris, gdy będziesz miał
Habuerit, gdy będzie miał
P. Habuerimus, gdy będzie my mieli
Habueritis, gdy będziecie mieli
Habuerint, gdy będą mieli.

Infinitivi modi

Habere mieć.

Præteritum

Habuisse, mieć było.

Præteritum.

Habuisse, mieć było kiedyś

Futurum.

Habiturum esse, co ma mieć

Futurum præter: mistum.

Habiturum fuisse, że miał był mieć

Habitus fueris, gdy cię miano
Habitus fuerit, gdy go miano
Habiti fuerimus, gdy nas miano
Habiti fueritis, gdy was miano
Habiti fuerint, gdy onych miano

Plus-quam perfectum.

Habitus fuisssem, gdy mię miano było
Habitus fuisses, gdy cię było miano
Habitus fuisset, gdy go było miano
Habiti fuisssemus, gdy nas było miano
Habiti fuissetis, gdy was było miano.
Habiti fuissent, gdy onych

Futurum (miano było)

Habitus fuero, gdy mię będą mieli
Habitus fueris, gdy cię będą mieli
Habitus fuerit, gdy go będą mieli.
Habiti fuerimus, gdy nas będą mieli
Habiti fueritis, gdy was będą mieli.
Habiti fuerint, gdy onych będą mieli.

Tempus præsens & imper:

Haberi, być mianym.

Perfectum

Habitu[m] esse, być mianym

Plus-quam perfectum

Habitu[m] esse v. fuisse, być było mianym

Gerundia

Habendi, *miania*.Habendo *maiąc*.Habendum ku *mianiu*.

Supinum.

Habitum, Na *mianie*Particip: *præsens*Habenis, *maiący*Particip: *futuri*.Habiturus Który *ma mieć*

Futurum

Habitum iri vel habendum
esse, *być mianym napotyć*.

Præterito mistum

Habendum, dam dunt, fuisse
*że miał być mianym*Habitum, ku *mianiu*Part: *præsens: temporis*Habitus, a, tum, *miany mian-
nia, mianio*Part: *futuri temporis*.Habendus-da-dum, *któręć
maią mieć*6 PRETERYTACH Y SUPINACH
DRUGIEY KONIUGACYI.P. Jak się kończą Proeterita
i Supina drugiej Koniugacyi

P. Które się excypuią?

na beo

(sum

Jubeo a. rozkazuję iussi ius-
Rubeo *czarwienięć* rubui

Supinum nie ma

Sorbeo a. *wstękam*, sorbui
v. sorpsi, sorptum
ceo.Arceo a. *odstręczam*, arcui
Supinum nie ma (1)Docēo a. *uczę kogo* docui
doctumJaceo n. *leżę* iacui Supi: nie
maLuceo n. *świecę* luxi, Supi
num nie maMiscōo a. *mieszam*, miscui
mistum v. mixtumMulceo a. *łagodzę*, mulsui,
mulsum, v. ctum.O. Na ui i itum, *vg. Mo-
neo upominam, monui, mo-
nitum, præbeo daję, præbui,
præbitum.*

O. Następująca.

1) Composita z Verbum
arceo *maią Supin na itum*.
vg. Coerceo poświęcam,
coerenti coercitum.

Noceo, n. szkodzę nocui Su-
pin: nie ma

Taceo a. milczę, tacui taci-
tum (deo [2

Ardeo n. goreję arsi arsum

Audeo n. śmiem, ausus sum
Supin: nie ma

Gaudeo n. cieszę się gavisus
Supin: nie ma

Madeo n. moknę madui Su-
pin: nie ma

Mordeo a. kąsam, momordi
morsum

Pondeo n. wiszę pependi
pensum [3]

Prandeo n. obiaduję, prandi
v. pransus sum, pransum

Rideo n. śmieję się risi risum

Sedeo n. siedzę sedi sessum,

Spondeo a. przyrzekam, spo-
pondi spensum

Strideo n. zgrzytam strydui
Supin: nie ma

Studeo n. uczę się studui, Su-
pin: nie ma

Suadeo radzę suasi suasum

Tondeo a. strzygę, totondi
tonsum

Video a. widzę vidi visum
geo.

Algeo n. ziębnę alsī Sup:
nie ma

Augeo a. przymnażam auxi
auctum.

Egeo n. potrzebuję, egui

Frigeo n. ziębnę frixi S. nie ma

Fulgeo połysknę się fulsi
Supin: nie ma

Indulgeo n. przepuszczam
indulsi indultum

Lugeo n. płaczę luxi luctum

(2) *Composita* z *Verbum*
taceo nie maia Supinow.

(3) Obserwuy, iż jeżeli w
preterytach *Verborum Sim-
plicium*, iakieykolwiek kon-
iugacyi powtarzać się będzie
jedna Syllaba, ta się in *Com-
positis* nie powtarza, eg. *pen-
deo pependi, dependo depen-
di*. Wyiawszy następujące:
Præcurro ubiegam, *repun-
go* kole y *Composita* z *Werb:*
sto, do, bibo, posco żądam,
disco uczę się, które in *Com-
positis* syllabę powtarzają.

Strido skrzypię, trzeciej
Koniugacyi ma *Præteritum*
Stridi Supin: nie ma.

- Mulgeo *a. doię*, mulsi v. xi-
mulsum v. ctum
- Turgeo *n. odymam się* *Præ-*
terit: i Supin: nie ma
- Urgeo *n. przynaglam* ursi,
Supin: nie ma
- Ciseo *a wzruszam* civi, *Sup-*
pinum citum
- Calleo *n. biegły jestem* callui
Supinum nie ma.
- Deleo *a. mażę*, deleui, dele-
tum
- Doleo *n. boleię*, dolui dolitum
- Fleo *n. płaczę*, fleui fletum.
- Impleo *a. napelniam* implevi
impletum (4)
- Oleo *n. pachnę*, olui olitum
(5)
- Polleo *n. możny jestem* *nie*
nie ma.
- Sileo *n. milczę*, silui *Supi-*
num nie ma.
- Soleo *n. zwykłem* solitus sum
Supino caret.
- Valeo *n. ważę i u kogo, v.*
zdrow jestem, valui *Sup:*
nie ma [neo
- Maneo *n. zostaię*, mansi man-
sum [6]
- Neo *a. przędę* nevi netum
- Teneo *a. trzymam*, tenui
tentum
- queo.
- Liqueo, *n. topnieję* *Præter:*
i Supin: nie ma.
- Torqueo *a kręcę dręcę* tor-
reo) si tortum.
- Areo *n. schnę*, arui, *Supin:*
nie ma.
- Careo, *nie mam*, carui, *Sup-*
pin. nie ma [*]
- Hæreo *ignę*, hæsi hæsum.

(*) Liv; Lib: 39 * *Ignominia-*
ne sua quemquam doliturum
conseres?

[4] Tak małą i insze *Com-*
posita *vg. repleo, expleo* &c.

(5) *Verba Composita* *obo-*
leo, redoleo, suboleo, peroleo
y insze znaczące pachnę.
małą *Præterit: y Supin: iak*
simplex.

Aboleo zgladzam, *ma abo-*
levi abolitum.

Adoleo dorastam, *adolevi, v*
adolui adultum.

Exoleo wietrzeję, *inoleo*
wzmagam się nie są w u-
żywaniu. Na mieyscu tych
lepley się mówią *exolesco*
exolevi exoletum, inolesco
inolui vel inolavi, inolitum.

[6] *Composita* z *Verbum*
maneo, które syllaby *ma* nie
odmieniałą, małą *Præterit,*
na si *Supin: na sum* *vg.*
Remaneo zostaię się, *remân-*
si, remansum.

(*) *Particip: futur: używa*
Juvenalis Satyr: 6 Caritu-
rus torture magno.

Torreo *a. piekę*, torrui tostum
Mæreo *smucę się* Moestus
 seo) sum

Censeo *a. rachuję*, censui
 censum [7]
 veo

Caveo *n. strzegę się* cavi
 cautum.

Conniveo *n. przez szpary
 patrzę nic nie ma*

Ferveo *n. wrzę*, fervui Su-
 pin: nie ma.

Flaveo *n. płowieję nic nie ma.*

Liveo *n. sinięję nic nie ma*

Moveo, *a. ruszam* movi
 motum

Voveo *a. szlubuję*, vovi vo-
 tum

Paveo *n. lękam się*, pavi Su-
 pinum nie ma [8]

P. Verba deponentia dru-
 giej Koniugacyi tak mają
 Præterita i Supina?

O. Præterita na itus sum,
 Supina na itum.

P. Które excypuią się?

O. Fateor wyznaię *fassus
 sunt, fassum, Reor* mnie
 mam, *ratus, sum, ratum*

Misereor, lituję się *miser
 tus sum, misertum. Me-
 deor* leczę; nie ma ani
 Præterit: ani Supin:

[7] *Recensitus* od dawnego
Supinum pochodzące jest w
 używaniu.

[8] *Nota* imo. *Verba* ! Ne-
 utra drugiej Koniugacyi
 ledwie nie wszystkie mają
 Præterit: na it, a Supinow
 nie mają.

Nota 2do. Wiele jest Wer-
 bow Neutrow, które Supi-
 now nie mają, albo też ieżeli
 je mają, nie są w używa-
 niu; dobrze jednak mają
 Participia na rus *vg. mori-
 riturus.*

FORMA TRZECIEJ KONIUGACYI

In Verbis Activis & Neutris
Modi Indicativi.

S. Ego lego, ja czytam.

Tu legis, ty czytasz,

Ille legit, on czyta

P. Nos legimus, my czytamy.

Vos legitis, wy czytacie.

Illi legunt, oni czytają.

Præteritum.

S. Legebam, ja czytałem.

Legebas, ty czytałeś

Legebat, on czytał.

P. Legebamus, my czytaliśmy

Legebatis, wy czytaliście.

Legebant, oni czytali.

Præteritum.

S. Legi, ja wyczytałem.

Legisti, ty wyczytałeś

Legit, on wyczytał.

P. Legimus my wyczytaliśmy

Legistis, wy wyczytaliście

Legerunt v-ere, oni wyczytali.

Præteritum.

S. Legeram, ja wyczytałem

(był)

Legeras, ty wyczytałeś był

Legerat, on wyczytał był

P. Legeramus, my wyczytaliśmy

Legeratis, wy wyczytaliście

Legerant, oni wyczytali.
byli.

Futurum.

S. Legam, będę czytał.

Leges, będziesz czytał.

In Verbis passivis.
Tempus præsens

Legor, mnie czytają.

Legeris v-ere, ciebie czytają

Legitur, onego czytają.

Legimur, nas czytają.

Legimini v-nor was czytają

Leguntur, onych czytają.

Imperfectum.

Legebar, czytano mnie.

Legebaris v-are, czytano cię.

Legebatur, czytano go.

Legebamur, czytano nas.

Legebamini v-nor, czytano was.

Legebantur, czytano ich.

Perfectum.

Lectus sum v fui, wyczyta-
no mnie.

Lectus es, wyczytano cię.

Lectus est, wyczytano go.

Lecti sumus, wyczytano nas

Lecti estis, wyczytano was.

Lecti sunt, wyczytano onych
plusquam perfectum.

Lectus fueram, mnie wyczy-
tano było

Lectus fueras, ciebie wy-
czytano.

Lectus fuerat, onego wyczy-
tano.

Lecti fueramus, nas wyczy-
tano było

Lecti fueratis, was wyczyta-
no było

Lecti fuerant, onych wyczy-
Futurum. (tano było

Legar, będą mnie czytali.

Legeris v-ere, będą cię czy-
tali

Leget, będzie czytał.

P. Legemus, będziemy czy-
tali

Legetis, będziecie czytali.

Legent, będą czytali.

Modi Imperativi

S. Tu lege v. ito, ty czytaj

Ille legat, niech on czyta

P. Nos legamus, my czytamy

Vos legite v. tote, wy czy-
tajcie

Illi legant, niech oni czytają
Futurum sive

S. Legito tu v. lege, czytaj
ty więc

Legito v. legat niech on czy-
ta

P. Legitote v. getis, czytaj-
cie wy więc.

Legunto v. legant, niech oni
czytają

Optativi Modi

S. Utinam legerem. obym
czytał

Legeres, obyś czytał.

Legeret, oby czytał.

P. Legeremus, obyśmy czy-
tali

Legeretis, obyście czytali

Legerent, oby czytali.

Præteritum.

S. Utinam legerim, obym
wyczytał

Legeris, obyś wyczytał.

Legerit, oby wyczytał

P. Legerimus, obyśmy wy-
czytali

Legeritis, obyście wyczytali

Legerint, oby wyczytali.

Legeretur, będą go czytali.

Legemur, będą nas czytali

Legimini v. nor, będą was
czytali

Legentur, będą onych czytali

Tempus præsens.

Legere v. itor, niech cię czy-
taj

Legatur, niech go czytaj

Legamur, niech nas czytaj

Legimini v. nor niech was
czytaj

Legantur, niech onych czytaj

Modus mandativus.

Legitor v. eris, niech cię czy-
taj.

Legitor v. etur, niech go czy-
taj.

Legimini v. nor, niech was
czytaj

Leguntur v. antur, niech on-
nych czytają.

Tempus præ: Et Imperfecti

Legerer, oby mnie czytano.

Legereris v. rere, oby cię
czytano

Legeretur, oby go czytano.

Legeremur, oby nas czytano.

Legeremini, v. nor, oby was
czytano.

Legerentur, oby ich czytano.

Perfectum

Lectus fuerim, oby mnie
wyczytano.

Lectus fueris, oby cię wy-
czytano.

Lectus fuerit, oby go wy-
czytano.

Lecti fuerimus, oby nas wy-
czytano.

Lecti fueritis, oby was wy-
czytano.

Præteritum.

S. Utinam legissem, obym
był wyczytał

Legisses, obys był wyczytał

Legisset, oby był wyczytał.

P. Legissemus, obysmy byli
wyczytali.

Legissetis, obyscie byli wy-
czytali.

Legissent, oby byli wyczy-
tali

Futurum.

S. Utinam legam, obym czy-
tał.

Legas, obys czytał.

Legat, oby czytał

P. legamus, obysmy czytali

Legatis, obyscie czytali

Legant, oby czytali

Coniunctivi modi.

S. Cum legam, gdy czytam

Legas, gdy czytasz

Legat, gdy czyta

P. Legamus, gdy czytamy

Legatis, gdy czytacie

Legant, gdy czytają

Præteritum.

S. Cum legerem, gdym czytał

Legeres, gdyś czytał

Legeret, gdy czytał.

P. Legeremus, gdyśmy czytali

Legeretis, gdyście czytali.

Legerent, gdy czytali.

Lecti fuerint, oby onych wy-
czytano

Plusquam perfectum

Lectus fuisset, oby mnie
było wyczytano

Lectus fuisses, oby cię było

Lectus fuisset, oby go było
wyczytano

Lecti fuissetis, oby nas by-
ło wyczytano

Lecti fuissetis, oby was było
wyczytano

Lecti fuissent, oby było ich
wyczytano

Futurum

Legar, oby mnie wyczytano

Legaris v-are, oby cię wy-
czytano

Legatur, oby go wyczytano

Legamur, oby nas wyczytano

Legamini v. nor, oby was
wyczytano

Legantur, oby onych wy-
czytano

Tempus præsens.

Legar, gdy mnie czytają

Legaris v-are gdy cię czy-
tają

Legatur, gdy go czytają

Legamur, gdy nas czytają

Legamini v- nor, gdy was
czytają

Legantur, gdy onych czytają

Imperfectum.

Legerer, gdy mnie czytano

Legereris, v. ere, gdy cię
czytano

Legeretur, gdy go czytano

Legeremur, gdy nas czytano

Legeremini, v-nor, gdy was
czytano

Legerentur, gdy ich czytano

Proteritum

S. Cum legerim, gdy wy-
czytał

Legeris, gdyś wyczytał

Legerit, gdy wyczytał.

P. Legerimus, gdyśmy wy-
czytali

Legeritis, gdyście wyczytali

Legerint, gdy wyczytali

Proteritum

S. Cum legissem, gdy był
wyczytał

Legisses, gdyś był wyczytał

Legisset, gdy był wyczytał

P. Legissemus, gdyśmy byli
wyczytali

Legissetis, gdyście byli wy-
czytali

Legissent, gdy byli wyczy-
tali

Futurum

S. Cum legero, gdy będę
czytał

Legeris, gdy będziesz czytał

Legerit, gdy będzie czytał

P. Legerimus, gdy będziemy
czytali

Legeritis, gdy będziecie czy-
tali

Legerint, gdy będą czytali

Modi infinitivi

Legero, czytać.

Perfectum

Lectus fuerim, gdy mnie
wyczytano

Lectas fueris, gdy cię wy-
czytano

Lectus fuerit, gdy go wyczy-
tano

Lecti fuerimus, gdy nas wy-
czytano

Lecti fueritis, gdy was wy-
czytano

Lecti fuerint, gdy onych wy-
czytano

Plus-quam perfectum.

Lectus fuisset, gdy mnie
było wyczytano

Lectus fuisses, gdy cię było
wyczytano

Lectus fuisset, gdy go było
wyczytano

Lecti fuissetus, gdy nas
było wyczytano

Lecti fuissetis, gdy was by-
ło wyczytano

Lecti fuissent, gdy ich było
wyczytano

Futurum

Lectus fuero, gdy mnie będę
czytali

Lectus fueris, gdy cię będę
czytali

Lectus fuerit, gdy go będę
czytali

Lecti fuerimus, gdy nas bę-
dą czytali

Lecti fueritis, gdy was będę
czytali

Lecti fuerint, gdy ich będę
czytali

Præsens & imperfectum.

Legi, być czytany

Præ.

Præteritum

Legisse, wyczytał-

Præteritum

Legisse, wyczytał było.

Futurum

Lecturum esse, co ma czytać

Futurum præterito misum

Lecturum fuisse, co miał czytać

Gerundia

Legendi, czytania

Legendo, czytając

Legendum, na czytanie

Supinum

Lectum, na czytanie

Particip: præsens

Legens entis, czytający

Particip: futuri

Lecturus a-um, co ma czytać.

Perfectum

Lectum esse, być wyczytany

Plus-quam perfectum

Lectum fuisse, być było wyczytany

Lectum iri, być napotygnąć [czytany]

v. legendum esse.

Futurum præterito misum

Legendum fuisse, co miał być czytany

Supinum

Lectu, ku czytaniu

Particip: præter: tempor:

Lectus a um, czytany na. ne.

Futuri

Legendus a-um, co ma być czytany

O PRETERYTACH Y SUPINACH
TRZECIEJ KONIUGACYI.P. Jak mają *Præterita*
Supina Verba trzeciej
Koniugacyi?

Kończące się na bo

Bibo a. piję, bibi bibitum

Glubo a. napiję. glubi *Supinum*

nte ma

Lambo a. liżę lambi *Supini*

nte ma

Nabo a. żenię się, nupsi nu-

ptum

Scabo n. drapię, scabi. *Supi-*

num nte ma

Scribo a. piszę, scripsi scri-

ptum,

Dico, a. mówię. dixi dictum

Ico a. uderzam, ici ictum.

O. Nie jednakowo mają,
gdyż nie jednakową mają
terminacyą,

Parco *n przepuszczam*, *pe-*
perci v parsi parsum citum
Vinco *a, zwyciężam*, *vici*
victum

Compesco *a. hamuję*, *com-*
pescui sup: caret

Concupisco *a żądam con-*
cupivi concupitum.

Conquinesisco, *n schylam się*
conquexi sup: caret.

Coalesco *n zrastam*, *coalui*
coalitum.

Cresco *n rosnę crevi cretum*

Resipisco *n poprawiam się*
Resipui Supin: nie ma

Disco *n. uczyć się didici S.*
/nie ma

Dispesco *n rozpraszam di-*
spescui S. caret

Nosco *a znam*, *novi notum*
[1]

Posco, *a proszę*, *poposci*
Sup: nie ma.

Quiesco *n odpoczywam quie-*
vi quietum.

Senesco *n starzeję się senui*
Sup: nie ma

Tabesco *n schnę*, *tabui Sup:*
caret [2]

Accendo *a zapalam*, *accendi*
accensum [3]

Cado *n upadam cecidi casum*

Cædo *a bię cæcidi cæsum [4]*

Cedo *n ustępuję cessi cessum*

Claudo *a zamykam clausi*
clausum.

Cudo *a kuję*, *cudi casum*

Divido *a rozdziałam*, *divisi*
divisum.

(1) *Composita* z *Nosco* mają *præter: na vi Supin. na itum* og. *Cognosco* poznać *cognovi cognitum*. Wyjąwszy *ignosco*, wybaczam, *dignosco* rozemnać, które nie mają *Supinow*

(2) *Verba inchoativa*, to jest które znaczą zaczęcie jakiej rzeczy, kończące się na *sco*, nie mają, ani *Præterytow*, ani *Supinow*.

Excip: Te które pochodzą od *Werbów*, iako to: *coalesco* od *calco*, *frigesco* od *frigeo* te mogą mieć *præteritum* podobne *Werbom*, od których pochodzą *vg. calui frixi &c.*

(3) *Verba* kończące się na *do* mają generalnie *Præteritum* na *di Supin: na sum.*

(4) *Composita* z *Verbum*
H **Explo-**

Explodo *a* wystrzelam, ex-
plosi exolosum

Fido *n.* wierzę, fidi v. fisis-
sum, S. caret

Findo *a* szczepam fidi fisum

Fundo *a* leję, fudi tusum.

Lædo *a*, obrażam, læsi læsum

(5)

Ludo *n* igrzm lusi lusum

Pendo *a* ważę pependi pen-
sum.

Plaudo *n* klaskam rekoma
plausi plausum

Rado *a*, goję, rasi rasum

Rodo *a*, gryzę, rosi rosum

Rudo *n* osięt ryczy. rudi Su-
pinum nie ma

Sido sadowię się sidi (in Com-
positis sadi) Sup: nie ma

(6)

Scindo *a* kraję scidi scissum

Strido *n* uskrzypię stridi Su-
pinum nie ma.

Tendo, *a*, natężam, tetendi
tensam v. tum

Trudo *a*, trącam, trusi tru-
sum

Tundo *a* tłukę, tutudi tusum
v. tunsum

Vado *n.* idę nie ma [7]
go

Affligo *a* trapię afflixi affli-
ctum (8)

Ago *a* czynię egi actum.

Ambigo *n* wątpię nie ma

Cogo *a* przymuszam, coegi
coactum.

Ango *a* dręczę, auxi Supin:
nie ma.

Clango *n.* trąbię claxi Sup:
nie ma

cædo niepowtarzają, in *Præ-*
ter: syllaby, mają na idi Sup-
na isum v. g. Occido zabijam.
occidi, occisum.

(5) *Composita* mają na si-
sum, v. g. *allido* uderzam *al-*
lisi allisum.

(6) *Scando* miało przedtym
scandi scansum, *Composita*
na di, sum, v. g. *ascendo* wstę-
puję *ascendi ascensum.*

(7) *Composita z Verbum*
vado mają *Præterit*: na si
Sup: na sum v. g. *evado* wy-
chodzę *evasi evasum.*

8] Tak y insze kończące
się na go lub guo mają *Præ-*
teritum na xi Supin: na ctum,
v. g. *extinguo* rego.

Te trzy Verb: *pingo* malu-
ję, *fungo* lepię, *stringo* ści-
skam, in *Supino* n odrzucają
v. g. *pingo*, *pinxi*, *pictum* &c.

(9) *Composita* mają tak, iako
i *Simplex* wyjąwszy *negligo*
zaniedbywam, *intelligo* rozu-

Dego n. zostaję degi Sup: nie ma.	miem diligo kocham, którą mają na exiectum, vg. neglectum &c.
Frango a łamię fregi fractum	
Lego a zbieram czytam legi lectum (9)	
Mergo a zanurzam mersi mersum	
Mingo n. mokrzej minxi minctum.	
Pango a szczepię pepigi v. panxi, pactum v. pactum (10)	(10) Composita z Verbum pango mają Præterit: na egi. Supin: actum, vg. compingo spałam compegi compactum.
Prodigo n. utracam, prodegi Supin: productum	(11) Composita mają na xistum wyiawszy repungo repupugi.
Pungo a kołę pupugi punctum (11)	
Satago n. usiłuję nte nie ma	[12] Composita mają na ersi orsum vg. conspergo, conspersi conspersum.
Spargo a rozrzucam sparsi sparsum (12)	
Sugo a sję suxi Supin: nie ma	
Tango a dotykam, tetigi tactum	
Tergo a ucieram, tersi tersum	
Tergo n. nakłaniam się nie ho nie ma	[13] Tak i insze Composita z dawnego Verbum lacio vg. illicio illexi illectum Wyiawszy elicio, wzbudzam elicitum.
Traho a ciągnę traxi tractum	(14) Tak i insze Composita z Verbum spacio vg. respicio respexi respectum.
Veho a wiozę vexi vectum io	(15 16 17] w Werbach złożonych z Capio, facio iacio Supinum odmienia się na e. vg. inficio infectum incipio inceptum, proicio proiectum.
Aio n. mówię nte nie ma.	(18) Composita z Verbum pario są czwartey Koniugacyi i mają Præterit: na ui. Supin: na ertum vg. aperio, aperui, apertum. Wyiawszy
Allicio a nęcę wabię, allexi allectum (13)	
Aspicio n. poglądam aspexi aspectum (14)	
Capio a chwytam, cepl captum (15)	
Cupio a żądam, cupivi cupitum	
Facio a czynię, feci factum [16]	
Fedio a kopię, fodi fossum	
Fugio n. uciekam fugi fugitum H 2	Ja-

Iacio <i>a</i> rzucam, iaci lactum (17]	comperio, reperio, które ma- ią comperi. reperi comper- tum repertum.
Pario <i>a</i> rodzę, peperi partum [18]	[19] Composita Supinum maią na eptum ug. eripio wyrywam eripui ereptum.
Rapio <i>a</i> wydzieram rapui raptum [19]	[20] Composita maią na cns- st cussum ug. concutio com- lussi consussum.
Quatio, <i>a</i> tłukę; nie ma (20]	
Sapio <i>a</i> smakuje sapui v- ivi sup: caret	
Alo <i>a</i> żywię alui alitum, v. al- tum	
Antecello, <i>n.</i> przewyższam, antecellui S. caret.	
Coło <i>a</i> . czczę, celui cultum	
Consulo <i>a</i> radzę, consului consultum	
Excello <i>n.</i> celuję, excellui Supin: nie ma	
Fallo <i>a</i> omylam, fefelli fal- sum	
Malo, <i>n.</i> wolę malui Supin: nie ma	
Molo <i>a</i> miele molui molitum	
Nolo nie chcę, nolui Supin: nie ma	
Occulo <i>a</i> , ukrywam, occului occultum	
Pello <i>a</i> pędzę, pepuli pulsum	
Percello <i>a</i> , przerażam per- culi perculsum	
Præcello, <i>n.</i> przodkuję, præ- cellui S. caret	
Psallo <i>n.</i> śpiewam, psalli. Sup: nie ma	
Tollo <i>a</i> , noszę sustuli subla- tum	
Vello <i>a</i> . wyrywam, velli vul- sum	
Volo, <i>n.</i> chcę volui Supin: nie ma.	
mo.	
Como <i>a</i> , stroję compsi com- ptum.	

Demo a. uymuję, dempsi demptum	
Emo, a. kupuję, emi emptum	
Gemo, n. wzdyham, gemui gemitum	
Premo, a. wyciskam, pres- si pressum	
Promo, a. wydaję prompsi promptum	
Sumo a, biorę sumpsi sump- tum	
Tremo, n. drzę, tremui, Sup- niema	
Vomo, a. wyrzucam, vom- vomitum	
no.	
Cano a śpiewam, cecini can- tum (21)	[21] Composita z Verbum
Cerno a. widzę nic nie ma	Cano mają Præter: na ul,
[22]	Sup: na entum ug. Concino.
Contemno a, gardzę con- tempsi contemptum	concinui concentum.
Gigno a rodzę genui genitum	[22] Composita z Verbum
Lino a, męzę, lini livi levi	Cerno mają Præter: na evl
litum	Supin: na etum, ug. decerno
Pono a kładę posui positum	decevi decretum.
Sino, n. pozwalam, siyi si- tum	Ale cerno, ki dy znaczy
Sperno, a. pogardzam spre- vi spretum	dziedziczą, ma Præteritum
Sterno a. ścię, stravi stra- po tum	cevi. Supin: cretum, ug.
Carpo a, urywam, carpsi car- ptum	ex testamento cavi heredita-
Repo, n. czuję się, repsi reptum	tem.
Scalpo a drapię scalpsi scal- ptum	
Sculpo a. rysuję, sculpsi sculptum	

Strepo, *a. trzaskam*, strepui
strepitum

quo.

Coquo *a. warzę*, coxi coctum

Liquo *a. opuszczam*, liqui

S. caret, [23]

ro.

Curro *n. biegnę* cucurri cur-
sum

Fero *a. niosę*, tuli latum.

Gero *a. robię*, gessi gestum

Quero *a. szukam*, quæsi
quæsitum,

Sero *sicę* sevi satum [24]

Tero *a. trę* trivi tritum.

Uro *a. palę* ussi ustum.

Verro *a. umiatam*, veri ver-
so. (sum

Accerso *a. przyzywam*, ac-
cersivi accersitum

Arcesso *a. przywodzę*, ar-
cessivi arcessitum

Capesso *a. biorę* capessivi
capessitum.

Facesso *a. sprawuję*, faces-
sivi v si facessitum

Incesso *a. prześladuję*, inces-
si *Supin: nie ma*

Lacesso *a. drażnię*, lacessi
vi lacessitum

Pinso *a. piekę*, pinsui pin-
sum v stum

Queso *n. proszę* *nie ma*

Viso *a. nawiedzam* visi vi-
to] sum

Flecto *a. zginam* flexi fle-
xum

Meto *a. żnę* messui messum

Mitto *a. posyłam* misi mis-
sum

Necto *a. wiążę* nexi v. xui
nexusum

(23) *Composita* *maię* *liqui*.
lictum *vg. relinqto reliquit*
relictum.

(24) *Composita* *z Verbum*
Sero, które znaczą zasiewa-
nie, *maię Præterit: na evi*.
Supin: na itum, *vg. Consero*
zasiewam *consevi consitum.*

Które zaś nie znaczą za-
siewanie, *maię Præterit: na*
ui, *Supin: na ertum*, *vg. con-*
sero potykam się, *conserui*
consertum.

Nota. Obsero zamykam.
resero odmykam, są pierw-
szej Koniugacyi nie trzeciej

Pecto <i>a. czoszę.</i> pexi v. xui pexum.	
Peto <i>a. proszę,</i> petivi petitem	
Sisto <i>a. zastanawiam się</i> steti <i>S. caret [25]</i>	[25] <i>Composita z Verbum</i>
Sterto, <i>n. gniję,</i> stertui. <i>Supin: nie ma</i>	<i>Sisto</i> małą <i>Præterit: na stiti</i>
Verto <i>a. wywracam,</i> verti nuo. (<i>versum</i>)	<i>Supin: na stitum, vg. resisto</i> sprzeciwiam się <i>restiti, re-</i> <i>stitum.</i>
Anno <i>n. pozwalam,</i> annui <i>Supin: nie ma [26]</i>	[26] <i>Tak i inne podobne</i> <i>vg. Innuo, abnuo renuo. &c.</i>
Diruo <i>a. rozwalam</i> dirui dirutum (27)	[27] <i>Tak i inne Composita</i> <i>vg. eruo, corruo. &c.</i>
Ruo <i>n. upadam,</i> rui rutum.	
Spuo <i>n. pluje,</i> spui sputum	
Ingruo <i>n. następnę</i> ingruui. <i>Supin: nie ma</i>	
Luo <i>a. przyplacam,</i> lui <i>S. caret</i>	
Metuo <i>a. lękam się,</i> metui <i>S. caret:</i>	
Struo <i>a. buduję,</i> struxi stru- ctum	
Polluo <i>a. kałam,</i> pollui pol- lutum & sic alia in uo vo.	
Solvo <i>a. płacę,</i> solvi solutum	
Vivo <i>n. żyję</i> vixi victum.	
Volvo <i>a. taczam,</i> volvi vo- lutum. xo.	
Texo <i>a. tkam,</i> texui textum	

P. Jak małą Præterita Verba Communia i Deponentia trzeciej Konjugacyi?

O. Adipiscor dostępuję *eptus; amplexor* obłapiam, *exus, Comminiscor* zmyślam, *entus Expergiscor*, ocucam się, *experrectus, Diver-*
tor wstępuję, *caret Præt, Fruor* używam,
itus, Fungor sprawuję, *ctus. Gradior* chodzę,
es-

essus, irascor gniewam się, *iratus*. *Labor* upadam, *psus*. *Liquor* topnieję, *caret Præt*: *Loquor* mówię, *cutus*. *Morior* umieram, *tuus*. *Nanciscor* dostaję, *nactus*. *Nascor* rodzę się, *atus*. *Nitor* wspieram się, *sus v xus*. *Obliviscor* zapominam, *litus*. *Orior* wschodzę, *ortus*. *Paciscor* umawiam się, *pactus*. *Patior* cierpię, *assus*. *Proficiscor* wyjeżdżam, *fectus*. *Pascor* iadam, *stus*. *Queror* żelę się, *questus*. *Reminiscor* przypominam, *caret Præt*: *Ringor* gryzę się, *caret Præt*: *Sequor* naśladowuję, *cutus*. *Vescor* pożywam, *caret Præt*: *Uliscor* mszozę się, *ultus*. *Utor* używam, *usus*.

F O R M A

CZWARTEJ KONIUGACYI.

In Verb Act. & Neutris
Indicativi

S. Ego audio, *ja słyszę*.
Tu audis, *ty słyszysz*.
Ilie audit, *on słyszy*.
P. Nos audimus, *my słyszymy*.
Vos auditis, *wy słyszycie*.
Illi audiunt *oni słyszą*.

Præteritum.

S. Audiebam, *słyszałem*.
Audiebas, *słyszałeś*.
Audiebat, *słyszał*.
P. Audiebamus, *słyszeliśmy*.
Audiebatis, *słyszeliście*.
Audiebant, *słyszeli*.

Præteritum.

S. Audivi, *usłyszałem*.
Audivisti, *usłyszałeś*.
Audivit, *usłyszał*.
P. Audivimus, *usłyszeliśmy*.
Audivistis, *usłyszeliście*.

In Verbis Passivis.
Tempus, præsens:

Audior, *słyszam mnie*.
Audiris, *słyszysz cię*.
Auditur, *słyszają go*.
Audimur, *słyszają nas*.
Audimini, v. nor. *słyszają was*.
Audiuntur, *słyszają onych*.

Imperfectum.

Audiebar, *słyszano mnie*.
Audiebaris v. are *słyszano*
(*cię*)
Audiebatur, *słyszano go*.
Audiebamur *słyszano nas*.
Audiebamini v. nor *słyszano*
(*was*).

Audiebantur, *słyszano onych*
Perfectum.

Auditus fui, *usłyszano mnie*.
Auditus fuisti, *usłyszano cię*.
Auditus fuit, *usłyszano go*.
Auditi fuimus, *usłyszano nas*

Audi-

Audiverunt v-ere, usłyszeli. <i>Præteritum.</i>	Audini fuistis, usłyszano was Auditi fuerunt, v-ère, usły- [szano onych.
S Audiveram, usłyszałem był Audiveras, usłyszaleś był.	<i>Plus-quam perfectum.</i> Auditus fueram, usłyszano (mnie było.
Audiverat, usłyszał był. P. Audiveramus usłyszeli- (śmy byli.	Auditus fueras, usłyszano cię Auditus fuerat, usłyszano go Auditi fueramus, usłyszano
Audiveratis, usłyszeliście (byli.	(was było. Auditi fueratis, usłyszano
Audiverant, usłyszeli byli. <i>Futurum.</i>	(was Auditi fuerant, usłyszano o- <i>Futurum.</i> (onych
S. Audiam, usłyszę. Audies, usłyszysz. Audiet, usłyszysz.	Audiar, usłyszę mnie Audieris v-ere usłyszysz cię, Audietur usłyszysz go.
P. Audiemus, usłyszemy Audietis, usłyszycie. Audient, usłyszysz.	Audiemur, usłyszysz nas. Audiemini v-nor, usłyszysz (was.
<i>Imperativi.</i> S. Audi v-audio, słysz. Audiat, niech on słyszy.	Audientur usłyszysz onych. <i>Tempus præsens.</i> Audire v-tor, niech cię usły-
P. Audiamus, słyszymy. Audite v tote słyszeć. Audiant, niech słyszą.	(szę Audiat, niech go usłyszysz Audiamur, niech nas usłyszysz Audiamini, v-or, niech was
<i>Futurum sive</i> S. Audito v. audies słuchaj (więc.	(usłyszysz. Audiantur, niech onych usły- (szę.
Audito v, audiet, niech on (słucha.	<i>Modus mandativus.</i> Auditor v. audieris v-ere, [niech cię więc usłyszysz.
P. Auditote v. audietis, slu- (chajcie więc.	Auditor v et urniech go słyszysz Audiemini v. uor niech was (słyszysz.
Audiunto v. audient niech (oni słuchajq.	Audiantur v. entur, niech [onych słyszysz
<i>Optativi modi.</i> S. Utinam audirem, obym (słyszał	<i>Tempus præf: et Imperfect:</i> Audirer, oby mnie słyszano.
Audires obyś słyszał. Audiret, obyś słyszał.	Audireris v-rere oby cię sły- (szano. P.

P. Audiremus, obyśmy sły-
(szeli.
Audiretis, obyście słyszeli.
Audirent, oby słyszeli.

Præteritum.

S. Utinam audiverim, obym
(usłyszał.
Audiveris, obyś usłyszał.
Audiverit, oby usłyszał.

P. Audiverimus, obyśmy
(usłyszeli.
Audiveritis, obyście usłyszeli
Audiverint, oby usłyszeli.

Præteritum.

S. Utinam audivissem, obym
(był usłyszał.
Audivisses obyś był usły-
(szal.
Audivisset, oby był usłyszał.

P. Audivissemus, obyśmy by-
(li usłyszeli.
Audivissetis, obyście byli u-
(słyszeli.
Audivissent, oby byli usły-
(szeli.

Futurum.

S. Utinam audiam, obym
(usłyszał napotym.
Audias, obyś usłyszał.

Audiat, oby usłyszał.

P. Audiamus, obyśmy usły-
(szeli.

Audiatis, obyście usłyszeli.
Audiant, oby usłyszeli.

Audiretur, oby go słyszano.
Audiremur, oby nas słyszano.
Audiremini v. n. or oby was
[słyszano.
Audirentur, oby onych sły-
[szano.

Perfectum.

Auditus fuerim, oby mnie
[usłyszano.
Auditus fueris, oby cię usły-
[szano.

Auditus fuerit, oby go usły-
Auditi fuerimus, oby nas u-
[słyszano.
Auditi fueritis, oby was usły-
[szano.

Auditi fuerint, oby onych
[usłyszano.

Plus quam perfectum.

Auditus fuisset, obym był
[usłyszany.
Auditus fuisses, obyś był u-
[słyszany.
Auditus fuisset, oby był u-
[słyszany.

Auditi fuissemus, oby nas
[to usłyszano.
Auditi fuissetis, oby was by-
[to usłyszano.
Auditi fuissent, oby ich było
(usłyszano.

Futurum.

Audiar, oby mnie usłyszano.
Audiaris v. are, oby cię usły-
[szano napotym.

Audiatur, oby go usłyszano.

Audiamus, oby nas usłyszano

Audiamini v. n. or oby was
[usłyszano.

Audiantur, oby onych usły-
(szano.

Coniunctivi modi.

S. Cum Audiam, gdy słyszę
 Andias, gdy słyszysz.
 Audisti, gdy słyszy;
P. Audiamus, gdy słyszemy
 Audiatis, gdy słyszycie
 Audiant, gdy słyszą.

Præteritum.

S. Cum audirem gdyś słyszał
 Audires, gdyś słyszał.

Audiret, gdy słyszał
P. Audiremus, gdyśmy słyszeli
 Audiretis, gdyście słyszeli.

Audirent, gdy słyszeli.

Præteritum.

S. Cum audiverim, gdyś u-
 (słyszal.

Audiveris, gdyś usłyszal.
 Audiverit, gdy usłyszal.

P. Audiverimus, gdyśmy u-
 [słyszeli.

Audiveritis, gdyście usłyszeli
 Audiverint, gdy usłyszeli.

Præteritum.

S. Cum audivissem, gdyś
 (był usłyszal

Audivisses, gdyś był usły-
 [szal.

Audivisset, gdy był usłyszal

P. Audivissemus, gdyśmy by-
 (li usłyszeli

Audivissetis, gdyście byli u-
 (słyszeli.] a

Tempus præsens.

Audiar, gdy mnie słyszq.
 Audiaris v-are, gdy cię sły-
 [szq.

Audiatur, gdy go słyszq.

Audiamur, gdy nas słyszq.

Audiamini v-nor, gdy was
 (słyszq.

Audiamur, gdy onych słyszq.

Imperfectum.

Audirer, gdy mnie słyszano.

Audireris v. rere gdy cię
 (słyszano.

Audiretur, gdy go słyszano.

Audiremur, gdy nas słyszano

Audiremini v-uor, gdy was
 [słyszano

Audirentar, gdy onych sły-
 [szano.

Perfectum. (słyszano

Auditus fuerim, gdy mnie u-

Auditus fueris, gdy cię usły-
 (szano

Auditus fuerit, gdy go usły-
 [szano.

Auditi fuerimus, gdy nas u-
 (słyszano.

Auditis fueritis, gdy was usły-
 (szano.

Auditi fuerint, gdy onych u-
 (słyszano.

Plus quam perfectum.

Auditus fuisset, gdy mnie
 [było usłyszano.

Auditus fuisses gdy cię by-
 (to usłyszano.

Auditus fuisset gdy go było
 [usłyszano.

Auditi fuissetus, gdy nas
 [było usłyszano.

Auditi fuissetis, gdy was by-
 [to usłyszano. Au-

Audivissent, gdy były usły-
[szeli]
Futurum.

S. Cum audivero, gdy usły-
[szę]

Audiveris, gdy usłyszysz.

Audiverit, gdy usłyszysz.

P. Audiverimus, gdy usły-
[szemu]

Audiveritis, gdy usłyszycie.

Audiverint, gdy usłyszczą.

Infinitivi modi

Audire, słyszeć.

Præteritum perfectum.

Audivisse, usłyszeć.

Præteritum.

Audivisse, usłyszeć było.

Futurum.

Auditorium esse, co ma słyszeć

Futurum præteritum.

Auditorium fuisse, co miał

[słyszeć.]

Gerundia.

Audiendi słyszenia Audiendo

słyszcząc Audiendo ku

[słyszaniu.]

Supinum.

Auditum, na słyszenie.

Particip: Præsens.

Audiens, słyszący.

Participium.

Auditurus a um, który ma

[słuchać.]

o PRETERITACH Y SUPINACH CZWARTEY KONIUGACYI.

P. Jak mają Præterit: i Su-
pin: Verba czwartej Kon-
iugacyi?

Auditi fuissent, gdy ich było
[usłyszano.]
Futurum

Auditus fuero, gdy mi było
[słyszano.]

Auditus fueris, gdy ci było
[słyszano.]

Auditas fueris, gdy ci było
[słyszano.]

Auditi fuerimus, gdy nam

[usłyszano.]

Auditi fueritis, gdy wam

[słyszano.]

Auditi fuerint, gdy im

[usłyszano.]

Tempus præterit: & imperfecti

Audiri, być słyszany.

Perfectum.

Auditum fuisse, być usłyszano

[nym.]

Plus quam perfectum.

Auditum fuisse, być było u-

Futurum. [słyszany.]

Auditum iri, miał być słyszano

[nym.]

v. Audiendum esse.

Fut: Præteriti mistum.

Audiendum fuisse, miał być

[to usłyszany.]

Supinum.

Auditum ku słyszeniu.

Particip: præsens.

Auditus a-um, słyszany.

Futuri temp:

Audiendus a-um, który ma

[być słyszany.]

O. Na wi istum. eg. cio cłwi
citum.

P. Które się excypuią?

Aperio a otwieram perui
[*apertum*]

Amicio a odziewam, amicivi
[*amicum*]

Farcio a. nadziewam, farsu
[*fartum*]

Esurio a łaknę, esurivi, coet
[*Sup: [1]*]

Fertio a bię, nie nie ma

Fulcio a podpieram fulsi
[*folium*]

Haurio a czepam hausu
[*haustum*]

Salio a skaczę, salivi v-saliu
[*salium*] 2

Sancio a stanowię sanxi sen-
[*ctum v sanciton*]

Sarcio, a wszywam, sarsu
[*sartum*]

Sentio, a czuę, sensi sensum

Sepelio a pogrzebiam, sepe-
[*livu sepultum*]

Septo a grodzę, sepsi septum

Singultio a tkam, singultivi
[*singultum*]

Vento a przychodzę, veni
[*ventum*]

Vincio a wiążę, vinxi vinctum

P. Jak mają Proteritit;

Supin: Verb: Deponentia;

*Comm: czwartey Konjuga-
[*cyi*]*

Experior, doznaię, expertus
[*sum, expertum*]

Metior, mierzę, mensus sum
[*mensum*]

Ordior, poczynam, orsus sum
[*orsum*]

O. Następujące.

1 *Iusze Verba meditati-
na*, to jest które myślenie z
pragnieniem iakiey rzeczy
znacza *vg Scripturio* chcemy
się pisać, ani *fraterit*: nie
maia, ani *Supin*:

2 *Composita* z *Verbum*
Salio, *vg. prosiu*, maia *Pro-
terit*: na *ivi* v *ui Supin: ul-
tum* *vg. prosilio. prosilui,
prosilui, prosilii, prosultum.*

Nota 1 Fio staię się jest
passiuu. Verbi facio

Nota 2 Composita z *facio*,
które nie odmieniaia *a* na
i maia *passiva* na *io* *vg.*
Calefaci, calefio; które zaś
odmieniaia *a* maia *passiva*
na *or conficior*.

Nota 3 Verba deponentia
iakieykolwiek koniugacyi ie-
dno tylko zwykly mieć *Supi-
num* na *um*. *Verba* zaś *Com-
munia* mogą mieć na *um iu*:

1 *Assentior* pozwalam *as-
sensus sum, assensusum*.

Oppertior *czekam, oppertus* |
sum oppertum |

P. Jak się koniugują Communia i Deponentia?

O. Tak, jak y *passiva* z tą tylko różnicą, że *Passiva* nie mają *Gerundia*, nie mają *Participium præsens* y *Participium futuri* na *rus-ra rum*, które *Verba Communia* y *Deponentia* mają.

P. Czy wszystkie Deponentia mogą mieć *Participium futuri passive vocis in dus da dum*.

O. Nie wszystkie, ale te tylko, które mają Sygnifikacyą *Activorum*, eg. *execrandus a-um*.

O FORMACYI TEMPOROW w KONIUGACYACH.

Verborum Activorum, Passivorum & Neutrorum.

P. Czy wszystkie Tempora się formują?

O. Nie wszystkie, ponieważ się nie formuje *Præsens Indicativi*, *Præteritum Perfectum Indicativi* y *Supinum in Verbis Activis & Neutris*, ale od nich insze się tempora formują.

P. Które Tempora formują się a *Præsenti Indicativi*?

O. Wszystkie inne Tempora *Præsentia*, wszystkie *Præterita imperfecta* y dwa *futura*, to iest, *Futurum Indicativi*, & *Optativi*, dodawszy, lub odmieniwszy jaką literę, albo sylbę.

P. Które Tempora formują się a *Præterito perfecto Indicativi*?

O. Wszystkie inne *Præterita perfecta*, *plusquam perfecta* y *Futurum Coniunctivi*.

P. Które Tempora formują się a *Supino*?

O. *Supinum* iest dwoiakię *in um i u*, a *Supino in um* formuje się *in Verbis Activis & Neutris Futurum Infinitivi* y *Futurum Participii*,

cipii, a *Supino* zaś *in u* formują się *in Verbis Passivis* wszystkie Tempora, które się formowały *in Activa voce* a *Præterito perfecto Indicativi*.

P. Wieleorakie są participia, i iak się formują?

O. Trojskie *Præsentis Temporis*, *Præteriti* & *Futuri*. *Participium præsens* formuje się od *Imperfectum Indicativi*, *Participium Præteriti* a *Supino in u*, *Participium Futuri in Activis* & *Neutris* a *Supino in um*.

P. Które są Tempora, które się a Participio *Præsentis* formują?

O. *In Verbis Activis* & *Neutris Gerundia*, *in verbis* zaś *Passivis Futura Infinitivi* & *Participium Futuri Passivæ vocis*.

P. Insze Tempora *in Verbis Passivis* iak się formują?

O. Od tychże samych Temporow *Activæ vocis*, dodawszy na końcu literę *r*. lub ostatnią literę odmieniwszy na *r*.

O KONIUGACYACH NIEREGULARNYCH.

<i>Verba Possum</i> mogę, <i>Volo</i> chcę, <i>Nolo</i> niechcę	<i>Malo</i> wolę, <i>Fero</i> noszę, <i>Feror</i> niosą mię, <i>Fio</i> staie się
---	---

<i>Koniungia</i> się <i>Modi Indicativi</i>	<i>tym sposobem.</i>
--	----------------------

<i>Tem: præ.</i> Possum possumus Volo volumus, nolo nolumus Potes potestis, vis vultis Non vis non vultis Potest possunt, Vult volunt Non vult nolunt <i>Præt: Imp:</i> Poteram, Volebam, Nolebam	<i>Malo malumus, Fero ferimus</i> <i>Feror ferimur.</i> <i>Mavis mavultis, Fers fertis.</i> <i>Fereris ferimini v. or, Fis-fit</i> <i>Mavult malunt, Fert ferunt</i> <i>Fertur Feruntur Fit, fiunt</i> <i>Malebam, Ferebam, fiebam</i> <i>Præ.</i>
---	---

<i>Præter: perf:</i> Potui, Volui	Malui, Tuli Latus fui, Fa-
[Noli	ctus fui
<i>Præt: plus:</i> Potueram Volue-	Malueram, Tuleram, Latus
ram, Nolueram,	fueraam, Factus fueraam.
<i>Fut:</i> Potero, Volam, Nolum	Feram, Ferar, Fiam.
<i>Modi Imperativi</i>	
<i>Præs:</i> Possis v-fac possis.	Malis v fac malis, Fer, ferto
Velis fac velis, Noli v nolito	fertor, Fias, fac fias.
<i>Modi optativi</i>	
<i>Præs:</i> Utinam Possem Vel-	Mallem, Ferrem, Ferrer,
lem Nollem	Fies fierem.
<i>Præt: per:</i> Potuerim. Volue-	Maluerim, Tulerim, Latus
rim, Noluerim	fueraam, Factus fueraam
<i>Præt: plus:</i> Potuissem, Vo-	Maluissem, tulissem, Latus
luissem, Noluissem	fuissem, factus fuissem
<i>Futur:</i> Possim, Velim, Nolim	Malim, Feram, Ferar, Fiam.
<i>Modi Coniunctivi</i>	
<i>Præs:</i> Cum possim, velim	Malim, Feram, Ferar, Fiam,
nolim	
<i>Præt: Imp:</i> Possem, Vellem	Mallem, Ferrem, Ferrer
Nollem	Fierem.
<i>Præt: per.</i> Potuerim, volue-	Maluerim, Tulerim, Latus
rim noluerim	fueraam, Factus fueraam.
<i>Præt: plus.</i> Potuissem. volui-	Maluissem, Tulissem, Latus
sem, noluissem	fuissem, Factus fuissem
<i>Futur:</i> Potuero, Voluero No-	Maluero, Tulero, latus fuero
luero	Factus fuero
<i>Modi infinitivi</i>	
<i>Præs. & Imp.</i> Posse Velle	Malie, Ferre, Ferri, Fieri.
Nolle	Maluisse, Tulisse Latum esse
<i>Præt. plus.</i> Potuisse, Volu-	v. fuisse, factum esse v. fuisse
isse Noluisse	- Latum Latam, iri v. fe-
<i>Futurum</i> - - - -	rendum esse, factum iri v. fa-
	ciendum esse,
<i>Part præ.</i> Volens Nolens	Malens, Ferens.
<i>Part. præ.</i> tem - - -	-Latus-a-um, Factus-a-am,
<i>Part. Futur.</i> - - -	-Laturus, a-um Ferendus
	a-um Faciendus, a um,
<i>Supinum</i> - - - -	-Latum, Latu, Factum, Factu
<i>Gerundia</i> Volendi, do dum	di do dum, Ferendi, do,
Nolendi do dum	dum

Verba Memini pamiętam. Odi, Nienawidzę Capi począł

Ind: præ: perf: Memini Odi, Capi v. captus sum.

Plus: Perf: Memineram, Oderam Coeperam, v. Cæptus fueram.

Imper. Præsens Memento, Oderis, Cæperis.

Optat. Præter Meminerim, Oderim, Cæperim, cæptus fuerim.

Præ: plus: per: Meminisssem, odissem, cæpisssem, cæptus fuisssem.

Futuram Meminero, Odero, Coepero, cæptus fuero.

Inf: Præsens, Meminisse, Cæpisse.

Futurum

Cæpturum esse.

Part: præ: temp:

cæptos, a-um.

OBSERWACYE

Okóło niektórych inszych Konjugacyi Irregularnych.

I. Verbum *Inquam* mówię, ma *Præsens Indicativi. Inquam, inquis, inquit, inquit, inquit, inquit, Præter: Imperf: Inquiebam. Futurum Inquies. Participium Inquiens.*

II. Verbum *aio* powiadam, ma także *Præsens Indicativi, Præterit. Imperf: aiebam Participium aiens.*

III Verba *dico* mówię, *duco* prowadzę, *cum compositis* nie mają *Imperativum dice, duce, ale dic. prædic, deduc.*

IV. Verbum *fatio* także ma *Imperativum fac: Composita zaś, które odmieniają a, na i mają Imper: fac: ug. calefac.*

To Verbum ma także *Optativum: Faciam albo faxim, faxis, faxit.*

V. Verbum *Quæso* proszę ma tylko *in Plurali: quæsumus.*

VI. Verba *Ave* i *Salve* witay, mają tylko drugą personę *Imperativi in numero plur: avete,*

avete, salvete, y Infinitivum avere; salvere.

VII. Verbum *Cede*, kiedy toż samo znaczy co *day*, albo powiedz, iest *secunda persona Imperativi*.

VIII. Verbum *Orior* iest trzeciej Koniugacyi, wyjąwszy *Infinitivum*, które ma *oriri*.

IX. Verba *nascor, morior i orior*, nie formują partycypiów *Futuri* od *Supinum*, ale mają ie: *nasciturus, moriturus, oriturus*.

X. Verbum *Scio* nie ma *Imperativum sci*, ale *scito*.

P R Z Y D A T E K O K O N S T R U K C Y I

Zaczynającym do nauczzenia się potrzebny.

P. W czym *Adiectivum* zgadzać się powinno z *Substantivum*?

O. We trzech rzeczach: *in genere, numero & casu*, *vg. DEUS iustus*, BOG sprawiedliwy.

P. W czym *Relativum* *qui, quæ, quod*, zgadzać się powinno z poprzedzającym *Nomen*?

O. *In genere & Numero*, a czasem *in Casu*, *vg. Virtus est, quæ homines felices reddit*, Cnota iest, która ludzi szczęśliwemi czyni.

P. W czym *Verbum personale finiti modi*, powinno się zgadzać z *Nominativum*?

O. *In Numero & persona* *vg. Ego spero, tu optas*, ja się spodziewam, ty życzysz.

P. Wiele iest kondycyi do wertowania *infinitæ loqucyi*, która się kładzie *finito*?

O. Cztery: 1. Powinny być w mowie dwa Verba, a z nich iedno mieć koniunkcyą *quod*. 2. Koniunkcyą *quod* powinna się odrzucić. 3.

Nomi-

Nominativus powinien się odmieniać na *Accusativum*. 4. *Verbum finiti modi* przed którym jest koniunkcja *quod*, powinno się wertować *infinite* zachowując toż samo *Tempus* v.g. *finite: Credo, quod Deus est ubique præsens*, wierzę, że Bóg jest wszędzie przytomnym, *Infinite, Credo Deum esse ubique præsentem*.

P. *Verbum Activum* iaki ma *Kazus* do siebie należący?

O. *Accusativum*, v.g. *Modestia ornat iuvenes*, skromność zdobi młodych.

P. *Verbum Passivum* iaki ma *Kazus* do siebie należący?

O. *Ablativum* z *Prepozycją a* albo też *ab*, który *Ablativus* czasem się odmienia na *Dativum* v.g. *Auditus est a nobis*. albo *auditus est nobis quidam rumor*, słyszana jest od nas pewna wieść.

P. Które są kondukcye do wertowania *Passive* lokucyi, która się kładzie *active*?

O. I. *Accusativus* powinien się wertować na *Nominativum*. II. *Verbum Activum* powinno się wertować na *Passivum*, zachowując toż samo *Tempus* i *Modum* i powinno się zgadzać z *Nominativum* in *Numero* & *persona*. III. *Nominativus activæ locutionis* powinien się wertować na *Ablativum* z *Prepozycją a*, albo *ab*, v.g. *Active: Fortes viri defendunt Patriam: Waleczni Mężowie bronią Ojczyznę; Passive: a fortibus viris defenditur Patria*.

P. Które są kondukcye do wertowania *locutionis Passivæ finitæ in infinitam*?

O. I. Powinny być dwa *Verba*, a z nich jedną mieć *Koniunkcję quod* II. *Nominativus passivus* powinien się wertować na *Ac-*

cusativum. III Konjunkcyja *quod* powinna się odrzucić, a *Verbum Passivum* finiti modi powinno się wertować in infinitum, zachowując toż samo *Tempus*. *vg. finite Passive: Credimus*, quod totus hic mundus a Deo regitur wierzymy: że całym tym światem rządzi Bóg. *Infinite Passive. Credimus*, totum hunc mundum regi a Deo.

P. Gerundia, Supina i Participia iaki mają kazus do siebie należący?

O. Tenże sam, co i verba od których pochodzą *vg. Juventutis tempus aptum est ad addiscendum bonas artes*. Młodość cz. sposobny jest do nauczania się wyzwolonych sztuk.

P. Które *Præpositiones*, mają po sob e *Casum Accusativum*?

O. *Ad* do, *apud* u, *ante* przed, *adversus* naprzeciw, *versus* erga ku, *pone* takim, *iuxta* według, *prope* blisko, *intra* wewnątrz; *post* po, *infra* niżej, *extra* za, zewnątrz, *contra* przeciwko, *circum* *circa* około, *secus* wedle, *propter* dla, *supra* nad, *pene* przy, *inter* między, *ultra* nad za, *ob* dla, przed, *cis* z tej strony, *trans* z owej strony, *citra* bez, *per* przez &c.

P. Które *Præpositiones* mają *Ablativum*?

O. *Abs*, *ab*, a od, *cum* z, *clam* bez wiadomości, *procul* daleko, *ex* e z, *de* o, *coram* przed, *præ* dla, *absque* *sine* bez, *pro* za

P. *Prepozycya* *in* w, *sub* pod, iaki mają Kazus do siebie należący?

O. Te prepozycye na pytanie: gdzie, w czym, na czym, pod czym? mają *Ablativum*; a na pytanie dokąd, w co, po co? mają *Accusati-*

sativum, vg. In terra dego, in cælum intueor, na ziemi żyję, na Niebo patrzę.

P. Prepozycya *tenus* iaki powinna mieć po sobie Kazus?

O. Kiedy należące do niey *Nomen* iest *Numeri singularis*, ma *Ablativum singulare*, jeżeli zaś iest *Numeri Pluralis*, ma *genitivum pluralem*, i zawsze się kładzie nie przed, ale po *Nomen* *vg. collo tenus* po szyję, *Aurium tenus*, po uszy.

P. Prepozycya *super* iaki ma Kazus?

O. Kiedy *super* znaczy nad ma *Accusativum*, kiedy znaczy na, ma *Ablativum* *vg. Sapientia super omnes divitias*. Mądrość nad wszystkie bogactwa. *Sedet super scamno*, siedzi na ławie.

P. Kiedy się to trafia, że prepozycye mogą być opuszczone, przed swemi Kazusami?

O. W ten czas, kiedy Kazusy z prepozycjami należą do *V. rbow* składających się z tychże samych Prepozycji, *vg. ex eo urbe, v ex urbe*, wychodzę z Miasta.

P. *Nomina* znaczące czas w jakim Kazusie powinny się kłaść?

O. Na pytanie, *quamdiu* iak długo? kładną się *in Accusativo*, albo *Ablativo*, *vg. multos annos, multis annis crescit arbor*, przez wiele lat rośnie drzewo.

Na pytanie zaś *quando* kiedy? kładną się *in Ablativo* *vg. e somno me proripui hora quarta*. O czwartey obudziłem się.

P. *Nomina* znaczące cenę, instrument, lub też sposób i przyczynę, da ktorey się co staie, *in quo casu* kłaść się powinny?

O. *In Ablativo* bez prepozycji *vg. emi ducentis florenis*; kupilem za dwiescie złotych

tych. *Negligentia id accidit*, dla niedbalstwa się to stało. *Magno labore quaeritur doctrina*. Z wielką pracą szukaia nauki. *Scribo calamo*, piszę piórem.

P. Kiedy po *Werbach* iestem, staję się; nazywam się, i im podobnych następuie w Polskim *Ablativus*, iak ten *Ablativus*, powinien się w Łacińskim wykładać?

O. *In casu Nominativo* ug. iestem przyiacielem prawdy, *Sum amicus veritatis*. Bóg stał się człowiekiem, *Deus factus est homo*. Rzym nazywa się głową świata; *Roma vocatur caput orbis*.

P. Kiedy są dwa *Nomina substantiva* do dwóch różnych rzeczy należące bez żadney *Koniunkcyi*, iak się kładą?

O. Jedne z nich, które odpowiada na pytanie: czyi, czyia, czyie, kładnie się *in Genitivo casu*; drugie zaś kładnie się tak, iak konstrukcya wyciąga ug. Wydaie się w tobie powaga Katona; ludzkość Scypiona. *Eminet in te gravitas Catonis, humanitas Scipionis*.

P. *Nomina propria* Miast, Zamkow, i Wsi w iakim *Kazusie* powinny się kłaść na pytanie gdzie?

O. Te *Nomina propria* które są pierwszey, lub drugiey deklinacyi i są *Numeri singularis*. kładną się *in genitivo casu* ug. w Wilnie znayduie się Ciało S. Kazimierza. *Vilnae reperitur Corpus Sancti Casimiri*.

Te zaś, które są trzeciey deklinacyi, albo też pierwszey i drugiey, a są *Numeri Pluralis*, kładną się, *in Ablativo* bez prepozycyi ug. Nauki kwitną w Paryżu, *Scientiae florent Parisiis*. Semiramis panowała w Babilonie. *Semiramis regnavit Babilone*.

P. Czy są jakie Nomina appellativa, któreby się kładły na pytanie gdzie, in genitivo casu?

O. Jest ich cztery. *humi* na ziemi, *belli* militae na wojnie, *domi* w domu, z których ostatnie może mieć in genitivo Pronomina; *meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ* v. *Adiectivum alienæ*. Z inszemi zaś adiektywami kładną się in Ablativo z prepozycyą *in*, *vg.* W domu Oycowskim *in domo paterna*.

P. To Nomen *rus* wieś, in quo casu kładzie się na pytanie gdzie?

O. In Dativo, albo też Ablativo casu *vg.* na wsi żyje się wygodnie: *ruri* v. *rure vivitur commode*.

P. Nomina propria *Miast, Zamkow, i Wsi*, in quo casu kładną się na pytanie *quo* dokąd?

O. In Accusativo casu bez prepozycyi *vg.* mam iechać do Krakowa, *discessurus sum Cracoviam*; powracam do domu, idę do wsi, *redeo domum, eo rus*.

P. Nomina propria *Miast, Wsi i Zamkow*, iak się kładną na pytanie: *unde* zkad?

O. In Ablativo bez prepozycyi, tak się kładnie *rus i domus* *vg.* iadę z Warszawy *venio Varsavia*. Wychodzę z domu, ze wsi, *egredior domo, rure*.

P. Nomina propria *Miast, Zamkow, i Wsi*, iak się kładną na pytanie, *qua* którądy?

O. In Ablativo bez prepozycyi, *vg.* na Lidę do Grodna, *Lida Grodnam*. Są jednak Autorowie Łacińscy, którzy kładną in Accusativo z prepozycyą *per* *vg.* *Provinciam Bæticam, per Iycinum est petiturus Pliu*. Jun: Ep. 7.

P. Nomina propria Królestw, Prowincyi, Wysp.

Wysp, iak się kładną na pytanie gdzie, dokąd, z kąd, którędy?

O. Kładną się tak iak w Polskim, to iest na pytanie gdzie? *in Ablativo* z prepozycyą *in*, na pytanie z kąd? *in Ablativo* z prepozycyą *ex*, na pytanie dokąd? *in Accusativo* z prepozycyą *in*; na pytanie którędy? *in Accusativo* z prepozycyą *per* *vg.* w Niemczech *in Germania*, z Niemiec *ex Germania*, do Niemiec *in Germaniam*, przez Niemce *per Germaniam*.

P. Nomina propria *Miast, Zamkow, i Wsi*, gdy chcemy wyrazić bliskość mieysca, iak się kładną na pytanie: z kąd, dokąd, gdzie, którędy?

O. Na pytanie, gdzie, dokąd? kładną się *in Accusativo casu* z prepozycyą *ad*, *vg.* Mieszkam pod Wilnem, iadę pod Gdańsk, *Maneo ad Vilnam, pergo ad Gedanum*.

Na pytanie z kąd? kładną się *in Ablativo*, z prepozycyą *a*, albo też *ab* *vg.* Wróciłem się z pod Lublina, *Reversus sum a Lublino*.

Na pytanie którędy, kładną się *in Accusativo* z prepozycyą *præter*: *vg.* Żołnierze maszerowali mimo Krakow, *Milites iter faciebant præter Cracoviam*.

P. Co i który iest *Casus Communis*?

O. Iest *Dativus Casus*, który od żadney prepozycyi. nie dependuje. *vg.* *Mihi sum domi*, iestem sobie w domu. *Comparare sibi gloriam*, nabyć sobie chwały.

P. Jak *Ordo Grammaticus* powinien być w kaźdey lokucyi czyniony?

O. Najprzód powinno się położyć *adverbium*. II. *Nominativus Casus*. III. *Verbum*. IV. *Casus* należący do *Verbum*. V. *Casus*

Com-

Communis. VI. Casus należący do prepozytyi *vg. Minuti semper & infirmi animi voluptas est ultio.* Małego zawsze i słabego umysłu ukontentowaniem jest zemsta. *Ordo Grammaticus: Semper ultio est voluptas animi minati & infirmi.*

GRAMMATICES

PARS TERTIA

DE SINTAXI, SEU CONSTRUCTIONE

Quotuplex est Constructio?

R. *Triplex: Concordantiæ, Regiminis, & Communis.*

Quid est Constructio Concordantiæ?

R. *Quando una vox cum alia in quibusdam Accidentibus concordatur. vg. Sapiens homo vates est optimus.*

Quid est Constructio Regiminis?

R. *Quando una vox regit aliam ita, ut cum illa in certo casu, vel modo ponatur. vg. Nemo refert parem gratiam Patriæ, etiam si ob amorem illius vel vita privetur.*

Quid est Constructio Communis?

R. *Quando aliqua vox ex vi suæ significationis, vg. temporis, pretii &c. in certo casu ponitur cum qualicumque Verbo, aut Nominis vg. Libertas multis sæculis florentissima Sparthæ, Carthagine, Athenis, discordia Civili perit.*

S E C T I O P R I M A

DE CONSTRUCTIONE CONCORDANTIÆ

Quæ Partes Orationis inter se debent concordari?

R. 1mo: Verbum Personale finiti modi cum Nominativo. 2do: Nomen Adiectivum cum Substantivo. 3tio: Relativum cum antecedente. 4to: Duo, vel plura Substantiva continuata, *vg. Hic est bonus Civis, qui præstantissimum Patriæ thesaurum, libertatem defendit.*

§. I.

De Corcordantia Verbi Personalis cum Nominativo.

Verbum Personale in quibus accidentibus debet concordari cum uno Nominativo?

R. In Numero & Persona, sive nominativus aperte, sive occulte ponatur, *vg. Mors appropinquat, caveto.*

Verbum Personale qualiter debet concordari cum Nominativo?

R. In Persona, i Numero autem non semper, *vg. Turba clamat, vel clamant.*

Verbum Personale qualiter debet concordari cum loco nominativi ponitur infinitivus?

R. Poni debet in tertia persona numeri singularis, *vg. Detractio, vel detrahere aliis, occidit animam.*

Verbum cum pluribus Nominativis eiusdem personæ qualiter concordatur?

R. In persona, non autem semper in numero, ponitur enim, vel in numero plurali v. singulari. Nominativus vero unus quandoque vertitur in Ablativum cum præpositione *cum;*

cum; *vg.* *Sapientia & probitas, vel sapientia cum probitate commendat, vel commendant virum.*

Verbum cum pluribus Nominativis diversæ personæ qualiter concordatur?

R. Ponitur in numero plurali, concordando cum præstantiore persona: *1ma:* autem præstantior est, quam *2da.* *2da* quam *3tia* *vg.* *Ego & tu Deo subiicimur.* aliquando etiam concordatur cum viciniore persona, etiamsi sit posterior; sed tunc verbum debet poni in Numero singulari, *vg.* *Ego & tu Deo subiceris.*

Quando vero unus Nominativus vertitur in Ablativum cum præpositione *cum* tunc Verbum concordatur cum Nominativo, sive sit prioris personæ, sive posterioris, *vg.* *Vivere perpetuo nec ego tecum possum, nec tu mecum vales.*

§ II.

De Concordantia Adiectivi cum Substantivo.

Adiectivum in quibus Accidentibus debet concordari cum uno Substantivo?

R. In genere, numero & casu: *vg.* *Rex benevolus, Respublica concors, Dominium liberum.*

Adiectivum cum pluribus substantivis eiusdem generis qualiter concordatur?

R. In genere & casu, poniturque in numero plurali: in singulari vero, v. plurali quando unum substantivum vertitur in Ablativum cum præpositione *cum* *vg.* *Dux & Miles generosi, v. Dux cum milite generosi v. generosus.*

Nota. Si Substantiva sunt rerum inanimatarum, potest quoque Adiectivum poni in genere neutro plurali, id tamen raro, *vg.*

Ignavia & petulantia vitandae sunt, v. vitanda est, vel vitanda sunt.

Adiectivum cum pluribus substantivis diversi generis qualiter concordatur?

§. Ponitur in numero plurali, concordando cum præstantiori genere, Masculinum autem præstantius, quam Fæmininum & Neutrum. vg. *Miecislaus & Dombrowka, primi ex Principibus Poloniæ Christianam Religionem susceperunt.*

Vel etiam concordatur cum viciniore substantivo, siye illud sit præstantioris generis, siye non, siye numeri singularis, siye pluralis; vg. *Miecislaus & Dombrowka prima ex &c.*

Unum quoque Substantivum vertitur in Ablativum cum præpositione cum, & tunc adiectivum concordatur vel in numero plurali cum præstantiori substantivo, vg. *cum Miecislao Dombrowka, primi &c.* v. in numero singulari cum illo substantivo, quod non est versum in Ablativum. vg. *Cum Miecislao Dombrowka prima ex Principibus Poloniæ &c. Miecislaus & Dombrowka, vel cum Miecislao Dombrowka, prima ex Principibus Poloniæ Christianam Religionem suscepit.*

Nota: Si vero Substantiva sunt rerum inanimatarum, tunc Adiectivum vel concordatur cum viciniore substantivo, v. etiam ponitur in genere neutro in numero plurali, vg. *Favor Principum & pecunia semper est necessaria, vel sunt necessaria.*

§. III.

De Concordantia Relativi cum Antecedente.

Re-

Relativum in quibus Accidentibus concoratur cum uno Antecedente.

R. In genere & numero semper, in casu vero aliquando. *vg. Immortales ii homines creduntur, quibus cum plurimas dotes natura dedit, vita eorum consumpta est in laboribus gloriosis. Item: Quæ res præclara, ea difficilis.*

Nota: Relativa autem plerumque sunt hæc: Qui, hic, iste, ille, ipse, is, & idem.

Relativum cum pluribus antecedentibus tum eiusdem, tum diversi generis qualiter concoratur?

R. Ita sicut Adiectivum cum pluribus substantivis, excepto casu, in quo aliquando tantum concoratur relativum, *vg. Arcadius & Honorius, quorum Parens erat Theodosius, utrumque regebant Imperium. Item Athenæ, Carthago, Sparta, Romanorum Imperium, quod diu floruit, vel quæ diu floruerunt, perierunt.*

De Concordantia Substantivorum Continuorum.

Substantiva Continuata quid sunt?

R. Quæ ad eandem, rem spectant, & eandem rem denominant. *vg. Polonia gens libera, Christianæ Reipublicæ propugnaculum.*

Substantiva continuata inter se qualiter concordant?

R. In solo casu, in genere enim & numero non semper, *vg. Virtus, donum cæleste, unicæ opes humani animi, curanda est. Si vero unum est proprium Regionis vel Urbis, alterum Apellativum, tunc potest quod est proprium, verti in genitivum, vg. In regno Galliæ, vel Gallico est Civitas Parisii, vel Parisiorum.*

Ver

Verbum, adiectivum & Relativum cum substantivis continuatis qualiter concordantur?

R. Sicut concordatur in ipsamet lingua Polonica v.g. *Rzym delicye starożytności, w którym przedtym Cesarze mieszkali, Stolicą iest Chrystusowych Namiestników. Roma deliciae antiquitatis, in qua antea Caesares manebant, sedes est Christi Vicariorum,*

SECTIO SECUNDA

De Constructione Regiminis.

Quæ sunt partes Orationis, quæ regunt alias?

R. Omnes fere regere possunt, nimirum: Verbum, Participium, Nomen, Pronomen, Præpositio, Adverbium, Interiectio, & Coniunctio v.g. *Ducunt vitam, otii omantes plenam miseriam, id enim emolumentum habent qui in hac vita brutis ipsis otiosius vivunt. Otium detestandum!* quod ab omnibus bene ordinatis Rebus publicis exulat.

Quæ sunt partes Orationis, quæ reguntur ab aliis?

R. Tres: Nomen, Pronomen & Participium v.g. *Cum homine rerum ignaro, & sua laudante nihil sit turpius, iactantiam devita,*

De Regimine Verborum, & Participiorum.

§. I.

De Regimine Verborum Activorum.

Verba activa quem regunt casum?

R. Omnia ex sua natura regunt Accusativum, præter hunc vero varia varios casus regunt;

gunt; *vg.* Qui non quærit opes & honores, evitat pericula.

Quæ Verba activa regunt præter accusativum Genitivum?

R. *amo*: Verba *accuso*, *absolvo*, *damno* & alia similis significationis. Accusandi, Absolvendi, Damnandi. Qui genitivus maxime cum his verbis *Accuso*, *Arguo*, *Defero*, *Postulo*, *Absolvo*, *Damno*, *Condemno*, mutari potest in Ablativum cum præpositione *de* *vg.* *Sua quemque conscientia accusat sceleris, vel de scelere. Reum Iudex damnat capitis, vel de capite.*

2do: Præter Accusativum regit Genitivum, Verbum *moneo* cum suis compositis. Qui genitivus potest etiam verti in Ablativum cum Præpositione *de*, vel *in*; *vg.* *admonere amicum vitii, vel de vitio, vel in vitio, difficile est.*

3tio: Verba *emo*, *vendo*, *æstimo* & alia emptionem, venditionem significantia, præter Accusativum regunt istos Genitivos. tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quanticunque, magni, parvi, plurimi, maximi, minimi. Qui Genitivi possunt mutari in Ablativum sine præpositione, *vg.* *Libertatem magni, vel permagno quilibet æstimare debet.*

Item Verbum *Facio* pro Verbo *Æstimo* ponitur eleganter cum his Genitiivis, *nauci*, *floci*, *pili*, *assis*, *teruntii*, *nihili*: *Item* Verba *Facio* & *consulo* pro *Æstimo*, ponuntur cum Genitiivis: *æqui bonique*, *vg.* *Iniurias nihili, admonitiones æqui bonique facito, vel consulito.*

Quæ Verba activa regunt præter Accusativum, Dativum.

3^omo: Regunt præter Accusativum, Dativum, Verba. *Do, committo, significo, præfero, postpono, & alia Verba dandi, committendi, significandi, vg. Omni creato vitium natura dedit.*

Huc etiam referenda sunt Verba: *Facio, Ago, Interdico, Mitto, &c.* *Facio tibi fidem. Ago vobis maximas gratias. Interdixisti nobis usum purpuræ, mitto tibi, p. ad te litteras.*

2^{do}: Verba Composita ex æctivis, & Præpositionibus: *ad, in, ob, præ, sub,* vg. *applico me studiis. Ingero me rebus opportunis. Oppono me inimico, Præcludo viam hosti, Suggero consilium amico.*

3^{tio}: Regunt præter Accusativum duos Dativos. Verba *Duco & Verto,* vg. *Id mihi duco laudi. Tidi id verto vitio.*

4^{to}: Verba: *Veto, prohibeo, iubeo,* quando ponuntur cum infinitivo modo, regunt Accusativum vg. *Leges iubent servos obedire Dominis.* Quando vero ponuntur cum modo Coniunctivo & Conjunctionibus *ut, v. ne,* regunt Dativum v. Accusativum vg. *Leges petant servos v. servis, ne audeant accusare Dominos. Item Leges iubent famulos, v. famulis, ut obediant illis.*

Quando vero *Jubeo* idem significat, quod *creo, statuo, decerno,* semper regit Accusativum vg. *Rex iussit Ducem exercitus; pro creavit.*

Quæ Verba activa regunt præter unum accusativum, alium diversum accusativum?

3^omo: Verbum *Doceo* cum suis compositis, vg. *Aristoteles docuit Alexandrum Philosophiam.*

Nata: *Erudio, Instituo, Instruo, Imbuo,*
etsi

etsi sunt verba docendi, non tamen duos Accusativos, sed Ablativum cum Accusativo habent, *vg.* pueri animos bonis opinionibus, ingenium artibus, pectus pietate imbuerere debent.

2do: Regunt duos Accusativos Verba *Interrogo, celo, flagito*. Quorum unus Accusativus rem significans melius mutatur in Ablativum cum Præpositione *de* *vg.* *Multas res me interrogavit. v. de multis rebus me interrogavit*, Amicus celavit me secretum, vel *de secreto*.

3tio: Verba Petendi & Percontandi præter Accusativum personæ possunt regere et istos Accusativos: *hoc, istud, illud, idem, quid, aliquid, quod, nihil, multa, unum*, & nonnullos similes: *vg. nihil me petiit*.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum, Ablativum sine Præpositione?

R. 1mo: Verba *Induo, Exuo, Impleo, Imbuo, Onero, Orbo, Libero*, & alia similia Induendi, Implendi, Imbuendi, Liberandi significationem habentia, & his contraria *vg.* Deus oravit caelum astris, terram animalibus implevit.

2do: Verba *Dono, Aspergo, Impertio, Augeo* regunt præter Accusativum Dativum & Ablativum sine præpositione, *vg.* Eum Pompeius civitate donavit. Huius facti non modo infamia, sed ne suspitione fui aspersus. Divitiis aliquem, commodis, honore, dignitate, augere.

Quæ Verba Activa præter Accusativum regunt Ablativum cum Præpositione *a*, vel *ab*?

R. 1mo: Regunt præter Accusativum, Ablativum

tivum cum præpositivæ *a*, vel *ab* Verba, *Peto*, *Audio*, *Coerceo*, *Removeo*, & his in significatione similia *vg.* Qui nec petit, nec audit consilium *ab aliis*, non facile *a se infortunia* removebit.

2do: Verba composita ex Activis, & præpositione *a*, vel *ab*, ut: *multa beneficia a Deo accepi*, *Abstraho me a vitiis*, *a nemine quidquam abstuli*.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum, Ablativum cum Præpositione ex?

R. Præter Accusativum Ablativum cum præpositione *ex* regunt verba *Intelligo*, *Quæro*, & alia huius significationis, nec non quæ ex eadem præpositione *ex* componuntur, *vg.* *Ex se ipso* quisque humanam fragilitatem cognoscere potest.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum Ablativum cum Præpositione pro?

R. Præter Accusativum Ablativum cum Præpositione *pro*, regit verbum *solvo*, cum significat *place* & quidem præter Accusativum pretii, Ablativum illius rei, quæ emitur; sic *vg.* *solvī decem nummos pro libro*. Quando autem *solvo* significat *rozwiązuję*, regit præter Accusativum, Ablativum sine præpositione, *vg.* *Judex solvit reum vinculis*.

§. II.

De Regimine Verborum Passivorum.

Verba Passiva quem regunt casum?

R. Omnia imprimis habent Nominativum verum ex Accusativo locutionis Activæ, demum regunt Ablativum cum præpositione, *a*, vel *ab* verum ex Nominativo, *vg.* *A quo non queruntur opes & honores, vitantur pericula*.

Nota:

Nota: Si vero in locutione activa est Accusativus iste *se*, tunc hicce Accusativus & non Nominativus vertitur in Ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*, vg. active. *Quilibet prout se diligit, ita amicum diligere tenetur*, Passive. *Quilibet prout se diligitur, &c.*

Quæ Verba passiva præter Ablativum cum Præpositione a, vel ab regunt Genitivum?

R. Illa, quorum activa regunt præter Accusativum, Genitivum, vg. *A sua quisque conscientia accusatur sceleris.*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum regunt Dativum?

R. 1^{mo}: Illa, quorum Activa regunt præter Accusativum, Dativum vg. *A natura omni creato vitium datum est.*

2^{do}: Nonnulla Verba Passiva loco Ablativi cum præpositione *a*, vel *ab* regunt Dativum: quale est potissimum verbum *Videor*, quod etiam sublata conjunctione *quod*, ponitur cum infinitivo vg. *Nominis eius fama toti est audita orbi, loco a toto orbe. Item. Plerumque desperanti videntur optimi conatus male eventuri esse. Quod sic quoque effertur: Plerumque desperanti videtur optimos conatus male eventuros esse.*

Quid observandum circa passiva, quorum activa regunt præter Accusativum, Ablativum cum præpositione a, vel ab?

R. Propter tollendam ambiguitatem Ablativus, quem sensus exigit, vertitur in Dativum, vg. *Multa filiis audiuntur a parentibus.*

Quæ Verba Passiva, præter Ablativum, regunt Accusativum?

R. Illa, quorum Activa regunt præter Accusativum unum, alium diversum; tunc enim Accusativus ille locutionis Activæ, qui est præstantior, qualis est Accusativus vocis rem animatam significantis, vertitur in Nominativum & alter debet manere, *vg. ab Aristotele doctus est Alexander Philosophiam.*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum cum præpositione a, vel ab, regunt alium Ablativum?

R. Illa, quorum Activa regunt præter Accusativum, Ablativum. *vg. a Deo ornatum est cælum luminatibus. Ab amico celatus sum de secreto.*

§. III.

De Regimine Verborum Neutrorum.

Omniane Verba Neutra regunt aliquem casum?

R. Non omnia, sunt enim aliqua quæ vocantur Intransitiva & Absoluta, quæ nullum casum regunt, qualia sunt: *sto, sedeo, satago, ambulo, cado &c.* *vg. Qui sedet in terra, non habet unde cadat.*

Quæ Verba Neutra regunt Genitivum?

R. *imo.* Verba *Egeo, Indigeo & Satago* regunt Genitivum, loco cuius Genitivi regunt etiam Ablativum sine ulla præpositione, *vg. Deus nullius, vel nullo eget, satage rerum tuarum.*

2do: Regit Genitivum Verbum *sum*, dum ad laudem, v. vituperationem refertur: *vg. Prudentis est, futura omnia prævidere. Est vir magni consilii Est cibi minimi. Quod etiam loco Genitivi regit Ablativum; vg. Est bono animo, Est capite raso.*

3tio: Regit Genitivum Verbum *Memini*,
qua-

quando significat *pamietctm*, qui casus mutari potest in Accusativum. *vg. Memini historię, vel historiam.* Quando vero *Memini* significat *namieniam*, regit Ablativum cum præpositione *de* *vg. De qua re meminit historia.*

1to: *Pendeo animi utpię*, in singulari numero dicitur, in plurali vero, *Pendemus animis.*

Quæ Verba neutra regunt Dativum?

R. uno Verba *Faved, Indulgeo, parco, studeo, servio, caveo, hæreo, nubo*, & alia auxilium, commodum, incommodum, favorem, studium, obsequium, obedientiam, submissionem, repugnantiam significantia *vg. Favere egeni, indulgere peccanti, studere perfectioni, servire Deo &c.*

2do: Regunt Dativum Verba Composita ex Neutris & præpositionibus: *Ad, ante, con, in, inter, ob, præ, sub*: ut *Adstat altari, antecellit cæteris*, quod cum similibus sibi significatione, regit etiam Accusativum; ut *Antecellit, Præit cæteros. Consult Patrię*, dum significat *radzę*, nam cum significat *radzę się* regit accusativum: ut *consult Præceptorem, incumbit scanno, wspiera się na lawie*; dum significat *przykładam starania do czego* regit Accusativum cum præpositione, *ad vel in*; ut *incumbit in Syntaxim, incumbit ad laudem, Occurrit hospiti, Præsidet plebi &c.*

3tio: Regunt Dativum quædam Verba Neutra Composita ex activis & præpositione aliqua, qualia sunt: *Obedio, obtempero, officio prospicio, supplico, satisfacio, maledico, valedico* & similia: ut *obedire Parentibus, obtemperare Præceptoribus &c.*

4to: Regit Dativum Verbum *Vaco*, quando signi-

significat *pilnuie*, vel *przykładam pilności*,
 vg. *Qui Publico Patriæ bono vacat*, immortalitate dignus est. Nam quando significat *nie-mam*, Ablativum regit. vg. *Nemo mortalium ærumnis vacare*, in hac vita potest. Quandoque regit ablat: cum præpositione *a*, v. *ab*. vg. *Vacare a Scholis*.

3tio: Verbum *sum* pro *habeo* Dativum regit, vg. *Huic annium rerum est copia*. Aliquando unum duosve Dativos admittit, vg. *Id tibi molestiæ esse debuit*.

Quæ Verba Neutra regunt Accusativum?

R. 1mo: Verba significantia aliquam circa agriculturam actionem vg. *Aro*, *Puto*, *Fodio*, *Meto* &c. ut *aro terram*.

2do: Quibusdam verbis additur Accusativus illius rei, quam ipsamet verba significant, vg. *Vivere vitam*, *currere cursum*, *navigare maria*.

3tio Regunt Accusativum verba *calleo*, *mereo zastuguię*, *Oleo*, *Horreo*, *Inclamo*, *Exhalo*, *Maneo czekam*, *Sapio*, *Desino*. *Odi*, *Novi*. vg. *Galenus optime calluit artem medicinæ*.

4to: Verba *abhorreo* & *despero*: ut *Abhorreo scelus*, *despero fugam*, qui Accusativus cum verbo *abhorreo* mutari potest in Ablativum, v. sine v. cum præpositione *a*, v. *ab*, vg. *abhorreo a scelere*; cum verbo *despero* aliquando Dativus ponitur, ut: *desperare rebus suis*.

Quæ Verba Neutra regunt Ablativum sine præpositione?

R. 1mo: Verba: *Careo*, *deficio*, *gaudeo*, *mæreo smuce się*, *laboro capite*, *inopia*; *abundo*, *scateo*, *affluo*, *consto*; & similia: vg. *Siterenis*

renis carebimus consolationibus, *Cælestibus* abundabimus.

2do: Regit Ablativum Verbum *Doleo*, præsertim quando ponitur cum partibus corporis, *vg.* *Doleo capite, manu, &c.* Sæpe pars corporis ponitur in Nominativo, Persona vero in Dativo *vg.* *Dolet mihi caput.* Regit quoque Accusativum, sed præcipue dum non refertur ad partem corporis *vg.* *Quis non doleat hunc Reipublicæ casum?*

3tio: Regunt Ablativum Verba: *Mano, ro-ro, sudo, sono*, qui casus plerumque vertitur in Accusativum, *vg.* *Sudat sanguine, v. sanguinem.*

4to: Verbum *abstineo* regit Ablativum sine Præpositione, vel cum præpositione *a, v. ab*; aliquando regit præter Ablativum, Accusativum *vg.* *Abstine potu, vel a potu, v. abstine te potu*

5to: Regit Ablativum Verbum *Vivo*, *vg.* *vivo cibus.*

Quæ Verba Neutra regunt Ablativum cum Præpositione a, vel ab?

R. Verba: *Vapulo, Venco, Fio Liceo, & Exulo*, quæ Verborum Passivorum constructionem habent. Hinc quamvis in Polonico sit locutio Activa *vg.* *Winnego karze Sędzia*, non debet verti. Reum vapulat Iudex, sed ita: *Reus vapulat a Iudice.* Idem de cæteris dicendum.

Verbum *Fio* cum significat *podzie-wa się gdzie, kto, co*, item *dzieje się co z kim, czym*, ponitur cum Ablativo sine præpositione, v. cum Præposit: *de*, vel etiam cum Dativo, v. *Audio, quid illo factum sit, v. de illo, vel illi.*

Nota:

Nota. Pleraque verba neutra posse Passivè impersonaliter usurpari v.g. *Statutur, sedetur in terra, curritur.*

§. IV.

De Regimine Verborum Communium.

Verba Communia quem regunt casum?

R. Omnia regunt Accusativum: quando vero vertuntur Passive, talem habent Constructionem, sicut verba Passiva, videlicet regunt Ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*, v.g. *Varie hortatur nos DEUS; vel Varie hortatur a DEO.* Quamvis verba communia rarissime vertuntur a supino, scilicet quæ non desinunt in *us*.

Quæ sunt Verba communia?

R. Hæc potissimum: *Hortor, Aspernor, Dimetior, Dignor, Aggredior, &c.*

§. V.

De Regimine Verborum Deponentium.

Quæ Verba Deponentia regunt Genitivum?

R. *amo:* Verba: *Obliviscor, Recordor, Reminiscor*, loco cuius Genitivi, regunt etiam Accusativum, v.g. *Oblitus est iniuriæ, vel iniuriam.*

ado: Regit Genitivum Verbum *Misereor*, vel loco illius Dativum, v.g. *Misertus est pauperis, v. pdauperi.*

Quæ Verba Deponentia regunt Dativum?

R. Verba: *Auxilior, Adulor, Blandior, Irascor, Colloquor, Assentior, Obsequor*, et alia eiusdem significationis, de qua dictum est in verbis neutris Dativum regentibus: ut *Auxiliatur periclitanti, irascitur fratri.*

ado: Regit Dativum, v. Accusativum cum præpositione *in* Verbum *Dominor*, cum ad

Per-

Personas refertur, *vg.* Dominor mihi, dominatur in suos: quando vero refertur ad locum, regit Ablativum cum Præpositione *in*, *vg.* dominatur in Civitate.

Quæ Verba Deponentia regunt Accusativum?

R. imo: Verba *abominor, adipiscor, miror, scrutor, tueor, liceor, et alia plurima*, quorum regimen ex lingua Polonica cognoscitur, *vg.* Sæpe qui aversantur honorem, honor sequitur illos.

2do: Regit Accusativum verbum *Mereor* quando significat: *Zastuguię sobie co*, vel *na co*, ut Bonus meretur gloriam: quando autem significat *Zastuguię się komu*; regit Ablativum cum præpositione *de*, *vg.* Civis bene meritus est *de Patria*.

3tio: Verborum *Queror et Loquor* varia constructio est; dicitur enim conqueri apud aliquem, vel cum aliquo, vel alicui *iniuriam*, vel *de iniuria*, loqui cum aliquo, alicui, loqui inter se, loqui dura verba, loqui de re quæpiam. Nomina vero Personam significantia semper ponuntur in Ablativo cum præpositione *de*: dum de illa persona loquendum, aut conquerendum est *vg.* Miles queritur *de Duce*, loquitur *de hoste*.

Quæ Verba Deponentia regunt Ablativum?

R. 1mo: Verba *Potior, Utor, Abutor, Fungor, Vescor, fruor*, ut: *Potior pace, utor tempore*.

Verbum tamen *Potior*, loco Ablativi optime ponitur cum his Genitivis: *Regni, rerum* *vg.* *Polonia alta floret pace*, a quo Regni rerumque nostrarum potitus est *Stan: Augustus Princeps optimus*.

2do. Regunt Ablativum verba *Nitor, Gloriar, Delector*, cui Ablativo addi potest præpositio *de*, vel *in*, vg. *Lætor salute, de salute, vel in salute tua.*

3tio. Regit Ablativum Verbum *Periclitor*, quando significat *szwankuię*, ut: *periclitor oculis, fama*; quando vero significat *doswiadczam*, regit Accusativum vg. *Prudens omnia periclitatur.*

Quæ Verba Deponentia regunt duos casus, et primo præter Accusativum, Dativum?

R. Regunt præter Accusativum, Dativum Verba: *Gratulor, Largior, Minor, Polliceor, Furor, Fateor*, et ab his composita, vg. *Gratulatus est Plinius victoriam Traiano, quam ei Superi sunt elargiti.*

Quæ Verba Deponentia regunt præter Accusativum Ablativum sine præpositione?

R. Regunt præter Accusativum, Ablativum sine præpositione Verba: *Dignor, Muneror, Remuneror, Prosequor*, vg. *Gignatus est DEUS hominem variis donis.*

Quæ Verba Deponentia regunt præter Accusativum, Ablativum cum præpositione a, vel ab.

R. 1mo. Verba *Mercor, mutuor, precor, deprecor*, ut: *Mercatus est a Typographo librum. Mutuatus est a fratre vestem.*

2do Regunt præter Accusativum, Ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*, v. *ex* Verba: *Percontor & Sciscitor*: vel etiam præter Accusativum, Ablativum cum præpositione *de*; ut *Percontatus sum viam a Peregrino, vel ex Peregrino, vel de via Peregrinum.*

§. VI.

De Regimine Verborum Impersonalium.

Quo-

Quotuplicia sunt Verba Impersonalia ?

R. Duplicia, alia Activam terminationem habentia: ut *pudet, pœnitet*; alia Passivam: ut *servitur, curritur*.

Omnia Verba Impersonalia habent Nominativum ?

R. Fere omnia, loco cuius Nominativi habent quandoque Infinitivum, ut *Decet proba vita, vel probe vivere*. Excepris nonnullis, quæ carent Nominativo; ut *Pudet illum vitii, servitur DEO; item Pluit, Grandinat, Fulgurat, Ningit*; quibus aliquando Nominativus additur: ut *Pluit Cælum*.

Quæ Verba Impersonalia regunt Genitivum ?

Verba *Interest, Refert*: ut *Interest boni Civis Patriam defendere*. Hæc ipsa Verba loco Genitivorum mei, tui, sui, nostri, vestri, regunt potius Ablativos istos: *mea, tua, sua, nostra, vestra*, vg. *Tua quod scire nihil refert, percontari desine*.

Quæ Verba Impersonalia regunt Dativum ?

R. Verba *accidit, conducit, licet, liquet* et alia idem significantia vg. *Conducit Reipublicæ a sapientibus gubernari*.

Quæ Verba Impersonalia regunt Accusativum sine præpositione ?

R. Verba: *Decet, dedecet, delectat, iuvat latet* vg. *Multa scire, hominem plurimum iuvat, delectat, et decet*.

Quæ Verba Impersonalia regunt Accusativum, cum præpositione ad ?

R. Verba *Attinet, pertinet, spectat* vg. *Ad iustum attinet, reddere unicuique, quod suum est*.

Quæ Verba Impersonalia regunt Ablativum cum præpositione a, vel ab?

R. Illa, quæ Passivam terminationem habent; ut *a me servitur DEO. Ab agricola aratur terra*; loco cuius Ablativi regunt etiam aliqua Dativum: ut *Tota mihi dormitur hyems.*

Quæ Verba Impersonalia regunt præter Accusativum, Genitivum?

R. Verba *Pænitet, piget, pudet, tædet, miseret, & miserescit* vg. *Illum vitæ tædet, sceleris pænitet.* Quæ ipsa Verba loco Genitivi habent quandoque infinitivum.. vg. *Tædet illum vivere.*

§. VII.

De Regimine Infinitivorum.

Verba Infinitivi Modi quem regunt casum?

R. 1mo: Omnia ex sua natura regunt Accusativum versum ex Nominativo locutionis finitæ vg. *Gaudeo, quod tu bene vales, vel Gaudeo te bene valere*

2do. Regunt Casus illos, quos regunt Verba, a quibus proveniunt, vg. *Volo, ut honorem hunc tibi secundent Superi, vel honorem hunc Superos tibi secundare volo.* Quando vero in infinita locutione & hic Accusativus qui vertitur ex Nominativo, est Personæ, et ille, quem Verbum regit, tunc propter tollendam ambiguitatem talis locutio vertitur infinite Passive vg. *Scribitur, quod Nero occidit Senecam; vel Inf. Activ: Scribitur, Neronem occidisse Senecam. Melius igitur sic: Scribitur a Nerone occisum esse Senecam.*

Qui Modi Finiti possunt verti in Modum infinitivum?

R. Modus Indicativus et Coniunctivus vg. Credo, quod ille, qui res humanas contempnit, semper *vixit*, v. *vixerit* felix. *Infin*: Credo illum, qui res humanas contempsit, semper *vixisse* felicem.

Quando autem ponuntur duo præterita plusquam perfecta Modi Coniunctivi, quomodo talis locutio vertitur *Infinite*?

R. Vertitur ita. Illud præteritum plusquam perfectum, ad quod pertinet particula *quod*, mutatur in futurum præterito mistum, et alterum manet, sicut fuit; vg. Puto, quod Judas obtinuisset Cælum si pænitentiam egisset; vel ita: Puto Judam obtenturum fuisse Cælum, si pænitentiam egisset.

Quando vero Verbum supino caret, & consequenter Futuro infinitivi & futuro præterito misto, verbum autem debet verti in aliquod ex his futurum, quid tunc faciendum?

R. Illud Verbum, quod debet verti in futurum Infiniti modi, vel futurum præterito mistum, vel præteritum, v. aliud tempus, quo caret, vertitur in Coniunctivum; loco autem huius Verbi defectivi, ponitur verbum *sum*, in hoc tempore, in quo Verbum defectivum ponendum erat. Sic vg. Credo, quod peccator carebit Cœlesti gloria. *Infin*. Credo, fore (vel futurum) ut peccator careat Cœlesti gloria. Item. Non dubito, quod studuisset diligentius Adolescens, si considerasset, quantum illi olim scientia profutura est. *Infin*: Non dubito, futurum fuisse, ut studeret diligentius Adolescens, si considerasset. &c.

Quid observandum circa ista verba Incipio,

pio, coepi, desino, soleo, possum, debeo,
dum ponuntur cum Infinitivis?

R. Si Infinitivi sunt Verborum Personalium, ponuntur cum illis personaliter, nimirum in omnibus personis: ut *incipio dolere, incipit dolere, &c.* Si vero Infinitivi sunt Verborum Impersonalium, ponuntur cum illis impersonaliter, nempe in tertia persona semper: ut *Incipit me pænitere peccatorum; incipit te pænitere, incipit illum &c.*

Nota: Verba *incipio, desino, soleo &c.* quando ponuntur cum Infinitivis activæ vocis, & locutio vertitur passive, tunc solus Infinitivus activi verbi vertitur passive, verbum autem *incipio* v. aliud simile non vertitur in passivum, sed tantum concordatur cum Nominativo facto ex Accusativo, vg. *Incipio legere librum; Incipit a me legi liber; non Incipitur.*

Quid notandum, circa Verbum Jubeo, cum ponitur cum Infinitivo?

R. Si habet expresse casum Accusativum personæ, quem regit, tunc ponitur cum Infinitivo Activæ vocis; ut *iussit nos Deus diligere inimicum.* Si vero non habet expresse Accusativum Personæ, elegantius tunc ponitur cum Infinitivo Passivæ vocis, ut *Jussit DEUS diligi inimicum.*

§. VIII.

De Regimine Gerundiorum:

Gerundia, quot habent terminationes?

R. Tres: in *di, do, dum*, ut: *laudandi, laudando, laudandum.*

Gerundia quos regunt casus?

R. Regunt illos casus, quos verba, a quibus proveniunt, vg. *Homo legendo libros,*
 fit

fit doctior. Qui casus plerumque reticetur, *vg.* Homo legendo, fit doctior. Quando autem ponuntur pro Verbis Passivæ vocis, tunc nullum casum regunt, *vg.* Patria defendendo (pro dum defenditur) amatur.

Ut Gerundia adinstar Adiectivorum concordentur cum Substantivis, quæ sunt observanda?

R. 1mo Observandum est, cuius est casus Gerundium, 2do. ut hocce Gerundium regat casum Accusativum, illumque expresse habeat. 3tio. Tandem eiusmodi Accusativus debet verti in illum casum, in quo est Gerundium, debentque secum concordari in genere, numero, et casu, *vg.* In Genitivo: Tempus placandi DEUM, vel Tempus placandi DEI. In Dativo: Vita nostra impendi debet quærendo Deum: vel Quærendo Deo. In Accusativo: non omnis est aptus ad discendum litteras, vel ad discendas litteras. In Ablativo: Diligens esto in legendo historiam, vel in legenda historia.

Quando Gerundium desinens in dum eleganter ponitur pro Infinitivo?

R. Tunc, quando infinitivus ponitur cum verbo debeo, vel oportet; loco infinitivi enim ponitur eiusmodi Gerundium in dum; Pro verbo autem debeo, vel oportet, Verbum sum in tertia persona, additur quoque casus communis Dativus, Sic *vg.* Servire debemus temporis, vel serviendum est temporis. Quando vero cum Verbo debeo v. oportet, Infinitivus positus regit Accusativum, tunc Gerundium melius Passivæ Adiective ponitur, iuxta regulam mox dictam *vg.* Cives debent amare Patriam; male diceretur: Civibus amandum

dum est Patriam: sed ; Civibus amanda est Patria.

§. IX.

De Regimine Supinorum.

Supina quot habent terminationes?

R. *Duss in um et u: ut: laudatum, laudatu.*

Supina cuius sunt significationis an Activæ, an Passivæ?

R. *Omnia in um desinentia Activæ, In u Passivæ: ut: Recreatum me ibo; Res intellectu difficilis.*

Supina quæ sunt Activæ significationis, quem regunt casum?

R. *Illum, quem regunt verba, a quibus proveniunt, ponunturque semper pro Infinitivo cum verbis significantibus motum vg. Oratum Superos (pro orare) quotidie convenimus.*

Supina, quæ sunt Passivæ significationis, quem regunt casum?

R. *Nullum, et ponuntur solum cum Nominibus Adiectivis; ut Auditum turpe, visu horribile, factum pessimum.*

§. X.

De Regimine Participiorum.

Participia quos regunt casus?

R. *Illos, quos regunt Verba, a quibus proveniunt, vg. Fugens vitia, spretus ab hominibus, coronatus a DEO.*

Participia in ans v ens cum fiunt Nomina. quem, regunt casum?

R. *Genitivum vg. Amans honesti, amantior, æqui.*

Participio in Rus et Dus, pro quo plerumque utimur?

R. *Pro Infinitivo, quando ponitur cum Verbo*

bo debeo, vel oportet vg. Quod debes facere, fac citius, vel fac, quod facturus es, v fac quod faciendum est.

§ XI.

Do Constructione Nominum et Pronominum.

Quæ Substantiva ponuntur cum casu Genitivo?

1mo Uni substantivo additur aliud Substantivum rem diversam significans in casu Genitivo: vg. Principibus imperii, nobis obsequii gloria relicta est.

2do. Adiectiva substantive posita regunt Genitivum: ut reliquum vitæ, medium viæ, abdita rerum, incerta fortunæ, &c.

3tio. pronomina Primitiva Substantive, seu in genere neutro posita ponuntur cum Genitivis: commodi, novi noctis. temporis, lætitiæ, existimationis, et similibus pluribus vg. Id mali de te audio; hoc consilii a te expecto.

4to. Ista Substantiva: cura, sollicitudo, memoria, desiderium, pars, imago, aliquid, dimidium, charitas, amor, oblivio, studium, fastidium, miseratio, quando in Polonico ponuntur cum pronomibus Adiectivis possessivis, possessiva concordantur cum illis, ut cætera Adiectiva, vg. Staranie moje, obraz mój, to iest do mnie należący. Cura mea, imago mea.

Quando vero ponuntur cum pronomibus primitivis, primitiva ponuntur cum illis in Genitivo vg. Staranie o tobie, wyobrażenie moje, ciebie, siebie albo iego Quod vulgo dicitur, moje, twoje, swoje, pamięć mnie, v. o mnie, pragnienie siebie, część was, poło-

wa siebie &c. dicitur: Cura tui, imago mei, tui, sui; memoriam mei, desiderium sui reliquit; pars vestri, dimidium sui.

5to. Frequenter uni substantivo additur aliud Substantivum cum Adiectivo significante laudem, vel vituperationem in casu Genitivo, v.g. *puer magnæ ingenuitatis; homo nullius frugi*.

Quæ Substantiva ponuntur cum casu Ablativo?

1mo. Genitivus mox dictus significans laudem, vel vituperationem, potest aliquando mutari in Ablativum sine præpositione v.g. *Puer magnæ ingenuitatis, v. puer magna ingenuitate; Vir boni animi, v. vir bono animo.*

2do. Cum, Nomen, Cognomen, v. Patria aliquis designatur, Substantivum tunc regit casum Ablativum; sic dicitur: *Hieronimus nomine, Scipio cognomento Affricanus, origine Scitha, natione Polonus, Patria Neapolitanus &c.*

3tio. Regit Ablativum hoc substantivum indeclinabile *Opus*, v.g. *Cuilibet opus est experientia*.

Quot & quos regunt Casus adiectiva?

ψ. Adiectiva regunt omnes quatuor casus obliquos: *Genitivum* scilicet, *Dativum* & *Accusativum*, & *Ablativum*, pro diversitate suæ significationis.

Quæ Nomina Adiectiva regunt Casum Genitivum?

ϕ. 1mo. Nomina Adiectiva significantia Scientiam, Communionem, Copiam, et his contraria, qualia sunt *Certus, incertus, compos, impos, memor, immemor, gnarus, ignarus,*

expers, integer, particeps, inops, inanis, purus &c. vg. *Integer vitæ, scelerisque purus, Compos mentis, expers rerum.*

2do: Adiectiva Verbalia nonnulla desinentia in *ax* vg. *tempus edax rerum, terra ferax tritici, domus multorum capax hominum, recti tenax &c.*

3tio: Nomina desinentia in *jus* similiter a verbis provenientia, maxime apud Poëtas regunt Casum Genitivum vg. *mens conscia recti, nullius facti anxia; sic Nuntius veri, mali nescius. Item Studiosus litterarum &c.*

4to: Nomina Numeralia omnia, ut Numeralia simplicia, vg. *duo hominum, Ordinalia ut: Primus Regum; secundus Principum. Distributiva; ut: singuli Militum, boni Studentium. Partitiva ut: quidam Philosophorum, nemo Juvenum, quot dierum &c.*

5to: Nomina Comparativa, ut: *Leo cæterorum fortior animalium.*

6to: Nomina superlativa: ut *Doctissimus Philosophorum, omnium peritissimus. Qui Genitivus mutari potest vel in accusativum cum Præpositione e, aut ex: ut Doctissimus inter Philosophos, vel ex Philosophis.*

Quæ Nomina Adiectiva regunt Casum Dativum?

R. 1mo: Nomina Adiectiva significantia similitudinem, dissimilitudinem, paritatem, societatem, affinitatem, et his similibus alia contraria, regunt casum Dativum vg. *Patri non absimilis filius, propior letho, mari finitimus, par in omnibus fratri &c.*

2do: Adiectiva voluptatem, commodum, gratiam, favorem, studium et his contrarium significantia, qualia sunt: *carus, gratus, ju-*

cundus, utilis propitius, molestus, benevolus facilis, difficilis, fidus, infidus, insensus &c. vg. *Reipublicæ perniciosus, ingratus suæ Patriæ etc.*

3tio. Adiectiva ista: *Communis, proprius, obuius, pervius, obnoxius, simplex, consentaneus, concors, congruus* & alia plurima Composita ex *con*: ut *confinis, conveniens, concolor &c.* regunt Dativum casum vg. *Consciens ipse sibi.* Vitæ finis *conveniens* solet esse principio &c.

4to: Adiectiva Participia desinentia in *du* & verbalia in *bilis* eundem Casum regunt, ut *pax omnibus optabilis, casus lugendus omnibus &c.*

5to: *Accommodatus, appositus, aptus, idoneus, habilis, utilis, inutilis, natus, & similia,* regunt Casum Dativum vg. *Aptus regimini, natus huic rei.*

Quæ Adiectiva regunt Casum Accusativum P

R. 1mo. Nomina Adiectiva mox recensita; *Accommodus, appositus &c.* regunt etiam Casum Accusativum cum Præpositione *ad* vg. *aptus regimini, vel ad regimen, natus huic rei, v. ad hanc rem.*

2do: Hæc Adiectiva *latus, longus, altus, profundus, crassus* & similia mensuram significantia regunt Casum Accusativum, & non raro Ablativum. vg. *Columna alta viginti pedes, vel viginti pedibus, iter longum centum passus, vel centum passibus.*

Quæ Adiectiva regunt casum Ablativum?

R. 1mo. Nomina Comparativa regunt Ablativum, vg. *leone fortior, timidior lepore &c.*

2do. Adiectiva *Maior, maximus; minor,*
mi-

minimus, ponuntur eum Ablativis easibus *Ætate* & *natu*. Sic dicitur. *Natu maior frater. ætate minimus* &c.

3to. Nomina Ordinalia regunt Casum Ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*: ut *primus a Rege, secundus a fine, alter ab illo* &c.

4to. Adiectiva Copiam, vel Inopiam significantia: qualia sunt, *dives, extorris, fœcundus, egenus, plenus, vacuus, præditus, satur, refertus, egenus, pauper, inanis* &c. regunt casum Ablativum sine Præpositione v.g. *Opibus vacuus, sed virtute dives, præditus ingenio*, &c..

5to. Aliqua ex mox relatis Adiectivis regunt Casum Ablativum cum Præpositione *a*, vel *ab* v.g. *liber metu, v. a metu, purus ab hac labe*.

6to. Ista Adiectiva *dignus, & indignus*, imo & plurima alia laudem, vituperationem, qualitatem, ac quantitatem corporis præsertim humani eiusque partium significantia regunt Casum Ablativum v.g. *Cælo digna locutus. Opus æviterna dignum memoria*, Sic: *Carminē fit vivax virtus. Dulcis mercede labor. Sic: Insignis fama, claro oriundus genere, potens armis, consilio prudens, manu promptus, clarus ingenio, crine ruber, niger ore, pede brevis, lumine luscus* &c.

Quid singularius notandum de Pronominibus Reciprocis *sui* & *suus*.

R. Notandum est 1mo: quod Reciproca *sui* & *suus* ponuntur tantum pro tertia Persona, nunquam pro secunda: sic: *zawiodtem sig*, quod melius diceretur, *zawiodtem mnie*, in Latino non dicitur *Decepi se, sed decepi me*. Item:

swoiā ręką podpisałś, in Latino non dicitur sua manu subscripsisti, sed tua manu subscripsisti.

Notandum 2do. Quod pronomen suus ponitur aliquando pro pronomine ille, ipse, is & econtra Pronomina: ille, ipse is ponuntur pro pronomine suus vg. Illius culpa hoc accidit; vel sua culpa hoc accidit. Item sua bonitate salvi facti sumus, vel eius bonitate salvi facti sumus.

De Constructione Partium Orationis

Indeclinabilem.

Prima ex Partibus Orationis Indeclinabilibus est Præpositio, cuius quod & quale sit regimen, vide Appendicem, nunc sit.

§. I.

De Constructione Adverbii.

Cum quibus casibus, ponuntur Adverbia?

R. Cum omnibus, excepto Vocativo.

Quæ Adverbia ponuntur cum casu Nominativo?

R. Ista duo Adverbia en, ecce, ponuntur cum casu Nominativo; quæ ipsa ponuntur etiam cum Accusativo, vg. ecce homo, vel ecce hominem, en ille parricida, vel en illum parricidam.

Quæ Adverbia ponuntur cum Genitivo?

R. 1mo: Satis, parum, affatim, abunde, paululum, instar, eo, huc, & ergo pro causa, ponuntur cum casu Genitivo, vg. Tui amoris ergo, eo loci veni. Parum annorum, sed satis prudentiæ.

2do. Ista Adverbia: ubi, ubinam, ubique, ubicunque, ubivis, quovis, quocunque, nusquam,

quam, ponuntur cum istis Genitivis. Terra-
rum, Gentium, Locorum.

Ratio Ista duo: *Pridie* & *postridie* ponun-
tur etiam cum casu Genitivo v.g. Polonice
dicitur *nazajutrz potym, iak u mnie byles*
Latine: *Postridie eius diei, qua apud me eras.*
Dzien przedtym, iak u mnie byles. Pridie e-
ius diei, qua apud me eras, hoc mihi accidit
&c. Verum adverte, quod *pridie* nonas Ju-
nii, *postridie* Kalendas Julii dicitur, quia sub
intelligitur ista Præpositio ante, vel post.

Quæ Adverbia ponuntur cum Dativo casu?

R. Sola Adverbia provenientia a nomini-
bus Adiectivis Dativum casum regentibus,
cuiusmodi sunt: *Congruenter convenienter,*
consentaneæ, obviam & similia, v.g. *hoc opus*
factum est legi Divinæ congruenter, & re-
ctæ rationi convenienter.

Quæ Adverbia ponuntur cum Casu Accu-
sativo, vel loco Accusativi cum alio?

R. 1mo. Cum Accusativo ponuntur Adver-
bia *prope, propius* & *proxime*: quanquam *pro-*
pius etiam ponitur cum Ablativo cum Præpo-
sitione, a v. ab v.g. *Exercitus proxime*
urbem, Luna volvitur propius a terra.

2do. Adverbium *abhic* ponitur cum casu
Accusativo, vel Ablativo: v.g. *Abhinc trien-*
num, vel triennio quam apud te fui.

Adverbia illa quæ proveniunt a nomini-
bus Comparativis cum quo casu ponuntur?

R. Adverbia provenientia a nominibus Ad-
iectivis Comparativis & Superlativis eodem
Casus requirunt, quos & nomina Adiectiva,
a quibus proficiscuntur, v.g. *Cultius* & *ex-*
peditus cæteris loquitur; quia etiam dicitur
cultior & expeditior cæteris in loquendo &c.

Quæ

Quæ Adverbia ponuntur cum positivis?

R. Adverbia *Parum, multum, satis, admodum, apprime, cumprimis, imprimis, perquam, vehementer* & his similia, vg. *Budynek dość obszerny, ale nie gruntowny. Aedes admodum ampla, sed parum firma Dom naydawnieyszy i nayzacnieyszy, Domus vetustissima & nobilissima, v. domus multum vetusta & apprime nobilis.*

Quæ Adverbia ponuntur cum Comparativis?

R. Cum Comparativis nominibus ponuntur Adverbia maxime desinentia in *o*, ut *tanto, quo, eo* &c. *quo quisque modestior, eo gravior.*

Quæ cum Superlativis, vel etiam aliis?

R. *Multo, longe, facile, tam, quam*, ponuntur cum Superlativis nominibus, non raro tamen & cum Positivis v. Comparativis vg. *Orator multo celeberrimus, Philosophus longe sapientissimus, Ducum facile summus.*

Quæ Adverbia ponuntur cum modo Indicativo, aut Coniunctivo?

R. Cum modo Indicativo, vel etiam Coniunctivo ponuntur Adverbia, quæ sequuntur: *ubi, cum simul, ac simul, atque, quemadmodum, utcumque, sicut, antequam, priusquam* &c. vg. *Simul atque audiero aliquid novi, vel simul atque audivero aliquid novi, scribam tibi.*

Quæ adverbia ponuntur, cum Modo Optativo?

R. Solum Adverbium optandi *utinam*, ponitur cum modo Optativo vg. *Utinam homines novissima præviderent.*

Quid observandum est circa Adverbia Interrogativa ubi, quo, unde & qua?

R. Ob.

R. Observandum est, quod ad Adverbia interrogandi *ubi?* *gdzie?* Respondentes uti debent Adverbiis istis: *hic, isthic, illic, ibidem, &c.* Ad Adverbium interrogativum *quo do- kąd?* Adverbiis uti debent *huc, isthuc, il- luc, eo, eodem, illo, alio, &c.* Quare vitio- se respondere solent incipientes, dum inter- rogati *quo vadis?* respondent *hic* v. *ibi, cum* dicendum sit: *illuc, v eo &c.* Ad Adverbium, interrogat: *unde?* Adverbiis *hinc, isthinc, illinc, inde, undique &c.* Ad *qua?* Adverbiis *hac, isthac, illac, aliqua, qualibet, quacum- que, Ad quorsum?* Adverbiis *horsam, sur- sum, deorsum, &c.* utendum est.

§. II.

De Constructione Interiectionis.

Cum quibus casibus ponuntur Interiectiones?

R. Omnes Interiectiones generaliter ponun- tur cum casu Vocativo, vg. *Apage scelestes! euge serve bone! &c.*

2do: Interiectiones *ah* & *heu!* Vocativo & Accusativo coniunguntur, vg. *Ah ego miser! v. ah me miserum! heu perditte! &c.*

3tio Interiectio! v. Nominativum, v. Accusativum, v. Vocativum, post se exigit, vg. *O homo perditte! v. o hominem perditum!*

4to. *Væ* regit Dativum: vg. *Væ misero!*

5to. Interiectio *Proh* Accusativum, v. Vo- cativum post se vult habere vg. *Proh Superi! vel Proh Deum! hominumque fidem! &c.*

§. III.

De Constructione Coniunctionis.

Cum quibus modis ponuntur Coniunctio- nes?

M

R.

R. Partim cum Indicativo, partim cum Coniunctivo.

Quæ Coniunctiones ponuntur cum solo modo Indicativo?

R. Unica Coniunctio causalis quia, ponitur cum modo Indicativo solo: vg. *Non est sitiendus sanguis, quia dixit DEUS; non occides.*

Quæ Coniunctiones ponuntur cum modo Indicativo vel Coniunctivo?

Cum Indicativo, vel etiam cum Coniunctivo ponuntur Coniunctiones istæ: *quamquam, etsi, tametsi, quamvis, si etiamsi, antequam, priusquam, quod pro quia &c.* vg. *Etsi hoc non feci, chociaż tego nie uczyniłem; priusquam venero, wprzód nim przyjdę.*

Quæ cum solo Coniunctivo?

R. Ista Coniunctio *ut*, significans Polonice *żeby, aby, że* & coniunctio *ne*, Polonice *żeby nie* ponuntur cum solo Coniunctivo vg. *Non sum ita levis, ut hoc faciam, Adeo sum fortis animo, ut hæc minime pertimescam. Cura, ut valeas & vide nequid mali tibi eveniat; spero fore, ut sim apud te brevi; ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones &c.*



SECTIO TERTIA

DE CONSTRUCTIONE COMMUNI.

Quid notandum de Constructione Communi?

R. Nomina, quæ in lingua Polonica ponuntur

tur cum istis particulis: *za, przy, po, pod*, vg. *za Króla Stefana, pod Królem Zygmuntem, przy tobie Wodzu, po zmarłym Oycu, za pokoiu, za woyny &c.* eleganter in lingua Latina ponuntur in Ablativo casu sine Præpositione; ut *Rege Stephano, Rege Sigismundo, Te Duce, mortuo Patre, Pace, Bello, &c.*

zdo. Tempora Verborum in lingua Polonica desinentia *in szy*, vel posita cum Particula *gdy* vg. *straciwszy wolność, traci się wszystko* Gdym przechodził przez Miasto, dom gorzał: eleganter mutantur in Ablativum (ut vocant) absolute positum; ut *amissa libertate, amittuntur omnia. Transeunte me per Urbem domus arsit.*

Notandum: Quod quando in lingua Polonica sequitur in locutione pronomen Relativum *on, onę, onego, onemu, oney, ią, mnie, iey, iego, &* his similia, sive aperte hæc Pronomina ponantur, sive subintelligantur, tunc Ablativus absolute positus non habet locum, sed quod tempus desinebat in lingua Polonica *in szy*, vel ponebatur cum particula *gdy*, in lingua Latina debet mutari in eum Participii casum, in quo est pronomen, vg. *Przeczytawszy książkę, darowałem, vel Przeczytawszy książkę darowałem ią.* Ne dicas: *Lecto libro donavi illum, sed lectum librum donavi.* Gdym przechodził, zaszedł mi drogę przyjaciel. Ne dicas: *Transeunte me, obviavit mihi amicus, sed Transeunti mihi obviavit amicus.* Dopuściwszy się grzechu człowiek, żał żałuje. Ne dicas: *admisso peccato hominem illius pænitet; sed admissi peccati hominem pænitet;* Sic & in casu recto dicitur, *Przyszedszy do Kościoła, za-*

*stalem Kazanie, Veniens ad Templum, de-
prehendi Sermonem.*

GRAMMATICES

PARS QUARTA

De Prosodia, seu de quantitate Syllabarum.

§. I.

De Prosodia in universali.

Quid est Prosodia?

R. Est pars Grammatices, quæ docet quantitatem Syllabarum, quæ longius, quæ brevius sunt pronuntiandæ, cognoscere.

Quatuples sunt Consonantes, quod attinet ad Prosodiam?

R. *Duplices*: aliæ *Mutæ*, quibus in pronuntiatione postponitur vocalis, & sunt octo: *b, c, d, g, k, p, q, t*. Aliæ *semivocales*, quibus vocalis antepositur, sunt itidem octo: *f, l, m, n, r, s, x, ó*. Ex semivocalibus quatuor sunt *liquidæ*: *l, m, n, r*, quamvis *m, n*, raro liquecant. Literæ *duplices* sunt *x, & z*, litera *H*. in Prosodia nihil valet.

Quæ Vocales & quando fiunt Consonantes?

J & V. quando in una dictione præponuntur aliis Vocalibus, & unam cum illis efficiunt Syllabam, fiunt Consonantes, scilicet in Syllabis *ja, je, ji, jo, ju, va, ve, vi, vo, vu*, ut *Troia, Vulcanus*. Tamen Syllabæ istæ: *ja,*

je,

ie, ji, jo, ju, possunt dividi apud Poetas in principio Dictionum Græcarum, vel Hebraicarum in duas Syllabas, ut Jason J—ason. Julius, J—ulus.

Quomodo vocatur Syllaba ratione Quantitatis?

R. Syllaba ratione Quantitatis vocatur vel *Longa*, cuius signum est tale—vel *Brevis*, cuius signum est tale, *v.* vel *Communis*, quæ potest esse vel longa, vel brevis ad libitum cuiuscunque in carmine (nam extra carmen semper brevis est) cuius signum tale o.

Quot modis cognoscitur quantitas Syllabarum?

Duodecim modis; Vocali ante Vocalem, Diphthongo, Positione, Præterito, Supino, Derivatione, Compositione, Incremento, Terminatione, Figura, Autoritate, & Natura.

§. II.

De Prosodia in particulari. Et primo de Vocali ante Vocalem.

Vocalis ante Vocalem in Latinis dictionibus quanta est?

Vocalis ante Vocalem in Latinis dictionibus est brevis, *vg.* Puer, fuit, deliciæ.

Quæ excipiuntur ab ista regula?

Hæc: 1^{mo}: Genitivi prisce primæ declinationis in *ai*, *a* ante *i* habent longum; *vg.* Aulai, aquai, pro aulæ, aquæ.

2^{do}: Vocativi secundæ Declinationis habentes Vocalem ante Vocalem in Nominibus propriis producant penultimam Vocalem ante Vocalem *vg.* Cai Pompei.

3^{tio}: Genitivi ac Dativi quintæ declinationis, *E* ante *I*. producant, *vg.* Diei, præter Rei, Spei, Fidei.

4^{to}:

4to. *Fio* cum compositis quando in aliquo illius tempore non reperitur litera *r* *Fi*. Syllabam ante Vocalem habet longam; nam si in aliquo tempore litera *r*. reperitur, *fi* Syllaba ante vocalem est brevis. 5to Genitivi desinentes in *ius*, *i*, ante *us*, habent longum; ut *illius*, *ipsius* &c. sed tantum extra carmen; nam in carmine *i*, Vocalis ante *us*, est communis; Præter Genitivum *alius*, qui semper longam, et *alterius*, qui semper brevem habent penultimam Syllabam.

6to. Interiectio *Eheu!* in prima Syllaba producitur. *Ohe* & *Jo* Vocalem ante Vocalem habent communem. *O!* Exclamandi particula ante vocalem sequentis dictionis est communis. *Dius*, *dia*, *dium* producitur.

Vocalis ante Vocalem in Græcis Dictionibus, quanta est?

R. Vocalis ante Vocalem in quibusdam Græcis dictionibus longa est; ut *âér*. *Democratia*, *Thalia*, *Darius*, &c. In quibusdam brevis. *Symphonia*. In quibusdam communis; ut *Chorea*, *Platea*, quæ in carmine penultimam variant.

§. III.

De Diphtongo.

Diphtongus tam in Græcis, quam Latinis dictionibus quanta est?

R. Est longa. vg. *Joneas*, *Pæna*. Excipiuntur *Mæotis* & Præpositio *Præ*, quæ in dictionibus compositis, posita ante Vocalem corripitur, vg. *Præeo*, *præuro*.

§. IV.

De Positione.

Quotuplex est Positio?

Du-

R. Duplex: *Firma & Liquida.*

Quid est Firma Positio?

R. Quæ facit Vocalem firmiter; & perpetuo longam.

Quando agnoscitur Vocalis esse longa Positione firma?

R. Cum *vel* post illam ponuntur duæ tresve Consonantes vg. *Terra, Refringo, vel* ponitur una Consonans duplex vg. *Gaza, Araxes, vel* ponitur j. Litera facta Consonans, vg. *Troja, Major.* Præter *Bijugus, Quadrijugus, jurejurando,* quæ vocalem i. vel e ante i Consonantem corripunt; *vel* denique cum una incipit a Consonante, prima illa dictio in Carmine, habet ultimam Syllabam longam positione firma vg. *Dat: census honores.*

Quid est Liquida Positio?

R. Quæ facit vocalem in Carmine communem; extra carmen brevem vg. *Tenebræ; in Carmine Syllaba ne vel corripitur, vel producitur; extra carmen vero semper corripitur.*

Quot sunt Conditiones ad Positionem Liquidam?

Tres: 1^a Ut Vocalis in Primitivo seu a natura sit brevis. 2^a Ut post Vocalem ponatur Muta & Liquida, & quidem prius Muta, quam Liquida. 3^{ta} Ut tam muta, quam liquida in syllabisando coniungantur cum sequente Vocali. vg. Volucris, Patris Syllaba lu & pa sunt communes; nam in Primitivo Pater Volucer, pa & lu Syllabæ breves. Matris autem, Fratris Syllabæ ma & fra sunt semper longæ; nam Mater, Frater, Primitiva ma, fra habent Natura longas Syllabas.

De Præterito.

Præ

Præterita dissyllaba quanta sunt?

R. Habent primam Syllabam longam, *vg. vidi, lavi, sedi* Excipiuntur hæc: *steti, dedi, scidi, tuli, bibi fidi, a findo* quæ primam Syllabam habent brevem.

Præterita trissyllaba quanta sunt?

R. Primam Syllabam habent talem, qualis est prima Præsentis Indicativi. Excipiuntur *genui, posui potui* quæ primam habent brevem: secundam Syllabam non impeditam vocali ante vocalem habent longam *vg. Amavi, petivi. cognovi.*

Præterita geminantia Syllabam quanta sunt?

R. Et primam Syllabam & secundam (nisi obstat positio firma) habent brevem, *vg. Ceeini, tetigi. cecidi a cado* Excipitur *Cecidi a cædo*, quod primam Syllabam brevem, secundam longam habet.

§. VI.

De Supino.

Supina dissyllaba quanta sunt?

R. Habent primam Syllabam longam, *vg. Visum, Notum Citum a cieo* datum statum, *litum, quitum, ratum rutum, satum, situm.* quæ habent primam brevem. Item *Futurus, a rum* a veteri supino verbi *sum* derivatum, Syllabam *fu* habet brevem. In Supino *Statum*, prima Syllaba est communis.

Supina trissyllaba simplicium verborum quanta sunt?

R. In prima Syllaba sequuntur præsens Indicativi *vg. amatum*; Proeter solutum positum genitum quæ primam Syllabam habent brevem, etiamsi eandem in præsentis Indicativi

vi producant; penultimam vero Syllabam supina desinentia in *atum, etum utum*, habent longam, *vg. Amatatum, completum, argutum* Supina provenientia a præteritis in *ivi* eandem habent longam, *vg. Petittum auditum* quod si ab aliis præteritis quibuscunque proveniant, habent brevem, *vg. Jagnittum, condittum a condo, monittum.*

§. VII.

De Derivatione

Qualem habent quantitatem Derivata?

R. Hanc eandem in omnibus, quam & eorum Primitiva, *Canebam, canam a cano: item legerim, legisse, a legi præterito. Daturus, a supino datum, Avitus ab avus*

2. Quæ derivativa longa sunt, licet a Primitivis brevibus oriantur?

R. Hæc Bubulcus, a *bubus* Denus a *Decem*, Dolium a *dolando*, Fomes & fomentum a *fovere*, Humanus & humor ab *humus* Jugerum, Jugis, a *iugum*.

Jumentum a *juvo*,

Lex legis a *lego*,

Mobilis a *moveo*,

Nonus a *Novem*,

Rex Regis Regula, a *rego*, Secius a *secus*,

Sedes a *sedeo*.

Laterna a *Lateo*

Macero a *Macer*,

Momentum a *monéo*,

Penuria a *penus*.

Tegula a *tego*,

Vox vocis, vocola, vocalis a *voco*,

Quæ Derivativa brevissima sunt.

licet a Primitivis longis oriantur?

R. Hæc Arena & arista ab *areo*, Dicacitas a *dico*.

Disertus a *dissero*.

Mamilla a *mamma*,

Lucerna a *luceo*,

Nato a *nas nare*,

Odium

Odium ab odi, Offella ab offa,
 Ovum ab ovis (*saga*)
 Frigor, Fragilis Fragorus a frango Sagax a
 Sigillum a signum, Sopor a sopio.
 Tignum a tignum, Vaduma vado vadis

§. VIII.

De Compositione.

Qualem habent quantitatem Composita?

R. Eandem, quam & simplicia *vg.* Perlego, Ebibi, Oblitum ab Oblino habent penultimam brevem, ut simplicia: Legi, Bibi, Litum habent eandem syllabam brevem.

Mutatis Dyphthongo, aut Vocali dictionis simplicis, utrum simul mutatur & quantitas in Compositis?

R. Minime, sed eadem omnino quantitas manet, ut Concido, Excido Occido, penultima brevis a cado: Concido Excido, Occido penultima longa a Cædo. Allido, a lædo. Obedio, ab audio.

Quæ Composita brevia sunt, licet a simplicibus longis oriantur?

R. Hæc Deiero, peiero a iuro, Pronubus, ba, bum. Innubus, ba, bum a Nubo; Connubium secundam habet communem. Fatidicus maledicus, Causidicus etc. a Dico is, Nihilum ex ni et hilum, Semisopitus a sopitus, agnitum conditum a condo.

Quæ Composita longa sunt, licet a simplicibus brevibus oriantur?

R. Comitium a supino itum, Impegi, Compegi, a Pepigi.

Præpositiones in Compositis dictionibus quantæ sunt.

Præpositiones *A, e, de, di, se*, longæ sunt,
 vg.

vg. *Amoveo, Educo, Dimoveo, Separo*. Ex-
cipiuntur *Aperio, Dirimo, Disertus*, in qui-
bus prima Syllaba corripitur, Præpositiones:
ab, ad, ante, circum, in, ob, per, re, sub,
nisi obstet positio firma, breves sunt, vg.
Abeo, Adimo, antefero. Nota Refert Imper-
sonale ex Ablativo *re* compositum, primam
producit. vg. *Produco, Proficio*; in Græcis
brevis est vg. *Propheta, Prologus*.

*In quibus dictionibus Compositis Latinis
Præpositio pro est brevis.*

R. In his *Protervus, Procella, Procumbo,
Pronepos, Proneptis, Profecto, Proficiscor,
Profectus, Profugus, Profundus, Propero,
Propinquus, Profiteor, Propago*, idem ac ge-
nus, (nam cum *vitem* significat, *Pro* pro-
ducitur) & alia ab illis derivata. Hæc vero
profundo, propello, propino, propago ver-
bum, primam habent communem.

*Quid præterea in Compositis vocibus est
observandum?*

R. Observandum est, quod voces aliæ in
Compositis vocantur *non Corruptæ*, quæ nul-
lam literam vocum simplicium mutant; sic ex
bene et facio componitur *benefacio*. *Corrup-
tæ* autem in Compositis voces vocantur, quæ
Literam aliquam, v Syllabam aliter mutant, vel
abiciunt in dictione Composita vg. ex vo-
cibus *agrum, et colens* fit dictio composita
corrupta, agricola.

*In dictionibus compositis pars non cor-
rupta quanta est?*

R. Pars prior & posterior utraque *non cor-
rupta* talis est, qualis fuit, in vocibus sim-
plicibus vg. *Quare compositum ex qua & re
utraque longa.*

In dictionibus Compositis pars Corrupta quanta?

R. Si prior Pars corrupta desinit in A, est longa *vg. Trano, trado, traduco*, Si in E. est brevis *vg. Nefas, Liquefacio*. Excipiuntur quæ longa sunt. *Nequam, nequitia, veneficus, a, um*, Si in I. desinat itidem brevis est *vg. Omnipotens, causidicus*. Excipiuntur hæc, quæ longa sunt: *Ibidem ubique, ubilibet, ubivis, Idem*, gen: masc: *Bigæ, quadriga, sexigæ, siquis, scilicet Tibicen, Nimirum, Binus &c. Tantidem. Quivis &c.* Meridies et alia composita ex *dies*. Si prior Pars corrupta desinit in O. in aliis vocibus est brevis. *vg. quandoquidem*. In aliis est longa, ut *Græco-Latinus, Alioquin etc.*

§. IX.

De Incremento.

Quid est Incrementum?

R. Est augmentum unius, vel plurium syllabarum in nominibus supra Nominativum casum, in Verbis supra secundam Personam Modi Indicativi, ut *sermo onis, doces docebam*.

Possunt ne plura Incrementa dari in una voce?

R. Possunt duo, tria, v. quatuor, *vg. Iter itineris, amas amaveramus. Audis, audiebamini*. Ubi notandum, quod prima syllaba (nisi Nominativus, aut secunda persona unius sint syllabæ) et ultima nunquam apud Póetas vocantur incrementa.

De Incremento casuum.

Daturne in omnibus quinque Declinationibus singulare Incrementum casuum?

R. Non datur in prima et quarta Declinatione. In secunda Declinatione incrementum breve est, ut *Vir iri, satur uri. miser eri, lacer eri* Excipiuntur *Iber* et compositum *Celtiber*, quæ habent incrementum longum. In quinta Declinatione Incrementum in *E.* longum, vg. *Dies, diei.*

SINGULARIA.

Tertiæ Declinationis.

Incrementi in A sunt longa, vg. Pax acis-Audax acis.

EXCEPTIONES.

Excip; Imo Masculina in *Al*, et *Ar*, et quævis alia in duas Consonantes exeuntia Incrementum habent breve, vg. *Sal salis, Cæsar aris, Arabs Arabis*, 2do. *Par* cum compositis Item *Lar, iubar, Hepar, Nectar, Baccar, Mas, anas, vas adis*, incrementum corripunt. 3tio. Græca in *A. vel Ax*, in Nominativo finita Incrementum breve habent. vg. *Pœma atis, Pallas adis, Corax acis.*

Præter *Ajax, Thrax, Thorax, Limax, Phæax, Hierax*. quæ habent Incrementum longum.

E. Brevia vg. *Grex egis, Funus eris.*

Excip: 4mo. Incrementum longum habent nomina, quorum Genitivus exit in *Elis* et *Enis* vg. *Michael elis, Siren enis. Attagen*

tamen *attagenis*, breve Incrementum habet. 2do Græca in *Er*, vel *Es* in Nominativo finita, producant Incrementum vg. *Character eris-Tapes-etis*. Præter *Aer*, *æther* 3tio *Ver*, *seps*, *plebs*, *merces*, *quies*, *Hæres*, *locuples*, *Rex*, *Lex*, *Halex*, *vervex*. Incrementum producant.

1. & Y. Brevia vg. *Nix ivis*, *Chalybs ybis*.

Excip: 1mo. Adiectiva desinentia in *Ix* & Verbalia in *Trix*, Incrementum producant vg. *Felix, icis, victrix icis*, sed *natrix natrix*, corripitur, 2do. *Lis, Dis, Samnis, Nesus, Glis, Gryphs, bombyx, cicatrix, perdix, radix, corrix, coccyx, lodix; phænix, spadix, cervix, mastix, iunix, Ceyx*, Incrementum longum habent. Præter *Bebrix, David*, quæ variantur. 3tio Græca, quorum Genitivus exit in *inis*, vel *ynis* Incrementum producant vg. *Delphin inis, Gortyn ynis*.

O. Longa vg. *Sermo onis, Sol olis*.

Excip: 1mo. Corripiunt Incrementum Græca habentia Genitivum in *Onis* scriptum per *Omicron*. vg. *Jason onis*. Nam quæ illum, habent scriptum per *Omega*, producantur vg. *Simon onis*. Præter *Ægon* & *Oryon*, quæ variantur.

2do. Latina Substantiva Neutra, dummodo non monosyllaba, et Græca cuiusvis generis habentia Genitivum in *Oris*, corripiuntur, vg. *Tempus oris, Nestor oris*.

3tio. *Cappadox, Allobrox, præcox*. Item composita ex *pus podis*, vg. *Tripus odis*. Item desinentia in *obs*, vel *ops* Incrementum breve habent vg. *Scrobs obis* *Æthiops opis*: præter *Cyclops, Cecrops, hydrops*.

4to. *Ista Bos, compos, impos, arbor, memor*

mor, bicorpor; tricorpor, lepus animal, Incrementum suum corripunt; Saxonis Teutonius et similia corripuntur; præter Burgundionis.

Incrementa in U. Brevia v.g. Dux acis, Furfur uris.

Exci. 1mo. Nomina finita in us, habentia Genitivum in Utis. vel Uris, vel Udis Incrementum longum habent v.g. Virtus utis, Tellus uris, Palus udis. Præter Pecus, udis, Ligus uris, Intercus utis. 2do Ist: Frux ugis, Lux, Pollux, Fur et ex eo compositum Trifur, Incrementum suum produunt.

Pluralia omnium Declinationum

Incrementa in A, E, O, sunt longa v.g. Dabus, Rerum, Vobis.

1. U. Brevia v.g. Tribubus. Quercubus.

Excip: Bobus, id est Bubus producit primam syllabam.

De Incremento Temporum.

Quomodo cognoscuntur Incrementa in Verbis?

R. In Verbis Activis et Neutris quot numero reperiuntur Syllabæ supra secundam Personam Præsentis Modi Indicativi, tot numero sunt Incrementa, v.g. Studes studeremus. In Tempore Studeremus de, re, mediæ syllabæ sunt duo Incrementa. In verbis Passivis supra eandem Personam Modi Indicativi Incrementa numerantur, v.g. Ponis ponebimini habet tria Incrementa, ne, ba, mi, In Com-

Communibus & Deponentibus Verbis debet fisci secunda Persona Modi Indicativi, quasi verbi activi *vg. Horto, hortas, hortat. Reo, res, ret* Quare numerus Incrementorum facile colligetur ex hac ficta secunda Persona Præsentis indicativi, *vg. Rebamini, hortabamini*, ubi sunt tria Incrementa *supra hortas, et res.*

Temporum omnium Coniugationum.

Incrementa in A sunt longa *vg. Amamus, Amarem?*

Excip: Verbum *Do* cum compositis *venundo*, etc. Syllabam *da* Incrementum primum corripit. Ubi non sunt confundenda composita ad *undo* *vg. Inundo &c.* quæ Incrementum *A.* juxta Regulam generalem producant.

Incrementa in E. longa *vg. Flebam, rebar, reris.*

Excip: *amo.* Incrementum *E.* ante Syllabas *ram, Rim, Ro* in omnibus Verbis corripitur, *vg. Eram. Fuera, ero.*

2do. Incrementum primum ante *R.* in Tempore Præsentis et Imperfecto cuiusque modi Verbum tertiæ Coniugationis, omnis generis corripitur *vg. Legerem, Legeres, legere, Satagere, Adipisceris.* Nam secundum Incrementum *E.* in Personis secundis imperfecti Temporis Modi Optativi et Coniunctivi desinentibus in *Reris*, vel *rere* producit, *vg. Legeris, Adipiscerere.* *3tio E.* in Futuro Indicativi modi Primæ et secundæ Coniugationis corripitur, *vg. Amaberis, vel bere, doceberis, vel bere. Velim velis &c.* Incrementum breve habet. *Nota.* Quod apud Po-

Póetas ante *runt* syllaba interdum corripitur, *vg.* steterunt.

I. Brevis *vg.* *Legimus, Petimus.*

Excip: amo. Incrementum I. producit *sum* & *volo* cum compositis, *vg.* *Simus, adsimus, malimus.* Præter Indicativi Perfectum, ubi Incrementum I. breve est, *vg.* *Fuimus, voluimus.*

2do. Incrementum primum I. omnia verba quartæ Coniugationis producant, *vg.* *Audimus* imus. Pæter primam personam pluralem Perfecti Indicativi modi desinentem in *imus* quartæ Coniugationis, ubi I. corripitur, *vg.* *Venimus, reperimus,* ad differentiationem eiusdem Personæ Præsentis Indicativi, ubi I. producit *vg.* *reperimus.* Nota, in *rimus*, Modi Coniunctivi temporibus *ri* syllabam aliquando produci.

Incrementa O Longa, vg. *Facitote, Audiotote.*

EXCEPTIONES.

In Volam, voles, volet¹, volemus etc. a Verbo *Volo vis.* O corripitur.

U. Brevis *vg.* *Possumus, Volumus?*

Excip: Futura Participii in *Urus, ura, urum*, Incrementum U. producant: *Futurus, Docturus.*

§. V.

De Terminatione.

Quomodo cognoscitur quantitas ultimæ syllabæ?

Vel ex Diphtongo vg. *Musæ, vigiliæ*, vel ex Regulis sequentibus.

Excip: amo. Ultimam brevem habent omnes Casus desinentes in *A.* vg. *via templi*. Præter Ablativos, vg. *hac via*, et Vocativos Græcos Nominum masculinorum primæ et tertiæ declinationis, in quibus ultima *A.* est longa, vg. *o Ænea! o Palla!*

2do: *Eia, ita, postea, quia* ultimam habent brevem.

Desinentia in E. Brevia vg. *Lege, popule, nempe.*

EXCEPTIONES

Excip: amo: Producantur omnes Casus in *E.* exentes primæ et quintæ Declinationis, vg. *Anchise. ode re, die*, cum compositis *quare, hodie etc.* 2do *valde, cete, tempe, ore.* Monosyllaba: *me, se, te, de, ne*, id est *non.* *E.* ultimum longum habent. En clitica tamen, *que, ne, ve, ce, te, pte*, per regulam generalem brevia sunt. 3tia Secundæ Personæ numeri singularis modi Indicativi verborum secundæ Coniugationis ultimum *e* habent longum, vg. *Doce, move.* Communia sunt *vale, cave.* 4to Adverbia in *E.* ab Adiectivis secundæ tantum Declinationis orta, vg. *Pulchre, docte e* ultimum longum habent. Præter *Bene, male, mage*, id est *magis*, quæ *e* habent breve *Inferne, superne* ultimam habent communem.

I. Longa vg. *Classi, veni, illi.*

Excip: amo. Græca desinentia in *i*, vel *Y* ultimum *I.* habent breve vg. *Moli Palladi,*
2do

2do. *Mihi, tibi, sibi, et cui* dissyllabum; *nisi quasi, ubi, cum* Compositis, ut *alibi &c.* Ultimam habent communem; sed *nisi & quasi* frequentius corripuntur.

O. Communis vg. *Ego, sero* adver: *duo, vero, Coniunctio.*

Excip: imo. Omnia Monosyllaba desinentia in *O* producant ultimam, vg. *sto, do, 2do.* Omnes Dativi et Ablativi in *O.* habent longum *O.* vg. *Templo isto. 3tio;* Græca per *O-mega* scripta habent longum *O.* vg. *Clio, Echo. 4to.* Ergo pro causa. Adverbia in *o* ex Nominibus et Pronominibus orta vg. *Falso, illo, eo* cum compositis; *adeo, ideo, itidem o,* longum habent; præter *Modo* cum compositis, et *illico, imo* etc. quæ ultimam habent brevem.

U. Longa vg. *cornu, reatu.*

B. Brevia, vg. *Ab, sub.*

C. Longa vg. *Hac, huc, hic,* Adverbium.

Excip: imo. Brevem habent ultimam *Nec, donec, et Peregrina* in *Ec:* vg. *Melchisedec, Abimelec. 2do* fac et *hic* pronom. ultimam communem habent.

D. Brevia, vg. *quid, ad.*

L. Brevia, vg. *Annibal, semel.*

Excip: Longa sunt sal sol, nil & Hebrææ in *El:* vg. *Michaél, Gabriel.*

M. Brevia in compositis. vg. *Circum ago.*

N. Longa vg. *En, non, sin, Delphin.*

Excip: imo. Brevem habent ultimam Nomina in *En* finita, habentia Genitivum in *inis* cum Incremento brevi, vg. *Carmen inis, flumen inis. 2do.* Brevem habent ultimam Græca Neutra in *On* secundæ Declinationis apud Latinos vg. *Pelion, Ilium. 3tio* Accusativi Græci in *N.* desinentes a No-

minativis ultimam brevem habentibus orti, similiter ultimam brevem habent *vg. Eginan, ibin 4to. An forsan, forsitan, in cum compositis dein proin; tamen, attamen, viden, audin, egon, & similia, in e videsne, egone, ultimum n habent breve.*

R. Brevia, vg. Vir, semper, frater.

Excip: 1mo: Producent in fine; cur, fur, trifur, par cum composit: lar, nar, ver, far, lber. 2do. Ultimam longam habent Græca desinentia in er habentia Genitivum in eris ut: Aer, aeris, æther ris &c. 3tio. Cor ultimam habet communem.

As Longa vg. Atlas, fas, ætas, alias.

Excip: 1mo: Brevem habent ultimam Nominativi in As, quorum Genitivus exit in adis. vg. Pallas lampas, 2do. Accusativi Plurales in As, tertiæ Declinationis ultimam brevem habent. vg. Heroas, Troas.

Es Longa vg. Anchises, vides, octies.

Excip: 1mo. Brevem habent ultimam Nomina in Es, quæ Incrementum habent in Genitivo breve, vg. Miles, dives. Præter Aries, abies, paries, Ceres, pes, cum compositis; ut sonipes etc. quæ licet Incrementum breve habent, tamen ultimam syllabam habent longam. 2do: Græca Neutra Numeri Singularis vg. Cacoethes, Hippomanes etc. Item Nominativi et vocativi Numeri pluralis Græcorum Nominum Es habent, breve, vg. Heroes, Arcades.

4to. Præpositio Penes, et Es secunda Persona verbi sum cum compositis, ades, prodes, potes ultimam brevem habent.

Is et Ys brevia vg. Apis, inquis, Chelys.

Excip: 1mo. Longam habent ultimam omnes

omnes Casus Plurales desinentes in *Is* vg. *Viris nobis*. 2do. Nominativi in *Is* Incrementum longum habentes, vg. *Lis*, *dis Samnis*, *Simois* 3tio. personæ secundæ Numeri singularis Præsentis Indicativi quartæ Coniugationis, ultimam longam habent vg. *Is*, *audis*. 4to. Verba: *Velis*, *nolis*, *malis*, *vis* Nomen et Verbum cum compositis *quivis*, *etosis* cum compositis; ut *adsis*, *possis*, etc. Item ista *Bis* cum *primis*, *imprimis*, *foris*, *deforis*, *aforis*, *gratis*, ultimam longam habent.

Os Longa vg. *Minos*, *os oris*.

Excip: imo Brevem habent ultimam *Compos*, *impos*, *os ossis*, *exos exossis*.

2do. Græca Neutra. vg. *Chaos*, *melos*, et alia Græca in *Os* finita, quæ ad secundam Latinorum Declinationem spectant, *os* ultimum breve habent vg. *Tyros*, *isthmus*. 3tio. Omnes Genitivi Græci in *Os*, a quibuscunque Nominativis proveniunt, ultimam brevem habent, vg. *Pallados Tethyos*.

Us Brevia, vg. *Amicus*, *secus*, *vivimus*.

Excip: imo. Longam habent ultimam Monosyllaba vg. *Mus*, *thus*, *grus*. 2do. Nomina in *us* finita Incrementum longam habentia, similiter ultimam longam habent, vg. *Virtus*, *Tellus*. 3tio. Quartæ Declinationis Genitivi Singulares. Item Nominativi et Vocativi Plurales *us* longum habent vg. *Sensus*, *fructus*, 4to. Genitivi Græci in *us*, tertiæ Declinationis, a fæminis in *o*, vg. *Dido* *Didus*, *us* longam habent. 5to, Græca Genitivum in *Untis* habentia, vg. *Opus Amathus*. Item contracta ex *Oos*, vg. *Panthus*. Item *Tripus*, *Melampus*. Item Sanctissimum Salvatoris no-

stri Nomen *JESUS*, ultimam Syllabam longam habet.

§. XI.

DE FIGURA

Quid est Figura?

R. Quæ addit, vel adimit, vel mutat litteram, vel syllabam.

Quæ Figuræ observantur in Poetis?

R. *Sineresis*, quæ duas vocales contrahit in unam; ut cui pro cui. Di pro Dii. *Diaeresis*; quæ Syllabam in duas dividit ut Syllæ pro Sylvæ. *Elisio*, cum M. Consonans ante vocalem in duabus dictionibus eliditur; ut *Subdidit Oceanum Imperio et maria omnia sceptris*. *Interiectio*. ah! hei heu ante vocales non eliduntur. *Ectasis*, cum Syllaba brevis producitur, præsertim in Compositis ex præpositione *re* Consonantem duplicando; ut *Religio, rettulit*. *Syncope* cum Syllaba e medio dictionis aufertur, ut *periculum* pro *periculum*, *Divum* pro *Divorum*. *Apocope* cum Litera in fine dictionis aufertur, ut *peculi*, *ingeni*, pro *peculii*, *ingenii*, *Tmesis* cum in Compositis quibusdam ordo Syllabarum mutatur vg. *Pereat qui tibi cumque nocet*, pro: quicumque tibi nocet. *Prothesis*, ut: *gnatus* pro *natus*. *Aphæresis* ut: *temnit*, pro *contemnit* *Apenthesis* ut: *Nauta* pro *Nauta*, *Mavors* pro *Mars* *Paragoge* ut: *dicier*, *laudarier* pro *dici*, *laudari*. *Antithesis*, ut: *olli* pro *illi*.

§. XII

De Authoritate et Natura.

Quid est Authoritas, quæ potest in dictione facere syllabam ex brevi longam & ex longa brevem?

R. Est alicuius *Classici* Authoris exemplum, *vg.* In dictione *Batavus*: poteris penultimam corripere et producere; pro utroque enim stant Authores *Classici*: *Vangiones*, *Batavique truces*, quos ære recurvo. *Lucan* lib: 1 *Hic petit Euphratem juvenis, dirique Batavi.* *Juven.* Sat: 8.

Quid est natura, qua agnoscitur quantitas Syllabarum?

R. Est ille consensus omnium Poëtarum, qui omnes alias Syllabas voluerunt perpetuo esse breves, alias perpetuo longas *vg.* *Dominus*, do Syllaba natura brevis est. *Nurus* nu Syllaba longa est; & sic de aliis innumeris. *Notandum*, quod nomina *Peregrina* sunt communia; ut *Varsavia*, Syllaba sa potest esse vel brevis, vel longa in Carmine.

COROLLARIUM

De Patronymicis, Pedibus, Cæsuris et aliquibus Carminibus.

§. I.

De Patronymicis et Cæsuris.

Quid sunt Patronymica?

R. Sunt Substantiva a Nominibus propriis derivata, *vg.* *Dardanides* a *Dardanus*, *Romulides* a *Romulus*, *Pelides* a *Peleus*. Quæ nullo modo pro libitu excogitanda sunt; qualia sunt illa barbara, et minime *Latina Viennis*,
Au-

Austriades, Lechiades, Castellaniades Palatinides &c. Sed iis tantum utendum est, quorum quantitas ex iisdem cognoscitur.

Quid est pes Pœticus?

R. Est pars Versus ex duabus, tribus, vel pluribus syllabis constans.

Qui sunt Pedes Pœtici præcipui?

R. Isti.

Pedes Disyllabi 4. Pedes trisyllabi 8.	Spondeus	-- Lites.
	Pyrrichius	vv. Fuge.
	Choreus	- v. Vive.
	Iambus	vv- Deo.
	Molossus	- - - Virtutes.
	Trybrachus	vvv. Sequere.
	Dactilus	- - vv. Optima.
	Anapestus	vv - - Facias.
	Bachius	v - - Amicos.
	Antibachius	- - v. Defende.
	Creticus	- v - Sis bonis.
	Amphibrachus	v-v. Amicus.

Quid est Cæsura?

R. Est id, quod ultra pedem metricum ex una dictione remanet, vg. *Illa solet miseris gravior fortuna videri.* Ita scanditur; *Illa so (let mise) ris gravi (or for) tuna vi (deri,) Let, ris, or, etc.* Sunt Cæsurae, quæ Versum exornant.

§. II.

De Carminibus.

Quæ Carmina sunt usitatiora?

R. Hexametrum. Pentametrum, Horatianum, Saphicium, Iambicum Asolepiadeum, et Glyconicum Cætera usu discentur ex Poetis.

Qui-

Quibus Pedibus constant Hexameter & Pentameter ?

R. Istis ?

Hexa: -vv.	vv	-vv.	-vv.	-vv.	--
--	--	--	--	-vv.	-v.
Pentam: -vv	-vv.	.	-vv.	-vv.	-
-	--	-	-	-	-

At cui virtutis solidæ monimenta supersunt,

Is sua post etiam fata, superstes erit.

Quibus Pedibus & Versibus constat Horatianum Carmen ?

R. Istis ?

--	v-	-	-vv.	-vv.
--	v-	-	-vv.	-vv.
--	v-	--	v.	-
	-vv	-vv	-v.	--

Angustam Amici! pauperiem pati,
Robustus acri militia puer.

Condiscat, & Parthos feroces.

Vexet Eques metuendus hasta.

Quibus Pedibus & Versibus constat Carmen Saphicum ?

R. Istis ?

-v.	--	-vv.	-v.	--
-v.	--	-vv.	-v.	--
-v.	--	-vv.	-v.	--
			-vv	-v

Di probos mores docili Juventæ,
Di Senectuti placidæ quietem,

Ro-

*Romulæ Genti date remque prolemque,
Et decus omne!*

Quibus Pedibus constat Jambicum?

℞. Istis.

v.	v.	--	v.	--	v.
--	v.	--	v.	--	

*At o Deorum! quisquis in Cælo regis,
Terras & humanum genus*

Quibus Pedibus & Versibus constat Asclepiadeum & Glyconicum Carmen?

℞. Asclepiad: -- | -vv | -vv | -vv

Glycon: Istis: -- | -vv | -vv |

*Eheu! quantus equis, quantus ades Viris
Sudor, quanta moves fanera Dardanæ
Genti? jam galeam Pallas & ægida,
Currumque & rabiem parat.*

KROTKA NAUKA

O POZĄTKACH RACHUNKOW

Początki rachunkow są 1. Prosta Numeracya. 2. Addycya, 3. Subtrakcya, 4. Mnożynikacya, 5. Dywizya, 6. o składaney liczbie, 7. o łamaney liczbie, y o regule Trium.

§. I. NUMERACYA.

Liczba pisze się tak:

<i>Szkolna</i>	I.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
<i>Kościelna</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
							8.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.
15.	16.	17.	18.	19.	20.	20.
XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XXX.
40	50.	60.	100.	200.	300.	500.
XL	L	LX	C.	CC.	CCC.	D
M.						
Z tego będzie niech taka na przykład <i>Numeracya.</i>						

3,765,804,346.

W którym przykładzie figura. od końca zaczynając, połączona w pierwszym mieyscu *znaczy* pojedynczą liczbę, czyli jak jest w sobie.

W Drugim - - - Dziesiątki.

W Trzecim - Sta.

W Czwartym - Tysiące.

W Piątym Dziesiątki Tysiącow.

W Szóstym sta - Tysiącow.

W Siódmym - - - Miliony.

W Osmym Dziesiątki Milionow.

W Dziewiątym *znaczy* sta Milionow.

W Dziesiątym tysiące Milionow *Cc.*

Dla tego gdy dana będzie liczba od zrachowania, podziel ją *nauprzód* na części od prawey ręki poczynawszy tak, by każda zawierała trzy liczby. W pierwszej części będą *nauprzód* iedności, potym dziesiątki i seciny proste; w drugiej iedności, dziesiątki, seciny tysiącow; w trzeciej iedności dziesiątki seciny Milionow, i tak dalej. *Powtórę* nad każdą siódmą liczbą, licząc od prawey ręki, kładniy kreski, nad pierwszą siódmą iedną kreskę. nad drugą dwie, i tak dalej;

iedna kreska znaczyć będzie Miliony, dwie biliony &c. To gdy zachowasz, łatwo wyczytasz każdą liczbę; na przykład wyżej tu położoną tak, Trzy tysiące Bilionow, siedmset sześćdziesiąt pięć Milionow, ośmset cztery tysiące, trzysta czterdzieście sześć złotych.

§. II, ADDYCJA.

Addycja. Jest wielu liczb w iedno zebranie, naprzykład.

Zapłacił kto za sukno złt.	262:
Za Jedwab - - - - -	153.
Za płótno - - - - -	42.
Za czapkę - - - - -	10.

Wychodzi summa wydatku - 467.

Kiedy rachujesz, rachuy każdą z osobna Kolumnę od poiedynczey zaczynając liczby, i jeżeli w pierwszej Kolumnie liczba, to jest: w prawey uczyni więcej. niż iedną figurę, tedy pisz tę, która prawey przypada ręce. pod pierwszą kolumną, to jest: pod poiedynczemi liczbami, która zaś po lewey ręce jest, złączona ma bydź z następującą kolumną; tak i z inszemi postępuy sobie kolumnami, mówiąc na przykład. 2. a. 3 czynią 5. a 2. są 7 piszę tedy pod linią w prost pierwszej kolumny 7. i nic nie zostaje. Potym w drugiej kolumnie 1 i 4 są 5. i 5 są 10, a potym 6. czynią 16. piszę 6. a iedna zostaje. Naostatek 1 pozostała, a 1. są 2 i 2
czy-

czynią 4 piszę także 4. mam tedy sumnę z wielu zgromadzoną - - - - - 467.

Proba Addycyi niżej będzie po Subtrakcyi.

§. H I S U B T R A K C Y A.

*Subtrakcyą, jest mniejszey liczby od więk-
kszey odjęcie. Na przykład:*

Miał kto dochodu - - - 38,204 złotych

Expensu zaś - - - 9,163

Zostać się powinno - - - 29,041

Proba - - - 38,204

W tym przykładzie, iako i inszych, gdy odciągasz, odciągasz pojedyncze liczby od pojedynczych, dziesiątki od dziesiątkow, y tak daley; w tym odciąganiu, ieżeli dolna liczba przewyższać będzie górną, od górney pożycz jednego od liczby pobliskiey, w czym *obserwuy*, że kiedy pożyczasz 1. od liczby pobliskiey w górney rydze, czyli linii na przykład 3. to 3 od którego pożyczyles 1. zmniejsza się, i staje się 2- lecz lepiej to wydać się z praktyki.

Nayprzód 3. od 4. zostaje *iedno*, pisze tedy 1. pod linią. *Mówię Powtórę:* 6. od 0. albo nulli niemogę odjąć, pożyczam od pobliskiey 2. *iedno*, 1. toż przydaię do tey nulli; czyli cyfry, i staje się 10. tedy mówię 6. od 10. zostaię 4. które piszę pod linią. *Potrzenie.* ponieważ od liczby 2. iuż pożyczylem *iedno*. toć iuż nie zostało się z liczby 2. tylko 1. a przeto mówię 1. od 1. nic, kładę tedy nullę pod linią. *Potym* 9. od 8. kiedy nie mogę odjąć, pożyczam od następuiącey liczby 3. *jedno*, które łączę z 8 i czyni mi się 18. dla czego mówię znowu 9. od 18. zostaje 9. i
pi-

piszę 9 pod linią: Naostatek gdy od 2. nie ma co odciągać, przenoszę też same 2. niżej, wyidzie mi też reszta wyzey położona 29 041

Proba czynii się przez Addycyą Expen-	
su	9, 163
z resztą	26, 041

Zeby wyszedł dochód, czyli percept 38,204.

Podobnym sposobem Addycyi próbę uczynisz przez Subtrakcyą, tak postępując w wyższym przykładzie przy Addycyi położonym; opuściwszy iedną linią na przykład pierwszą 262, znies następujące trzy linie, czyli liczby dane w iedną sumnę, ta będzie 205 którą odciągnij od summy 467. generalney, iako tu widzisz, "za resztę powinna - - - 205.

wyniść liczba opuszczona, ieżeliś bez 262. omyłki znosił liczby dane. Lecz tey próby na ten czas używać należy, gdy nie wiele iest linii danych do zniesienia, bo gdyby wiele ich było, iako się zdarza w registrach wielkich, na ten czas lepieybyś próbę uczynił, powtórnie zbierając w iedną sumnę też same liczby dane, lecz przeciwnym sposobem, to iest: ieśliś wprzód zbierał w iedną sumnę liczby, zaczynając z dołu, a postępując w górę; powtórnie zacznij zbierać też same liczby z góry na dół postępując. Jesli tym sposobem znaydziesz sumnę równą we wszystkim pierwszej, dowod oczewisty będzie dobrze zniesionej summy.

§. IV. MULTIPLIKACYA.

Multiplikacya iest iedney liczby przez drugą

drugą sobie podłożoną, to jest *Mułtplikatora* na większą rozmnożenie.

A B C

Mułty- pliko- wane przez	724.	4,960.	37,640
	3.	40.	243.
	2,172.	198,400.	112,920.
			150,560.
			75,280.
			9,146,520.

Kiedy mułtyplikujesz *vg.* A 724 przez 3. mów *naypierwiey* trzy razy 4. czynią 12. pi-
szę 2 pod linią, a w pamięci zachowuję 1.
Powtórę dwa razy 3. są 6. a 1. zachowane
czynią 7. które piszę podobnież pod linią *Po-
trzecie* trzy razy 7. czynią 21. dla czego pi-
szę pod linią całe 21: które położywszy wyi-
dzie mi summa 2,172.

Tak uczyniwszy iz drugim przykładem B.
gdzie nad to uważać potrzeba, że przez cy-
frę 0, nic nie mułtyplikujemy; lecz zaraz bez
Mułtyplikacyi onęż niżej pod linią kładzie-
my, przez następującą liczbę iako tam przez
4. wyższą mułtyplikując.

Tak i z trzecim C. i podobnemi przykła-
dami, w których ieżeli więcey niż jedna znay-
duje się Mułtyplikatorow, więcey też wyi-
dzie summ parcyalnych, iako i tam z trzech
Mułtyplikatorow trzy wiersze czyli summy,
a z tych znowu jedna cała i zupełna; w takiey
Mułtyplikacyi która liczba pod którą kłaść
się powinna, obacz w przykładzie C.

Proba

Proba Multyplikacyi niżej będzie po Dywizyi.

T A B E L L A
P Y T H A G O R I C A

Służąca do łatwiejszego Multyplikowania.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

§ V. D Y W I Z Y A.

Dywizya jest, gdy pewna summa na wiele części równych dzieli się przez Dywizora, ug Ma kto dochodu rocznego 12,630. złotych: chce wiedzieć, wiele na jeden Miesiąc z nich może expensować, przez Miesiący 12. więc pisze tak:

Dywizor	Dividendus	Quotus.
12.	12,630.	1052.
	12.	12.

63.	2104.	Proba
60.	1052.	przez
30	12,624.	Mul-
24	6.	typli-
6.	12,630.	kacyą

Ponieważ *Dywizor* 12. ma dwa numery, także w liczbie którą dzielię, czyli która się nazywa *Dividendus*, biorę dwa numery, i znacząc punktem, pytając się *Dywizor* 12, ile razy znajduie się w pierwszych dwóch numerach 12? raz: więc piszę 1. za linią i zaraz przez to 1. multiplikuię *Dywizora*, potym subtrakcyą czynię 12. od 12. nic się nie zostaje.

Naznaczam następującą liczbę 6. i onęż na dół przenoszę, w której, że *Dywizor* 12. nie może znajdować się, piszę przeto za linią cyfrę 0, i biorę z góry na dół następujące 3. znacząc ie, iak i drugie. A tak pytam się znowu. *Dywizor* 12. ile razy znajduie się w 63? pięć razy, piszę tedy 5. za linią i przez one *Dywizora* multiplikuię, który przez 5 multiplikowany czyni 60, odciagam te 60. od 63. zostaią się 3 do których wziętą od góry następującą liczbę przydaie, to iest cyfrę 0. Tak naostatek pytam się: *Dywizor* 12. ile razy znajduie się w liczbie 30? dwa razy, piszę zaraz za linią 2. i multiplikuię przez tegoż *Dywizora* 12. i uczynią 24. odciagam te 24 od 30. zostana się 6. które w probacyi do pierwszey dodać się powinny liczby. Pozostała liczba 6. na łamaną liczbę pisać się powinna, w górze te 6. pozostałe, kładnąc w dole *Dywizora* 12 tak⁶, albo też te 6. złote na grosze się redukuia multiplikuiąc przez 30. produkt 180 groszy będzie ukazywał, które dywiduiąc znowu przez 12. kwota wypadnie 15 bez żadney reszty. Więc znaczyć będzie pomieniony przykład, że na każdy Miesiąc można expensować z daney summy złotych 1,052. i groszy 15.

Proba czyni się przez *multyplikacyą*, w której *Dywizor* powinien *multyplikować kwota*, czyli wieloraz, liczba zaś ma wyniść ta (czyniąc *addycyą* reszty) która była podzielona, czyli *Dividendus*.

Multyplikacyi próbę podobnym sposobem uczynisz przez *Dywizyą*. Produkt bowiem gdy będziesz dzielił przez jedną z liczb danych do *multyplikacyi*, za wieloraz druga powinna wyniść. Tak w pierwszym przykładzie, gdyś *multyplikował* 724 przez 3. produkt wypadł ci 2172. dziel ten przez 3. wynidzie w wielorazie

724. iako tu widzisz to

jest druga liczba dana do *multyplikacyi*.

$$\begin{array}{r} 3 \overline{) 2,172} \mid 724 \\ 21 \\ \hline 12 \\ 12 \\ \hline \end{array}$$

§. VI. O SKŁADANEY LICZBIE

Po Łacinie *Compositorum*.

Składana liczba zowie się ta, która różnego rodzaju rzeczy w sobie zamyka.

Przykład składaney Addycyi.

Złote, grosze, Szelągi

Wydalem za pszenicę	203	-	12	-	-	2
Za Owies	-	-	132	-	11	-
Za Ieczmień	-	-	28	-	12	-
Za Siano	-	-	10	-	-	-
Za Chleb	-	-	1	-	-	-

Summa wypadła - - 375 7.

W takim lub podobnym przykładzie z szelągów 6 najprzód czynię grosze 2. i też grosze

szę do drugiey przekładam kolumny, w której grosze, a z groszy 37. czynię złoty ieden, a resztę groszy 7 kładnę pod groszami, złoty zaś ów 1. złączywszy z inszemi złotemi uczyni sumnę 375. złt: gr: 7.

Proba czyni się przez Addycyą, opuściwszy pierwszy wiersz, a potem tę sumnę od pierwszej odciągamy summy, gdzie wyniść musi mi wiersz pierwszy opuszczony.

Przykład składaney Subtrakcyi.

	Złote, Grosze, Szelągi			
Miałem Percepty	265	-	18	- - 1
Expensowałem -	99	-	5	- - 2
Zostaje się jeszcze	166	-	12	- - 2

W tym liczby rodzaju dyspozycya co do wypisowania takż, iaka i Addycyi, to jest: rzeczy gatunku podobnegoż kładną się w kolumnie sobie należącey, iako to szelągi pod szelągami; grosze pod groszami, &c. ile razy zaś niższa liczba od wyższey odciągać się nie może, dla tego, że ją przewyższa, tyle razy do owey pożyczają się z poblížszey kolumny iedno całe, i redukuje się na rodzaj ten, iaki ma w sobie owa liczba, do której się pożyczają, a w tey kolumnie, z której się pożyczają, iedno ubywa. Tak tedy w położonym wyżej przykładzie postąpić sobie należy. Ponieważ 2. szelągi od iednego nie mogą odciągać, biorę iedną liczbę z poblížszey kolumny, to jest grosz 1. tak mam z tym 1. szelągów 4. od których odciągając 2. zostaje się 2. które to 2. piszę pod linią pod kolumną szelągów. Odciągamy potem groszy

5. od 17. gdyż od 18 już jedno ubyło, zostaje się 12 i tak dalej sobie postępuję. Mieć więc będę reszty złotych 166. groszy 12 szelągów 2.

Examen czyli proba, czyni się przez Addycyą, to jest: resztę przyłączając do mniejszej przed nią liczby, aby mi pierwszego większa liczba przywróciła się, jeżeli pomylenia w rachowaniu nie było.

Przykład składaney multiplicacyi.

Nayprzód redukować się mają wszelkie rodzaje na najmniejszy rodzaj, iako gdybym chciał mnożyć złote, grosze, szelągi, dwa pierwsze muszą redukować na szelągi, potem summa owego najmniejszego rodzaju mnożenie się. Wyciągnięta zaś summa przez mnożenie znowu redukuje się przez Dywizyą na większy rodzaj; na przykład ma kto expensu codziennego złotych 5 groszy 15. szelągów 2. wiedzieć pragnie, iak wiele przez Rok wynosi cała summa expensu, to jest: przez dni 365. Tak się tedy sprawować ma. Ponieważ groszy 30. czynią złoty 1. Szelągi 3. grosz 1. składają, nayprzód złotych 5. redukuję na grosze, mnożąc 5. przez 30. przydawszy do nich groszy 15. mieć będę summę groszy 165. te grosze redukuję na szelągi, mnożąc przez 3 dodawszy także szelągi 2. wynidzie summa szelągów 497. Przeto ostatni ten rodzaj, że jest najmniejszy szelągów, mnożąc przez Rok, to jest przez dni 365. a wynidzie summa 181,405. Zeby zaś te szelągi mogły mi uczynić grosze, zażywam więc Dywizyę dzieląc przez 3. która mi pokazuje być groszy 60,468.

60,468 i szeląg 1. Te znowu grosze na złote redukuje, zażywaiąc teyż Dywizyi przez 30. Wynidzie mi złotych 2015 i groszy 18. Co się wypisuje, iak należy złote, grosze, szelągi.

<i>Multiplicandus</i>	A	-	5	-	15	-	-	2.
<i>Multiplicator</i>	-	-	-	-	-	-	-	365
<i>Productum albo Sum:</i>	2015	-	18	-	-	-	-	1.

Proba czyni się przez Dywizyą, to jest: dzieląc *Productum*, czyli sumnę przez *Multiplikatora*, poczynaiąc od naystarszego gąbunku, iako to: od złotych, resztę redukuiąc na grosze, do których i te, które są w produkcie, przydaie, i Dywizyą czynię w nich, i tak daley, a to dla tego, aby mi *Quotus* pokazał tę sumnę, którą ia multiplikował, iaka jest liczba pod literą A.

Przykład składaney Dywizyi.

Na przykład *Zołnierzy* 5 wzięli w zdobyczy 13,486. Talarow bitych, złotych 6. groszy 24 szelągów 2. *Kwestya* jest, wiele z nich każdy na swoją osobę wziął.

Praxis jest ta. Nayprzód przez 5. dzielę sumnę Talarow bitych i mam sumnę Talarow bitych na osobę iedną 2697. ieszcze pozostaie się Talarbity 1. który redukować muszę na złote przez 8. multiplikuiąc, ile że tyle złotych w sobie zawiera Talar bity. do których dodaie złotych 6. położone w przykładzie, które skupione, wynoszą sumnę złotych 14. którą dzielę przez 5. a mieć będę na iedną osobę złotych 2. i ieszcze zostaną się 4. złote, które redukuje na grosze multiplikuiąc przez 30. dodaiąc grosze w przykładzie położone, to jest: 24. które wraz czynią sumnę groszy 144. A te grosze dzielę

przez

przez 5. i wychodzi mi na Osobę groszy 28 i jeszcze zbywają groszy 4. które redukuje na szelągi przez 3 multiplikując, a przydając 2. szelągi z przykładu, uczyniwszy Dywizyą tych szelągów, mam na Osobę jedną szelągów 2 i jeszcze 5

Więc ieden Żołnierz wezmie 2697. Talarów bitych, złotych 2. groszy 28. szelągów 2 i co się rzetelnie wypisuje.

Tal:	bit:	zł:	gr:	sz:	Tal:	bit:	zł:	gr:	sz:
Żoł.	13,486	6.	24.	2	2697	2.	28.	2.	$\frac{4}{5}$
nie-	10.								
rzy 5									

34.

30.

48.

45.

36.

35.

Reszta Tala 1.
row bit.

8.

6

5

14

10

złote 2.

Reszta złot: 4

30

120

24

5

144

10

28. Grosze.

44

40

Reszta Groszy 4.

3.

12.

2.

$$5 \left[\begin{array}{c} 14 \\ 10 \end{array} \right] 2 \frac{4}{5} \text{ Szelągi}$$

4.

Proba tej Dywizyi czyni się przez Multiplikacyą poprzedzającą ją, to jest: wszystkie produkta, czyli summy parcyalne na osobę przypadające kładą się porządkiem wraz z swemi (jesli są jakie) fraktami, lub minucyami i multiplikują się, zaczynając od najmniejszego rodzaju przez swego Dywizora. dodając owego Numeratora z Fraktu, czyli Minucyi, to jest: górną liczbę, a zmultiplikowawszy najmniejszy Produkt, powinieniem z tej summy uczynić grosze, a co się zostaje od groszy, pod tym najmniejszym Produktem położyć, i tak daley postępuję. Multiplikatora posuwając pod dalsze Produkta, zawsze z mniejszego rodzaju większe czyniąc, czyli redukując na większe, przydając to do następujących kolumn, rodzaj ten w sobie mających. A tak postępowawszy, gdy mi reprodukowana zostanie liczbata, którąm dzielił, dobrze uczyniona jest Dywizya. Co się pokazuje.

Talary bite, Zł: Gr: Szel:

Produkta, co się | 2697. — 2. — 28. 2. $\frac{4}{5}$
dostanie na Osobę |

Multiplikator 5. — 5. — 5. — 5.

z Dywizora

Summa reprodu- 13,486. — 6. — 24. — 2.

kowana, którąm

dzielił.

§. VII.

§. VII. O ŁAMANIEY LICZBIE

Po Łacinie *de Fractis.*

Łamana Liczba, która i *Frakcyą*, czyli *Minucyą* nazywa się, jest część lub części iedney iakiey całej liczby na wiele równych części podzieloney, iako gdyby się rzecz iaka cała dzieliła na trzy równe części, a z tych kto dwie części otrzymał, mówiłoby się, że ma dwie trzecie części, to jest $\frac{2}{3}$ które *Frakcyą* czynią.

Przeto do wyrażenia łamanych liczb dwa są potrzebne numera, ieden, który się nad linią pisze, a zowie się *Numerator*, czyli rachujący, że liczy części, wiele z owej całej rzeczy podzieloney ich jest; drugi, który się pod linią kładzie i zowie się *Denominator*, albo wymieniający, że wymienia na iakie części ta rzecz cała była podzielona, to jest: na trzy, na cztery, dziewięć, &c. iako to.

1.	1.	2.	4.	11.
2.	3.	7.	9.	20. &c.

Króre *Frakcyę* tak się wymieniają, czyli wymawiają *połowa, iedna trzecia, dwie siódme, cztery dziewięte, iedenascie dwudziestych &c.* rozumie się część, lub części.

Jeśli *Numerator* równy będzie *Denominatorowi*, *Minucya* równa jest iedney całej rzeczy. Tak $\frac{3}{3}$ równa się iedney całej na trzy części równo podzieloney. Są bowiem wszystkie części owe całej rzeczy, więc $\frac{3}{3}$ są 1. Także $\frac{5}{5}$ $\frac{6}{6}$ $\frac{2}{2}$ &c. znaczą 1. ztąd pokazuje się, że *Unitas*, albo iedno jest to rzecz cała podzielona na trzy, pięć, sześć &c. części.

Jeżeli

Jeżeli Numerator przewyższać będzie Denominatora, tedy minucya będzie coś więcej znaczyć, niż jedną rzecz całą. Tak $\frac{4}{3}$ więcej wyraża, iak jedną rzecz całą na trzy części rozdzieloną, bo prócz tego, iż pokazuje mi jedną rzecz na trzy części podzielone, ieszcze część nad jedną, $\frac{1}{3}$. Podobnie $\frac{1}{2}$ znaczy jedną rzecz całą i ieszcze $\frac{1}{2}$.

§. VIII. REGUŁA TRIUM.

Reguła Trium, albo *trzech*, inaczey *Złota*, albo *Proporcyi*, jest sposob wynaydywania z trzech liczb wiadomych, czwartey nie wiadomey, z których w porządku położonych, pierwsza z trzecią, druga z czwartą liczbą, którey dochodzić mamy, mieć powinna proporcją.

Przykład pierwszy.

Jeden łokieć Sukna, który ja kupuję, płaci się złotych 14. Pragnę wiedzieć, wiele, złotych wyliczyć należy za łokci 26. W tey okoliczności tak postąpić należy. Liczba ta, o której jest kwestya, iako w tym przykładzie *Łokci* powinna się kłaść *w trzecim miejscu*. *Powtórę* liczba, która w rodzaju takowąż rzecz znaczy, iako liczba w trzecim miejscu, kładzie się *na początku*, a taka liczba w tym przykładzie jest *Łokiec 1*. *Potrzenie* ostatnia, która się ieszcze zostanie liczba, iako to złotych 14. w środku samym lokować się powinna, iako niżej wyraża się.

Ło.

Łokcie, Złote, Łokcie.

1.	—	14.	—	26.
		26.		

 84.

 28.

Facit - 364.

Tak ułożywszy liczby, liczbę tu w średnim miejscu położoną, która jest 14. multiplikuję przez owę, która jest w trzecim miejscu, to jest: przez 26. Lub przecionie 26. przez 14. która tak multiplikowana, wyniesie sumę 364 Złotych, którą ja za łokci 26. Sukna (a Łokieć jeden płaci się po złotych 14.) powinienem wypłacić.

Proba w tym, lub podobnym przykładzie czyni się, multiplikując wynalezioną liczbę 364. przez pierwszą, Produkt wypadający powinien być równy drugiemu Produktowi, gdy będzie się multiplikowała druga przez trzecią liczbę w rzędzie.

Przykład drugi.

Kupiłem za złotych 4. pewnego towaru funtów 12. pytam się, wiele funtów mogę kupić za Złotych 20. Według wyżej daney Instrukcyi, układam liczby tak.

Złote, 4. Funty 12 Złote 20.

	20	
4	240 24	60 Tyle funtów kupić mogę. Y sprawa

Y sprawiam się tym sposobem, iako w przeszłym razie. Lecz oprócz tego, przez liczbę w pierwszym miejscu położoną, to jest przez 4. summę z multiplikacyi wyciągnioną dzielę, która podzieloną, kładziemy apart, czyli na boku 60. to jest: że 60. Funtow za złotych 20. kupić mogę, jeżeli za złotych 4. funtow 12. kupięm.

Proba Kwot 60. Multiplikuy przez Dywizora 4. ażeby znowu wyszła summa 240. złotych.

Przykład trzeci.

Pierwszemu podobny: pewien kupił 15. funtow nieiakięgo towaru za złotych 18. pyta się, ile zapłacić ma za tegoż towaru funtow 24? odpowiadam, że 20. złotych, tegoż zażywaiąc sposobu i probacwi, co i w wyższym przykładzie. *Na przykład:*

Funty, Złote, Funty.

Funt. 18. Złot. 15. Funt. 24.

$$\begin{array}{r}
 24. \\
 \hline
 60. \\
 30. \\
 \hline
 18. \left[\begin{array}{r} 360. \\ 36. \end{array} \right] 20. \text{ złotych} \\
 \hline
 \end{array}$$

powinien dać.

Przykład czwarty.

100. Złotych prowizyi roczney czynią 6. złotych; pytam się, wiele złotych 2652. summa kapitału uczyni prowizyi? W czym taki proceder.

Złote.

Złote, Procent, Złote.

Złł: 100. Procent 6. Złł: 2652.

6

100.	159,12. 100.	159. Prowi- zyi tyle.
	591.	
	500	
	912.	
	900.	
	12.	

Ułożywszy między sobą *numera*, liczbę w trzecim mieyscu położoną multiplikuję przez średnią, i wyciągnioną sumę z tey Multiplikacyi dywiduję przez pierwszą, z której Dywizyi ponieważ wychodził mi wieloraz, czyli według Łacińskiego ięzyka *Quotus* mający liczbę 159. Znak iest: że summa Kapitału przerzeczona tyle przyniesie roczney prowizyi, komputując od sta po 6. złł:

Proba iako wyżey przez multiplikacyą Dywizora 100. pod sumę z Dywizyi wyciągnioną, to iest: pod 159. podkładając, i 12. owe co się pozostały przyłączając, ażeby pierwsza summa z multiplikacyi uczyniona, to iest: 15,912. złotych wyszła.

Piąty przykład.

Dway Przyiaciele chcąc wspólnie handel trzymać, składają pewną sumę, na którą *ieden* 1000. złł: *drugi* 1500. swoich daie, zarabiają potem złotych 420. Pytam, wiele kżdy z nich podług proporcyi należytey z owego zysku, czyli profitu powinien otrzymać?

Pierwszy wezmie 168 *drugi* 252. złotych, czego dochodząc, taką czynię operacyą.

Dla

Dla pierwszej Operacyi.

	Złote,	Profit,	Złote,
Daie pier:	1000.	420.	1000.
Drugi	1500.	10.	
	2500.		

$$25. \left[\begin{array}{r} 4200 \\ 25. \end{array} \right] \quad 168. \text{ Pierwszy} \\ \text{tyle bierze.}$$

170.

150.

200.

200.

Dla drugiego.

Złote, Profit, Złote.

2500. 420. 1500.

15.

2100.

420.

$$25. \left[\begin{array}{r} 63,00 \\ 50. \end{array} \right] \quad 252. \text{ Drugi tyle} \\ \text{bierze.}$$

150.

135.

50.

50.

W takiey, iako się tu pokazuje operacyi, ułożywszy swoim porządkiem numera, *nayprzód* parcyalnie, czyli co który dał z summy Przyjaciół, przez addycyą do kupy zniesiesz. *Powtórę* sumnę pierwszego osobistą, w trzecim mieyscu położoną, 1000. odcinawszy od niey dwie Cyfry, żeby się dłużej

nie-

niebawieć, położysz pod profitem i summę
profitu, to jest: 4200. przez te 10. multiplikowa-
wać będziesz. *Potrzenie*, wyciągnioną z tey
Multiplikacyi summę generalną 2500. podob-
nież od niey dwie cyfry odiawszy, dywi-
dydować będziesz, a co w takiej Dywizyi
wyndzie, to na stronie naznaczysz, i znaczyć
będzie, że pierwszy tyle z produktu tego
4200 Złotych dla siebie odebrać ma, to jest 168

Podobnaz akcyą i z drugą summą osobistą, co się tycze drugiey Osoby. Jeżelibyś zaś chciał tego mieć *próbę*, więc próbować będziesz przez Addycyą. Summę pierwszego z zysku odebraną, to jest: 168. Złotych z summą drugiego znosząc, ażeby cały zysk i proht wyszedł, to jest: 4200. Złotych.

Podobny przykład pierwszemu z Frakcyą.

	Złote		Złote.
Pierwszy	26.		
Drugi	14.	Zarobek	12.
	<u>40.</u>		
		12	26.
		<u>26.</u>	
		72.	
		24.	
40	$\left[\begin{array}{r} 312 \\ 38 \end{array} \right]$	7.	$\frac{32}{40}$ Pierwszy bierze.
		32.	
Na	Frakt	(32)	
40	12	14.	Na drugiego
	<u>14.</u>		
		48.	
		12.	
40	$\left[\begin{array}{r} 108 \\ 100 \end{array} \right]$	3.	$\frac{8}{40}$ Drugi bierze.
Na	Frakt	8.	Przy-

Przykład szósty

Ordynaryina w Polsce, że Czerwony złoty czyni złotych 18 Wiele uczynią Złotych Czerwonych Złotych 26?

$$\begin{array}{r} \text{Złote,} \\ 1 \cdot - \cdot - 18 \cdot - \cdot - 26 \\ \hline 26 \cdot \end{array}$$

108.

36.

Czynią - - 468.

Zwazyc tu należy, że jeżeli Czerwony złoty uczynił tylko złych 17, groszy 15. tedy nie będziesz multiplytował 18 ale tylko 17 przez 26 zostawiając na stronie *dwadzieście sześć półzłotych*, i oneż na złoto redukując. Zkad owe Czerwonych złotych, tak wzięte uczynią tylko 455 Złotych,

Przykład siódmy.

Pospolicie bywa, że z Złotych 18, jeden Czerwony złoty mamy, wiele mieć można Czerwonych złotych z 2643 Złotych.

Złote * Złote * Złot:

$$\begin{array}{r|l} 18 \cdot & 1 \quad 6 \quad | \quad 23 \cdot 43 \cdot \quad | \quad 146 \quad \frac{15}{18} \\ & & | \quad 18 \quad | \end{array}$$

84.

72.

123.

108.

(15.)

Wtym przykładzie pomnieć potrzeba, iż ile razy mniejsza moneta redukuje się na większą, na przykład, złote, lub tyńfy pierwey multiplykowane przez trzy Szostaki na Czerwone złote, w ten czas prosto służy *Dywizya*,

dy-

dywiduiąc liczbę w trzecim mieyscu położoną przez pierwszą; w probie zaś Dywizora za Multyplikatora do produktowych Czerwonych złotych składając. Jeżeli zaś kto chce, ażeby każdy Czerwony złoty ważył złotych 17, i groszy 15, mają się brać zupełnie w 18. złotych, a potym od nich na przykład w tym Exemplum 146 pół złotych odciągnąć, które na Czerwone złote obrucione, wyniosą Czerwonych złotych 151. groszy 15. Toż samo i o inszey Monecie ma się rozumieć.

V O C A B U L A

S E L E C T I O R A

A

Abbas. *Opat.*
Abdico, *składam.*
Abditus, *skryty tajemny.*
Abhorreo, *brzydzę się*
Abies, *iedlina.*
Abiicio *odrzuca.*
Abluo, *plócę.*
Abuno, *odmawiam,*
Abominor, *brzydzę się.*
Abscondo, *kryję.*
Absolvo, *rozgrzeszam*
Abstineo, *wstrzymywan się*
Absum, *nie masz mnie.*
Abunde, *w podostatku*
Ahundo, *mam dostatek*
Abuter, *na złe używam*
Acsi tak iak

A

Adamas, *diament.*
Addico *przywłaszczam.*
Adeo, *dochodzę*
Adeo, *tak bardzo.*
Adiicio, *przykładam.*
Adimo, *odeimuję.*
Admitor, *dziwuję się*
Adstringo, *obowiązuję.*
Adsum, *jestem przytomny.*
Advorsor, *sprzeciwiam się.*
Aaversus, *przeciwno.*
Adulor, *podchlebuję.*
Æger, *chory,*
Ægritudo, *choroba.*
Ægroto, *choruję.*
Æmulus, *przeciwnik.*
Ænigma, *trudna mowa.*

Accedo, przystępuję.
 Accendo, zapalam.
 Accerso, przzywolywam.
 Accidit, przytrafia się.
 Accingo, mam się do czego.
 Accipio, biorę.
 Accipiter, iastrząb.
 Accumbo, siedzę.
 Accuso, oskarżam.
 Acer, ostry.
 Acetum, ocet.
 Acies, ostrość.
 Acsi, właśnie, iakby.
 Acus, igła plewa.
 Acutus, ostry głosny.
 Affluo, optywam.
 Agger, grobla, wał.
 Aggero, osypuję.
 Agglutino, przykleiam.
 Aggredior, przystępuję.
 Aggrego, przyłączam.
 Agilis, prętki dziarski.
 Agito, trzęsę ruszam.
 Agmen, gromada. kupa.
 Agnomen, przezwisko.
 Agrisola, Oracz, Rełnik.
 Ahenum, kociot.
 Alacer & ris ochotny.
 Albus, biały.
 Algeo, zimno mi, ziębnę.
 Alibi, gdzie indziej.
 Alienus, cudzy.
 Alio, dokąd inąd.
 Alioqui, vel in inaczey.
 Aliqua, którędykolwiek.
 Allicio, zachęcam.
 Allido, uderzam o co.
 Alligo, więzę.
 Alludo, przymawiam.
 Alo, żywję karmię.
 Alter, drugi widry.

Æqui, honi facio, z łaską
 przyjmuję.
 Æquus równy słuszny.
 Æther, powietrze.
 Ærugo, rdza.
 Æs, miedź, Æstas, lato.
 Æstimo, ważę sobie.
 Ætas, wiek lato.
 Ævum, wiek wieczność.
 Affabre, sztucznie.
 Affatim, dostatecznie.
 Afficio, wyrządzam.
 Affinis, powinowaty.
 Affirmo, twierdzę.
 Affligo, dręcę, trapię.
 Annulus, pierścien.
 Annus, Rok.
 Ansa, przyczyna.
 Anser, gęś.
 Antecedo, przodkuję.
 Antecello, przewyższam.
 Antehac, przedtym.
 Antequam, wprzód niż.
 Antidotus & um, lekarstwo.
 Apis, pszczoła.
 Apparo, gotnie.
 Appello, nazywam.
 Appeto, pragnę.
 Apprime, bardzo wybornie.
 Aptus, sposobny.
 Aqualis, naczynie do wody.
 Arbitror, mniemam.
 Ardeo, goreię palam.
 Arena, piasek.
 Argentum, srebro.
 Argumentor, dowodzę.
 Arguo, strofuję.
 Arles, baran.
 Arista, ość w kłosie.
 Arma, broń.

Altercor, sprzeczam się.
 Altus, wysoki głęboki.
 Ambiguus, wątpliwy.
 Amicio, okrywam.
 Amicitia, przyjaźń.
 Amicus, przyjaciel.
 Amnis, rzeka strumień.
 Amoenus, wesół miły.
 An, czy teżeli.
 Anas kaczka.
 Anceps wątpliwy.
 Anguis, wąż.
 Augustus, ciasny wązki.
 Animal, zwierze.
 Annecto, przywiązuję.
 Annona, zboże.
 Ast atqui, ale.
 Atque, i iako tylko.
 Atrox, okrutny.
 Attamen, ale jednak.
 Attendo, pilnię.
 Adtento kuszę się o co.
 Attingo, dosięgam.
 Avaritia, łakomstwo.
 Auctor, Sprawca.
 Aucupor, łowię.
 Audax, śmiały.
 Avello, odrywam.
 Aversor, brzydzę się.
 Augeo, przyczyniam.

B

Bacchanalla, mięsopest.
 Balneae vel a orum, kąpiel.
 Baptisma, Chrzczenie.
 Bellaria orum, woty.
 Bellum wojna.
 Beneficus, dobroczynny.
 Benevolus, życzliwy.
 Biblia orum, Biblia S.
 Bibliopola, ten, co Księgi
 przedaie.

Arripio, porywan.
 Ars, nauka sztuka.
 Artus, członek.
 Arundo, trzcina.
 Arx, zamek, twierdza.
 Asper, chropowaty.
 Aspergo, pokrapiam.
 Aspernor, gardzę.
 Aspis, żmija.
 Assentior, trzymam z kim.
 Assentor, pochlebiam.
 Asser, tarcica.
 Assequor, dostępuję.
 Assero, twierdzę.
 Assilio, przeskakuję.
 Asso, piekę.
 Assumo, przyniuję.
 Augur, Wieszczek.
 Auguror; prorokuję.
 Avidus, łakomy, chciwy.
 Avis, ptak, Aula, Dwór.
 Avoco, odmawiam.
 Aureus, złoty.
 Auris, ucho.
 Aurum, złoto.
 Auspicor, poczynam.
 Aut, albo, abo.
 Autem, zaś.
 Auxilior, ratuję.
 Axis, oś u wozu, biegn.

B

Bicubitalis, na dwa łokcie.
 Binì, po dwu.
 Biduum, dwa dni.
 Blandior, podchlebiam.
 Boni consulo, mam za dobro.
 Bos, wół.
 Bubo, sowa.
 Burbo, mól.
 Butyrum, masło.

C

Cadaver, trup.
 Cæcutio, nie dbyrzę.
 Calendæ, dzień pierwszy.
 Miesiąta.
 Caleo, ciepło mi.
 Calix, Kielich.
 Calleo, umiem.
 Callis, ścieżka.
 Calumnior, potwarzam.
 Calx, wapno pięta.
 Campester & is, polny.
 Canalis, ryna.
 Cancelli, krata szranki.
 Canities orum, siwe włosy.
 Canis, pies.
 Cantilena, Cantio, pieśń.
 Capefso, porywam się co
 czynić.
 Caput, głowa rozdziat.
 Carbo, węgiel.
 Carcer, więzienie.
 Carex, ziele Tatarskie.
 Carmen, wiersz.
 Caro, mięso.
 Carpo, urywam.
 Castra-orum, oboz.
 Caveo, chronię się.
 Cavillor, szczypię.
 Caulis, kapusta głaba.
 Causa, przyczyna.
 Causor, wymawiam się.
 Celer, prędki porywczy.
 Coelo, taie co przed kim.
 Censeo, zda mi się.
 Celsitudo wysokość.
 Centum, sto.
 Cepe vel cepa, cebula.
 Certus, pewny.
 Cervix, szyja kark.
 Cervus, Jeleń.

C

Calcar, ostroga ochota.
 Calceo, obuwam.
 Chaos, mieszanina.
 Chelys, lutnia.
 Chlamys, opończa.
 Chorea, taniec.
 Cibaria orum, obrok.
 Cicatrix, blizna, cięcie,
 Cicur, oglaskany.
 Cingo, opasuję, dostępnę.
 Cinis, popioł.
 Circa, circiter, około,
 Circum około.
 Circumdo, otaczam.
 Civitas, Miasto.
 Clades, porażka klęzka.
 Clam, potajemnie.
 Clamo, wołam.
 Claudio, zamykam.
 Clavis, klucz.
 Clementia, łaskawość.
 Cliens, ten co jest na opiece.
 Clitellæ, siodło.
 Cocles, jednooki.
 Codex, Księga.
 Cæna, wieczerza.
 Cæno, wieczerzam.
 Cognomen, nazwisko.
 Cohæreo, zgadzam się.
 Cohibeo, hamuję.
 Cohors, orszak.
 Collega, tegoż urzędu.
 Collis, pagórek.
 Solo, czczę szanuję.
 Comedo, jem trawię.
 Comitia orum, Sejm.
 Comminiscor, zmyslam.
 Commoveo, poruszam.
 Compages, spojenie.
 Complico, składam.

Cespes, *darń kępa*,
Cete vel-us *wieloryb*,
Chalybs, *stal*.

Conficio, *sprawię*
Confido, *ufam, tuszę*.
Confirmo, *potwierdzam*.
Confiteor, *spowiadam się*.
Cogregatio, *zgrupowanie*
Congruo, *zgadzam się*,
Conniveo, *poblażam*.
Coniectura, *domysł*
Conor, *usiłuję*.
Consentaneus, *przystający*.
Consolor, *pocieszam*.
Consuo, *zazwyczajam*.
Contra, *naprzeciwko*.
Contraho, *kurczę*.
Contrarius, *przeciwny*.
Convenio, *zgadzam się*.
Copia, *dostatek*.
Coquo, *warzę*.
Coram, *przed kim*.
Corpus, *ciało*.
Cortex, *Łub skorupa*.

D

Damno, *potępiam*.
Debeo, *powiniennem*
Decas, *dziesiątek*.
Decerno, *postanawiam*.
Decet, *przystoi*.
Decor, *ozdoba*.
Dedecet, *nieprzystoi*,
Dedecus, *nieślawo*.
Defendo, *bronię*.
Deficio, *ustaję słabiej*.
Defleo, *opłakiwam*.
Defungor, *pozbywam*.
Degener, *wyrodek*.
Dein, deinceps, *potym*.
Delector, *ciężę się*.

Compos, *uczestnik*.
Concordo, *zgadzam się*.
Concors, *zgodny*.
Condemno, *potępiam*.
Coturnix, *przepiórka*.
Crabro, *szerszeń*.
Cras, *jutro*.
Crassus, *mięszczy gruby*.
Crastinus, *jutrzejszy*.
Creo, *stwarzam*.
Criminor, *potwarzam*.
Crocus, *szafran*.
Crus, *goleń*.
Cubile, *łóżko*.
Cucumis vel-er, *ogurek*.
Cumprimis, *osobliwie*.
Cunæ *pieluchy*.
Cunabula orum *kołyski*.
Cupido, *ządza*.
Lupidus, *chciwy*.
Cupio, *żądam, życzę*.
Curo, *staram się*.
Custos, *Stróż*.
Cutis, *skóra*.

D

Deses *gnusny*.
Desiderium, *pragnienie*.
Desidero, *pragnę*.
Desipio, *glupieję*.
Despondeo, *nadzieję rączę*.
Desum, *nie masz mnie*.
Detego, *odkrywam*.
Leterior, *gorszu*.
Deduco, *rozprowadzam*.
Digitus *palec*.
Dignitas *godność*.
Dignor, *raczę*.
Dignus, *godny*.
Diligenter, *pilnie*.

Deleo, *mażę gubię.*
 Deni et decem, *dziesięć.*
 Depopulo, *pustoszę.*
 Descendo, *zstępnię.*
 Disertus, *rozmówny.*
 Dispar, *różny.*
 Ditio, *Państwo.*
 Diu, *dlugo.*
 Diversus, *rozmaity.*
 Dives, *bogaty.*
 Docilis, *posłusny.*
 Dogma, *nauka wyrok.*
 Dolus, *zdrada sztuka.*
 Donec, *aż póki.*

E

Ebrlus, *piłany.*
 Ebur, *słoniowa Kość.*
 Ecclesia, *Kościół.*
 Eclipsis, *zaćmienie.*
 Edax, *żarłoczny obżartły.*
 Educo, *wywodzę.*
 Efficio, *dokazuję.*
 Effigies, *obraz.*
 Efflagito, *żądam.*
 Effodio, *wykopywam.*
 Egenus, *ubogi.*
 Egeo, *potrzebuję.*
 Eido, *dawie wyrzacam.*
 Eligo, *obieram.*
 Eloquent, *wymówny.*
 Eloquentia, *krasomówstwo.*
 Emitto, *wypuszczam.*
 Emungo, *ucieram nos.*
 En, *oto owo.*
 Eim, *albowiem.*
 Enitor, *usiłuję.*
 Enucleo, *wykładam.*
 Enumeratio, *wyliczanie.*
 Episcopus, *Biskup.*

Dimidium, *połowica.*
 Dirimo, *rozrywam.*
 Discedo, *odjeżdżam.*
 Discrepo, *różny jestem.*
 Donum, *podatek dar.*
 Dubito, *wątpię.*
 Dubius, *wątpliwy.*
 Ducenta, *a dwieście.*
 Dulcis, *słodki miły.*
 Dum ađ póki,
 Duntaxat, *tylko.*
 Duplex, *dwojaki.*
 Duplico, *powtarzam.*
 Dux, *Xiąż Wódz.*

E

Erado, *wymazuję.*
 Erga, *przeciwko ku.*
 Ergo, *więc.*
 Erubesco, *wstydzę się.*
 Erudio, *świeczę.*
 Erumpo, *wypadam.*
 Esurio, *łaknę.*
 Etenim, *bo albowiem.*
 Etiam, *też.*
 Etsi, *acz aczkolwiek.*
 Evado, *uchodzę.*
 Evanesco, *znikam.*
 Evello, *wyrywam.*
 Eventus, *powodzenie.*
 Evertō, *obalam.*
 Evoco, *wywoływam.*
 Evolo, *wylatuję.*
 Evolve, *rozkładam.*
 Exaggero, *rozszerzam.*
 Exantlo, *pracuję.*
 Excedo, *przewyższam.*
 Excellentia, *zacność.*
 Excelso, *przechodzę kogo.*
 Excido, *wypadam.*

Epistola, *List*
 Epitaphium, *nadgrobek.*
 Epuloe, *bankiet.*
 Epulor, *bankietuję.*
 Equidem, *zaiste*
 Equito, *na koniu jeżdżę.*
 Exigo, *domagam się,*
 Exiguus, *mały.*
 Eximius, *wyborny.*
 Existimo, *rozumiem.*
 Exolesco, *wietrzeję.*
 Exordium, *początek.*
 Exorno, *zdobię.*
 Expando, *rozciągam,*
 Expedio, *wyprawuję.*
 Expendo, *rozważam.*
 Experior, *próbuję.*
 Experts, *bez jakiej rzeczy.*
 Expeto, *proszę żądam.*
 Explano, *wykładam.*
 Expolio, *ćwiczę.*
 Exposco, *żądam.*
 Expostulo, *proszę.*

F

Facesso, *sprawuję.*
 Focus, *ognisko*
 Facinus, *niecznota.*
 Facultas, *dozwolenie*
 Falx, *sierp kosa.*
 Fama, *śława wieść.*
 Famulor, *służę.*
 Farcio, *natykam.*
 Fasces, *urząd*
 Fateor, *przyznawam.*
 Faveo, *sprzyjam.*
 Fel *zółt.*
 Fenestra, *okno.*
 Feriæ & Festum, *Święto.*
 Ferus, *okrutny.*
 Fides, *Wiara, Fido, ufam.*

Excito, *budzę.*
 Excuso, *wymawiam się.*
 Excutio, *wybiiam,*
 Exerceo *robię.*
 Exercitus, *Wojsko.*
 Exhibeo, *stawiam.*
 Exprobro, *wyrzucam,*
 Expungo *wymazuję.*
 Execror, *przeklinam.*
 Exequor, *wykonywam.*
 Existo, *jestem.*
 Expecto, *czekam.*
 Expuo, *wypluwam.*
 Extinguo, *gaszę.*
 Extirpo, *wykorzeniam.*
 Extor, *jestem.*
 Extruo, *buduję.*
 Extendo, *rozciągam.*
 Extollo, *wynoszę.*
 Extorqueo, *wydzieram.*
 Extorris, *wygnaniec.*
 Exulo, *na wygnaniu jestem.*
 Exuvie, *łup plon.*

F

Fluvius, *rzeka.*
 Focus, *ognisko*
 Fodio, *kopam.*
 Foedus, *szpetny.*
 Folium, *list karta.*
 Formido, *strach.*
 Fornax, *piec.*
 Fortis, *mocny możny.*
 Frater, *Brat.*
 Fraudo, *zdradzam.*
 Fraus, *zdrada.*
 Fremo, *mruczę.*
 Frigus, *zimno.*
 Fusor literarum, *Giser co
literary odlewa.*
 Fulcio, *podpieram.*

Finis

Finis, koniec

Floccifacio, lekce sobie ważę

G

Garrio, szepcę.

Gaudium, wesele.

Gaza, skarb

Generosus, mężny zacny.

Gens, narod

Gigas, olbrzym,

Glacies, lod.

Gladus miecz.

Glans, żołąd.

Glisco, rosny szerzę się.

Gloria chwala slawa.

Glorior, wychwalam się.

Glutinum, klej.

H

Habito, mieszkam.

Hac, tedy.

Hallucino, omylam się.

Hariolor, wieszczę.

Hasta, włócznia.

Hepar, wątroba,

Herba, ziele.

Hæres, dziedzic,

Heri, wczoraj.

Hesternus, wczorayszy.

Hyems, zima,

Hilaris wesoly.

I

Jaculo, strzelam,

Jaculum, pocisk,

Icon, obraz.

Ideo, dla tego, a przeto.

Idoneus, sposobny.

Jeiunium, post,

Jeiuno, poszczę

Jentaculum, śniadanie,

Fumus, dym

Fur, złodziey.

G

Gelu, mroz.

Gener, Zięć.

Genero, rodzę.

Gnarus, świadom.

Gracilis, cienki

Gradus stopień gradus.

Grando, grad.

Gratia, łaska udatność.

Gratificor, odśluguję się,

Gratulor, winszuję.

Gratus, wdzięczny.

Guttur, gardło.

H

Hodie, dziś

Honestus, uczciwy.

Hordeum, ięczmień,

Horreo, horresco wzdrygam
(się

Horror, strach,

Hortor, napominam,

Hospes, gość

Hummanitas ludzkość.

Humanus, ludzki,

Humilitas, pokora,

Homicida, męzobdycia

I

Imago, obraz.

Imber, deszcz.

Imbuo, uczyć zaprawiać:

Imitor, naśladowię

Immunis, wolny,

Impar, nierówny,

Impensa, nakład,

Imperator Hetman,

Igitur

Igitor, przeto więc,
 Ignarus, nieświadomy.
 Ignosco, odpuszczam,
 Ignoro, nieumiem,
 Inlaqueo, sidłę.
 Illustris, iasny, zacny,
 Inde, ztamtąd.
 Indignor, gniewam się,
 Infans, niemowlętko,
 Infantia, dzieciństwo,
 Informo, ćwiczę uczyć.
 Infra, niżej,
 Inimicus, nieprzyjaciel.
 Indico pokazuję,
 Initium, początek.
 Inops, ubogi
 Insidiae, zasadzka,
 Instimulo, potwarzam,
 Instar, nakształt,
 Instituo, nauczam,
 Insto, następuję
 Instruo, uczyć
 Intellego rozumiem
 Inter, między,
 Interdum, pod czas:

L

Labesco, słabieję
 Labor-oris, praca,
 Lac, lactis, mleko
 Lacrymo, v or, p'aczę.
 Lacus, jezioro staw.
 Laceror, weskę się
 Lampas, kaganioc,
 Langueo, languesco, mdleję,
 Largior, daję daruję
 Lateo, kryję się, taję się,
 Later, cegła,
 Latus, szeroki
 Loea & Laena, Lwica
 Legio, ufiec chorągiew

Impero rozkazuję,
 Impleo, napelniam.
 Incipio, poczynam,
 Inclytus, sławny,
 Inculco, przypominam,
 Incunabula orum pieluchas
 Indignus, niegodny.
 Indoles, umysł.
 Interpres, tłumacz
 Interpretor, wykładam
 Intra, wewnątrz
 Incundus, przyjemny
 Judex, Sędzia.
 Juglans, orzech Włoski
 Jungo, złączam,
 Jurgo swarzę się.
 Juro, przysięgam.
 Jus, Prawo Sąd,
 Jusiurandum, przysięga
 Justitium Sądów wywołanie
 Justus, sprawiedliwy.
 Juventus, młodość.
 Juvo, pomagam.
 Juxta, wedle zaraz.

L

Liber, bri, Księga
 Libra, funt:
 Lien śledziona
 Lignum, drzewo.
 Lingo wiązę związanę.
 Limen, prog.
 Limes granica
 Lis, zwada swar,
 Literoe, list nauka,
 Lixivium, ług,
 Locuples bogaty
 Locus miejsce
 Lodix, koldra
 Longinquus, daleki.
 Longus, długi

Legumen, *iarzyna*
 Lenocinor, *poblażam*
 Lens, *dis gnida,*
 Leo, *Lew*
 Lepor, *przyjemność, żart*
 Lepus, *zając.*
 Levo, *podnoszę*
 Lex, *ustawa, prawo.*

M

Magnificus, *wielmożny.*
 Maiestas, *wspaniałość.*
 Mando, *rozkazuję.*
 Manubiæ, *tup,*
 Mare, *morze.*
 Margo, *brzeg.*
 Martyr, *Męczennik.*
 Mas, *Mężczyzna.*
 Mastyx, *bicz.*
 Mater, *Matka*
 Mel, *miód.*
 Memor, *pamiętny.*
 Mens, *myśl.*
 Mentior, *klamię.*
 Merces, *zapłata.*
 Mercor, *kupuję.*
 Mereo & or, *zasługuję się*
 Meridies, *południe.*
 Metior, *mierzę.*
 Miles, *Zołnierz.*

N

Nam, *namque albowiem:*
 Nata, *Córka,*
 Natio, *Narod,*
 Natrix, *wąż wodny.*
 Nauci, *fraszki ladaco,*
 Navis, *okręt.*
 Ne, *aby nie, Nec, ani.*
 Nectar, *napój słodki.*

Lucerna, *lampa, latarnia.*
 Luges, *placzę żaluję.*
 Lucror, *zyskuję.*
 Lumen, *światłość*
 Luo, *obmywam.*
 Lupus, *wilk, szczupak.*
 Lux, *światło, dzień.*

M

Mille, *tysiąc*
 Miiliarium *mila,*
 Minæ, *groźba*
 Minor, *grozę.*
 Mirificus, *dziwny.*
 Modus, *mierność, sposób*
 Mænla um, *mury,*
 Molestus, *przykry*
 Moror, *bawię się mieszkam*
 Mors, *śmierć*
 Mos, *zwyczaj.*
 Mulceo, *głaszczę,*
 Mulier, *Niewiasta.*
 Multiplex, *rozmaity*
 Multiplico, *rozmnażam,*
 Mulcto as, *karzę*
 Munificus, *szczodrobliwy.*
 Munus, *dar powinność.*
 Mutuo, *pożyczam komu.*
 Mutuor, *pożyczam u kogo*

N

Nigredo, *czarność.*
 Nihil, *nic*
 Nimum, *aż nazbyt*
 Ningit, *śnieg pada.*
 Nitor, *polegam.*
 Nix, *śnieg.*
 Nota, *znak*
 Novissimus, *ostatni.*

Necto, *związuję*.
 Nemo, *nikt*, Neo, *przeję*.
 Nepos, *Wnuk Synowie*.
 Neptis, *Wnuczka*.
 Neque, *ani*.
 Nequeo, *nie mogę*.
 Ni & nisi, *teści nie*.
 Niger, *czarny*.

O

Obex, *zapora*.
 Oblector, *cieszę się*.
 Obsecro, *proszę*.
 Obsequor, *posługuję*.
 Obses, *złotadnik*.
 Ob. ringo, *obowiązuję*.
 Occidens, *zachód*.
 Occiput, *tył głowy*.
 Occultus, *skryty*.
 Odoror, *wącham, czuję*.
 Offero, *ofiaruję*.
 Officium, *uczynność*.
 Omen, *znak otuchy*.
 Ominor, *prorokuję*.
 Omnipotens, *wszechmocny*.

P

Pabulor, *pasę się*.
 Paciscor, *umawiam się*.
 Palor-aris, *biłkam się*.
 Plaudo, *klaskam rękami*.
 Panis, *chleb*.
 Papaver, *mak*.
 Par, *rdwny para*.
 Parabilis, *łatwy do nabycia*.
 Paratus, *gotowy*.
 Pareo, *posłuszny jestem*.
 Paries, *ściana*.
 Pars, *część strona*.
 Particeps, *uczestnik*.
 Partior, *dzielę*.

Nubes, *obłok*.
 Nudo, *obnażam*.
 Nudus, *nagi*.
 Nugæ, *bayki bałamuctwo*.
 Nugor, *plotę bałę*.
 Nundinæ, *tarmark*.
 Nuptiæ, *wesele gody*.

O

Onero, *obciążam*.
 Operor, *robię, czynię*.
 Opes, *hogactwo*.
 Opinor, *mniamam*.
 Opitalor, *ratuję*.
 Oportet, *potrzeba*.
 Optimates, *Panowie przedni*.
 Orbis, *świat talarz*.
 Ordor, *poczynam*.
 Ordo, *porządek, stan*.
 Osculor, *całuję*.
 Cvile, *owczarnia*.
 Ovis, *owca*.
 Ovo, *tryumfuję, krzyczę*.

P

Pentecostes, *Świątki*.
 Percello, *przerazam*.
 Percontor, *badam się*.
 Percutio, *uderzam*.
 Perdix, *kuropatwa*.
 Perennis, *wieczny*.
 Periclitor, *doświadczam*.
 Pertinet, *przynależę*.
 Pervigil, *czuyny*.
 Pessundo, *wniwecz obracam*.
 Phalanx, *rota*.
 Phrasis, *sposób mówienia*.
 Piger, *leniwy*.
 Piget, *lenię się*.

Pascha, Wielkanoc.
Pater, Ojciec.
Pavo, Paw.
Pauper, ubogi.
Pecten, grzebień.
Pectus, piersi.
Pedes ita, pechota.
Pedester, pieszo pieszy.
Penes, wedle, przy.
Polliceor, obciecig.
Pomus, tabloń.
Pone za kim pozad.
Poples, podkolanek.
Populo, & or, pustoszę.
Postea, potem.
Pasteaquam, skoro.
Posteri, potomkowie.
Postquam, skoro.
Pestridie, nazajutrz.
Postulo, żądam.
Potestas, panowanie.
Potior iris, otrzymuję co, do
staig.
Poto, napiiam się.
Proe, dla przed.
Præcedo, uprzedzam.
Præcello, przodknig.
Præceps, skwapliwy.
Præcordia, wnętrzność.
Proecox, ranny rychły.
Proecurro, wyścigam kogo.
Prædo, rozbojnik.
Præeo, uprzedzam.
Pronomen, przezwisko.
Præpes, prędk.
Præs dis, rękomyia.
Præsepe, żłob.
Proses, przełożony.

Q

Qua, którędy.

Qa

Pix, smoła.
Placeo, podobam się.
Plango, narzekam.
Elebs, pospółstwo.
Plenus, pełny.
Pluit, deszcz pada.
Plurimum, wiele.
Pænitet, żal mi.
Pollex, palec wielki.
Proesto as daig.
Proestolor, czekam.
Præsum, testem przełożony.
Proeter, pręcz.
Prædeo, obiaduję.
Precor, proszę życzę.
Prehendo, porywam.
Pridie, dzień przedtym.
Primitiæ, pierwiastki.
Primordia-orum, początek.
Primores, przedni Panowie.
Princeps, przedni Xiążę.
Privo, pozbawiam.
Profano, gwałcę.
Proles, plod potomek.
Prope, blisko niedaleko.
Proprius, własny.
Prosum, pomagam.
rovoco, wyzywam.
Psallo, gram, spiewam.
Pudet, wstyd mnie.
Pugil szermierz.
Puglo, puginat.
Pulex, pchła.
Pulvis, proch.
Pus, ropa.
Pyramis, słup.
Pyrus, gruska.
Pix, puszcza stoik.
Pictor, malarz.

Q

Quant, zę co

Qaa

Quadraginta *czterdzieście*
 Quadrupes, *czteronogi.*
 Qualis *iaki*
 Quam, *niż, im, iako,*
 Quamobrem, *przeto,*
 Quamvis, *acz*
 Quamdiu, *iak długo,*
 Quando, *kiedy*
 Quanquam, *aczkolwiek.*
 Quomodo, *iako kiedy*
 Quoniam, *ponieważ,*
 Quoque, *tez*
 Quorsum *w którą stronę, na*

60

Quot, *iak wiele*
 Quotus, *który w rzędzie,*
 Quatuordecim, *czternaście*
 Queror, *uskarżam się,*
 Quia, *bo że*
 Quies, *pokoy.*

R

Radix, *korzeń*
 Rado, *oskrobuę,*
 Ratio, *rozum* ~~ę~~ *ęqd.*
 Ratis, *tratwa*
 Ravis, *chrapka*
 Recito, *czytam, na pamięć*
 [*powiadam*

Recreo, *cieszę, posilam.*
 Redeo, *wracam się*
 Redux *wracający się*
 Refert, *pomaga do tego*
 Regimen, *rząd*
 Regio, *kraina*
 Regula, *ustawa, linia*
 Relicio, *odrzucam.*
 Reliquiae, *ostatki*
 Remex, *flisnik*
 Ren, *nerka*
 Renuo, *odmawiam.*

Qnanticumq, *co iak wiele*
 Quantivis, *idem.*
 Quantus, *ile, iak wielki*
 Quapropter, *przeto dla czego*
 Quare, *czemu a przeto.*
 Quasi, *iak iakby*
 Quatenus, *ile, pòki*
 Quatuor, *cztery*
 Quiesco, *odpoczywam.*
 Quilibet, *każdy*
 Cuindecim, *piętnaście.*
 Quinquaginta, *piędziesiąt.*

Quinque, *pięć*
 Quinques, *pięćkroć.*
 Quippe, *albowiem.*
 Quo, *dokąd, im.*
 Quocirca, *a przeto.*

R

Reprehendo, *ganię.*
 Requies, *odpocznienie.*
 Resarcio, *nadgradzam.*
 Reses-idis, *próżniący.*
 Resisto, *opieram się*
 Respondeo, *odpowiadam.*
 Respublica, *Rzeczpospolita*
 Respuo, *odrzucam.*
 Restio, *powróżnik.*
 Restis, *powróż.*
 Rete, *sieć*
 Revertor &-or *wracam się*
 Rex, *Krół*
 Rixor, *swarzę się.*
 Robur, *dob moc*
 Rodo, *gryzę.*
 Rogo, *proszę pytam*
 Rosa, *rdza.*
 Rubeo, & sco *czerwienieć się*
 & idis *prosty;*

Ro-

Repeto, *pówtarzam.*
 Repleo, *napełniam*
 Reporto, *cdnoszę.*
 Reposco, *upominam się.*

S

Salto, *skaczę.*
 Salio, *solę, nasalam*
 Saluber, *zdrowy*
 Sapiens, *mądry.*
 Sarto, *la am*
 Secundus, *wtóry, szczęśliwy*
 Sexdecim, *zesnaście.*
 Satio, *nasycam.*
 Scelus, *grzech wielki*
 Sciscitor, *pytam się.*
 Scobs, *tracina*
 Scomina, *szuderstwo*
 Scopæ, *miotła*
 Scorpio, *niedźwiadek*
 Scrobs, *dół*
 Scrutor, *szperam*
 Seges, *zhoże*
 Semen, *nasienie.*
 Senex, *stary staruszek.*
 Sentio, *czuję*
 Sepelio, *chowam zmarłego*
 Sepio, *grodzę*
 Septem, *siedm*
 Septimus, *siodmy*
 September, *Wrzebień*
 Septuaginta, *siedmdziesiąt*
 Serpens, *gadźina wąż*
 Serpo, *czółgam się*
 Seni, *albo Sex sześć*
 Sexaginta, *sześćdziesiąt*
 Sextus, *szósty*
 Si, *jeżeli choćby* Sic, *tak*
 Sileo, *milczę.*
 Similis, *podobny*
 Simplex, *prosty*

Ruo, *upadam wypadam*
 Rusticor, *na wsi mieszkam:*

S

Sartor, *Krawiec*
 Satago, *usiluję*
 Satisdó, *raczę warnię*
 Satur, *nasycony, pełen*
 Sector, *idę za kim.*
 Sitis, *pragnienie*
 Sive, *abo, bądź*
 Socer, *Swiekier*
 Socors, *gnuśny*
 Solor, *cieszę.*
 Solus, *sam jeden*
 Soror, *Stostra*
 Sors, *los, stan.*
 Sorcior, *obieram losem.*
 Sospes, *zdrowy*
 Species, *postać, piękność*
 Specolor, *przypatruję się*
 Specus, *iafkinia*
 Spolio, *lupka, odeymulę*
 Spondeo, *raczę, obiecuję*
 Sponte, *dobrowolnie*
 Spuo, *pluję*
 Staunum, *cyna*
 Statuo, *stanowię*
 Status a um *opisany*
 Status, *stan, postawa*
 Stips, *iatmużna*
 Stipulor, *umawiam się*
 Stirps, *latorośl, rod*
 Stomachor. *gniewam się*
 Strigil *grzeblo*
 Stringo, *ścisgam*
 Struo, *buduję*
 Suadeo, *radzę.*
 Suavis, *łagodny*

Simul, ac simul, skoro
 Sinister, lewy, nieszczęśliwy
 Siquidem, ponieważ

T

Taberna, karczma
 Toedet, tęsknię
 Tam, tak bardzo
 Tamen, wszakże
 Tametsi, acz
 Tandem, wędry kludy.
 Tango, dotykam.
 Tanti, za tyle
 Temo, dyszał
 Tenax, kłpy, ścisły
 Tener, młody, słaby
 Tenuis, cienki, ubogi
 Teres, etis, gładki
 Termes-itis, gąsiek
 Termino, kończę
 Tertius, trzeci
 Teruntius, piętnaście
 Tesqua, kniaź, zarósł
 Testis Świadek
 Testor, świadczę
 Texo, tkam, plotę
 Thesaurus, skarb.
 Thorax, kofian.
 Thus-ris, kadziła
 Timor, bojaźń
 Tonitru, grom
 Torcular prasa
 Tot, tyle, tak wiele

V

Vacat, wolny mam czas
 Vaco, bawię się czum
 Vagor, przechodzę się
 Vagus, blakający się
 Valedico, żegnam
 Valeo, zdrowem

Sub-ic. poddaię
 Subduco, unikam
 Subeo, podchodzę

T

Tanto, tym
 Tantopere, tak bardzo
 Tantus, tyle, tak wielki
 Tantundem, tyleż
 Tarde, nierychło, późno
 Taxo, szacuję
 Tegmen, zastona,
 Tellus, ziemia
 Toties, tylekroć
 Totus, cały, wszystko
 Trado, podaję, wydaję
 Tragoedia, smutna scena
 Trames, ścieżka
 Trecentlae, a trzysta
 Tribus, pokolenie
 Tricoe, trudność
 Triduum, trzy dni
 Triplex, trojaki
 Trux, srogi, okrutny
 Tuber grzyb, guz
 Tubicen, Tębacz
 Tueor, bronię
 Tum, w ten czas,
 Turpis, szpetny
 Tussis, kaszel
 Tutus, bezpieczny
 Tyrannis, tyran
 Typographus Drukarz

V

Vellus, runo, wełna
 Velox, prędki
 Velum, zastona
 Venefica, Czarownica
 V-neticus, Czarownik
 Venor, łowię, chwytam

Vallum, wał, Valor, cnota
 Valvæ, drzwi
 Vaultas, próżność
 Varius, rozmaity
 Vates, Prorok
 Vaticinor, prorokuję
 Uberias, żyzność
 Uduş, mokry
 Vecors, głupi, szalony
 Vectigal, duchod, cło
 Vector, Furman
 V-getus, obrótny
 Vehemens, pędliwy
 Veliter, uganiam się
 Vestigium, ślad, stopa
 Vestis, odzienie, szata
 Vexillum, chorągiew
 Via, droga, sposób
 Vices, koley
 Vicinus, sąsiad, bliski
 Vicissitudo, odmiana
 Victoria, zwycięstwo
 Videor, zda mi się
 Viduo, odcymuję
 Vigeo, mocniej
 Vigil, straż, Vili, tanie
 Vglnti, dwadzieście
 Vinculum, związek
 Vindex, mściciel
 Vindicta, zemsta
 Violentia, gwałt
 Virgo, Panna
 Visito, nawiedzam
 Vita, żywot
 Vitium, grzech
 Vito, strzegę się
 Vitulina, cielęcina
 Vivarium, zwierzyniec
 Vivus, żywy
 Ulcus, wrzód

Ventus, wiatr
 Venundo, sprzedaję
 Vereor, obawiam się
 Vergo, nachylam się
 Veritas, prawda
 Vexmis, robak
 Vertex, wierzch
 Jeru, rozeń
 Vervex, skop.
 Veruntamen, jednakże
 Verus, prawdziwy
 Vespere, wieczor
 Vesperæ, Nieszpor
 Vespertilio, niedopierz
 Ultimus, ostatni
 Umbo, puklerz
 Umbra, cień
 Umbratilis, niesławny
 Unde, ząd
 Undique, ze wsząd
 Ungo, namazuję
 Unguis, pa, nógieć
 Unto, zednoczenie
 Unusquisque, każdy
 Volvo, taczam
 Vomer, radło, lemiesz
 V-rago, przepaść
 Voveo, ślubuję
 Urbanus, obyczajny
 Urbs, miasto
 Urgeo, dokuczam
 Uro, pałę trapię
 Ursus, niedźwiedź
 Usque, aż, poty
 Usuvenit, trafia się
 Utrihque, z obu stron
 Vulnoro, ranie
 Valius, twarz
 Uxor, Zona
 Zelus, gorliwość

SCITE ET SAPIENTER D I C T A

QUÆ JUVENES IN PATRIUM SERMONEM TRANS-
FERRE, NEC INUTILITER
Memoriæ mandare poterunt.

I.

Alphonsus interrogatus, utri rei plus de-
bere se fateretur, libris, an armis? ex
libris, inquit & arma & armorum iura di-
dici.

II.

Zeno adolescentem multa temere garrien-
tem hoc dicto corripuit: ob id, inquit, bi-
nas habemus aures, os unum, ut plurima au-
diamus, loquamur paucissima.

III.

Aristoteles interrogatus, quid lucri men-
daces ex suis referrent mendaciis? ut eis
inquit, etiam cum vera dicunt, fides non
habeatur.

IV.

Metrocles dicebat: res omnes emi pecu-
nia, sed liberales disciplinas emi tempore;
requirunt enim diuturnum studium.

V.

Pausanias dictitare solebat; ferocis belluæ
& non hominis est, ictum pro ictu, malum
pro malo reddere.

VI.

Aristoteles obiurgatus, quod dedisset ele-
mpsyam homini improbo: non ad mores,
inquit, sed ad hominis miseriam respexi.

VII.

Socrates interrogatus, quo pacto nominis
im-

immortalitatem, optimamque apud homines famam parare quis posset? Si talis, inquit, esse studeat, qualis haberi cupit.

VIII.

Plato, cum quidam ei narraret, nonnullos esse qui ipsum maledictis insectarentur: at ego, inquit, sic vivam, ut illis fides non habeatur.

IX.

Pulchritudinem absque ingenio hamum esse, aiebat quidam sapiens, quo alliciuntur quidem, sed non retinentur corda.

X.

Boleslaus Crivoustus Vladislai Patris sui imaginem ab infantia in collo suo portans, identidem aiebat. Avertat Deus, ut indignum aliquod Patre meo comittam facinus.

XI.

Litteræ, (aiebat Andreas Zaluski,) sobrietatem docent iuvenes, solantur senes, opes impertiuntur pauperibus, divitibus, vero splendorem tribuunt.

XII.

Socratea adolescentibus, ut se ad speculum sæpius intuerentur, syadebat; ut si pulchra & venusta forma essent, nihil, quidquam comitterent, quod illorum pulchritudini obesset; si vero deformes, ut vitia corporis ornamentis animi compensare adniterentur.

XIII.

Cum quidam indigne ferret, quod Diogenes vinum ad bibendum sibi oblatum interram effunderet: malo, inquit ille, vinum in terram effundere, quam a vino delicti.

XIV.

XIV.

Amicitia, aiebat Cicerò virtutum adiutrix
a natura data est, non vitiorum comes.

XV.

Quidam dicebat, hunc qui sine amicis
viveret, similem esse alveari sine melle,
spicæ sine grano, & arbori sine fructu.

XVI.

Romulus dicere solebat: quemadmodum
fictilia sono & tinnitu, ita hominis indolem
sermone explorandam esse.

XVII.

Democritus interrogatus, quemnam puta-
ret esse divitem? illum, inquit, qui pauca
quærit. Socrates vero eadem de re quæsi-
tus, illum divitem esse pronuntiavit, qui
paucis contentus viveret.

XVIII.

Quidam sapiens homini multa promitten-
ti & parum danti dicebat: omnium, quot-
quot sunt hominum, optimus esses, si mar-
supii loco, clausum os semper haberes.

XIX.

Chrysippus rogatus, cur Magistratum
omnem adeo in Republica fugeret? quia
inquit, si male illum administravero, Deos,
si bene, Cives iratos habebo.

XX.

Demetrius Phalereus, quantum in bello
valeret ferrum, tantum dicebat, in Republi-
ca valere orationem, illic enim res geritur
viribus, hic consilio.

XXI.

Petierat quidam a Morione, ut sibi stul-
torum, qui in civitate essent, indicaret nu-
merum. Rem magni laboris plenam a me

requiris, respondit Morio, sed si de sapientia numero quæsisisses a me, hanc multo minorem esse, facile tibi pronuntiarem.

XXII.

Thales Milesius interrogatus, quo pacto optime quis iustissimeque viveret? si inquit quæ in aliis reprehendit, ea ne faciat ipse.

XXIII.

Aristoteles interrogatus, qua re differret doctus ab indocto? qua inquit, vivus a mortuo; indicans hominem absque litteris, statum esse verius, quam hominem.

XXIV.

Marcus Aurelius morti proximus, ad amicos, qui eum deflebant, conversus: quare, inquit, me solum doletis, & cur non potius totius humani generis, quod ad eandem conditionem est redactum, calamitatem lugetis?

XXV.

Anaxagoras quæsitus, qua ratione quisque a vinolentia cavere sibi possit? si semper inquit, præ oculis habeat ebriorum indecoros mores, nihil enim similis insano, quam ebrius.

XXVI.

Maximilianus, Cæsar dicebat, fortunæ mutationem tunc maxime pertimescendam, quando omnia ex voto fiunt.

XXVII.

Tiberius Romanorum Imperator, Prætoribus onerandas tributo Provincias evadentibus, rescripsit; boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.

XXVIII.

Plato eam scientiam, quæ a justitia remota est, calliditatem potius, quam sapientiam appellandam, dicere solebat.

XXIX.

XXIX.

Nonnemo dicere solebat: nihil sibi videri infelicius eo, cui nihil in vita accidisset adversi, felicitate enim sua is uti nescit, qui in adversis nunquam sui periculum fecit.

XXX.

Fridericus III. Borussorum Rex quæsierat ex Oratore Britannico, cur secreta navalis in Francos expeditio ex sententia non cessisset? Quia Deus, (inquit Orator) nostris opem non tulit conatibus. Haud equidem miror, reposuit Rex neque enim vos illius foederati estis.

XXXI.

Memnon pro Dario Persarum Rege pugnans contra Alexandrum, cum militem suum convitiis petulanter Alexandri famam proscindere audiret, hastam^a osori inflixit, dicens: ego te alo, ut cum Alexandro pugnes, non ut eum convitiis laceres.

K A T E C H I Z M

z R O Z K A Z U

K L E M E N S A VIII.

p r z e z

ROBERTA BELARMINA

S. Kościoła Rzymskiego Kardynała napisany.
a od Kongregacyi Reformy examinowany
i approbowany.

*O końcu Chrześcianina, i oznaku Krzyża
Świętego.*

Pytanie Czy jesteś Chrześcianinem?

Odpowiedź Jestem z łaski Pana BOGA.

P. Coz to jest Chrześcianin?

O. Jest ten, który wyznaie Wiarę, i
pełni Prawo Chyrstusowe.

P. Na czym osobliwie zawisła Wiara
Chyrstusowa?

Na dwóch tajemnicach przedniejszych,
które się zawierają w znaku Krzyża S. to
jest: na iedności Natury Boskiej we trzech
Osobach, i na Wcieleniu, i śmierci Zbawi-
ciela naszego.

P. Co znaczy iedność natury Boskiej we
trzech Osobach?

O. Znaczy to, że lubo w Bogu, jest iedne
tylko Bóstwo, iedna istota, i natura Boska;
z tym wszystkim nie jest iedna, ale trzy
Osoby Boskie, to jest: Bóg Oyciec, Bóg
Syn, Bóg Duch święty, i to jest: co się na-
zywa Tróycą świętą.

P. Dla czego te trzy Osoby Boskie są ie-
dnym Bogiem?

O.

O. Bo mają też samą istotę, też samą mądrość i dobroć.

P. Co znaczy Wcielenie i śmierć Zbawiciela naszego?

O. Znaczy, że Syn Boski, to jest: druga Osoba Trójcy przenajświętszey stał się Człowiekiem, i umarł na Krzyżu dla zbawienia naszego.

P. Jakim sposobem te dwie Tajemnice zawierają się w znaku Krzyża świętego?

O. Bo znak Krzyża świętego czyni się, kładnąc prawą rękę najprzód na czele i mówiąc: *W Imię Ojca*, potym na piersiach, mówiąc: *i Syna*, naostatek na ramieniu lewym i prawym, mówiąc: *i Ducha Świętego Amen*.

P. Jaka się tedy w tym pokazuje pierwsza Tajemnica Trójcy świętey?

O. To słowo: *w Imię*, znaczy iedność; insze zaś znaczą Tróycę.

P. Powiedz, jakim sposobem w znaku Krzyża świętego pokazuje się druga Tajemnica?

O. Figura Krzyża reprezentuje śmierć Zbawiciela, który przyjąwszy ciało ludzkie, i pokazawszy drogę zbawienia przez Naukę, przykład Swój, i przezouda, umarł na drzewie Krzyża świętego.

O SKŁADZIE APOSTOLSKIM.

P. Jaka jest reguła Wiary?

O. Jest skład Apostolski, który się pospolicie nazywa *Credo*, to jest Wierzę w Boga.

P. Mów *Credo*?

O. *I Wierzę w BOGA Ojca wszechmogącego, Stworzyciela Nieba i Ziemi.*

II Y w JEZUSA CHRYSIUSA Syna Jego iedynego, Pana naszego.

III.

III. Który się począł z Ducha świętego, narodził się z Panny *MARYI*.

IV. Umęczon pod *Pontskim* *Piłatem*, ukrzyżowan umarł i pogrzebion.

V Zstąpił do *Piekieł*, trzeciego dnia zmartwychwstał.

VI. Wstąpił na *Niebios*a, siedzi na *Pravicy* *BOGA* *Ojca* wszechmogącego.

VII. Ztamtąd ma przyjść sądzić żywych i umarłych.

VIII Wierzę w *Ducha* *świętego*.

IX. Święty Kościół powszechny, Świętych obcowanie.

X. Odpuszczenie grzechów.

XI Ciała Zmartwychstanie.

XII. I żywot wieczny, Amen.

P. Od kogo złożone jest to *Credo*?

O. Od dwunastu Apostołów, i dla tego liczy się dwanaście Artykułów.

P. Co w sobie zawierają w powszechności te Artykuły?

O. Zawierają wszystko to, co mamy wyraźnie wierzyć o Bogu, i o Kościele, ponieważ pierwsze ośm Artykułów należą do Boga, a cztery ostatnie do Kościoła.

P. Obiasnij pierwszy Artykuł.

O. Wierzę mocno w jednego Boga, który jest Oycem Syna Swego iedynego, i oraz Oycem przez łaskę wszystkich dobrych Chrześcian, którzy dla tego nazywają się Synami Boskimi przywłaszczonemi: nakoniec jest Oycem przez stworzenie wszystkich innych rzeczy. Ten Bóg jest wszechmocny; bo może wszystko uczynić co chce, który stworzył z niczego Niebo i ziemię ze wszystkim tym, co na nich widzimy, to jest cały świat.

P.

P. Obiasniy drugi Artykuł.

O. Wierzę jeszcze w Jezusa Chrystusa, który jest Synem iednorodzonem Boga Oycy, zrodzony przed wieki od tegoż Oycy, jest równie Bogiem wiecznym, nieskończonym, wszechmocnym Stworzycielem, Panem naszym i wszystkich rzeczy, iako Oyciec.

P. Obiasniy trzeci Artykuł?

O. Wierzę, że Jezus Chrystus nie tylko jest prawdziwym Człowiekiem; ponieważ wziął ciało ludzkie z przeczystey Maryi Panny za sprawą Ducha świętego, i narodził się na ziemi z Matki bez Oycy, iako w Niebie zrodzony od Oycy bez Matki.

P. Obiasniy czwarty Artykuł?

O. Wierzę, że Jezus Chrystus dla odkupienia Swiata naydroższą Krwią Swoią, cierpiał pod Pońcyuszem Pilatem Rządcą Ziemi Judzkiej, będąc biczowany, cierniami ukoronowany; i do Krzyża przybity, na którym umarł, zkładziedity, był pogrzebiony w grobie nowym.

P. Obiasniy piąty Artykuł?

O. Wierzę, że Jezus Chrystus skoro umarł, Dusza Jego zstąpiła do Otchłani Oycow świętych i dnia trzeciego, który był Niedzielny, zmartwychwstał z wielką chwałą i tryumfem.

P. Obiasniy szósty?

O. Wierzę, że Jezus Chrystus po czterdziestu dniach, przez które bawił się z SS. Apostołami, dając się im często widzieć, ażeby potwierdził prawdziwe Swoie Zmartwychwstanie, wstąpił do Nieba, i tam siedzi wywyższony nad wszystkie Chory Anielskie

skie po prawicy Oycy, to jest: w chwale równy Oycu, iako Pan i Rządzca wszystkiego stworzenia.

P. Obiasniy siódmy.

O. Wierzę, że Chrystus Jezus przy skończeniu Świata zstąpi z Nieba z wielką mocą i chwałą, i sądzić będzie wszystkich ludzi; oddając każdemu nadgodę; lub naznaczając karę zasłużoną.

P. Obiasniy ósmy Artykuł.

O. Wierzę w Ducha S. który jest trzecią Osobą Trójcy najsświętszey, który pochodzi od Oycy i od Syna, i jest we wszystkim równym Oycu i Synowi, iako Bóg równie wieczny; wszechmocny; nieskonczony Pan wszystkich rzeczy tak, iako Oycie i Syn.

P. Obiasniy dziewiąty.

O. Wierzę także, że jest ieden Kościół, który jest zgromadzeniem wszystkich wiernych Chrześcian, którzy są ochrzczeni, i którzy wierzą i wyznają Wiarę Chrystusa Pana naszego, i oraz którzy uznają za Namiestnika Chrystusowego na ziemi Biskupa Rzymskiego.

P. Dla czego ten Kościół nazywa się świętym i Katolickim?

O. Nazywa się świętym, bo ma za głowę Chrystusa; tudzież ma wiele członków, to jest ludzi żyjących; ma Wiarę, Prawa, i Sakramenta święte; Katolickim zaś, bo jest Kościołem powszechnym, co znaczy słowo *Katolicki*.

P. Co znaczy Świętych obcowanie?

O. Znaczy uczestnictwo modlitw i dobrych uczynków, które się w tym Koście-

le czynią, podobnym sposobem iako w cie-
le ludzkim wszystkie członki uczestnikami
są wigoru i czerstwości ciała.

P. Obiaśnij dziesiąty.

O. Wierzę, że w Kościele S. jest praw-
dziwe odpuszczenie grzechów przez moc
SS. Sakramentów; że w tym Kościele ludzie,
którzy przez grzech stali się Synami Czar-
ta i skazani na potępienie, stają się Synami
Boskimi i Dziedzicami Nieba.

P. Obiaśnij jedenasty.

O. Wierzę, że przy skończeniu świata
wszyscy ludzie zmartwychwstaną i wezmą
też same ciała, które żyjąc mieli; a to przez
moc Pana Boga, któremu żadna rzecz nie
jest nie podobna.

P. Obiaśnij ostatni Artykuł.

O. Wierzę, że dla dobrych Chrześcian
jest nagotowany żywot wieczny, pełen
wszelkiej szczęśliwości, wolny od wszel-
kiego złego; dla złych zaś jest śmierć wie-
czna, pełna ostatniey nędzy i ze wszelkie-
go dobra ogolowana.

P. Co znaczy Amen?

O. Znaczy, *tak jest w prawdzie.*

O Pacierzu i Pozdrowieniu Anielskim.

P. Ponieważ już się namieniło o tym, co
wierzyć mamy; należy teraz o tym mówić,
czego się i od kogo spodziewać. Czy umiesz
Oycze nasz?

O. Umieję; ponieważ jest to najpierwsza
rzecz, której się nauczyłem, i którą mó-
wię codziennie rano i w wieczor razem z Po-
zdrowieniem Anielskim i z *Credo*.

P. Mów tedy Oycze nasz.

O. *Oycze nasz, któryś jest w Niebiesiech.*

1. Święć

1. *Święć się Imię twoie.*
2. *Przyjdź Królestwo twoie.*
3. *Bądź wola twoja iako w Niebie, tak i na ziemi.*
4. *Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.*
5. *Y odpuść nam nasze winy; iako i my odpuszczamy naszym winowaycom.*
6. *Y nie twórz nas na pokuszenie.*
7. *Ale nas zbaw ode złego. Amen.*

P. Od kogo podana jest ta Modlitwa?

O. Od Chrystusa Jezusa, Pana naszego; przeto ze wszystkich innych jest naydoskonalsza.

P. Co się ogólnego zawiera w tey Modlitwie?

O. Zawiera się wszystko to, o co tylko możemy prosić, i czego możemy spodziewać się od Boga; ponieważ ta Modlitwa składa się z siedmiu prośb. W pierwszych czterech prosimy Boga o dobro; we trzech zaś ostatnich prosimy, ażeby nas wybawił ode złego.

P. O jakie dobro prosimy Pana Boga?

O. *Nayprzód*: prosimy o pomnożenie chwały Pana Boga. *Powtóre*, o naywyższe dobro nasze, którym jest wieczna szczęśliwość. *Potrzecie*: o łaskę Boską dla pozyskania tego dobra. *Poczwarte*: o sposoby dla dostąpienia i dla zachowania teyże łaski Boskiej.

P. Od iakiego złego o wybawienie prosimy Boga?

O. *Nayprzód*: Ode złego przeszłego. *Powtóre*: Ode złego przyszłego. *Potrzecie*:

Rz

Ode

Ode złego terazniejszego; a tak prosimy Boga, ażeby nas wybawił ode złego.

P. Obiasnij te słowa, które poprzedzają pierwszą prozbę w Pacierzu.

O. Jest to krótka przedmowa, w której zamyka się przyczyna i miły pobudki, ażebyśmy mieli śmiałość mówienia z tak wielkim Panem, ażebyśmy mieli ufność; że będziemy wysłuchani. Mówmy tedy, *Oycze nasz*; bo Bóg jest Oycem naszym przez stworzenie i przez przysposobienie nas na Synów Swoich; a przeto iako Synowie powinniśmy się do Niego uciekać.

P. Obiasnij pierwszą prozbę.

O. W pierwszej proźbie prosimy, ażeby P. Bóg był poznany od całego świata, ażeby Jego święte Imię było od wszystkich czczone i uwielbione, iako przynależy.

P. Obiasnij drugą prozbę.

O. W drugiej prosimy, ażeby przyszło Królestwo, które nam Bóg obiecał, to jest: ażebyśmy po zakończonych utarczках z Czartem, światem i ciałem, dostąpić mogli błogosławieństwa, w którym królować z Bogiem będziemy.

P. Obiasnij trzecią prozbę.

O. W trzeciej prosimy o łaskę Boga, przez którąbyśmy doskonale byli posłusznymi świętem Jego rozkazom, iako Mu są zawsze posłuszni w Niebie Aniołowie; zachowanie bowiem Przykazań Boskich jest drogą do Nieba.

P. Obiasnij czwartą prozbę.

O. W czwartej prosimy P. Boga o chleb tak duchowny, którym jest Słowo Boże i Sakramenta, iako też o cielesny, to jest:

.. należy do pokarmu i odzienia. Ponieważ Słowo Boże, które się nam opowiada przez Kaznodziejów, i które sami czytamy w Książkach duchownych; tudzież osobliwie Spowiedź i Komunia są środkami z siebie nayskuteczniejszymi (jeżeli z naszej strony przykładac się nie zaniedbujemy) do pozyskania i zachowania łaski Boskiej. Pokarm zaś i iedzenie potrzebne nam są dla konserwacyi zdrowia i życia, naszego ku służbie Bożej.

P. Obiaśnij piątą proźbę.

O. W piątej prosimy, ażeby Pan Bóg wybawił nas od złego, to jest: od grzechów, któreśmy popełnili, odpuszczając nam **dlug** winy i kary, któreśmy przez grzechy **zaciagneli**. Przydałem zaś te słowa: *iako i my odpuszczamy naszym winowaycom*, to jest: darujemy urazy Nieprzyjaciółom naszym; ponieważ nie jest słuszną, ażeby Bóg odpuszczał nam grzechy, które satobrazą Jego naywiększą, jeżeli my nie chcemy darować krzywd nam uczynionych.

P. Obiaśnij szóstą proźbę.

O. W szóstey prosimy Boga, ażeby nas wybawił od pokus, które są złym przyszyłym, nie dopuszczając ażebyśmy byli kuszonymi, albo też dając nam łaskę Swoią do zwyciężenia pokus.

P. Obiaśnij siódmą.

O. W siódmey prosimy, ażeby nas P. Bóg wybawił ode złego terażniejszego, to jest: od wszelkiego utrapienia, nędzy i nawet od wszelkiej pomysłności i szczęścia doczesnego, jeżeli widzi, iż to szkodzić ma zbawieniu duszy naszej.

P.

P. Mów Zdrowaś *MARYA*.

O. Zdrowaś Marya łaski pełna, Pan z Tobą, błogosławionaś Ty między Niewiastami i błogosławion owoc Zywota Twego Jezus. Święta Marya! Matko Boża, módl się za nami grzesznymi teraz i w godzinę śmierci naszej. *Amen*.

P. Czyje są te słowa?

O. Częścią są Archaniola Gabryela, częścią S. Elżbiety, częścią Kościoła S.

P. Na jaki koniec mówisz: *Zdrowaś MARYA* po *Oycze nasz*?

O. Ażebym przez przyczynę tej błogosławionej Panny łatwiej otrzymał to, o co Boga proszę; ponieważ Ona jest ucieczką grzeszników, pełna miłosierdzia; jest w Niebie wywyższona nad wszystkie Chory Anielskie i jest Bogu najmiłszą.

P. Czy nie uciekasz się jeszcze do przyczyny innych Świętych?

O. Uciekam się do wszystkich Świętych, a osobliwie do Świętego, którego Imię noszę, i do S. Anioła Stróża.

O dziesięciu przykazaniach Boskich.

Mówmy teraz o tym, co mamy czynić względem miłości Boga i bliźniego. Mów dziesięcioro Boże przykazania.

Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiodł z ziemi Egipskiej, i z domu niewoli.

I. Nie będziesz miał cudzych Bogów przede mną.

II. Nie będziesz brał Imienia P. Boga nadaremno.

III. Pamiętaj, abys dzień Niedzielnny święcił.

IV. Czciy Oycą i Matkę swoją.

V. Nie zabijaj.

VI.

VI. Nie cudzołoż.

VII. Nie kradniy.

VIII. Nie mów naprzeciw bliźniemu
twemu fałszywego świadectwa.

IX. Nie pożądaj Zony bliźniego twego.

X. Ani wołu, ani osła, ani Sługi, ani Słu-
żebnicy, ani żadney rzeczy, które iego są.
P. Kto dał te przykazania?

O. Sam Pan Bóg w prawie starym Moyze-
szowym; a potem ie Chrystus w prawie
nowym potwierdził.

P. Co zawierają w ogólności te Przy-
kazania?

O. Zawierają wszystko to, co mamy czy-
nić względem miłości Boga i bliźniego.
Pierwsze trzy przykazania uczą nas, iak
się mamy mieć do P. Boga co do myśli, mo-
wy i uczynku. Siedm zaś następujących
przykazań uczą nas dobrze czynić bliźnie-
mu i nie szkodzić iemu, ani na osobie iego,
ani na honorze, ani na żadney rzeczy, bądź
to samym uczynkiem, bądź, też słowem i
myślą. Koniec tedy wszystkich przykazań
Boskich iest kochać Boga, nad wszystkie
rzeczy, a bliźniego iak siebie samego.

P. Obiaśniy pierwsze przykazanie.

O. W. pierwszym przykazaniu upomina
nas Bóg naprzód abyśmy pamiętali, iż iest
naszym naywyższym Panem, i przeto po-
winnismy we wszystkim być Jemu posłu-
szni. Potym przykazuje nam, ażebyśmy ni-
kogo nie mieli za Boga, w czym grzeszą
niewierni, którzy czczą stworzenia zamiast
Boga; także Czarownicy, i czarownice, któ-
rzy do Diabła się uciekają.

P. Obiaśniy drugie przykazanie.

O.

O. W drugim zakazie P. Bóg, bluźnierstwa, które jest ciężkim grzechem, krzywo przysięstwa, lub też przysięgania się nadaremnie, nie dotrzymania uczynionych Jemu słobow, i wszelkiego nieuszanowania, które się może czynić słowem Bogu.

P. Obiaśnij trzecie.

O. W trzecim przykazie Pan Bóg święcenie dni Niedzielných, które zawisło na wstrzymaniu się od robot ciężkich i pracowitych, ażeby czas ten był trawiony na rozmyślaniu dobrodzieystw Boskich, słuchaniu Mszy S. Kazania w Kościele, na Modlitwie, czytaniu Xiązek Duchownych: tudzież na pełnieniu innych pobożnych uczynkow.

P. Obiaśnij czwarte.

O. W czwartym przykazie, P. Bóg, szanować Oycę i Matkę nie tylko w słowach skromnych, i innych powierzychownych czei znakach, ale też wspomagając ich i ratując w potrzebie. Co zaś o Rodzicach, toż samo ma się rozumieć i o Przełożonych, chociaż względem ich nie jest tak ścisły obowiązek, jako względem Rodziców.

P. Obiaśnij piąte.

O. W piątym zakazie P. Bóg zabijać niesłusznie, ani czynić jakiegokolwiek krzywdy nikomu.

P. Obiaśnij szóste.

O. W szóstym zakazie Bóg wszelkiego grzechu przeciwko czystości.

P. Obiaśnij siódme.

O. W siódmym zakazie Pan Bóg kradzieży i wszelkiego w rzeczach jakiegokolwiek bliźniego ukrzywdzenia i oszukania, w handlach, lub kontraktach.

P.

P. Objaśnij ósme.

O. W ósmym zakazuje Pan Bóg fałszywie świadczyć, szemrzeć, obinawiać, podchlebiać, kłamać i wszelkiey wyrządzać krzywdy, którą się czyni bliżniemu mową.

P. Objaśnij dziewiąte i dziesiąte.

O. W dziewiątym i dziesiątym zakazuje Pan Bóg pożądania Zony i wszelkiey rzeczy bliźniego; ponieważ chce, żebyśmy byli świętymi i czystymi, nie tylko w uczynkach, ale też i myśł.

O przykazaniach Kościelnych i o radach Ewangelicznych.

P. Wiele jest Przykazań Kościelnych?

O. Jest ich pięć.

I. Słuchać Mszy S. w dni święte.

II. Posty od Kościoła nakazane, iako to: Post wielki, Wigilie, Suchedni pościć; a w Piątki i Soboty od mięsnych pokarmów wstrzymywać się.

III. Spowiadać się i komunikować przynajmniej raz w rok okóło Święta Wielkonocego.

IV. Dziesięciny (gdzie jest zwyczaj) oddawać.

V. Godów weselnych nie odprawować w czasach od Kościoła zakazanych, iako to: od pierwszey Niedzieli Adwentu, aż do trzech Królow, i od Szrody Popielcowey, aż do przewodney Niedzieli.

P. Oprócz Przykazań, które wszyscy powinniśmy pełnić, czy są jakie rady Ewangeliczne do osiągnięcia doskonałości Chrześcijańskiej?

O. Trzy są rady zalecone od Zbawiciela naszego tym, którzy pragną być doskonałymi.

P. Któreż są?

O. Ubóstwo dobrowolne, czystość wieczna, i posłuszeństwo Przełożonym w tym wszystkim, co nie jest grzechem.

O Sakramentach SS.

P. Wiele jest Sakramentów?

O. Siedm: Chrzest, Bierzmowanie, Ciało i Krew Pańska, Pokuta, ostatnie Pomazanie, Kapłaństwo i Małżeństwo.

P. Kto postanowił Sakramenta SS?

O. Chrystus Jezus, Zbawiciel nasz.

P. Co sprawuje Chrzest?

O. Czyni człowieka Synem Boskim i Dziedzicem Nieba; znosi grzech pierworodny, i wszystkie inne przed Chrztem popełnione; napełnia duszę łaską i darami Bożymi.

P. Co sprawuje Bierzmowanie?

O. Utwierdza człowieka, aby się nie obawiał wyznawać Chrystusa, i Wiary Jego, choćby największe o to prześladowanie i śmierć samą miał ponieść.

P. Co sprawuje Sakrament Ciała i Krwie Pańskiej?

O. Karmi i posila Duszę na żywot wieczny, i przeto przyjmujemy ten Sakrament pod przymiotami chleba i wina, których istota odmienia się w prawdziwe Ciało i Krew Chrystusową, skoro tylko Kapłan słowa Konsekracyi wymówi.

P. Co sprawuje Pokuta?

O. Odpuszczenie grzechów popełnionych po Chrzcie S. i przywrócenie do łaski Bożkiej, którą przez grzech tracimy.

P. Co trzeba czynić, abyśmy godnie przyjąć mogli ten Sakrament?

O.

O. Trzeba *najprzód* mieć żal za grzechy swoje z *przedsięwzięciem* *wieć* się do nich nie wracać. Trzeba *potym* spowiadać się z nich przed Kapłanem mającym pozwolenie słuchania Spowiedzi. *Nakoniec* trzeba odprawić pokutę, którą od Spowiednika będzieznaczona.

P. Co sprawuje ostatnie Pomazanie?

O. Gładzi wszystkie powszedne grzechy, umacnia duszę przeciwko pokusom szatańskim w godzinę śmierci; dopomaga też niemniej do pozyskania zdrowia ciała, jeżeli to zdrowie potrzebne jest dla zbawienia duszy.

P. Co sprawuje Kapłaństwo?

O. Daie moc i łaskę Kapłanom i inszym Ministróm Kościoła S. do sprawowania należycie urzędu swego.

P. Co sprawuje Małżeństwo?

O. Daie błogosławieństwo Boskie tym, którzy są w stanie Małżeńskim, dla wychowania Dzieci w boiaźni Pana Boga.

O *cnotach Teologicznych i Kardynałnych*.

P. Wiele jest cnot Teologicznych?

O. Trzy: Wiara, nadzieia, miłość.

P. Dla czego te cnoty, nazywają się Teologicznemi?

O. Dla tego, że należą do P Boga, ponieważ to słowo *Teologiczny* znaczy rzecz należącą do Boga.

P. Dla czegoż tedy Wiara należy do P. Boga?

O. Bo przez nią wierzymy to wszystko, co Bóg objawia Kościołowi świętemu.

P. Nadzieia dla czego należy do P. Boga?

O. Bo przez nią zakładamy całą naszą ufność

ufność w Boga, spodziewając się błogosławieństwa wiecznego przez łaskę i zasługi, które mieć możemy z tej łaski P. Boga.

P. Miłość dla czego należy do P. Boga?

O. Bo przez nią kochamy Boga nad wszystkie rzeczy dla miłości Boskiej, kochamy oraz bliźniego jako nas samych.

P. Wiel- jest cnot kardynalnych?

O. Cztery: Rostropność, sprawiedliwość, wstrzemięźliwość i męztwo.

P. Dla czego się nazywają kardynalnemi?

O. Dla tego, że są nayprzedniejsze cnoty, z których jako ze źródła wszystkie dobre pochodzą uczynki.

P. Jaki jest skutek rostropności?

O. Rostropność czyni nas ostróżnemi, ażebyśmy nie byli od nikogo oszukani, ani te nikogo nie oszukali.

P. Jaki jest skutek sprawiedliwości?

O. Sprawiedliwość czyni, że oddajemy każdemu to, co jego jest.

P. Jaki skutek wstrzemięźliwości?

O. Wstrzemięźliwość czyni nas powściągliwemi we wszystkich nieporządných chuciach naszych.

P. Co sprawuje w nas męztwo?

O. Męztwo sprawuje w nas, że się nie obawiamy żadnego nieb z ieczestwa, ani śmierci samey w tym, co należy do chwały Pana Boga.

O darach Ducha Świętego.

P. Wiele jest darów Ducha S.

O. Siedm: Mądrość, rozum, rada, męztwo, umiętność, pobożność, i boiaźń Pańska.

P. Na co nam potrzebne są dary Ducha S.?

O. Potrzebne są dla pomnożenia w nas cnot świętych dla ugruntowania nas w doskonałości Chrześciańskiej, ponieważ boiaźń Boska wstrzymuje nas od grzechu.

Pobożność zachęca nas do Modlitwy, i czyni posłusznemi Bogu.

Umiętność uczy nas poznawać wolę Boską.

Męztwo dopomaga nam do wykonania woli Pana Boga.

Rada broni nas od wszelkiej zdrady szatańskiej.

Rozum podnosi umysł do poznania tajemnic Wiary.

Mądrość dała nam poznać koniec nasz ostatni, do którego wszystkie nasze chęci i uczynki zmierzają po-
winny.

O uczynkach miłosiernych.

P. Wielorakie są uczynki miłosierne.

O. Dwojakie: cielesne i duchowne.

P. Wiele jest uczynków miłosiernych, tak cielesnych,
jako i duchownych?

O. Siódma.

P. Które są uczynki miłosierne cielesne?

O. Łaknącego nakarmić; pragnącego napoić; nagie-
go przyodziać; Pielgrzymów do domów przytynować,
nawiedzać chorych, odkupować więźniów, umarłych
grześć.

P. Które są uczynki miłosierne duchowne?

O. Wątpliwym dobrze radzić; nieumiejętnych nau-
czyć, grzesznych od grzechu odwieść, cieszyć w utra-
pieniu będących, darować urazy; znosić cierpliwie
przykrości, prosić Boga za żywych i umarłych.

O grzechach.

P. Wielorak jest grzech?

O. Dwojaki: Pierworodny i powszedni,
dzieli się na śmiertelny i powszedni?

P. Co jest grzech pierworodny?

O. Jest grzech nieposłuszeństwa Bogu pierwszym
Rodziców w Raju, w którym się rodziemy.

P. Jakim sposobem zmazuje się grzech pierworodny?

O. Przez Chrztę święty; i ztąd kto umiera bez Chrztu
świętego, nie może być w Niebie.

P. Co jest grzech śmiertelny?

O. Jest, który się popełnia przeciwko miłości Pana
Boga i bliźniego; śmiertelnym zaś nazywa się, bo Duszę
z łaski Boskiej, która jest życiem wiecznym, wyzuwa.

P. Jak się nam grzech śmiertelny odpuszcza?

O. Albo przez Chrztę święty, jeżeli kto w tym się
wieku chrzci, w którym mógł grzeszyć śmiertelnie, albo
przez Pokutę po Chrztę świętym; kto zaś w grzechu
śmiertelnym umiera, idzie na wieczne potępienie.

P. Co jest grzech powszedni?

O. Jest, który się nie sprzeciwia miłości Boga i bli-
źniego; i laska nie wyzuwa duszy z łaski Boskiej, ani
zasłu-

zasługuje na piekło, nie podoba się jednak z tym wszystkim Bogu, ponieważ przeciwny jest Jego woli świętej. Dla tego potrzeba zań pokutować, albo w tym życiu, albo też w Czyszczeniu po śmierci.

P. Wiele jest grzechów głównych, z których wszystkie inne pochodzą?

O. Jest ich siedm, którym tyleż cnot jest przeciwnych.

1 Pycha, której przeciwna jest pokora.

2 Łakomstwo, któremu przeciwna jest szczodrość.

3 Nieczystość, której przeciwna jest czystość.

4 Gniew, któremu przeciwna jest cierpliwość.

5 Obżarstwo, któremu przeciwna jest wstrzemięźliwość.

6 Zazdrość, której przeciwna jest miłość Braterska.

7 Lenistwo w służbie Boskiej, któremu przeciwna jest gorącość nabożemstwa.

P. Wiele jest grzechów przeciwko Duchowi świętemu?

O. Sześć: 1 Rozpacz o miłosierdziu Boskim i zbawieniu Duszy.

2 Ufność dostąpienia zbawienia bez zasług i dobrych uczynków.

3 Uznany prawdziwie sprzeciwienie się.

4 Zazdrość powodzeniu dobremu bliźniego.

5 Zatwardziałość w grzechach.

6 Ostateczne niepokutowanie.

P. Wiele jest grzechów wołających o pomstę do Boga?

O. Cztery: Męzobóystwo dobrowolne.

Grzech cielesny przeciwko naturze.

Uciemiężenie ubogich.

Zatrzymanie zapłaty Robotnikom.

P. Wiele jest rzeczy ostatecznych, których pilne nważanie wstrzymuje nas od grzechu?

O Cztery: śmierć, Sąd, Piekło i Niebo.

Ad M. D. G.

N A B O Z E N S T W O

KTÓRE PRZED ZACZĘCIEM SZKOŁ
DZIECI ODPRAWOWAC ZWYKLI Z RANA

*Oycze nasz, Œc. Zdrowaś MARYA, Œc. Wie-
rzę w BOGA, Œc. Dziesięcioro BOZEGO
Przykazania i następująca.*

I N T E N C Y A

S. JOZEFA KALASANTEGO

O Panie! o Oycze! wieczny Boże przed Tobą upa-
dam, Tobie dzięki czynię za wszystkie dobrodziej-
stwa Twoje, osobliwie jednak, żeś mnie z niczego na
wyobrażenie Twoje stworzył, niezliczonemi darami i
łaskami tak do duszy, iako i do ciała należycie opa-
trzył, do Chrztu świętego, i do tego przywiódł staun;
od mąk piekielnych, tak wiele razy zasłużonych i od
innych złych przypadków aż do niniejszej godziny
zachował. Zasłuję z całego serca, żem Cię Boga mego
nawwzśze dobro obrazil; oplakuję nieprawości moje,
których się więcej dopuszczać nie chcę: za które
dosyć czyniąc, ofiaruję Tobie mnie całego, i wszyst-
ko, co mam myśleć, mówić i czynić przez wszystek
czas życia mego, a osobliwie dnia dzisiejszego, ie-
dnocząc wszystko z nieskończonemi zasługami Chry-
stusa Syna Twego i Matki Jego natchwałebniejszej,
świętych Aniołów, i Błogosławionych w Niebie, Spra-
wiedliwych na ziemi zostających. Aplikuję do tego
wszystkie odpusty pozwolone, Msze święte, westchnie-
nia, i modlitwy nabożnych, ażeby tym sposobem sta-
ła się Boskiemu Maiestatowi Twemu ofiara prze-
błagania za grzechy moje, dziękczynienia za dobro-
dzieystwa odebrane, uproszenie nowych łask i po-
mocy całopaleniem woli moiej z twoją najsświętszą
wolą złączoney. O! Boże mój nie chciej mnie opusz-
czać, Amen.

)(6)(

Po południu

Po zmówieniu Pacierza

Akt Wiary

Wierzę mój Boże mój! w to wszystko, cokolwiek przez Kościół Twój święty, Katolicki, Rzymski do wierzenia podajesz; a wierzę nie dla czego innego, tylko dla powagi obławienia Twego, który jako istotna prawda, ani omylić ani omyłownym być nie możesz; który przyrzekłeś Kościołowi Twemu nigdy go nie opuszczać. Uznaję Wiarę moją być dziełem łaski Twojej, dopomóżże mi Panie, ażebym nie wstydził się i nie lękał dla jakiegokolwiek bądź przyczyny doczesnej wyznawać Wiary mojej, i nie odstępował od dobrych uczynków, które mi przez Wiarę nakazujesz.

Akt nadziei.

Mam nadzieję w nieskończonym miłosierdziu Twoim, Boże mój! że mi odpuszczisz grzechy moje; i że otrzymam chwałę wieki, dla zesług mek i śmierci Zbawiciela mego przez dobre uczynki, które za pomocą łaski Twojej czynić spodziewam się.

Akt miłości.

Boże mój, który jesteś najwyższym dobrem, kocham Cię nad wszystkie stworzenia i wolę raczej wszystkie utracić na świecie z samym nawet życiem moim, aniżeli Ciebie najmniejszym obrazić grzechem.

Akt skruchy.

Boże! który będąc dobrocią nieskończoną; godzien jesteś, ażebyś był nadewszystko kochany; żałuję z całego serca, iżem cię kiedykolwiek obraził, i za Boską pomocą Twoją czynię mocne przedsięwzięcie nigdy cię więcej nie obrażać.



1818

Gramatyka

mych za

Probu
prowię

Dobry

Rudy

Gramatyka
Pawła Lę

Wojciechowski

Wojciechowski

WYŻSZA SZKOŁA
PEDAGOGICZNA W KIELCACH
BIBLIOTEKA

112904

Biblioteka WSP Kielce



0154742